

גבול יציב

גבול היפרדות וביטחון בין ישראל לפלסטין -
חלופות, משמעויות, השלכות והיערכות עתידית

מפקדים למען ביטחון ישראל
תל-אביב, ישראל

אפריל 2017

תנועת 'מפקדים למען ביטחון ישראל' מאמינה בזכותו ההיסטורית של העם היהודי בארץ ישראל, ברוח מגילת העצמאות, אך מודעת למגבלות יישום זכות זאת, מעבר לקווי 1967. התנועה דוגלת בתפיסה כי שמירה על צביונה של מדינת ישראל כמדינתו הדמוקרטית של העם היהודי היא ערך מרכזי במימוש החזון הציוני.

העובדה כי מעברו המערבי של נהר הירדן חיים כ-6 מיליון פלסטינים (כ-1.7 מיליון אזרחים ישראלים, כ-320,000 תושבי מזרח ירושלים, כ-2.3 מיליון בגדה המערבית וכ-2 מיליון ברצועת עזה) אמורה להוות שיקול מרכזי הן באשר למגבלות מימוש זכותנו בארץ ישראל והן בכל הקשור לצביונה של המדינה.

ישראל היא המדינה היחידה בעולם שמעולם לא הכריזה על גבולותיה וחלקים מהגבולות בפועל אינם מוכרים על ידי הקהילה הבינלאומית, אך על פי שחלפו קרוב לשבעים שנה מאז הקמתה.

גבולות המדינה - ביטחון ויציבות

גבולות המוכרים על ידי הקהילה הבינלאומית הם אחד ממרכיבי הביטחון והיציבות של מדינה. גבולות מוסכמים מצמצמים את האפשרות להתפתחות סכסוכי גבול ומשפרים את יכולת כוחות הביטחון להגן עליהם.

מאז פסו מהעולם תורות הלחימה שהולידו את חומת סין ואת מלחמת החפירות שאפיינה את מלחמת העולם הראשונה, הגבול איבד ממשמעותו המצומצמת כמכשול פיזי. הדבר בולט במיוחד אל מול איומים אסטרטגיים כגון יכולת שיגור של אמצעי השמדה המוניים באמצעות מטוסים, טילים, וכלי שיט על ותת ימיים. גם כאשר קיים איום בפלישה יבשתית מסיבית (שכמעט אינו רלוונטי במציאות הנוכחית), המענה אינו מוגבל לפריסת כוחות לאורך קו גבול. המקרה היחיד והחריג שבו ייתכן שינוי במצב זה הוא ההתמודדות עם גורמים לא-מדינתיים, בעיקר לוחמי גרילה וטרור, אך אפילו במציאות של מלחמה א-סימטרית, מרחב הפעולה אינו מוגבל לקו הגבול.

בכל ההקשרים האלה, ההתייחסות ל'גבולות בני הגנה' משלבת מגוון תחומי פעילות המתפרסים מעבר לקו הגבול. עומק אסטרטגי לא נמדד עוד רק במרחב קרקעי הנשלט באמצעות נוכחות פיזית. כך למשל, בהסכמי השלום עם ירדן ומצרים, מרחב הביטחון הישראלי משתרע מעבר לקו הגבול המדיני, וזאת באמצעות יכולות עצמאיות כמו גם באמצעות הסכמות בנוגע לשיתוף פעולה. בהקשר הפלסטיני, הנחת העבודה היא כי להסדרי הביטחון במסגרת ההסכם הדו צדדי יצורפו הסכמים אסטרטגיים ואזוריים ובינלאומיים אשר יעמיקו את מרחב הביטחון הישראלי הרבה מעבר לקו הגבול שעליו יוסכם.

גבולותיה של ישראל עם מצרים וירדן קיבלו תוקף בהסכמי השלום בין הצדדים. לעומת זאת, ה'קו הירוק' התוחם בין ישראל לגדה המערבית (אז בשלטון ירדני), הגם שהתקבע ב-1949 כתוצאה מפעולה צבאית, הוכר על ידי הקהילה הבינלאומית כבסיס לקביעת קו הגבול ולחילופי שטחים במשא ומתן עתידי בין ישראל לבין המדינה הפלסטינית.

מאז מלחמת ששת הימים, כל ממשלות ישראל בחרו שלא לשרטט את גבולה המזרחי של המדינה באופן ברור. בפועל, ההתייחסות ל'קו הירוק' היא כאל 'גבול חד-כיווני': פתוח

לתנועת יהודים ומוגבל לתנועת פלסטינים. נוהל זה אינו מוכר על ידי הקהילה הבינלאומית, הרואה בעמימות המכוונת אות לכוונות ישראל לסיפוח הגדה המערבית. למצב זה מחיר ביטחוני ומדיני, שכן הוא משפיע לא רק על מעמדה הבינלאומי של ישראל, אלא גם על חופש הפעולה המדיני אשר הוכח שוב ושוב כחיוני לחופש הפעולה הביטחוני בעיקר בעת עימות צבאי, אך גם בפרקי רגיעה המחייבים פעילות במסגרת המאבק בטרור.

במסגרת המאמץ לבלום את הטרור, הקימה ישראל גדרות וחומות ביטחון, כמה מהן על ה'קו הירוק' ואחרות חורגות ממנו, והן מצטיירות כמתאר גבול אפשרי. המהלך הוכיח את יעילותו הביטחונית אך טרם לבש מאפיינים מדיניים, בכלל זה משום שישראל עצמה נמנעה מלהציגו כגבול מדיני. העובדה ש'גדר הביטחון' לא הושלמה, שההתייחסות אליה אינה באמצעות משטר גבול קפדני ושהדבר מאפשר לעשרות אלפי פלסטינים לחצות לישראל ללא פיקוח והיתרי עבודה (שב"חים), ממחישה את מגבלותיו של גבול פרוץ ובלתי מוסכם.

מעבר למשמעויות הביטחוניות והמדיניות, מציאות מתמשכת של 'יש אין גבול' מעלה שאלה נוקבת לישראל מבית: עד מתי תוכל מדינת ישראל להתקיים כמדינה יהודית ודמוקרטית בעודה מקיימת שליטה במיליוני פלסטינים. סיפוחם יערער את הרוב היהודי, הנצחת נישולם תערער את יסודות הדמוקרטיה - שתי חלופות המטילות בספק את עתיד המפעל הציוני.

על רקע זה, דומה שראוי לתת את הדעת לשאלת קו הגבול הרצוי לישראל עוד טרם יבשילו התנאים לקיום משא ומתן להסדר קבע. דיון כזה יאפשר לממשלה אשר תקיימו לתכנן את המדיניות הלאומית - הן בתחומי הביטחון והן בתחומים האזרחיים כמו פיתוח תשתיות - באופן שישקף תפיסה מגובשת של השקעה רק במרחב שאותו תבקש להנציח בהסכם כתחומה הריבוני.

בעוד צרכי הביטחון של ישראל אמורים לעמוד גבוה בסדר העדיפויות של תכנון קו הגבול המבוקש, הרי שבכך לא די. שכן כדי להבטיח תמיכה עממית בהסכם ואת יציבותו לאורך זמן, על תוואי הגבול המבוקש לשקף ככל הניתן הן צמצום בחיכוך בין ישראלים לפלסטינים והן היענות לצרכים אזרחיים פלסטינים, לרבות אלה הנגזרים ממרקם החיים של התושבים המתגוררים בסמוך לו.

ברמת הביטחון השוטף, ההסכם יחייב סידורי ביטחון מפורטים באשר למשטר הגבול, כולל במרחבי גבולותיה של המדינה הפלסטינית עם שכנותיה האחרות - ירדן ומצרים. אלה נדונים בהרחבה ובפירוט בתוכנית התנועה להסדרי ביטחון לעת הסכם קבע. התוכנית מיישבת בין צרכי הביטחון של מדינת ישראל - ברמת הביטחון הלאומי כמו גם ברמת הביטחון השוטף - לבין השאיפה הפלסטינית לריבונות. ההסדרים המפורטים בה אמורים להבטיח הן מאבק עצמאי של כל צד והן מאמצים מתואמים ומשותפים למניעת חדירת מחבלים, גורמי טרור ואמצעי לחימה לתחום מדינת ישראל ולתחום המדינה הפלסטינית.

מטרת מחקר זה היא להשלים את הדיון בפן האזרחי: להציע קו גבול בין ישראל לפלסטין המבוסס על ניתוח מקיף ומשקלל של כל המשתנים האזרחיים הרלוונטיים לשימותו וליציבותו לאורך שנים.

אלוף (מיל') אמנון רשף

יושב ראש

'מפקדים למען ביטחון ישראל'

חברי צוות הפרויקט

מפקדים למען ביטחון ישראל'

אלוף (מיל') אמנון רשף, מייסד ויו"ר התנועה - יוזם המחקר ועורך אחראי

אל"מ (מיל') דר' שאול אריאלי - מנהל המחקר ועורך ראשי

דן רותם

שגיא גנות - עוזר מחקר והכנה לדפוס

שאול רבינוביץ - מיפוי

צוות ליווי המחקר

תא"ל (מיל') אילן פז - לשעבר, ראש המנהל האזרחי ביהודה ושומרון

דר' נמרוד נוביק

אריה פלמן - לשעבר, מ"מ ראש השב"כ

רונלד (רולי) גירון - לשעבר, ראש אגף במוסד

ניצן שפירא

המרכז הבינתחומי הרצליה

פרופ' גלעד הירשברגר

דר' סיון הירש-הפלר

סאיה אדריכלים

אדר' קרן לי בר-סיני

אדר' יהודה גרינפילד-גילת

8		תמצית.....
12		תקציר.....
19		רשימת המפות.....
20		רשימת הטבלאות.....
22		מבוא.....
23		כללי.....
31		מסגרת תיאורטית.....
32		מטרות המחקר.....
37		תוצרי המחקר.....
38		פרק א': 'מרחב ההסכמה'.....
38		תוואי הגבול והאוכלוסייה הישראלית.....
39		השלכות על היישובים הפלסטיניים.....
39		פתרונות תחבורתיים.....
43		השלכות חילופי השטחים על היישובים הישראליים בתחום ישראל.....
45		השלכות על התושבים הישראלים המפונים.....
46		פרק ב': 'אצבע' אריאל.....
46		תוואי הגבול והאוכלוסייה הישראלית.....
48		השלכות על הכפרים הפלסטיניים.....
51		השלכות חילופי השטחים על היישובים הישראליים בתחום ישראל.....
53		השלכות על התושבים הישראלים המפונים.....
54		פרק ג': 'אצבע' קדומים.....
54		תוואי הגבול והאוכלוסייה הישראלית.....
56		השלכות על הכפרים הפלסטיניים.....
59		השלכות חילופי השטחים על היישובים הישראליים בתחום ישראל.....
61		השלכות על התושבים הישראלים המפונים.....
62		פרק ד': 'אצבע' עפרה-בית אל.....
62		תוואי הגבול והאוכלוסייה הישראלית.....
62		השלכות על הכפרים הפלסטיניים.....
64		השלכות חילופי השטחים על היישובים הישראליים בתחום ישראל.....
67		השלכות על התושבים הישראלים המפונים.....

68		פרק ה': 'אצבע' קריית ארבע
68		תוואי הגבול והאוכלוסייה הישראלית
68		השלכות על הכפרים הפלסטיניים
71		השלכות חילופי השטחים על היישובים הישראליים בתחום ישראל
73		השלכות על התושבים הישראלים המפונים
74		סיכום
82		סיכום בחתך 'אצבעות'
90		מסקנות, המלצות והצעות
90		כללי
94		חלופות לתוואי הגבול המוצע
102		החלופה המומלצת

נספח א': השלכות חילופי השטחים על הכפרים הפלסטיניים - ניתוח בחתך

106		אזורים וכפרים
107		'מרחב ההסכמה'
117		'אצבע' אריאל
122		'אצבע' קדומים
126		'אצבע' עפרה-בית אל
129		'אצבע' קריית ארבע

נספח ב': ההשלכות על היישובים הישראליים בתחומי ישראל בחתך אזורים

130		יישובים
131		רקע
131		הנחות העבודה לאיתור הפוטנציאל הישראלי לחילופי שטחים
132		מפה כללית של איתור הפוטנציאל הישראלי לחילופי שטחים
		הקריטריונים לבחינת ההשלכות של השטחים על היישובים הישראלים ברצועת
133		הספר
133		הצגת סיכום ההשלכות של חילופי השטחים על פי 'מרחב ההסכמה'
136		השלכות סיפוח ה'אצבעות' על היישובים הישראליים

נספח ג': איפיון הצרכים והרצונות של מתיישבי יהודה ושומרון במקרה של פינוי יישובים: השוואה בין אידיאולוגים ממלכתיים, אידיאולוגים לא-ממלכתיים, מתיישבי איכות חיים, ומתיישבי אריאל

158		תקציר מנהלים
159		מבוא
162		שיטת המחקר
171		

174	ממצאים.....
199	דיון ומסקנות.....
205	ביבליוגרפיה.....
208	נספח: שאלון המחקר.....

נספח ד': מיפוי הביקוש, ההיצע והתאמה של יחידות דיור זמינות למפוני הגדה

214	המערבית - פרויקט ה'אצבעות'.....
216	הקדמה - נושא הפרויקט.....
217	מיקוד ומטרת העבודה.....
217	מתווה לפתרון.....
218	מתווה הפינני.....
219	הנחות יסוד בבניית המתודולוגיה של הפרויקט.....
221	מאפייני היישובים המפונים.....
222	ניתוח הביקוש לאור תוספת המאפיינים התכנוניים.....
224	ההיצע התכנוני.....
234	התאמה.....
248	סיכום - ביצוע ההתאמה תחת תרחישי סיפוח ה'אצבעות'.....
260	מסקנות והמלצות כלליות.....

מחקר זה מציע תוואי לגבול עתידי בין ישראל לפלסטין אשר מאפייניו אמורים לתרום ליציבותו. יציבות זו נגזרת משקלול השלכות התוואי על שלושת הגורמים המרכזיים המושפעים מהתווייתו: (1) הכפרים הפלסטיניים בגדה המערבית (גדמ"ע); (2) היישובים הישראליים בתחומי מדינת ישראל אשר ייפגעו כתוצאה מחילופי שטחים; ו-(3) ישראלים הגרים ביישובים היהודיים בגדמ"ע אשר יאלצו להתפנות במסגרת הסכם קבע.

המחקר מתבסס על שתי הנחות עבודה: האחת, כי חילופי השטחים יהיו בשיעור של 1:1, דהיינו סך כל השטח שיסופח לישראל יהיה זהה לסך השטח הישראלי שיסופח לפלסטין; השנייה, כי בין ישראל לפלסטינים ישנם אזורים מוסכמים לחילופי שטחים, בהיקף של כ-3% משטח הגדמ"ע ורצועת עזה המהווים את 'מרחב ההסכמה'¹.

על בסיס שתי הנחות אלה, נבחנו אזורים נוספים ('אצבעות') בגדמ"ע שנדרשו על ידי ישראל במהלך המשא ומתן הרשמי, אך לא זכו להסכמה פלסטינית, כדוגמת אזורי אריאל וקדומים, ואזורים אחרים שהוזכרו על ידי מנהיגי ישראל ככאלה שיידרשו על ידה במשא ומתן עתידי, כדוגמת עפרה-בית אל וקריית ארבע.

בהתאם להיקף השטחים שייתכן שיידרשו על ידי ישראל, אותרו אזורים בתחומי ישראל שניתן יהיה לספחם לפלסטין במסגרת חילופי השטחים ונבחנו משמעויות הוויתור עליהם.

לבסוף, נבחנו משמעויות פינוי תושבים ישראלים מיישובים בגדמ"ע, אשר לא יסופחו לישראל במסגרת ההסכם, כמו גם הפתרונות המעשיים למתן מענה לצרכיהם בתחומי הדיור והתעסוקה.

הגבול העתידי

המחקר מצא כי קיימת היתכנות לפינוי הגדמ"ע במסגרת הסכם, במחיר לאומי סביר, ולהתוויית קו גבול עם מאפיינים שיתרמו ליציבותו.

לאחר בחינת חלופות שונות לתוואי הגבול ומשמעויותיהן, המסקנה המרכזית היא כי ניתן להגיע לאופטימיזציה של מחיר ההסכם הנדרש משלושת הגורמים הנ"ל, שיושפעו מתוואי הגבול; למזער את הפגיעה במרקם חייהם של היישובים הישראליים והפלסטיניים ב'מרחב הספר'²; ובכך לתרום ליציבות קו הגבול וההסכם כולו. כל זאת, אם יסופחו רק חלקים מכל אחת מארבע ה'אצבעות' (אריאל, קדומים, עפרה-בית אל וקריית ארבע) ויסופחו יישובים מבודדים צמודי 'קו ירוק', דבר שיפחית את מספר המשפחות הישראליות המיועדות לפינוי, במסגרת תוספות אלה לתרחיש 'מרחב ההסכמה', מ-39,000 ל-33,000 משפחות.

משמעות חלופה זו:

- **היקף חילופי השטחים: 242 קמ"ר לכל צד** (3.9% משטחי הגדמ"ע ורצועת עזה), לעומת 179 קמ"ר (2.88%) בסיפוח 'מרחב ההסכמה'.
- **אורך הגבול (כולל ברצועת עזה): 741 ק"מ**, לעומת 652 ק"מ בסיפוח 'מרחב ההסכמה'.

¹ במהלך פרקי המשא ומתן השונים, הרשמיים והלא-רשמיים, עמדות ישראל ואש"ף נעו סביב הסכמה לחילופי שטחים בהיקף של 2.88% (179 קמ"ר) משטח הגדמ"ע ורצועת עזה (6,205 קמ"ר) - ראה מפה 6.

² המרחב הגיאוגרפי הצמוד לקו הגבול משני צדיו.

- **מספר היישובים היהודיים שיסופחו לישראל: 49** (כולל 12 השכונות במזרח ירושלים), לעומת 35 יישובים יהודיים שיסופחו לישראל בסיפוח 'מרחב ההסכמה'.
- **מספר המתיישבים שיסופחו לישראל: כ-496,000** (78% מכלל הישראלים הגרים ממזרח ל'קו הירוק'), לעומת כ-466,000 בסיפוח 'מרחב ההסכמה'.
- **מספר המתיישבים שיידרשו להתפנות: כ-137,000** (כ-33,000 בתי אב), לעומת כ-168,000 בסיפוח 'מרחב ההסכמה'.
- **לא יסופחו לישראל יישובים או תושבים פלסטינים.**
- **16 יישובים בתחומי ישראל יאבדו 20% ויותר מאדמתם**, לעומת 6 יישובים בסיפוח 'מרחב ההסכמה'.
- **16 יישובים בתחומי ישראל ייכנסו לטווח הקטן מ-1,000 מ' מקו הגבול המוצע**, לעומת 0 יישובים בסיפוח 'מרחב ההסכמה'.
- **69 יישובים פלסטיניים בגדמ"ע יאבדו במוצע 15.2% (65 קמ"ר) מאדמתם**, לעומת 48 כפרים שיאבדו במוצע 18.2% (43 קמ"ר) מאדמתם בסיפוח 'מרחב ההסכמה'.
- **ל-33,000 המשפחות הישראליות שיפוננו נמצא מענה מלא בתחומי המגורים והתעסוקה** בישראל ובאזורים שיסופחו לה.

איפיון הצרכים והרצונות של מתיישבי יהודה ושומרון

לצורך איפיון הצרכים והרצונות של המתיישבים בהקשר לצורך בפינוי, נערך מחקר זה, שהוא המקיף ביותר עד כה. סקר עומק, אשר בחן את עמדותיהם והעדפותיהם, נערך בקרב מדגם מייצג בהיקף של 1,504 (מתוך כ-39,000) בתי אב ביהודה ושומרון (יו"ש), המתגוררים מעברו המזרחי של 'מרחב ההסכמה'. הנסקרים מהווים כ-4% מכלל בתי האב.

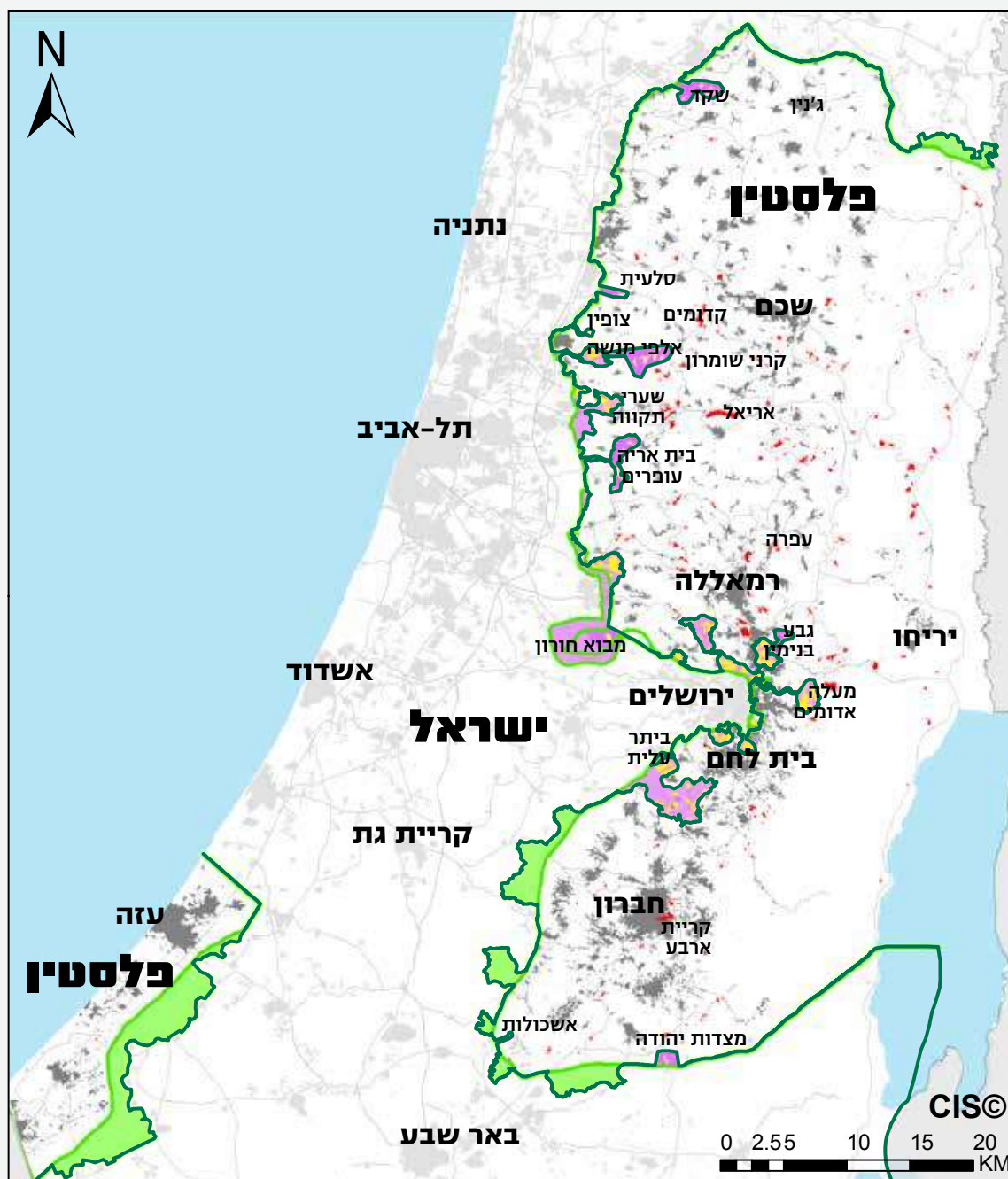
ארבע מסקנות עיקריות עולות מהסקר:

- המתיישבים אינם מהווים מקשה אחת, אלא נחלקים. **החלוקה לארבע קבוצות**, אותן בחרנו לאפיין כ'אידיאולוגיים ממלכתיים', 'אידיאולוגיים לא-ממלכתיים', מתיישבי 'איכות חיים', ותושבי אריאל, מקבלת לראשונה תוקף אמפירי;
- רוב מוחלט של המתיישבים מדווח על **הזדהות גבוהה עם מדינת ישראל** (כ-95%) **ותמיכה בדמוקרטיה ובשלטון החוק** (80%);
- **רוב המתיישבים מביאים בחשבון אפשרות של פינוי ומוכנים לדון במשמעויותיו** המעשיות;
- **התנגדות לפינוי מונעת לא רק משיקולים אידיאולוגיים**, אלא גם משיקולים חברתיים-כלכליים;
- המתיישבים ה'אידיאולוגיים' מהווים כשליש מההתיישבות ביהודה ושומרון; מתיישבי 'איכות חיים' כשליש נוסף; וחרדים (שלא נכללו במחקר) הם השליש האחרון.

ממצאים:

- בקרב 'מתיישבי איכות החיים', יותר מ-60% מוכנים להתפנות מיישובם כבר עכשיו במסגרת חוק 'קליטה, פינוי מרצון ופיצוי'.
 - בקרב המתיישבים 'האידיאולוגים', בין 20%-24% מוכנים לשקול פינוי כבר עכשיו; למעלה מ-60% מהם מתנגדים בתוקף ל'פינוי מרצון ופיצוי' מיידי.
 - במידה ותתקבל החלטה בדבר פינוי יישובים:
 - < יותר מ-70% מהמתיישבים 'הלא אידיאולוגים' מוכנים להתפנות;
 - < בין 20%-15% בקרב המתיישבים ה'לא אידיאולוגיים' מסרבים להתפנות בכל תנאי;
 - < יותר מ-40% מ'האידיאולוגים' מוכנים להתפנות;
 - < כ-40% מ'האידיאולוגים הלא-ממלכתיים' מסרבים להתפנות בכל תנאי;
 - < כ-30% מ'האידיאולוגים הממלכתיים' מסרבים להתפנות בכל תנאי;
 - < כצפוי, נמצא שהמתיישבים 'האידיאולוגים' חווים קונפליקט בין נאמנותם למדינה, לדמוקרטיה ולשלטון החוק לבין הנאמנות לארץ ישראל. כאשר דוחקים בהם לבחור בין השניים, יותר מ-70% מהם רואים בארץ ישראל השלמה ערך חשוב יותר מהדמוקרטיה.
- עם זאת, בצד ממצאי הסקר, עצם שיעור ההיענות הגבוה (כ-60%) להשתתפות במחקר המעמת את המתיישבים עם אפשרות פינוי, מהווה בסיס להערכה כי רבים מהמתיישבים סבורים שפינוי הינו תרחיש ריאלי ומוכנים להתמודד עם הדילמות הנגזרות מהאפשרות שיהיה עליהם להתפנות, ועם היום שאחרי.

מפה 1: תוואי הגבול המומלץ בין ישראל לפלסטין

גודל אוכלוסייה	מספר יישובים	
136,807	89	יישובים יהודיים לא מסופחים
+ 276,465 220,000	37 + 12	יישובים ושכונות יהודיים מסופחים
גודל	אורך הגבול	
242 קמ"ר	741 ק"מ	שטח מסופח

מקרא	
ה'קו הירוק'	שטח בנוי פלסטיני
קו גבול מוצע	כביש
יישובים יהודיים מסופחים	
שטח מסופח לישראל	
שטח מסופח לפלסטין	
יישובים יהודיים לא מסופחים	

נושא קביעת גבולותיה של מדינת ישראל עם המדינה הפלסטינית העתידית שב למרכז הדיון המדיני-פוליטי-ציבורי החל משנת 1993, עת חתמו ממשלת ישראל ואש"ף על 'הסכם אוסלו'. פרקי המשא ומתן שהתקיימו על הגבול העתידי ידעו התפתחויות ושינויים מתמידים בעמדת ישראל, עד להתייצבותם במסגרת 'תהליך אנאפוליס 2008' על הפרמטר שהוגדר "קווי 1967 כבסיס וחילופי שטחים ביחס 1:1".

השיקול הדמוגרפי היה המכריע בעיצובה של העמדה הישראלית משום החשש מפינויים של מספר גדול של ישראלים הגרים מעבר ל'קו הירוק'. הפלסטינים, לעומת זאת, ביקשו להימנע מפגיעה במרקם חייהם של מספר רב של יישובים פלסטיניים וברציפות הטריטוריאלית הפלסטינית. קווי הגבול שהוצעו על ידי ישראל, כמו גם על ידי הפלסטינים, מעולם לא נבחנו באופן מעמיק, שיטתי ומדעי, ולא היתה התייחסות לכלל ההשלכות של הגבול החדש על האוכלוסייה הפלסטינית ב'רצועת הספר' שבגדה המערבית, האוכלוסייה הישראלית שתפונה או האוכלוסייה הישראלית ב'רצועת הספר' שבתחומי ה'קו הירוק'.

מחקר זה מתמקד בבחינה של קו הגבול המוצע על ידי ישראל על מנת להבטיח כי ההצעה תעמוד באמות המידה המאפיינות 'גבול טוב' ולא תטמון בחובה את זרעי הפורענות הבאה. המחקר שם דגש על בחינת כל השיקולים והגורמים הרלוונטיים ליציבות המובנית של הגבול, שיידרש לתפקד כ'גבול נושם'.

ההיגיון המנחה של מחקר זה הוא התמודדות עם הדילמה המרכזית של הפינוי והיא שאלת המחיר של הסכם קבע; ישנן שלוש עלויות מרכזיות לחילופי שטחים, במסגרת הסדר קבע, התלויות זו בזו:

- **פינוי יישובים יהודיים מהגדה המערבית (גדמ"ע) וקליטת תושביהם בישראל.**
- **פגיעה במרקם החיים הפלסטיני** וברציפות הפלסטינית כתוצאה מסיפוח ישראלי של 'גושים' ו'אצבעות' של יישובים יהודיים החודרים ללב השטח הפלסטיני.
- **פגיעה ביישובים ישראליים סמוכי-גבול**, בתחום מדינת ישראל, בשל העברת האדמה שבשימושם במסגרת חילופי שטחים וקרבתם לגבול החדש.

כל ניסיון לצמצם את עלות המרכיב הראשון מעצים את העלויות במרכיבים האחרונים: בסיפוח יותר יישובים יהודיים - נחסך פינוי מוסכם וכפוי של יישובים יהודיים ועולה מחיר הפגיעה במרקם החיים הפלסטיני וביישובים ישראליים סמוכי-גבול; מנגד, צמצום הפגיעה בפלסטינים ובישראלים משמעו פינוי רחב יותר של ישראלים מהגדמ"ע וצמצום היקף חילופי שטחים.

מטרת מחקר זה היא להגיע לאופטימיזציה של עלות-תועלת בין שלושת המרכיבים. קרי, להכיר, להבין ולהעריך באופן מעמיק את העלויות השונות ולהציע פתרונות אופטימליים בהם מרכיבי העלות-תועלת יאפשרו קיום סביר של שתי מדינות זו לצד זו על בסיס גבול הנהנה מיציבות מובנית.

רציונל תיעדוף הגבול המוצע

ההשלכות הנובעות מפינוי חלק מהישראלים בתחום החברתי, הכלכלי והביטחוני.		ההשלכות על: 1. תושבי היישובים הישראליים בישראל שייטלו חלק בחילופי השטחים. 2. מרקם החיים של תושבי הכפרים הפלסטיניים בגדמ"ע. 3. הביטחון השוטף.
---	--	---

קו הגבול הנבחן מתייחס ראשית ל'מרחב ההסכמה' - כלומר, לחילופי שטחים בין ישראל לפלסטין, בהיקף של 2.88% משטחי הגדה והרצועה, שכלל, על פי ההיסטוריה של פרקי המשא ומתן והצהרות הצדדים, ניתן להניח כי הם מוסכמים על שני הצדדים במסגרת הסכם הקבע. שנית, הוא מתייחס לארבע 'אצבעות' שהוצעו לסיפוח על ידי ישראל, בשלבים שונים של המשא ומתן - בסדר העדיפות הבא: אריאל, קדומים, עפרה-בית אל וקריית ארבע - והנמצאות במחלוקת עם הפלסטינים.

המחקר נערך בשלבים הבאים:

- **עריכת סקר עומק ב-79 כפרים פלסטיניים** לבחינת מספר התושבים, בעלות על אדמות, תעסוקה (חקלאות, עבודה ביישובים יהודיים בגדמ"ע, עבודה בישראל) ומרקם החיים (קשרי משפחה, חינוך, בריאות וקשרי מסחר).
- **קביעת התייחסות של 'מרחב ההסכמה' וארבע ה'אצבעות'**, בתחילה על פי ההצעות הישראליות במשא ומתן ועל פי 'גדר הביטחון', ובהמשך על פי קריטריונים שונים שנועדו להבטיח את האיזון בין מרקם החיים של היישובים היהודיים מחד וזה של היישובים הפלסטיניים מאידך.
- **קביעת התייחסות של השטחים שיועברו מישראל לפלסטין** מתוך הפוטנציאל שזוהה בשטח ישראל על פי קריטריונים ביטחוניים, כלכליים ואחרים, בהתאם לגודל שטחם של 'מרחב ההסכמה' וארבע ה'אצבעות'.
- **עריכת סקר עומק בקרב הישראלים במחוז יהודה ושומרון** הבא לקבוע את הביקוש הצפוי למגורים מצד המתפלנים בהיבטים שונים, ואת מידת ההתנגדות ומידת שיתוף הפעולה הצפויים למהלך כזה במסגרת הסכם.
- **בחינת ההשלכות על מרקם החיים של היישובים הפלסטיניים** - בהיבטי אדמות, קשרי מסחר, קשרי משפחה, תעסוקה ושירותים - כתוצאה מסיפוחו של 'מרחב ההסכמה' ומסיפוחה של כל 'אצבע' (באופן מצטבר) לישראל.
- **בחינת ההשלכות על היישובים הישראליים בתוך מדינת ישראל** - בהיבטי אדמות, ביטחון ותחבורה - כתוצאה מהעברת חלק מהאדמה שבשימושם לפלסטין.
- **התאמת הביקוש למגורים של המתפלנים** מארבע ה'אצבעות' ומיתרת השטח, על פי הממצאים של הסקר, להיצע הרלוונטי שנמצא.

- **סיכום כלל ההשלכות מחילופי השטחים בגין 'מרחב ההסכמה' וה'אצבעות' (באופן מצטבר על פי סדר העדיפות) בהתייחס לפגיעה במרקם החיים של היישובים הפלסטיניים בגדה, בצירוף הפגיעה במרקם החיים של היישובים הישראליים בתחומי מדינת ישראל למול האתגר בפינויים של הישראלים הגרים ביישובים היהודיים בארבע ה'אצבעות' וביתרת השטח וההתמודדות עם השלכות נוספות.**

ממצאים עיקריים של סקר העומק בקרב הישראלים במחוז יהודה ושומרון:

- המתישבים לא מהווים מקשה אחת - החלוקה לארבע קבוצות מקבלת לראשונה תוקף אמפירי.
- רוב מוחלט של המתישבים (כ-95%) מדווח על הזדהות גבוהה עם המדינה.
- רוב המתישבים מביאים בחשבון אפשרות של פינוי ומוכנים לדון במשמעויות המעשיות של פינוי.
- התנגדות לפינוי מונעת לא רק משיקולים אידיאולוגיים אלא גם משיקולים חברתיים-כלכליים.

ממצאי המחקר מעידים בראש ובראשונה שהחלוקה לארבע קבוצות: 'אידיאולוגיים ממלכתיים', 'אידיאולוגיים לא-ממלכתיים', 'איכות חיים', ואריאל, זוכה לתוקף אמפירי. המתישבים ה'אידיאולוגיים הלא-ממלכתיים' הינם הדתיים ביותר והימניים ביותר והם מציינים את האידיאולוגיה כמניע המרכזי להתיישבותם ביו"ש, יותר משאר הקבוצות. לעומתם, תושבי אריאל הינם החילוניים ביותר, אבל הם ימניים יותר ממתישבי 'איכות חיים' ובכך הם מהווים קבוצה ייחודית העומדת בין מתיישבי 'איכות החיים' החילוניים, שהינם בעלי דעות במרכז המפה הפוליטית, לבין המתישבים ה'אידיאולוגיים' הדתיים-ימניים. הן תושבי אריאל והן מתיישבי 'איכות חיים' מציינים מניעים של איכות חיים כחשובים יותר מאידיאולוגיה בהחלטתם לגור ביו"ש וההפך נכון לגבי המתישבים ה'אידיאולוגיים'. המתישבים ה'אידיאולוגיים' מהווים כשליש מההתיישבות ביו"ש; מתיישבי 'איכות חיים' כשליש נוסף; וחרדים (שלא נכללו במחקר) הם השליש האחרון.

כל קבוצות המתישבים מראות הזדהות גבוהה עם מדינת ישראל (כ-95% מהמתישבים), כאשר המתישבים ה'אידיאולוגיים' (ה'ממלכתיים' וה'לא-ממלכתיים') מראים מידה דומה של הזדהות עם המדינה ועם ההתיישבות ביו"ש ואילו מתיישבי אריאל ו'איכות חיים' מראים הזדהות נמוכה יותר עם קבוצת המתנחלים. בהתאם לכך, מעל 80% מהמתישבים תומכים בדמוקרטיה ובציות לחוק, אולם מעל 70% מהמתישבים, למעט מתיישבי 'איכות חיים' (בקרובם כ-50%), רואים בארץ ישראל השלמה ערך חשוב יותר מהדמוקרטיה.

במידה ותתקבל החלטה בדבר פינוי יישובים עתידי, מעל 70% מהמתישבים ה'לא-אידיאולוגיים' מוכנים להתפנות ובקרב המתישבים ה'אידיאולוגיים', מעל 40% מוכנים להתפנות. אחוז דומה (40%) של 'אידיאולוגיים לא-ממלכתיים' מסרב להתפנות בשום תנאי, בקרב ה'ממלכתיים' אחוז ההתנגדות יורד ל-30% ובקרב המתישבים ה'לא-אידיאולוגיים' אחוז ההתנגדות נע בין 15%-20%. בקרב המתישבים ה'לא-אידיאולוגיים', מעל 60% מוכנים להתפנות מיישובם כבר עכשיו במסגרת חוק 'קליטה', פינוי מרצון ופיצוי. בקרב ה'אידיאולוגיים', מעל 60% מתנגדים בכל תוקף לאפשרות של 'פינוי מרצון ופיצוי' מידי.

למרות שהשיקול האידיאולוגי משחק תפקיד חשוב בהתנגדות לפינוי, ישנם גם סיבות סוציו-אקונומיות המסבירות התנגדות, כגון גיל מבוגר, תעסוקה ומצב כלכלי, שגם עליהן יש לתת את הדעת בכל מקרה של פינוי עתידי.

טבלה 1 מציגה את ריכוז הממצאים ביחס להשלכות של חילופי שטחים בגין 'מרחב ההסכמה' וארבע ה'אצבעות' ברצועת הספר', על הישראלים והפלסטינים בגדמ"ע ועל היישובים הישראליים בתחום מדינת ישראל.

טבלה 1: כלל ההשלכות של 'מרחב ההסכמה' וה'אצבעות'

נתון/ השלכה / מרחב/ 'אצבע'	מרחב 'ההסכמה'	אריאל	קדומים	עפרה- בית אל	קריית ארבע
1 מספר יישובים יהודיים	35	8	6	5	4
2 מספר תושבים ישראלים	כ-466,000	33,801	18,820	24,749	11,118
3 שטח בקמ"ר	179	42.5	38	26.2	19
4 אורך הגבול בק"מ	652	752	819	925	1,032
5 כפרים פלסטיניים מושפעים	48	13	10	6	2
6 מספר תושבים פלסטינים בכפרים המושפעים	71,446	57,217	39,902	87,480	90,226
7 אובדן אדמה פרטית פלסטינית (% מסך האדמה הפרטית)	18.2	31.5	42.2	24.6	7.8
8 אובדן אדמה פרטית פלסטינית בדונם	42,830	21,597	32,596	7,778	3,715
9 אובדן תעסוקה קבועה (%)	3.9	2.9	10.46	9.4	4.6
10 מועסקים בישראל (%)	12.8	16.3	17.3	9.4	29.9
11 תחבורה בגדמ"ע	60 דרום עוטף ים-קלקיליה	5 446	55	60 חדש	60 חדש 317
12 יישובים ישראליים מושפעים	27	-	-	-	4
13 יישובים ישראליים שייאבדו 20% ויותר מאדמתם	6	9	5	2	0
14 יישובים ישראליים שייכנסו לטווח פחות מ-1,000 מ' מהגבול המוצע	0	11	10	5	8
15 תחבורה בישראל	פרוזדור 316,358	-	-	-	-
16 תוספת פלוגות לבט"ש בהתייחס ל'קו הירוק'	14	+5	+3	+5	+5
17 ישראלים העובדים בישראל (%)		51	41	59	24
18 שיעור התעסוקה (%)		69	77	81	64
19 מספר מקומות עבודה חדשים נדרשים למתכנים	45,000	6,500	3,333	2,702	2,356
20 מספר יחידות דיור נדרשות למתכנים	39,029	8,412	4,339	5,483	2,659
21 ממצאי סקר המתיישבים	-	67	80	72	79
א"י חשובה יותר מדמוקרטיה (%)	-	80	70	67	53
מסכים להתפנות תמורת פיצוי הולם או ללא תנאי (%)	-	87	97	90	87
יציית לחוק גם אם אינו צודק (%)	-				

על בסיס הממצאים הללו רוכזו, בסופו של המחקר, כלל המסקנות וההמלצות העוסקות בהיערכות הלאומית הנדרשת לפינוי חלק מהישראלים, בהקשרי אופטימיזציה של קו הגבול העתידי המוצע וכן היערכות לפיצוי ולטיפול הכפריים הפלסטיניים והיישובים הישראליים הנפגעים מחילופי השטחים. מסקנתנו המרכזית היא כי מחיר פינוי היישובים מחוץ ל'מרחב ההסכמה' הינו אפשרי וסביר וטומן בחובו את העלויות הנמוכות יותר ביחס לחלופה של סיפוח כל אחת מה'אצבעות' בסדר העדיפות שנקבע.

המחקר לא עסק בתוואי הגבול בתחום המוניציפלי של העיר ירושלים. נקודת הייחוס הינה 'קו ההפרדה' המוצע בין השכונות היהודיות לבין השכונות הפלסטיניות במזרח ירושלים, כמתואר בתוכנית 'ביטחון תחילה' של תנועת 'מפקדים למען ביטחון ישראל'.³

ההמלצות המרכזיות:

- על ישראל להיערך מבעוד מועד ולגבש תוכנית לאומית להתמודדות עם האתגרים שמציב **הסכם הקבע** בתחומים הבאים: פינוי מתיישבים ישראלים, תשתיות, פוטנציאל קרקעי לחילופי שטחים, פריסת כוחות וההיבטים השונים של 'משטר הגבול' עם הפלסטינים.
- במבחן העלות-תועלת וההיתכנות לפינוי נראה כי **יש לפנות את 'אצבעות' קדומים, אריאל ועפרה-בית אל** כפי שהוצעו. פגיעתה של 'אצבע' קריית ארבע במרקם החיים הפלסטיני נמוכה יחסית, אך **הסיכוי להסכמה פלסטינית לסיפוחה הוא קטן ביותר**, בין היתר משום שהיא מקבעת את הנוכחות היהודית הטעונה ורוויית המשקעים בעיר חברון ומשום שהיא מייצגת עבור הפלסטינים נראות גבוהה של 'המשך הכיבוש'. בנוסף, הארכת קו הגבול הנדרשת כתוצאה מסיפוח 'אצבע' קריית ארבע הינה 107 ק"מ.
- **ההתנגדות הצפויה לפינוי נמוכה מההערכות הלא-מחקריות**, אך היא קיימת ברמות שונות בקרב הקבוצות השונות המרכיבות את האוכלוסייה הישראלית המתגוררת ממזרח ל'קו הירוק'. על ישראל להיערך בתוכנית כוללת שיהיו בה מרכיבים שונים: 'סיפור ציוני' חדש, 'גזרים ומקלות', היערכות בתחום המגורים ומקומות העבודה, בחינת תמ"א 35, פיצויים ואכיפת החוק.
- על ישראל והפלסטינים, במעורבות עמוקה של העולם הערבי והקהילה הבינלאומית, **להיערך בתוכנית מערכתית** להתמודדות עם ההשלכות החברתיות, הכלכליות והביטחוניות על יישובי הספר משני צדי קו הגבול החדש המוצע, כפי שעלו במחקר זה.
- ההיתכנות לפינוי ויישוב מחדש - **כבר היום, קיימת היכולת התכנונית לתת פתרונות קהילתיים למתיישבים המפונים על בסיס המלאי התכנוני הזמין במדינת ישראל**. במסגרת המחקר, בוצע סקר מיפוי הביקוש, ההיצע והתאמה של יחידות דיור זמינות למתיישבים המפונים. בסקר זה נמצא כי ב-62 ערים, יישובים, מושבים וקיבוצים בישראל וכן ב-20 יישובים במרחבי 'גושי' ההתיישבות, קיימות תוכניות מאושרות הכוללות 123,512 יחידות דיור זמינות. ההנחה במחקר זה היתה כי מתוך כ-39,000 בתי אב האמורים להתפנות, כ-17,500 יעדיפו לקבל פיצוי אישי ועבור היתרה - כ-21,500 - יידרש פיתרון דיורי. למרות שתמונת ההיצע התכנוני היא דינמית ומשתנה תכופות, הרי הנתונים המוצגים במחקר זה תקפים לתקופה של שנתיים עד שלוש שנים. בכל מקרה, נראה כי המצאי הנ"ל, מול הדרישות הצפויות, יענה על הדרישות לשנים הקרובות. כאמור,

³ 'מפקדים למען ביטחון ישראל', תוכנית 'ביטחון תחילה', מאי 2016, ע' 53.

העקרונות והמתודולוגיה המוצעים כאן מאפשרים לפתח פתרון המתאים לכל יישוב בעת בה ייושם הסדר. הם גם יוכלו להיות בסיס להרחבת עבודה ולהכללתם של היבטים הכרחיים נוספים (כגון היבטים כלכליים ושמאיים ביחס לנכסים המפונים ולקרקעות/יחידות הדיור ביעד) בתהליך תכנון מסודר כאשר זה יחל (פירוט - ראה נספח ד').

● מומלץ לבצע **מחקרים משלימים** בנושאים הבאים:

- < תוואי קו הגבול ומשטר הגבול בירושלים, לרבות 'האגן ההיסטורי'.
- < כתיבת נרטיב ישראלי-ציוני המסביר את הצורך במהלכים כה דרמטיים, מחד גיסא, אך מאתגר את כלל הציבור בישראל, בדגש על המתיישבים הישראלים, מאידך גיסא.
- < ההתנגדות הצפויה בקרב תושבי מדינת ישראל שבתוך תחום ה'קו הירוק'.
- < העלויות הכלכליות של ההסדר בתחום הטריטוריאלי.
- < עמדות הפלסטינים ביחס לחלופות השונות ובנייה של נרטיב פלסטיני להצדקת חילופי השטחים.
- < המערך הפוליטי הישראלי והפלסטיני הנדרש לתמיכה באימוץ החלופה המומלצת או דומה לה.
- לבסוף, הצגנו ובחנו מספר חלופות נוספות לחילופי שטחים, בתחום האופטימיזציה של מחיר ההסכם, והתייחסנו למידת יכולתן להבטיח גבול יציב תחת משטר 'גבול נוסם': 'הסדרים תפקודיים', מובלעות, חלקי 'אצבעות' ויישובי 'השורה הראשונה'.
- טבלה 2 מציגה את ההשלכות המרכזיות על תושבי 'רצועת הספר', הן ישראלים ופלסטינים המתגוררים בגדמ"ע והן ישראלים בתחומי ה'קו הירוק'.

טבלה 2: ריכוז ההשלכות לחלופות הגבול

תרחיש	ההסכמה ⁴	יישובי 'השורה הראשונה' ⁵	חלקי 'אצבעות' ⁶	מובלעות ⁷	שלוש התוספות ⁸	תוואי הגבול המומלץ ⁹
תוספת יישובים יהודיים	35	8	6	6	20	14
מספר ישראלים שיסופחו (%) ¹⁰	466,000 (74.4%)	8,300 (75.7%)	22,500 (78%)	42,000 (81%)	72,700 (85.9%)	30,800 (78.3%)
אורך הגבול (ק"מ)	652	699	729	721	796	741
תוספת לאורך הגבול (ק"מ) ¹¹	-	46	77	69	144	89
שטח (קמ"ר)	179 (2.88%)	210 (3.38%)	211 (3.4%)	204 (3.28%)	268 (4.31%)	242 (3.9%) ¹²
תוספת לשטח (קמ"ר)	-	31	32	25	88	63
יישובים פלסטיניים מושפעים	48	8	13	11	32	21
אובדן אדמה פרטית (%)	18.2%	7.8%	14.86%	17.89%	13.65%	11.51%
תוספת יישובים ישראליים המאבדים 20% ויותר מאדמתם	6	7	7	5	13	10
תוספת יישובים ישראליים הנכנסים לטווח 1,000 מ' מהגבול	0	6	6	5	24	16

⁴ ראה מפה 6.

⁵ ראה מפה 25.

⁶ ראה מפה 26. ▼

המלצתנו לגבול העתידי בין ישראל לפלסטין הינה לקו גבול המבוסס על 'מרחב ההסכמה' ועוד יישובי 'השורה הראשונה' וחלקי ה'אצבעות'. גבול מוצע זה מחייב חילופי שטחים בהיקף של 242 קמ"ר המהווים 3.9% משטחי המדינה הפלסטינית (6,205 קמ"ר). אורך הגבול המוצע יעמוד על 741 ק"מ. מספר היישובים היהודיים שיסופחו יעמוד על 49 (כולל 12 השכונות במזרח ירושלים) ומספר הישראלים שיסופחו יעמוד על כ-496,000 (78% מכלל הישראלים הגרים ממזרח ל'קו הירוק'). 16 יישובים ישראלים יאבדו 20% ויותר מאדמתם, ו-16 יישובים ישראלים ייכנסו לטווח הנמוך מ-1,000 מ' מקו הגבול המוצע. 69 יישובים פלסטיניים יאבדו בממוצע 15.2% (63 קמ"ר) מאדמתם ולא תיפגע הרציפות הפלסטינית הטריטוריאלית והתחבורתית.

הגבול המומלץ מביא לאופטימיזציה את המחיר הנדרש בהקשר לשלושה גורמים המושפעים ממנו: ישראלים ביישובים היהודיים, פלסטינים ביישובים הפלסטיניים בגדה"ע וישראלים ביישובים סמוכי-גבול בישראל – בגין קביעת חילופי השטחים הנדרשים לשם קביעת גבול יציב בין ישראל לפלסטין.

⁷ ראה מפה 27.

⁸ לא כולל 'מרחב ההסכמה'.

⁹ ראה מפה 30.

¹⁰ הנתון בסוגריים מתייחס לאחוז הישראלים החיים במרחב ההסכמה ועוד החלופה שבעמודה, מסך הישראלים החיים מעבר ל'קו הירוק', והעומד על כ-633,000 נפש.

¹¹ התוספות מתייחסות ל'מרחב ההסכמה' ולא באופן מצטבר.

¹² מתוך שטחי הגדה ועזה שגודלם הוסכם באנאפוליס על 6,205 קמ"ר.

רשימת המכות

- מפה 1:** תוואי הגבול המומלץ בין ישראל לפלסטין 11
- מפה 2:** ההצעה הישראלית באנאפוליס 2008 24
- מפה 3:** ההצעה הפלסטינית באנאפוליס 2008 25
- מפה 4:** פריסת היישובים היהודיים בגדה המערבית 26
- מפה 5:** מצב 'גדר הביטחון' 2016 27
- מפה 6:** 'מרחב ההסכמה' 29
- מפה 7:** ארבע ה'אצבעות' בנוסף ל'מרחב ההסכמה' 30
- מפה 8:** מערכת התנועה בכביש 60 בגוש עציון 40
- מפה 9:** פתרונות תחבורתיים באזור ירושלים 41
- מפה 10:** אזור אלפי מנשה 42
- מפה 11:** שטחים מסופחים לפלסטין במסגרת 'מרחב ההסכמה' 44
- מפה 12:** 'אצבע' אריאל - השלכות על האוכלוסייה הישראלית והפלסטינית 47
- מפה 13:** השטחים שיועברו לפלסטין בגין 'אצבע' אריאל 52
- מפה 14:** 'אצבע' קדומים - השלכות על האוכלוסייה הישראלית והפלסטינית 55
- מפה 15:** השטחים שיועברו לפלסטין בגין 'אצבע' קדומים 60
- מפה 16:** 'אצבע' עפרה-בית אל - השלכות על האוכלוסייה הישראלית והפלסטינית 65
- מפה 17:** השטחים שיועברו לפלסטין בגין 'אצבע' עפרה-בית אל 60
- מפה 18:** 'אצבע' קריית ארבע - השלכות על האוכלוסייה הישראלית והפלסטינית 70
- מפה 19:** השטחים שיועברו לפלסטין בגין 'אצבע' קריית ארבע 72
- מפה 20:** סיכום השלכות על היישובים הישראליים בגין 'מרחב ההסכמה' וארבע ה'אצבעות' 75
- מפה 21:** 'מרחב ההסכמה' בתוספת 'אצבע' אריאל 83
- מפה 22:** 'מרחב ההסכמה' בתוספת 'אצבעות' אריאל וקדומים 85
- מפה 23:** 'מרחב ההסכמה' בתוספת 'אצבעות' אריאל, קדומים ועפרה-בית אל 87
- מפה 24:** 'מרחב ההסכמה' בתוספת 'אצבעות' אריאל, קדומים, עפרה-בית אל וקריית ארבע 89
- מפה 25:** 'מרחב ההסכמה' ויישובי 'השורה הראשונה' 95
- מפה 26:** 'מרחב ההסכמה' ועוד חלקי ה'אצבעות' 97
- מפה 27:** 'מרחב ההסכמה' ועוד מובלעות ישראליות 99
- מפה 28:** 'מרחב ההסכמה' בתוספת יישובי 'השורה הראשונה', חלקי ה'אצבעות' והמובלעות 100
- מפה 29:** 'הצעת ראש הממשלה' 101
- מפה 30:** תוואי הגבול המומלץ (חלקי 'אצבעות' + יישובי 'השורה הראשונה') בין ישראל לפלסטין 102
- מפה 31:** פוטנציאל חילופי השטחים - מבט כללי 132

135	מפה 32: חילופי השטחים של 'מרחב ההסכמה'.....
138	מפה 33: השטחים שיועברו לפלסטין בגין 'אצבע' אריאל.....
141	מפה 34: השטחים שיועברו לפלסטין בגין 'אצבע' קדומים.....
144	מפה 35: השטחים שיועברו לפלסטין בגין 'אצבע' עפרה-בית אל.....
147	מפה 36: השטחים שיועברו לפלסטין בגין 'אצבע' קריית ארבע.....
150	מפה 37: מפה מסכמת לחילופי השטחים.....
151	מפה 38: חילופי השטחים באזור עמק המעיינות.....
152	מפה 39: חילופי השטחים באזור מערב הר חברון.....
153	מפה 40: חילופי השטחים באזור דרום-מערב הר חברון.....
154	מפה 41: חילופי השטחים באזור עוטף עזה צפון.....
155	מפה 42: חילופי השטחים באזור עוטף עזה מרכז.....
156	מפה 43: חילופי השטחים באזור עוטף עזה דרום.....
220	מפה 44: מועצות אזוריות בגדה המערבית.....
237	מפה 45: התאמת פתרונות עבור יישובי מועצה אזורית שומרון.....
242	מפה 46: התאמת פתרונות עבור יישובי מועצה אזורית בנימין.....
245	מפה 47: התאמת פתרונות עבור יישובי מועצות אזוריות גוש עציון והר חברון....

רשימת הטבלאות

15	טבלה 1: כלל ההשלכות של 'מרחב ההסכמה' וה'אצבעות'.....
17	טבלה 2: ריכוז ההשלכות לחלופות הגבול.....
39	טבלה 3: סיכום השלכות סיפוח 'מרחב ההסכמה' על היישובים הפלסטיניים.....
45	טבלה 4: מתפנים בחתך מועצות ובתי אב בתרחיש 'מרחב ההסכמה'.....
48	טבלה 5: ההשלכות על הכפרים הפלסטיניים המושפעים מ'אצבע' אריאל.....
53	טבלה 6: התאמת הביקוש להיצע של מתפנים מ'אצבע' אריאל.....
57	טבלה 7: ההשלכות על הכפרים הפלסטיניים המושפעים מ'אצבע' קדומים.....
61	טבלה 8: התאמת הביקוש להיצע של מתפנים מ'אצבע' קדומים.....
63	טבלה 9: ההשלכות על הכפרים הפלסטיניים המושפעים מ'אצבע' עפרה-בית אל.....
67	טבלה 10: התאמת הביקוש להיצע של מתפנים מ'אצבע' עפרה-בית אל.....
69	טבלה 11: ההשלכות על הכפרים הפלסטיניים המושפעים מ'אצבע' קריית ארבע.....
73	טבלה 12: התאמת הביקוש להיצע של מתפנים מ'אצבע' קריית ארבע.....
74	טבלה 13: סיכום כלל הנתונים וההשלכות העיקריות.....
	טבלה 14: סיכום נתוני האוכלוסייה ומספר בתי האב לפינוי/ הישארות על פי התרחישים השונים.....
76	
96	טבלה 15: השלכות על בעלויות קרקע בתוספת יישובי 'השורה הראשונה'.....
96	טבלה 16: השלכות על בעלויות קרקע בתוספת חלקי ה'אצבעות'.....
98	טבלה 17: השלכות על בעלויות קרקע בגין סיפוח המובלעות.....

103	טבלה 18: טבלה מסכמת לחלופות הגבול
133	טבלה 19: פגיעה ביישובים ישראלים בגין חילופי שטחים של 'מרחב ההסכמה'
148	טבלה 20: סיכום ההשלכות של חילופי השטחים בחתך אזורים
172	טבלה 21: כמות נבדקים במדגם בחלוקה ליישובים
173	טבלה 22: נתוני היענות למילוי הסקר הטלפוני
224	טבלה 23: חישוב היקף הפינני הקהילתי הנדרש לפי סוג יישוב
228	טבלה 24: ריכוז הפתרונות עבור מתכנים מיישובי מ.א. שומרון
230	טבלה 25: ריכוז הפתרונות עבור מתכנים מיישובי מ.א. בנימין - אזור המרכז
231	טבלה 26: ריכוז הפתרונות עבור מתכנים מיישובי מ.א. בנימין - עוטף ירושלים ...
232	טבלה 27: ריכוז הפתרונות עבור מתכנים מיישובי מ.א. גוש עציון
233	טבלה 28: ריכוז הפתרונות עבור מתכנים מיישובי מ.א. הר חברון
234	טבלה 29: ריכוז הפתרונות עבור מתכנים מיישובי מ.א. בקעת הירדן ומגילות
234	טבלה 30: סיכום אוכלוסייה ובתי אב שידרשו פתרון במתווה הבסיס של הפרויקט
238	טבלה 31: התאמת פתרונות עבור יישובי מ.א. שומרון
240	טבלה 32: התאמת פתרונות עבור יישובי מ.א. בנימין
243	טבלה 33: התאמת פתרונות עבור יישובי מ.א. גוש עציון
244	טבלה 34: התאמת פתרונות עבור יישובי מ.א. הר חברון
246	טבלה 35: התאמת פתרונות עבור יישובי מ.א. בקעת הירדן ומגילות
248	טבלה 36: יישובים ואוכלוסייה בחתך 'אצבעות'
	טבלה 37: סיכום אוכלוסייה ובתי אב שידרשו פתרון במתווה הכולל את סיפוח 'אצבע' אריאל
249	טבלה 38: סיכום אוכלוסייה ובתי אב שידרשו פתרון במתווה הכולל את סיפוח 'אצבע' קדומים
249	טבלה 39: סיכום אוכלוסייה ובתי אב שידרשו פתרון במתווה הכולל את סיפוח 'אצבע' עפרה-בית אל
249	טבלה 40: סיכום אוכלוסייה ובתי אב שידרשו פתרון במתווה הכולל את סיפוח 'אצבע' קריית ארבע
250	טבלה 41: סיכום אוכלוסייה ובתי אב שידרשו פתרון במתווה הכולל את סיפוח ארבע ה'אצבעות'
250	טבלה 42: סיכום מצטבר של אוכלוסייה ובתי אב שידרשו פתרון במתווה הכולל את סיפוח כל אחת מה'אצבעות'
253	טבלה 43: התאמת פתרונות עבור יישובי מ.א. שומרון בהנחת סיפוח 'אצבע' אריאל
255	טבלה 44: התאמת פתרונות עבור יישובי מ.א. שומרון בהנחת סיפוח 'אצבעות' אריאל וקדומים
257	טבלה 45: התאמת פתרונות עבור יישובי מ.א. בנימין בהנחת סיפוח 'אצבע' עפרה-בית אל
259	טבלה 46: התאמת פתרונות עבור יישובי מ.א. הר חברון בהנחת סיפוח 'אצבע' קריית ארבע

גבול יציב

גבול היפרדות וביטחון בין ישראל לפלסטין -
חלופות, משמעויות, השלכות והערכות עתידית

אל"מ (מיל') דר' שאול אריאלי

עריכה ועיבוד נתונים: שגיא גנות

מיפוי: שאול רבינוביץ

הגבול העתידי בין ישראל לפלסטין ייקבע דה-יורה בהסכם. במסגרת תהליך זה, יש להבטיח כי בנוסף למערכת היחסים ולמשטר הגבול שייקבעו בין הצדדים, תוואי הגבול שעליו יוסכם יבסס יציבות ולא יהווה גורם לחידוש הסכסוך. כמו כן, התוואי יאפשר להנהגה בכל אחד מהצדדים להסביר את ההסכם לציבור שאותו היא מייצגת.

גבול יציב יובטח באמצעות בחינה מדוקדקת של עלות-תועלת. לצורך כך נערך מחקר זה אשר בדק, שיקלל והשווה את העמדות של המתישבים הישראלים בגדה המערבית (גדמ"ע), את הפגיעה במרקם החיים ובמקורות הייצור של הכפרים הפלסטיניים בגדמ"ע, את הפגיעה ביישובים הישראליים בצד הישראלי, אשר יעבירו חלק מאדמתם בחילופי שטחים, עם ההשלכות של הפינוי והקליטה של התושבים הישראלים המפונים בתחומי מדינת ישראל.

מבוא

כללי

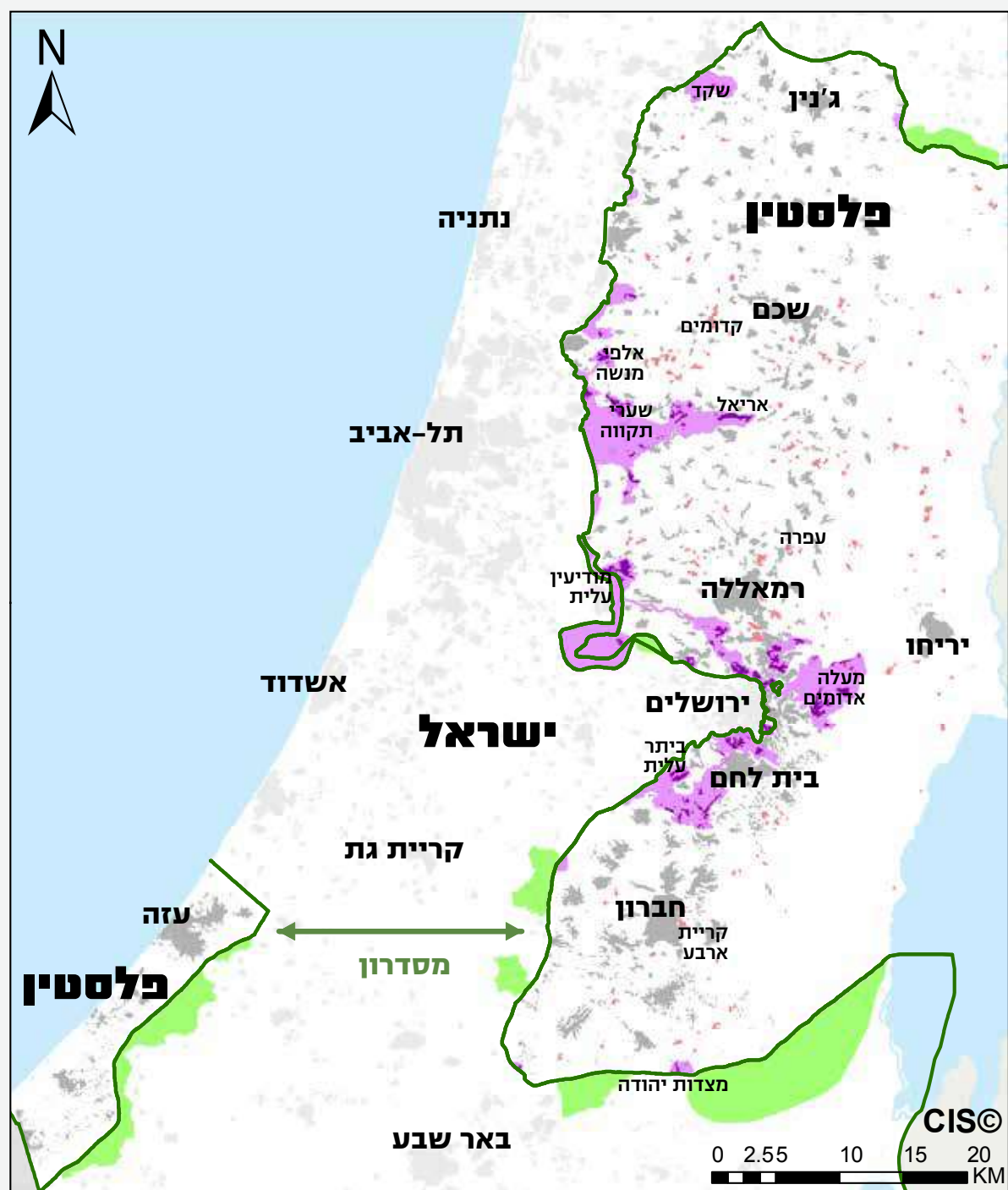
נושא קביעת גבולותיה של מדינת ישראל עם מדינה פלסטינית עתידית עומד מחדש במרכז הדיון המדיני-פוליטי-ציבורי מאז שנת 1993, עת חתמו ממשלת ישראל ואש"ף על הסכם אוסלו.

במסגרת הדיונים על הסדר הקבע, שהחלו במרץ 2000 בין ממשלת ישראל לבין אש"ף, והנמשכים לפרקים עד היום, התגבש העיקרון שיישוב הסוגיה הטריטוריאלית של הסכסוך הישראלי-פלסטיני יתבסס על קווי ה-4 ביוני 1967, תוך שינויים קלים בהתאם למציאות הדמוגרפית והמרחבית הקיימת - כלומר, באמצעות חילופי שטחים ביחס מוסכם. הצעות קונקרטיות של שני הצדדים הרשמיים, ממשלת ישראל ואש"ף, הכוללות חילופי שטחים, הוצגו לראשונה באמצעות מפות במסגרת תהליך אנאפוליס 2008,¹³ ובהן נתגלו פערים בעמדות הצדדים.

ראש ממשלת ישראל אהוד אולמרט הציע חילופי שטחים בהיקף של כ-6.5%, שבהם חיים ב-61 יישובים ושכונות יהודיות 85% מהישראלים שממזרח ל'קו הירוק' (ראה מפה 2). מחמוד עבאס, יו"ר אש"ף ונשיא הרשות הפלסטינית, הציע חילופי שטחים בהיקף של 1.9%, שבהם חיים ב-30 יישובים ושכונות 63% מהישראלים שמעבר ל'קו הירוק' (ראה מפה 3).¹⁴

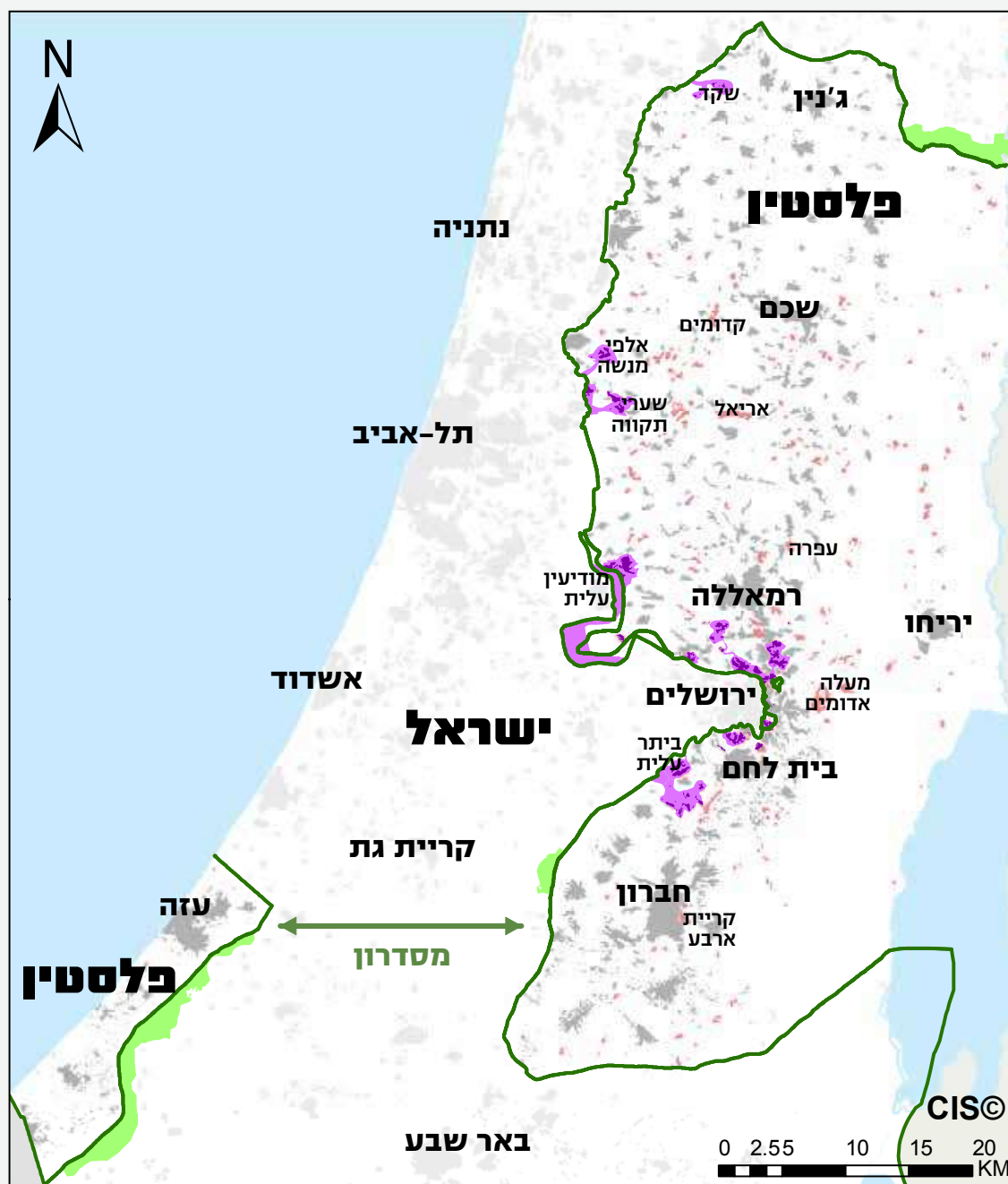
¹³ ההצעות הוצגו באופן רשמי על ידי הצדדים במהלך המשא ומתן, כפי שהתנהל ביניהם במסגרת תהליך אנאפוליס בשנים 2007-2008 (המכון למחקרי ביטחון לאומי, תיק המשא ומתן, 2013, פונדק, 2013; אריאלי, 2013; צנעני, 2015).

¹⁴ במחקר זה, היקף חילופי השטחים נמדד באחוזים משטח המדינה הפלסטינית העתידית (הגדה המערבית ורצועת עזה) כפי שהוסכם על ידי הצדדים במסגרת תהליך אנאפוליס, היינו 6,205 קמ"ר.

מקרא

- ישוב יהודי שיסופח לישראל
- ישוב יהודי לפינוי
- ישוב פלסטיני
- ה'קו הירוק'
- שטח מסופח לישראל 6.5%
- שטח מסופח לפלסטין 5.8%

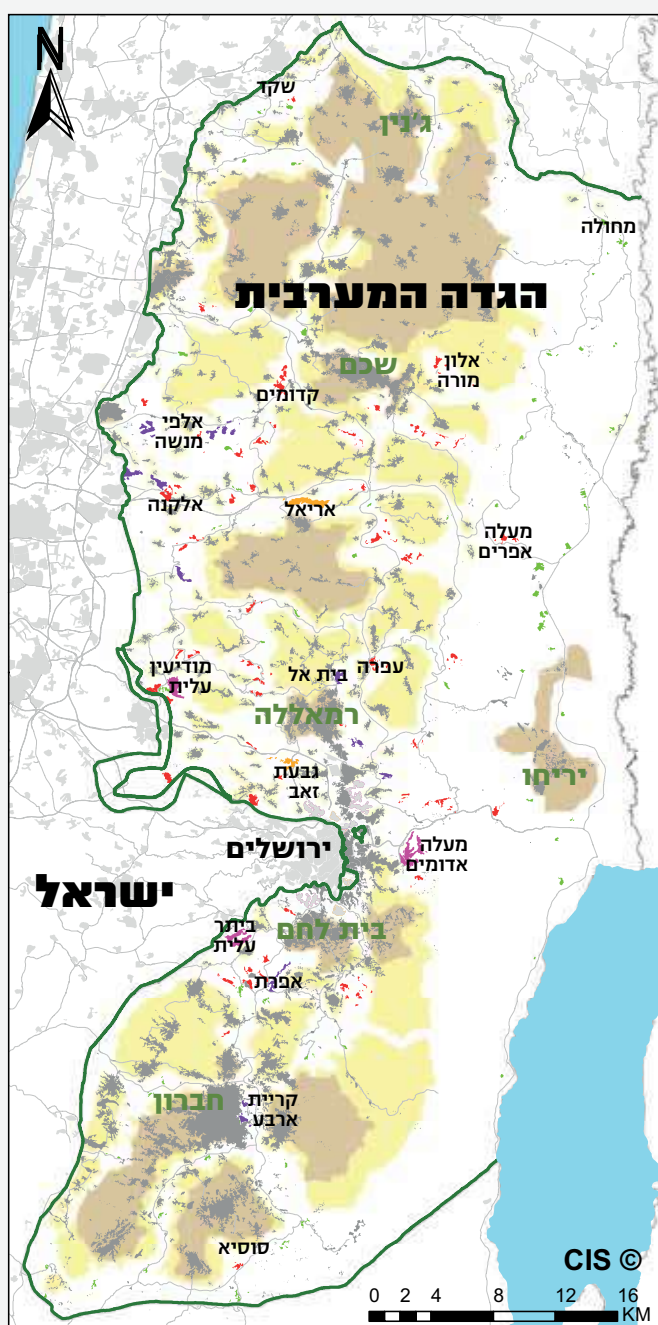
מקרא

- ה'קו הירוק'
- שטח מסופח לישראל 1.9%
- שטח מסופח לפלסטין 1.9%
- יישוב יהודי שיסופח לישראל
- יישוב יהודי לפינוי
- יישוב פלסטיני

במצב הגיאופוליטי השורר כיום, המשא ומתן בין ישראל לאש"ף אינו מתנהל בין מדינות ריבוניות המשתרעות משני צדדיו של גבול מוסכם. תחת שיפוטה של הרשות הפלסטינית, שהוקמה ב-1996 במסגרת הסכמי אוסלו, נמצאים כ-40% משטח הגדה המערבית (18% במעמד שטח A ו-22% במעמד שטח B), וכ-95% מאוכלוסייתה הפלסטינית (ללא מזרח ירושלים).

שאר השטח, במעמד שטח C, נמצא בשליטה וניהול ישראלים ובו מתגוררים כ-413,000 ישראלים¹⁵ ב-126 יישובים יהודיים (לא כולל 12 השכונות היהודיות במזרח ירושלים) ופחות מ-100,000 פלסטינים בעשרות יישובים קטנים (ראה מפה 4).¹⁶

מפה 4: פריסת היישובים היהודיים בגדה המערבית

פריסת היישובים היהודיים בגדה המערבית

מקרא

- ה'קו הירוק'
- כביש
- שטח בנוי פלסטיני
- שטח בנוי ישראלי
- יישובים לפי גודל אוכלוסייה
- עד 1,000
- 1,001-5,000
- 5,001-10,000
- 10,001-20,000
- מעל 20,000
- חלוקת השליטה בגדה המערבית
- שטח A
- שטח B
- שטח C

מספר התושבים ביישוב	כמות יישובים	סך תושבים
עד 1,000	60	27,290
1,001-5,000	51	114,978
5,001-10,000	10	72,669
10,001-20,000	2	37,264
מעל 20,000	3	161,071
סה"כ	126	*413,272

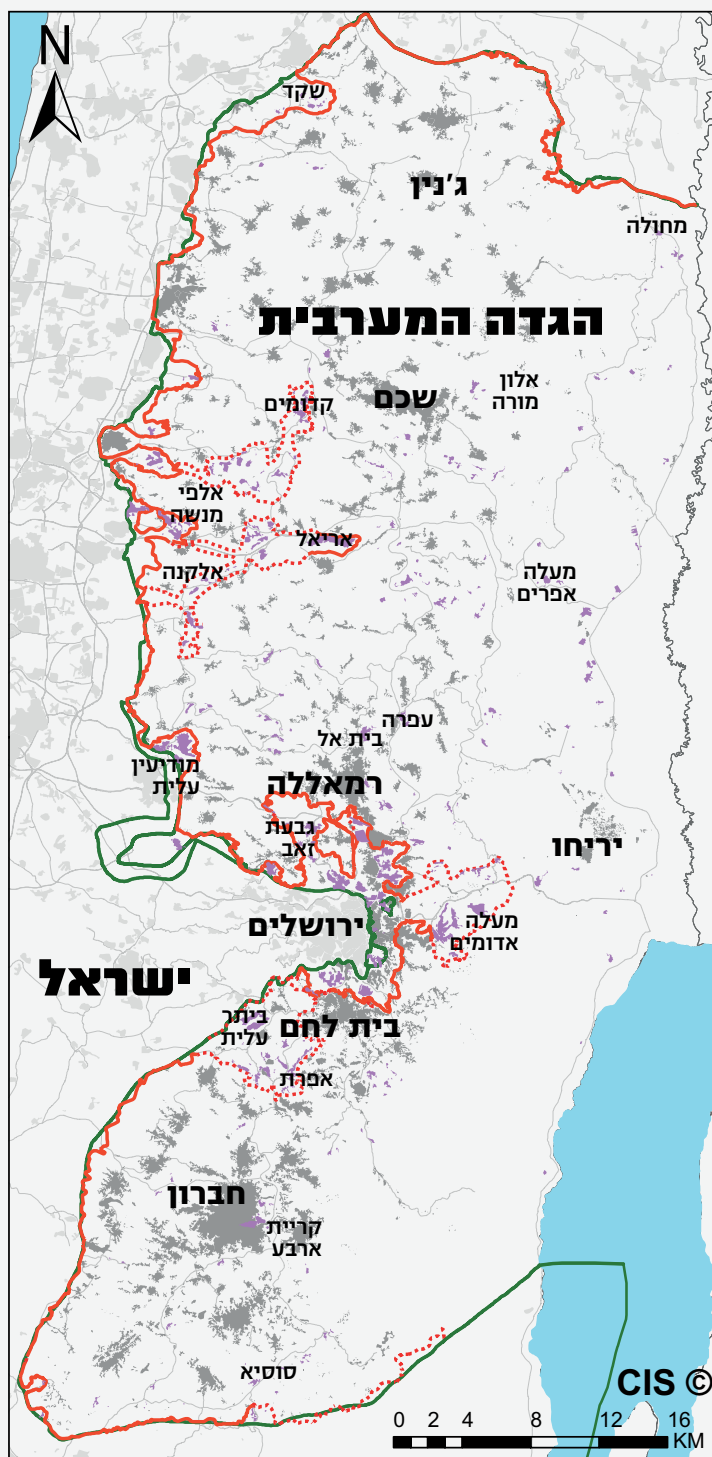
* לא כולל ירושלים

¹⁵ על פי נתוני המינהל האזרחי מ-30 ביוני 2016.

¹⁶ בשטח C ישראל העבירה 24 סמכויות אזרחיות לידי הרשות הפלסטינית ביחס לתושבים הפלסטינים שבו.

לאחר כ-50 שנות שליטה צבאית ישראלית בשטחי הגדמ"ע, ועד יישום תוכנית ההתנתקות ברצועת עזה וצפון השומרון בשנת 2005, ה'קו הירוק' הלך ונעלם כמרכיב המצוי בשטח ותחתיו נוצרה מציאות טריטוריאלית חדשה של אזור מגע בין יהודים לבין ערבים, שעיקרו לאורך 'גדר הביטחון' ובאזורי היישובים היהודיים (ראה מפה 5).

מפה 5: מצב 'גדר הביטחון' 2016

מצב 'גדר הביטחון' 2016

מקרא

- ה'קו הירוק'
- 'גדר ביטחון' קיימת
- ... 'גדר ביטחון' מתוכננת
- כביש
- יישובים יהודיים
- יישובים פלסטיניים

אורך גדר בנויה: 462 ק"מ
אורך גדר מתוכננת: 242 ק"מ

אוכלוסייה	מספר יישובים	
140,867 + 220,000	24 + 12	בתחומי התוואי הבנוי
177,088	27	בתחומי התוואי המתוכנן
95,317	75	מחוץ לתוואי המתוכנן
413,272 + 220,000	126 + 12	סה"כ

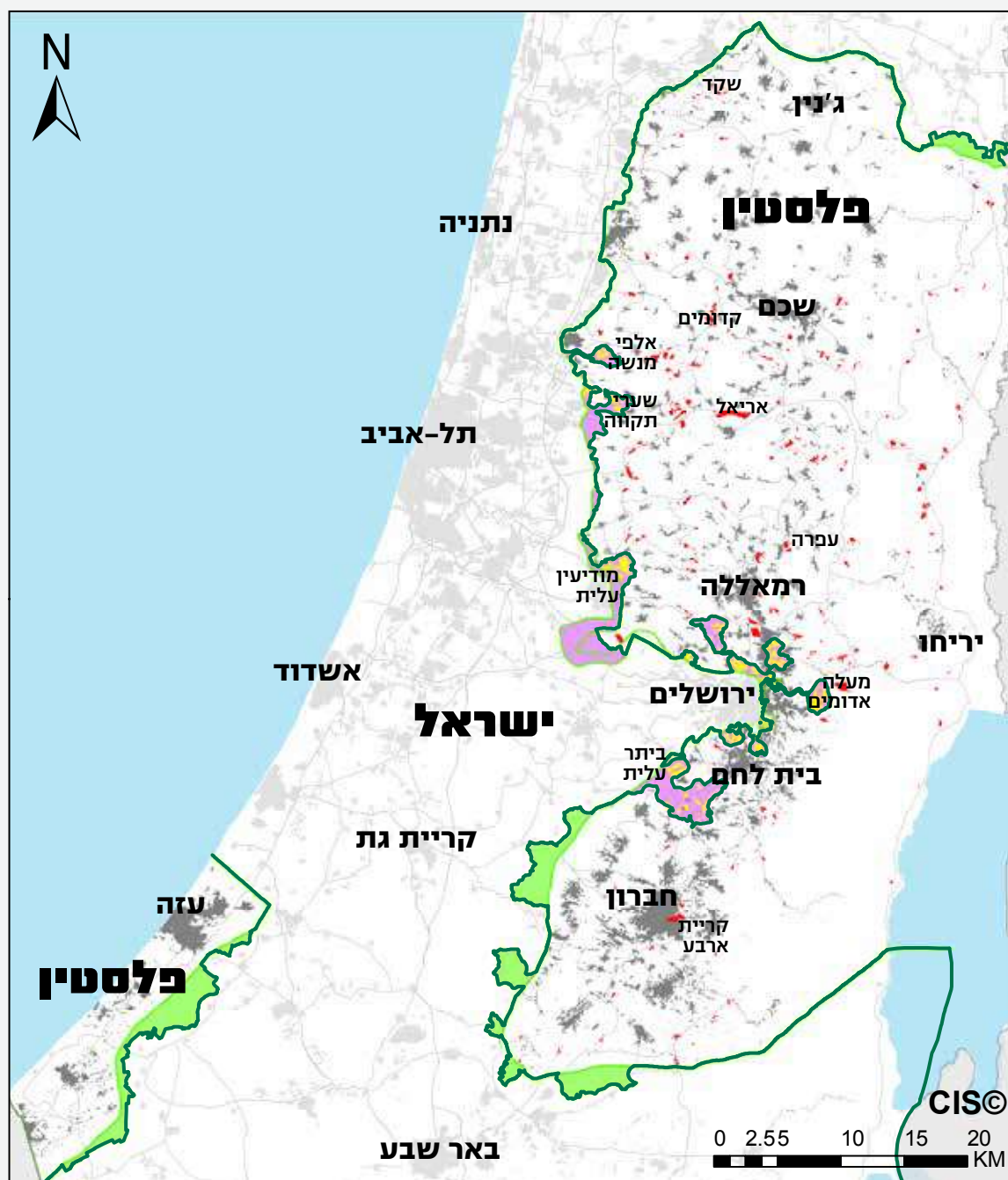
במהלך המשא ומתן, הרשמי והלא-רשמי, עמדות הצדדים נעו סביב 'מרחב הסכמה' לחילופי שטחים בהיקף של 2.5%-3% משטח הגדמ"ע ורצועת עזה (ראה מפה 6). במהלך שליחותו של השליח האמריקאי המיוחד ג'ורג' מיטשל, ב-2010, התבטא מחמוד עבאס כי בכוונתו להכפיל את ההצעה הפלסטינית לחילופי שטחים מ'תהליך אנאפוליס 2008' מ-1.9% ל-3.8%, באם הדבר יביא להשלמת המשא ומתן.¹⁷

בשנים האחרונות, ההיתכנות הפוליטית לסגירת הפערים הטריטוריאליים בין הצדדים ולהשגת הסכם, הולכת ומתפוגגת. עמדתו של ראש הממשלה הנוכחי, בנימין נתניהו, אף מעמיקה את הפער לאחר שאמר כי "הגושים שלי אינם הגושים של השמאל הלאומי"¹⁸ וכי הוא רואה בעפרה-בית אל ובקריית ארבע שני 'גושים' נוספים על אלו שהוצגו על ידי אולמרט (ראה מפה 7).¹⁹

¹⁷ <http://news.walla.co.il/item/1677,299>

¹⁸ <http://www.ynet.co.il/articles/0,7,340,L-4070,726,00.html>

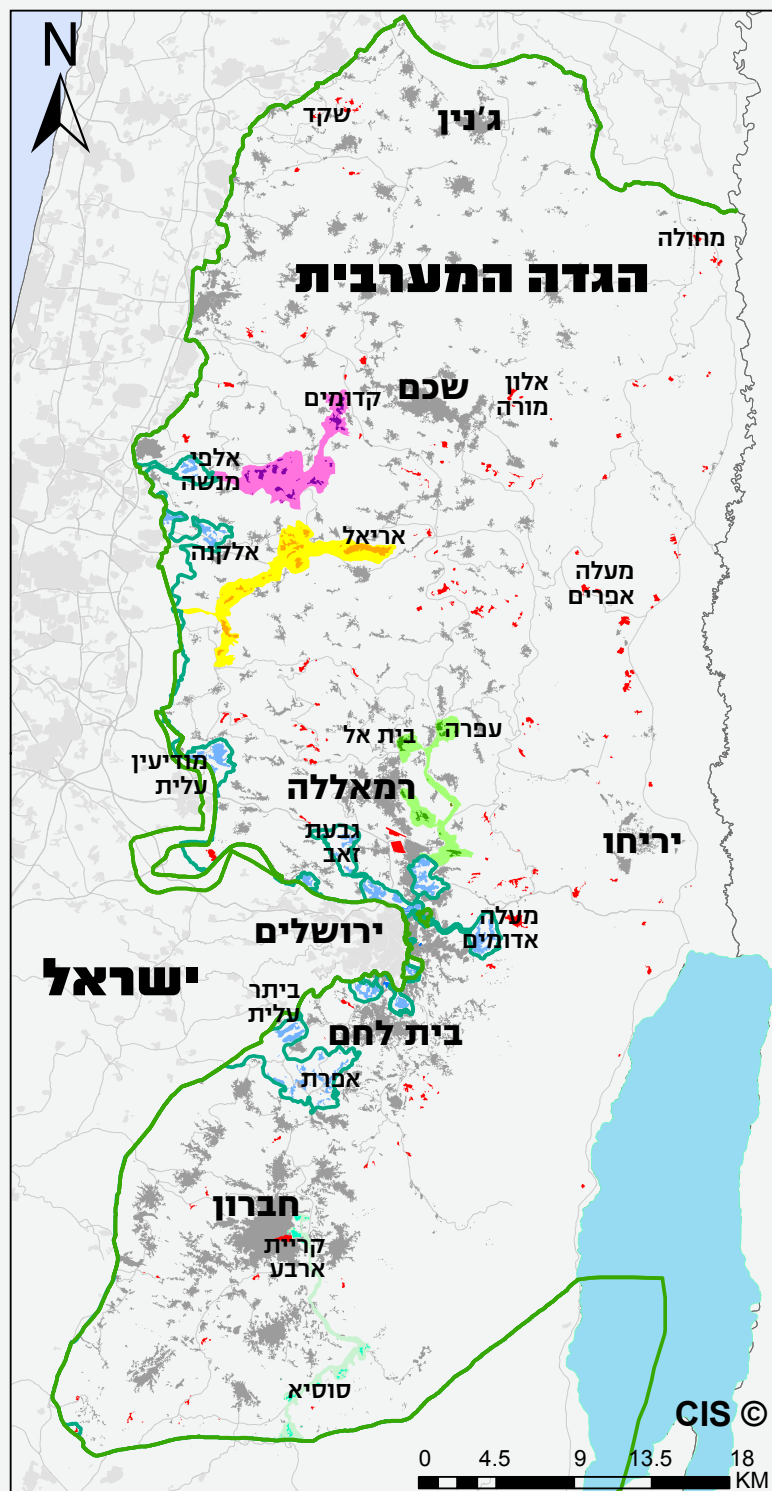
¹⁹ <http://www.israelhayom.co.il/article/177,191>

גודל אוכלוסייה	מספר יישובים	
167,600	103	יישובים לא מסופחים
245,672 + 220,000	23 + 12	יישובים ושכונות מסופחים
אורך הגבול	גודל	
652 ק"מ	2.88%	179 קמ"ר
		שטח מסופח

מקרא

- ה'קו הירוק'
- קו 'מרחב ההסכמה'
- יישובים יהודיים מסופחים
- שטח מסופח לישראל
- שטח מסופח לפלסטין
- יישובים יהודיים לא מסופחים
- שטח בנוי פלסטיני
- כביש

מתיישבים	יישובים	אזור
220,000	12	שכונות בירושלים
245,672	23	'מרחב ההסכמה'
33,771	8	'אצבע' אריאל
19,675	6	'אצבע' קדומים
24,749	5	'אצבע' עפרה
10,552	5	'אצבע' קריית ארבע
78,853	79	יתר היישובים
+ 413,272 220,000	126 + 12	סה"כ

התנגדות להסכם קבע צפויה גם אם תהיה הסכמה על השארת יישובים תחת ריבונות פלסטינית ולא יהיה צורך לפנותם, ועל אחת כמה וכמה אם תהיה כרוכה בפינוי מספר רב של ישראלים הגרים מעבר ל'קו הירוק'. הפינוי צפוי להיתקל בהתנגדות של המתפנים, של חבריהם ושל חלק מהציבור בישראל בעוצמות שונות, ממחאה שקטה ועד התנגשויות אלימות. היערכות מוקדמת ומקיפה של ישראל לפינוי ולקליטת ישראלים, שתכלול התוויית מטרות חברתיות-ציוניות-חדשות, פתרונות לנושאים של מגורים ותעסוקה, וכן התייחסות לזרמי עומק אידאולוגיים-אמוניים והפניית המתחים שהם חושפים לאפיקים מתאימים, עשויה להפחית את ההתנגדות ואת האלימות ולאפשר קליטה ראויה של המתפנים.

מסגרת תיאורטית

הספרות המחקרית מראה כי הגבול כולל את **קו הגבול ומרחב הגבול** כאחד, ויש לראות בהם גורם גאוגרפי משולב שאין להפריד בין מרכיביו. על כן, יש לחקור ולהכיר את יחסי הגומלין שבין קו הגבול לבין המרחב הצמוד לו - **'רצועת הספר'**. לגבי כל גבול חדש, או שינוי משמעותי של גבול קיים, יש לערוך בדיקה מדוקדקת של רצועת שטח, ברוחב סביר, משני עברי התוואי המוצע או האפשרי של הגבול, ולהעריך את ההשלכות של קביעת הגבול החדש על המרחב שיווצר. בעזרת ידיעה מקיפה של התכונות, הפיזיות והאנושיות של רצועת השטח שבתוכה מתוכננת התוויית הגבול, וחיזוי התפקודים המיועדים לו, אפשר לצפות בקירוב את התופעות והתהליכים שיתרחשו ב'רצועת הספר' בעקבות כינון הגבול. על ידי כך ניתן לחזות ולמנוע בעיות בגבול והתפתחויות שליליות ב'רצועת הספר' שיפגעו באיכות התפקוד של הגבול וביחסים בין המדינות שהוא מפריד ביניהן.

מחקרים בתחום הגאוגרפיה הפוליטית מוכיחים ש'גבול טוב', בנוסף לתלותו באופי משטר הגבול ובמערכת היחסים בין הצדדים, מחייב להתקרב, במידה מרבית, לארבע התכונות הבאות, שאותן ניסח צ'רלס פוקס, מגדולי הגאוגרפים:

- **מיקומו וסימונו של הגבול חייבים להיות ברורים ובולטים** כדי שלא יתעוררו ספקות לגבי מהלכו ולא יוכלו לטעות ולעבור אותו בשוגג.
 - הגבול יחפוף או יהא קרוב ככל האפשר לתחום מושבם של בני עם המהווים את אוכלוסייתה של כל אחת מהמדינות ביניהן הוא מפריד, דהיינו, שהגבול המדיני יהא גם **גבול אתני** או קרוב לכך.
 - **הגבול לא ישית חיץ** בתוך האזור או השטח שבין תושבי חלקיו השונים קיימת תלות הדדית, כלכלית או אחרת, אלא אם כן הובטחו תחליפים נאותים לתלות זו בתחומי כל מדינה.
 - **על הגבול להימנע מחציית יישובים** ו/או שטח המחייה המידי שלהם.
- גבול שבשעת התווייתו אין בו תכונות אלו ניתן להעניק לו אותן, על ידי נקיטת צעדים מוסכמים ומתואמים, כדי לקרבו לאיכות של 'גבול טוב'.
- בעת התוויית הגבול מובאים בחשבון שורה של גורמים, כגון: תוואי טבע, מערך האוכלוסייה והיישובים, המשאבים הכלכליים, רשת תחבורה ועוד. לגורמים אלה עשויה להיות השפעה שונה על מהות הגבול, והאיזון ביניהם הוא שיקבע אם יהיה זה גבול שיעודד מגע, או לחלופין, הפרדה.

יחד עם זאת, קו הגבול הינו תוצר של שיקול של כוח ועוצמה פוליטית וצבאית, שנוצר בתקופה מסוימת, והוא משקף את שיווי המשקל הפוליטי והצבאי בין שתי היחידות המדיניות הנמצאות משני צדי הקו בעת קביעת גבול מדיני.

לעתים, בשל מאזן כוחות מוטא לצד אחד, חלוקת הטריטוריה וקביעת גבול היפרדות אינה תורמת ליישוב סכסוך, והיא עשויה להיות שלב ראשון בדרך להתעוררות של סכסוכים חדשים. התוויית גבול נעשית בהתאם לצרכים ודרישות של הצדדים המעורבים שאינם בהכרח שווים בעוצמתם. אי לכך, מהלכו של הגבול לא בהכרח יתאים באופן מושלם לאופי הפונקציונלי שיועד לו. מידת ההתאמה בין קווי הגבול הטריטוריאליים לפונקציות הנדרשות ממנו משפיעה על יציבותו של הגבול. הפערים ביניהם הם אלו היוצרים את אזורי אי-ההתאמה שבהם מתקיימת עיקר הפעילות באזור הגבול, ולאילו נדרשים 'הסדרים תפקודיים', שלעתים קרובות אין ביכולתם לפצות על מהלך לקוי של הגבול.

במלים אחרות, אם מהלכו של הגבול סובל מאזורי אי-ההתאמה רבים לפונקציות הנדרשות ממנו, ואין ביכולתם של 'הסדרים תפקודיים' לענות על כך, הרי שיציבותו של הגבול מוטלת בספק, וקביעת הגבול כתפיסה ליישוב הסכסוך וההפרדה נושאת בחובה את זרעי הפורענות של הסכסוך הבא (ברור, 1988).

מטרות המחקר

- לגשר על הפערים בתחום הטריטוריאלי בין הצדדים, לקדם היפרדות ביניהם, לאפשר את קידומו של ההסכם שייחתם ולהעניק לגבול יציבות מובנית.
- להגיע לאופטימיזציה של עלות-תועלת ביחס לשאלת מחיר ההסדר. קרי, להכיר, להבין ולהעריך באופן מעמיק את העלויות השונות על האוכלוסיות ב'רצועת הספר' ולהציע פתרונות אופטימליים המאפשרים קיום סביר של שתי מדינות זו לצד זו על בסיס גבול הנהנה מיציבות מובנית.
- לגבש מתודה מחקרית לבחינת הצעות עתידיות לקו הגבול על ידי הצדדים או על ידי גורם שלישי, לצורך פינוי וקליטה של התושבים הישראליים בתרחיש הסכמי.
- להציג את כלל ההשלכות הנובעות מחילופי שטחים על: האוכלוסייה הפלסטינית, האוכלוסייה הישראלית בגדמ"ע, האוכלוסייה הישראלית בתחומי מדינת ישראל, צה"ל וגורמים נוספים.
- לגבש המלצות בהתאם לממצאים המרכזיים שיעלו בפרויקט: ביחס לתיעדוף ה'גושים' הישראליים שיסופחו לישראל, להסדרים התפקודיים הנדרשים בגבול, לתוכניות תנועה, לתוכניות פיתוח ועוד.
- להמליץ על תוואי לגבול קבע בין ישראל לפלסטין.

תיחום המחקר

המיקוד הגאוגרפי של מחקר זה הינו בארבעה אזורים ('אצבעות'), שעל פי ההערכה, יהיו במחלוקת בין ממשלת ישראל ואש"ף: אריאל, קדומים, עפרה-בית אל וקריית ארבע. בעבודה ייבחנו טיבם ומאפייניהם של קו ומרחב הגבול והשלכותיהם על שני הצדדים, בהתבסס על מתווה חילופי שטחים הכולל את 'מרחב ההסכמה' של כ-3% משטח הגדמ"ע ורצועת עזה וכן את ארבע ה'אצבעות', באופן מצטבר. בחינה זו נועדה לאפשר לקובעי המדיניות

להתמודד עם המסקנות שיתגלו, אם מתווה זה ישמש בסיס לקו הגבול הבינלאומי בין ישראל לפלסטין, שייקבע בסופו של משא ומתן בין ישראל לאש"ף. הבחינה תיעשה הן ביחס להשלכות על היישובים הפלסטיניים והיישובים הישראליים שאדמתם תשמש לחילופי השטחים והן ביחס להשלכות על התושבים הישראלים שיפוננו מהגדה המערבית.

סדר העדיפות לסיפוח ה'אצבעות' לישראל הוא:

1. אריאל.

2. קדומים.

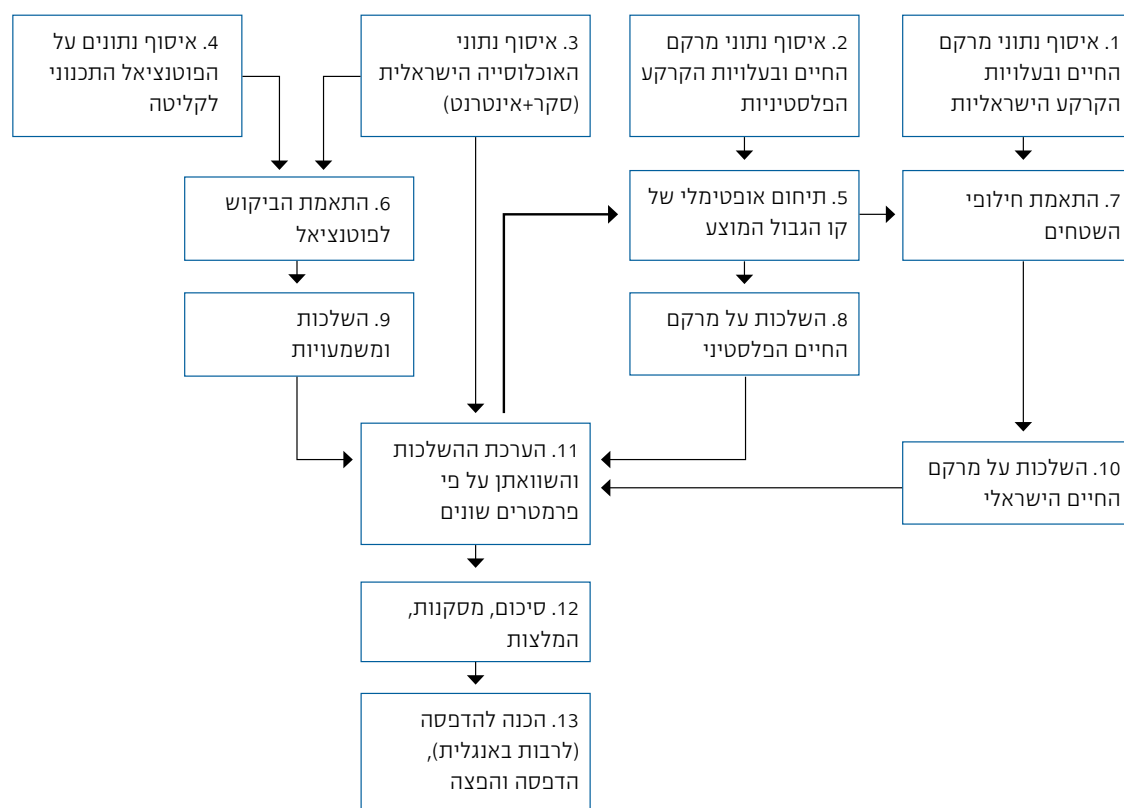
3. עפרה-בית אל.

4. קריית ארבע.

סדר זה נקבע ראשית משום שסיפוח 'אצבע' אריאל מופיע בכל ההצעות הישראליות לאורך פרקי המשא ומתן להסדר קבע, והפלסטינים הסכימו לסיפוחה בוועידת טאבה ב-2001. ב'אצבע' אריאל המספר הרב ביותר של יישובים יהודיים ואוכלוסייה ישראלית. כמו כן, אריאל, למרות היותה העיר הקטנה ביותר מארבע הערים היהודיות בגדמ"ע, מזוהה יותר מיתר הערים עם מפעל ההתנחלות. 'אצבע' קדומים שנייה, משום שהינה כלולה בתחום 'גדר הביטחון' המתוכננת, וכן משום שמרבית ה'אצבע' (ללא קדומים) נתבעה על ידי ישראל במסגרת המשא ומתן בקמפ דייוויד (2000) ועל ידי שרת החוץ ציפי לבני במסגרת תהליך אנאפוליס ב-2008. 'אצבע' עפרה-בית אל הינה שלישית משום האוכלוסייה הרבה יחסית הנמצאת בה (יותר מ'אצבע' קדומים), ומשום שביישובים עפרה ובית אל מתגוררים ראשוני 'גוש אמונים' לדורותיו ויש לכך משמעות סמלית. 'אצבע' זו הופיעה בהצעה הראשונה של ראש הממשלה אהוד ברק בקמפ דייוויד 2000, אך מאז לא הופיעה יותר בהצעות הישראליות. 'אצבע' קריית ארבע אחרונה משום מיעוט היישובים והאוכלוסייה שבתחומה, היחס הבעייתי בין אורכה לרוחבה והעובדה שמעולם לא נתבעה או הוצגה על ידי ישראל בשום פרק של המשא ומתן.

מחקר זה לא יעסוק במרכיב הטריטוריאלי של סוגיית ירושלים, למעט הכללתם של תושבי 12 השכונות שמעבר ל'קו הירוק' במניין התושבים הישראלים בגדמ"ע.

תרשים עבודה בסיסי לפרויקט

שלבי המחקר

- איסוף נתונים בנוגע ל:
 - < השלכות חילופי השטחים על בסיס 'מרחב הסכמה' של כ-3%.
 - < השפעה על 'מרקם חיים' ובעלויות קרקע של הכפרים הפלסטיניים שיאבדו חלק מאדמתם על פי תיחום ראשוני של ה'אצבעות' כפי שהופיעו בהצעת ישראל באנאפוליס, בתיחום של 'גדר הביטחון' ובמקורות נוספים.
 - < השפעה על 'מרקם חיים' ובעלויות קרקע של היישובים הישראליים שיאבדו חלק מאדמתם על פי ההצעה הישראלית באנאפוליס ויוזמות בלתי-פורמליות כגון יוזמת ז'נבה.
 - < נתוני תעסוקה, מגורים וכו', וכן עמדות והעדפות של התושבים הישראליים ביישובים היהודיים בתחומי ה'אצבעות' (בעיקר באמצעות סקר העומק).
 - < היצע יחידות דיור עבור המפונים בתוך ישראל.
- תיחום אופטימלי של ארבע ה'אצבעות' על פי הפרמטרים הבאים:
 - < הכללת היישוב כולו - שטח בנוי וקו הגדר ההיקפית.

- < מרחב ביטחון נוסף.
- < רציפות יבשתית.
- < כביש גישה מאובטח.
- < פגיעה מזערית באדמות פלסטיניות פרטיות.
- < אימוץ קו 'גדר הביטחון' הבנויה בכפוף לאילוצים שלעיל.
- תיחום אופטימלי של השטחים שיועברו מישראל לפלסטין בהתייחס לכל 'אצבע' בנפרד ובאופן מצטבר (בנוסף ל'מרחב ההסכמה').
- התאמת הביקוש להיצע בתחום המגורים עבור המתפנים. באופן ספציפי נשאלו בסקר שנערך בקרב הישראלים בגדמ"ע השאלות:
 - < לאן המתיישבים מהקבוצות השונות היו רוצים לעבור?
 - < האם חשוב להם לעבור עם הקהילה שלהם?
 - < האם יסכימו להסדר של פינוי-פיצוי?
 - < עד כמה מקום העבודה וזמן הנסיעה למקום העבודה מהווה שיקול בהחלטה אם לעבור ולכן לעבור?
- תהליך ההתאמה של ההיצע לביקוש התבסס על הערכת 'מרקם החיים' של היישוב, כלומר האזור בתחומי ה'קו הירוק' עליו נסמך היישוב - תעסוקה, שירותים, מסחר, דרכי גישה, כבישים וצירי תנועה עיקריים, ושבנו מתנהלות רוב פעילויות היומיום של תושבי היישוב: נסיעה לעבודה, יוממות, בתי ספר, מעונות וגנים לילדים, פעילות עסקית וכן הלאה.
- ניתוח ההשלכות והמשמעויות בתחומים הבאים:
 - < השפעת סיפוח כל 'אצבע' על היישובים הפלסטיניים, ובפרט, מידת הפגיעה במקורות המחיה של התושבים ובמרקם חייהם.
- במחקר זה בחרנו לבחון את ההשלכות על היישובים הפלסטיניים בגדמ"ע באמצעות שני הקריטריונים האחרונים 'לגבול טוב' של פוסט. זאת משום שבנוגע לראשון, סימון ברור של הגבול, אין כל קושי כיום להבטיח זאת באמצעים מלאכותיים (עמודי גבול, גדרות, שלטים), גם אם הגבול חורג מאוד מתוואים פיזיים אפשריים. יש לציין כי במסגרת המשא ומתן הכריזה ישראל כי בכל הסכם היא תבנה מכשול פיזי, בדומה ל'גדר הביטחון' הנוכחית, על קו הגבול המוסכם. ביחס לעקרון העוסק בהפרדה אתנית, הרי שההצעות שהניחו ישראל ואש"ף במהלך המשא ומתן קידשו עקרון זה והשטחים אותם ביקשה ישראל לספח מאוכלסים על ידי ישראלים בלבד.
- הקריטריון המבקש להימנע מהצבת חיץ בשטח שבין חלקיו קיימת תלות הדדית ופגיעה במרקם החיים, נבחן על ידי המבחנים הבאים בכפוף להבטחת תחליפים נאותים:
 - מידת הפגיעה בקשרים הכלכליים.
 - מידת הפגיעה בקשרים המשפחתיים.

- מידת הפגיעה בנגישות לעיר המחוז ולשירותים רפואיים.
- הקריטריון המבקש להימנע מחציית יישובים ושטחי מחייה מיידיים נבחן על ידי המבחנים הבאים:
- מידת הפגיעה באדמות שבבעלות ובשימוש תושבי הכפר.
- מידת הפגיעה במספר המועסקים בחקלאות (קבועים וזמניים).
- מידת הפגיעה במקורות המים.
- < ההשלכות בגין העברת שטחים מישראל על היישובים הישראליים בעלי זכויות השימוש באותן קרקעות. השטחים המאותרים נבחנו לפי הקריטריונים הבאים:
- גודל השטח.
- אורך הגבול.
- מרחק מיישוב/ תשתית חיונית.
- רציפות יבשתית ישראלית/ פלסטינית.
- שטחי אש/ בסיסי צה"ל.
- שיוך השטח (בעלות, שטח הרשות, ושימושים בפועל - ככל שהמידע נגיש).
- שימוש הקרקע (גידולי שדה, מטעים, טבע, בריכות).
- קיומן של תשתיות מרכזיות (וכבישים מרכזיים).
- תוכניות עתידיות (פיתוח האזור, ובמיוחד הרחבות של יישובים קיימים).
- הימצאותם של כפרים פלסטיניים נטושים מ-1948 (דבר היכול לתת מענה סמלי לפלסטינים לטובת הצדקת המהלך).
- רציפות ליישובים של ערביי ישראל.
- < העמדות ביחס להסדר והעתקת התושבים הישראלים לתחומי ישראל נבחנו באמצעות הסקר שבוצע במסגרת מחקר זה (ראה נספח ג').
- סיכום של ההשלכות על הצדדים ביחס ליישובים הפלסטיניים וליישובים הישראליים מן הצד האחד וביחס לתושבים הישראלים של היישובים היהודיים מן הצד האחר.
- מסקנות והמלצות ביחס לתיעדוף ה'גושים' והיישובים הישראליים שיסופחו לישראל, להסדרים התפקודיים הנדרשים בגבול, לתוכניות תנועה, לתוכניות פיתוח ועוד.
- בחינת חלופות נוספות, במסגרת ניתוח רגישות לנקודת האופטימיזציה, והמלצה על החלופה הנבחרת.

תוצרי המחקר

תוכנית ובה המרכיבים המרכזיים הבאים:

- תיעדוף 'גושים' ישראליים במסגרת הסכמית לחילופי שטחים ובמסגרת מהלכים חד-צדדיים להיפרדות יזומה.
- חלופות לתוואי גבול מוצע המביא למינימום אפשרי את הפגיעה במרקם החיים ובמקורות הייצור של הפלסטינים בגדה ושל הישראלים בתחומי ה'קו הירוק' בתיחום של 'רצועת הספר', ומנגד מביא לפינוי, בעלות כלכלית וחברתית סבירה, של יישובים יהודיים.
- המלצות בנושאי 'הסדרים תפקודיים', פיצויים, אדמות חלופיות, פיתוח כלכלי ותחבורה.
- המלצה על חלופה מועדפת לגבול.

חמשת הפרקים הבאים סוקרים את ממצאי המחקר בחלוקה אזורית: 'מרחב ההסכמה', 'אצבע' אריאל, 'אצבע' קדומים, 'אצבע' עפרה-בית אל ו'אצבע' קריית ארבע. כל אזור נבחן על פי כל שלבי העבודה המתוארים לעיל, כאשר הממצאים רוכזו בהתאם לנושאים השונים וכן בהתאם להמלצות הרלוונטיות לאזור. בסופו של המחקר יוצגו סיכום, מסקנות והמלצות כלליות. את המחקר המפורט, בחלוקה לפי נושאים, ניתן ומומלץ לקרוא בנספחים.

פרק א

'מרחב ההסכמה'

תוואי הגבול והאוכלוסייה הישראלית

תוואי 'מרחב ההסכמה' (ראה מפה 6) תואם את ה'קו הירוק' מגבול ירדן-ישראל באזור נחל בזק ועד בסמוך לקלקיליה. מדרום לקלקיליה הגבול המוצע חודר מזרחה לשטח הגדמ"ע בכדי לצרף את המועצה המקומית אלפי מנשה וחוזר ל'קו הירוק' במרחק קילומטר אחד דרומית לנקודת יציאתו, בסמוך לכפר הפלסטיני חבלה. בהמשך הוא חודר לגדמ"ע מצפון למועצה המקומית אורנית וחוזר ל'קו הירוק', בסמוך לכפר הפלסטיני בודרוס ולנקודה הצפונית של 'שטח ההפקר', לאחר הכללתו את ארבעת יישובי מערב השומרון בצד הישראלי ('גוש' אלקנה-אורנית). בחדירה השלישית לשטח הגדמ"ע הוא מספח את 'גוש' מודיעין עלית וממשיך דרך סיפוח 'שטח ההפקר' ומחצית ממובלעת לטרון.

בפרוזדור ירושלים הקו חודר צפונה מה'קו הירוק' כדי לספח תחילה את המועצה המקומית הר אדר ואחר כך את 'אצבע' גבעת זאב עד מדרום לכביש 443 (ללא היישוב בית חורון הנמצא מצפון לכביש 443). בירושלים מסופחות 12 השכונות היהודיות, ולאחריהן הקו מספח את 'גוש' מעלה אדומים בחיבור לאזור הר הצופים בירושלים.

מדרום לירושלים, באזור יהודה, הקו המוצע חודר מזרחה מצפון לביתר עלית בכדי לספח את העיר, את היישובים המערביים של המועצה האזורית גוש עציון ואת המועצה המקומית אפרת. הקו שב וחוזר ל'קו הירוק' באזור הכפר הפלסטיני ג'בע שבדרום מערב הגוש. השינוי האחרון שמור לצירוף היישוב החצוי סנסנה לישראל הנמצא בפינה הדרום מערבית של הגדמ"ע.

'מרחב ההסכמה' משתרע על פני 179 קמ"ר המהווים 2.88% משטח המדינה הפלסטינית. במסגרתו ישראל צפויה לספח 23 יישובים יהודיים, המהווים 18.2% מסך היישובים היהודיים, שבהם חיו בשנת 2016 כ-245,000 ישראלים המהווים 59.3% מהישראלים במחוז יו"ש. יחד עם 12 השכונות היהודיות במזרח ירושלים, בהן מתגוררים כ-220,000 יהודים, ישראל תשמור בריבונותה 35 יישובים ושכונות (25.4%) וכ-466,000 ישראלים המהווים 73.6% מהישראלים הגרים מעבר ל'קו הירוק'. אורך הגבול יעמוד על 652 ק"מ, גידול של 79.6% לעומת ה'קו הירוק' העומד על 363 ק"מ.²⁰

²⁰ חישוב אורך הגבול במסמך זה כולל את הגבול עם הגדמ"ע ורצועת עזה כאחד.

ההשלכות על היישובים הפלסטיניים²¹

העברת שטחי 'מרחב ההסכמה' מהגדמ"ע לישראל תשפיע על 48 יישובים פלסטיניים, שיאבדו 18.2% מכלל האדמה הפרטית שבבעלותם. 4 יישובים מתוכם יאבדו למעלה ממחצית מאדמתם, עוד 6 יאבדו למעלה משליש מאדמתם והשאר יאבדו עד רבע מאדמתם.

3.9% מסך המועסקים הקבועים בכפרים שאדמתם ב'מרחב ההסכמה' יאבדו את מקום עבודתם הקבוע, בתנאי שיישמר שיעור התעסוקה של פלסטינים בישראל העומד על 12.8% מכלל המועסקים הקבועים בכפרים אלו.

טבלה 3: סיכום השלכות סיפוח 'מרחב ההסכמה' על היישובים הפלסטיניים²²

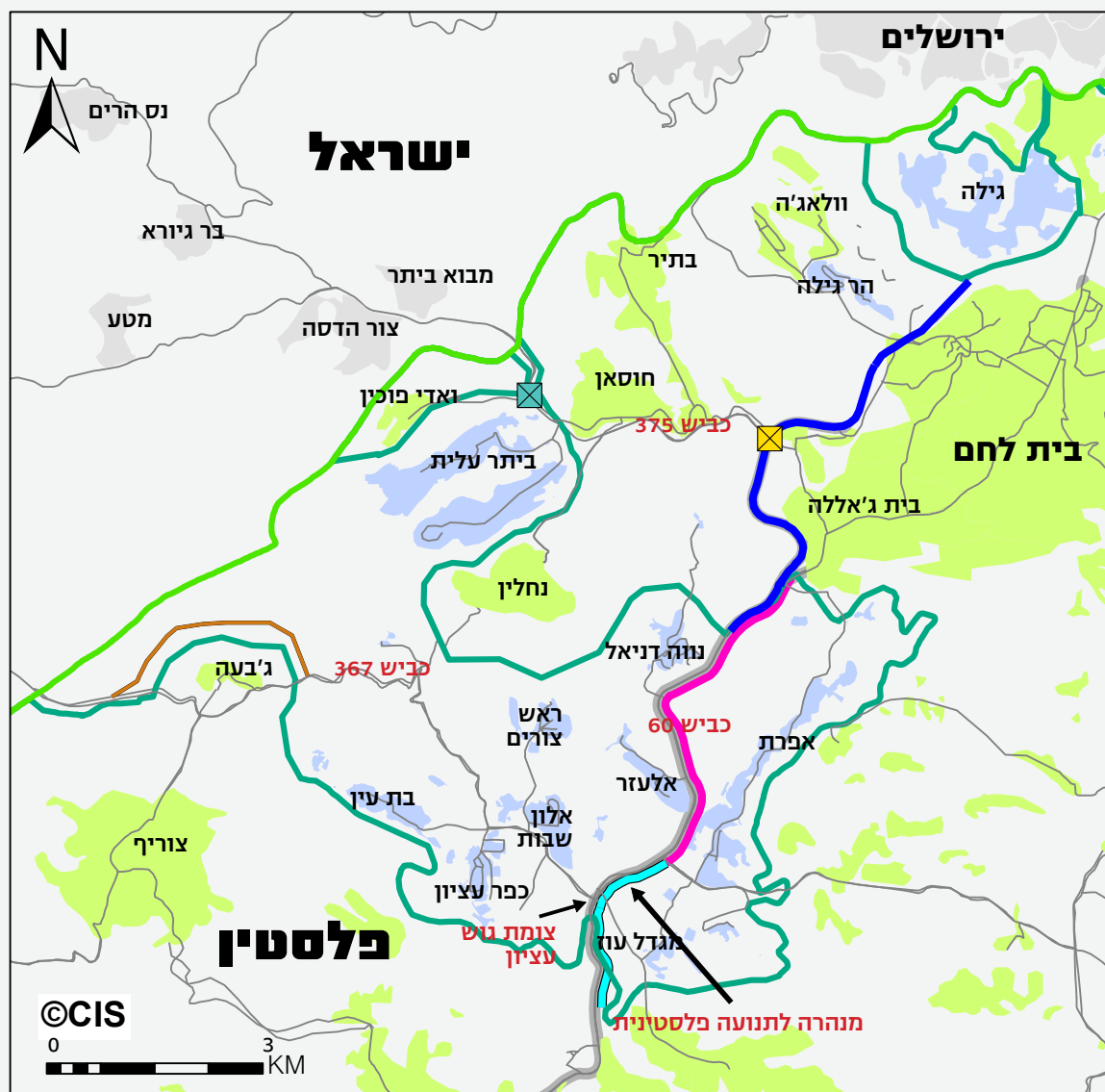
מחוז	קלקיליה	סלפית	רמאללה	ירושלים	בית לחם	חברון	סה"כ
כפרים	6	4	13	14	9	2	48
אדמה בבעלות הכפר (קמ"ר)	54.84	19.01	75.65	33.56	40.14	11.90	235.1
אדמה פרטית שתעבור לישראל (קמ"ר)	8.16	3.25	9.24	6.23	14.09	1.86	42.83
כלל המועסקים	11,301	2,415	12,654	15,215	16,322	2,529	60,436
עובדים קבועים שיאבדו עבודתם	489	25	390	198	1,005	253	2,360
עובדים בישראל	1,992	292	1,201	853	2,794	597	7,729

פתרונות תחבורתיים

בהינתן 'מרחב ההסכמה', פתרונות תחבורתיים לתנועה הפלסטינית יידרשו בשלושה מקומות מרכזיים: בית לחם-חברון בקטע של כביש 60 החוצה את גוש עציון; מעלה אדומים-ירושלים בקטע של כביש מספר 1 מזרח המחבר בין השתיים ומפריד את הרציפות הפלסטינית מצפון לדרום; גבעת זאב-ירושלים בכביש מספר 436 המפריד בין 'גוש' היישובים של קטנה-קובייבה ורמאללה. וכן בארבעה מקומות קטנים: אלפי מנשה-ישראל בקטע כביש 55 המפריד בין קלקיליה דרומה לחבלה; רמת רחל-הר חומה בחיבור הנדרש והצפוי להפריד את התנועה בין בית לחם לצור באהר, כביש עוקף ג'בע בדרום גוש עציון ובית חנינא-שועפט, בקטע דרך האלוף נרקיס (קטע מכביש 60) המפרידה בין שתי השכונות. החשוב והמורכב מבין הפתרונות התחבורתיים הוא זה האמור לחבר את מזרח ירושלים ובית לחם דרומה לאזור חברון. כיום ישנו שימוש משותף בכביש 60, בקטע החוצה את גוש עציון (מצומת אפרת-צפון ודרומה). תחת הנחה כי בניית כביש עוקף גוש עציון ממזרח אינו יכול לענות על הצורך התחבורתי הפלסטיני המרכזי הזה (התנועה בציר מזרח ירושלים-בית לחם-חברון), הרי ששימוש מופרד בכביש, שייסלל במקביל, בשיטת 'חפור וכסה', לרבות מנהרה מתחת לצומת גוש עציון, יכול לענות על כך. התנועה הישראלית מגוש עציון לירושלים, לאלה שיעדיפו לא לנסוע בכביש 39 שייבנה בתחומי ה'קו הירוק', תיעשה בהסדר תפקודי בקטע הרלוונטי בכביש 60 (ראה מפה 8).

²¹ לפירוט מלא ראו נספח א'.

²² את ההשלכות על היישובים הפלסטיניים בגדמ"ע המעבירים חלק מאדמתם לידי ישראל במסגרת 'מרחב ההסכמה' בחנו בחתך של מחוזות נפות. יש לציין כי הנתונים נאספו ממקורות שונים המתייחסים לשנים שונות, אך זה היה המידע היחיד שהיה אפשר להשיג. לא היה ביכולתנו לבצע את ההתאמות הנדרשות אך אין בהן בכדי להשפיע על העבודה.

מקרא

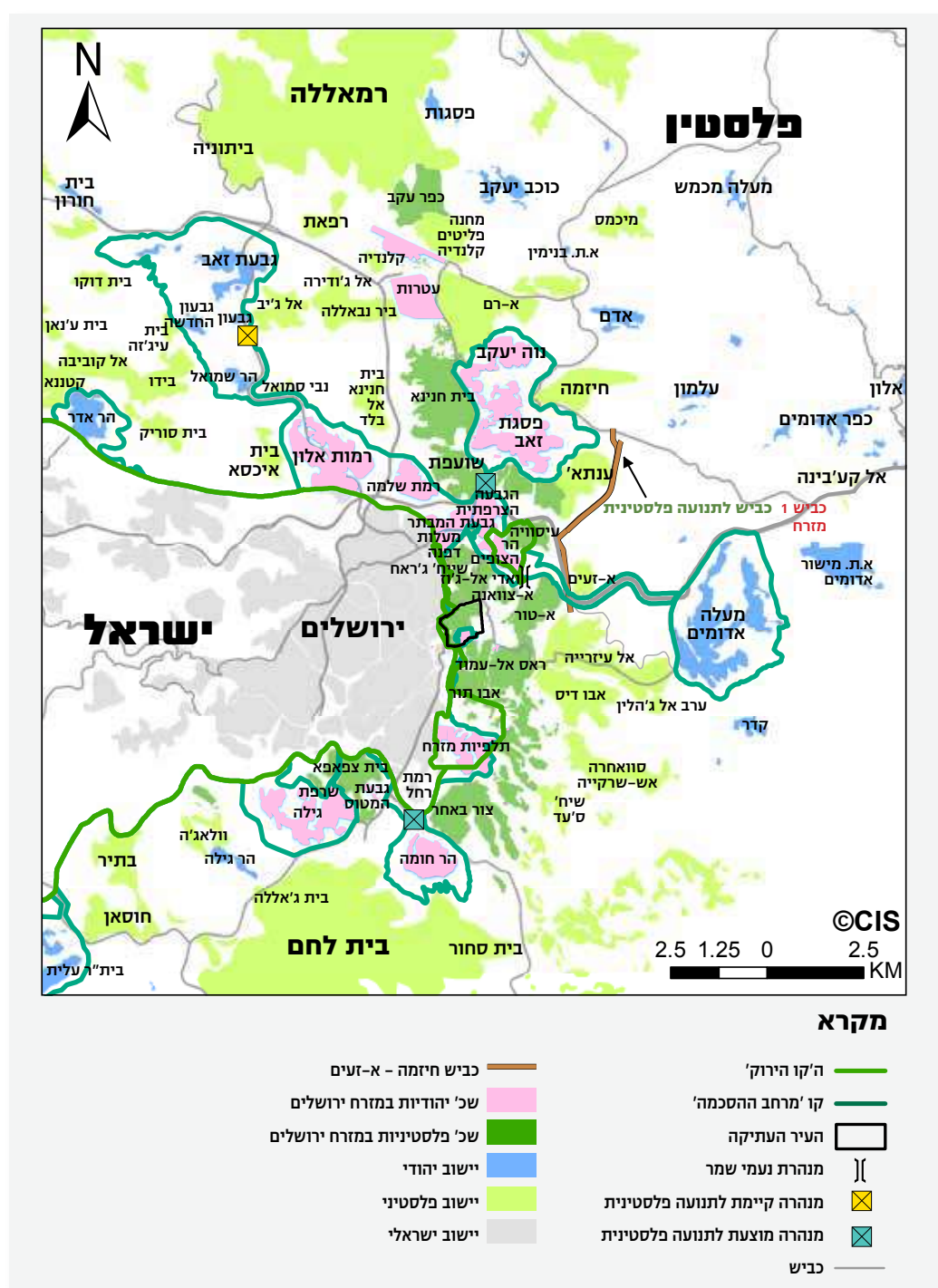
הסדר תיפקודי לתנועת ישראלים בכביש 60	ה'קו הירוק'
מנהרה קיימת לתנועה פלסטינית	קו 'מרחב ההסכמה'
מנהרה מוצעת לתנועה פלסטינית	כביש
יישוב יהודי	כביש מוצע לשימוש
יישוב פלסטיני	ישראלים
יישוב ישראלי	פלסטינים - 'חפור וכסה'
	פלסטינים - מנהרה

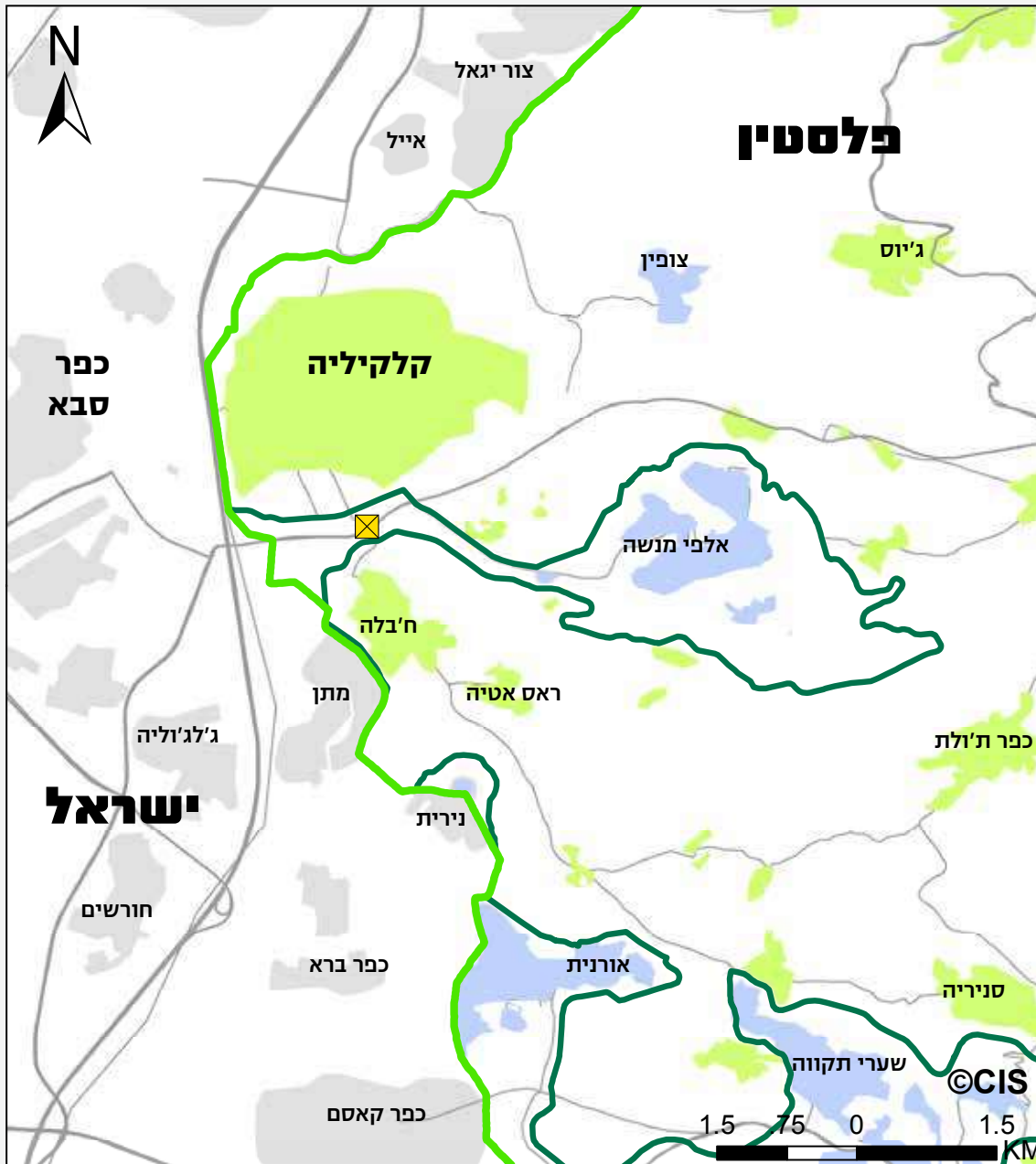
²³ תכנון מערך התנועה על ידי המהנדס עמיר איתן.

שני מעברים בינוניים יידרשו באזור מעלה אדומים וגבעת זאב. התנועה ממעלה אדומים לירושלים תתבצע על הכביש הקיים (מספר 1) המחבר בין השתיים. בעבור התנועה הפלסטינית יידרש מעבר באזור א-זעים וצפונה. המעבר של התנועה הפלסטינית מ'גוש' בידו מזרחה ימשיך להתקיים מתחת ל'אצבע' גבעת זאב באמצעות המנהרה הקיימת בין בידו לאל-ג'יב. למעבר מרמאללה לירושלים יידרש מעבר מנהרה באזור מחנה הפליטים שועפת, ולמעבר מבית לחם לירושלים יידרש מעבר מנהרה באזור המחבר את רמת רחל להר חומה (ראו מפה 9).

החיבור של קלקיליה דרומה ייעשה באמצעות המנהרה הקיימת מתחת לכביש 55 המוביל מה'קו הירוק' לאלפי מנשה (ראו מפה 10).

מפה 9: פתרונות תחבורתיים באזור ירושלים

מקרא

ה'קו הירוק'		יישוב יהודי
קו 'מרחב ההסכמה'		יישוב פלסטיני
מנהרה קיימת לתנועה פלסטינית		יישוב ישראלי
כביש		

השלכות חילופי השטחים על היישובים הישראליים בתחום ישראל

ישראל תעביר לפלסטין שטחים בגודל זהה ל'מרחב ההסכמה', 179 קמ"ר, באזור הנגב המערבי/ 'עוטף עזה', אזור לכיש ודרום עמק המעיינות שמדרום לבית שאן. שטחים אלו נמצאים בשימוש של 27 יישובים ישראליים, כאשר **6 מתוכם יאבדו 20% מאדמתם**: ניר עוז, כיסופים, עלומים, כפר עזה, טירת צבי ואמציה. כמו כן נשמר טווח של לא פחות מ-1,000 מ' בין השטח הבנוי של כל היישובים לבין קו 'מרחב ההסכמה' החדש. בנוסף, יש לציין כי 35 קמ"ר שטחי אש של צה"ל באזור חבל לכיש (בית גוברין, שקף ושומריה) יועברו לפלסטין וישראל תידרש לבניית כביש עוקף לקטעים בכביש 358 במקטע מרשם-להב ובכביש 316 באזור מחנה יתיר/ שקף.

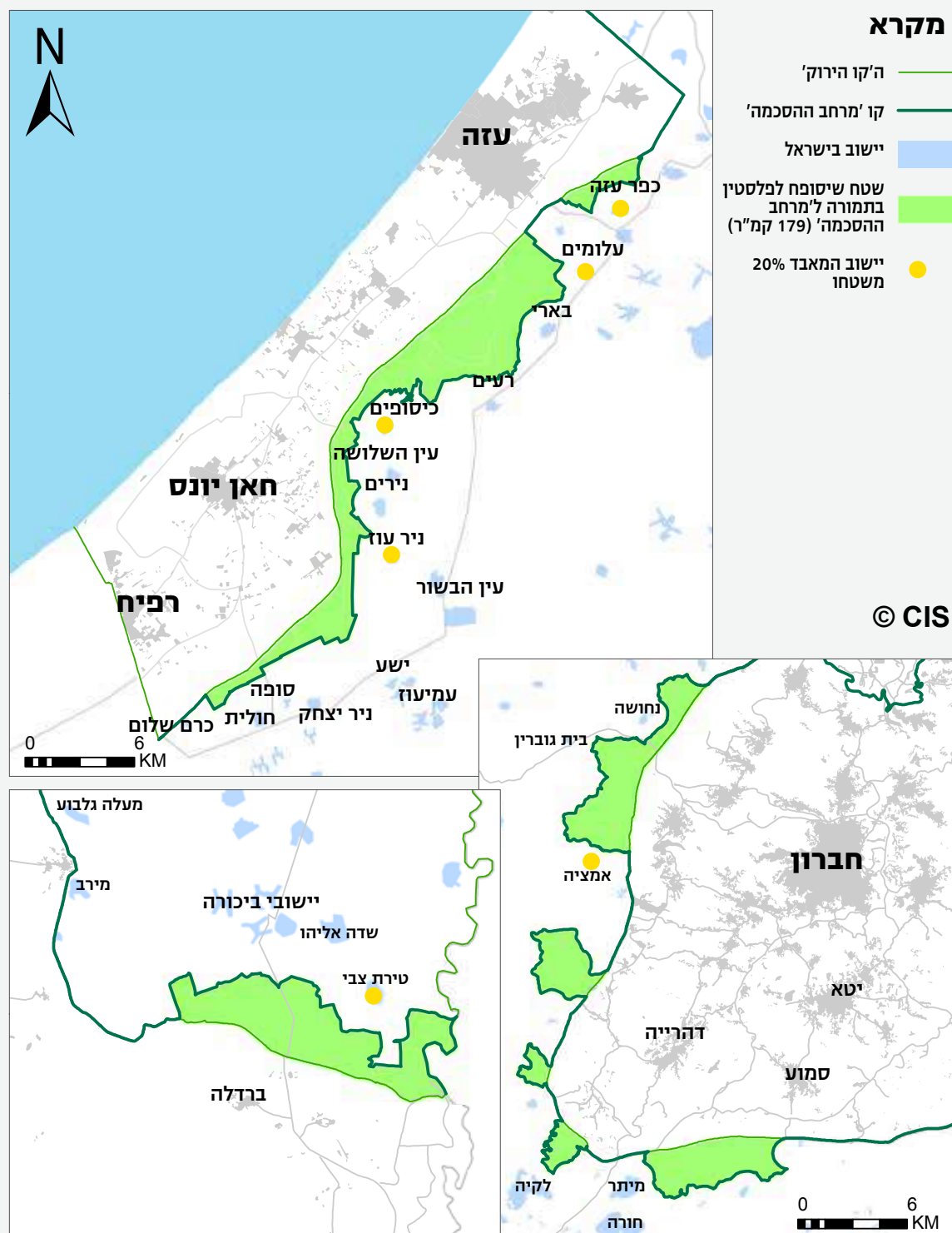
לתוספת של 289 ק"מ לאורך הגבול, בהשוואה לאורכו של ה'קו הירוק' ישנן השלכות בתחום היקף הכוחות שיידרשו לפעילות הביטחון השוטף, לפחות לפרק הזמן של עד ייצוב הגבול. במפתח של הצבת פלוגה לגזרה של 20 ק"מ, מדובר **בתוספת של 14 פלוגות**.

פעילות הביטחון השוטף תתקיים בדומה להיום בשילוב המרכיבים: מכשול בדפוס של מערך גדרות או חומה (ראה תמונה), פעילות כוחות לאורך תוואי המכשול, פריסת מערכת תצפיות, יום ולילה, קבועות, ניידות, יבשתיות ואוויריות, מערך של מעברים מנוטרים ותיאום ביטחוני עם כוחות הביטחון הפלסטיניים.

דגם המכשול המוצע - גבול ישראל-לבנון

מפה 11: שטחים מסופחים לפלסטין במסגרת 'מרחב ההסכמה'

השלכות על התושבים הישראלים המפונים

בתרחיש שבו נחתם קו הגבול על בסיס 'מרחב ההסכמה', ישראל תידרש להתמודד עם פינויים של כ-166,000 איש (כ-39,000 משפחות) מ-103 יישובים יהודיים. קליטתם כרוכה במציאת פתרונות מגורים ותעסוקה.

בהתאם להעדפות הקליטה של המתפנים ובכפוף לאילוצי ההיצע מוצגת טבלת הקליטה למשפחות אלה:

טבלה 4: מתפנים בחתך מועצות ובתי אב בתרחיש 'מרחב ההסכמה'

מועצה אזורית	מצב קיים		לפינוי	
	אוכלוסייה	בתי אב	אוכלוסייה	בתי אב
שומרון	70,881	16,830	70,881	16,830
בנימין	63,319	14,263	63,319	14,263
חברון	16,359	3,926	16,359	3,926
גוש עציון ובקעת הירדן	15,585	4,010	15,585	4,010
סה"כ לתרחיש	166,144	39,029	166,144	39,029

בהתייחס לסוגיית התעסוקה, הרי שכ-60% מכוח העבודה הישראלי במחוז יהודה ושומרון (כ-80,000 איש) מועסק בתחומי ה'קו הירוק' ומקום עבודתו מובטח. בנוסף, כ-25% (כ-15,000 איש) מועסקים במערכת החינוך ועל משרד החינוך להיערך להעסקתם למוסדות הלימוד הרלוונטיים בהתאם ליישובים שבהם ייקלטו. על מדינת ישראל להיערך ליצירתם של 45,000 מקומות עבודה חדשים. במסגרת יישום ההסכם האמור להיפרס על פני 5-10 שנים, הרי שמדובר בכ-4,500-9,000 מקומות עבודה חדשים בשנה. יש לציין כי במדינת ישראל נוצרים כ-80,000 מקומות עבודה חדשים מדי שנה.

פרק ב

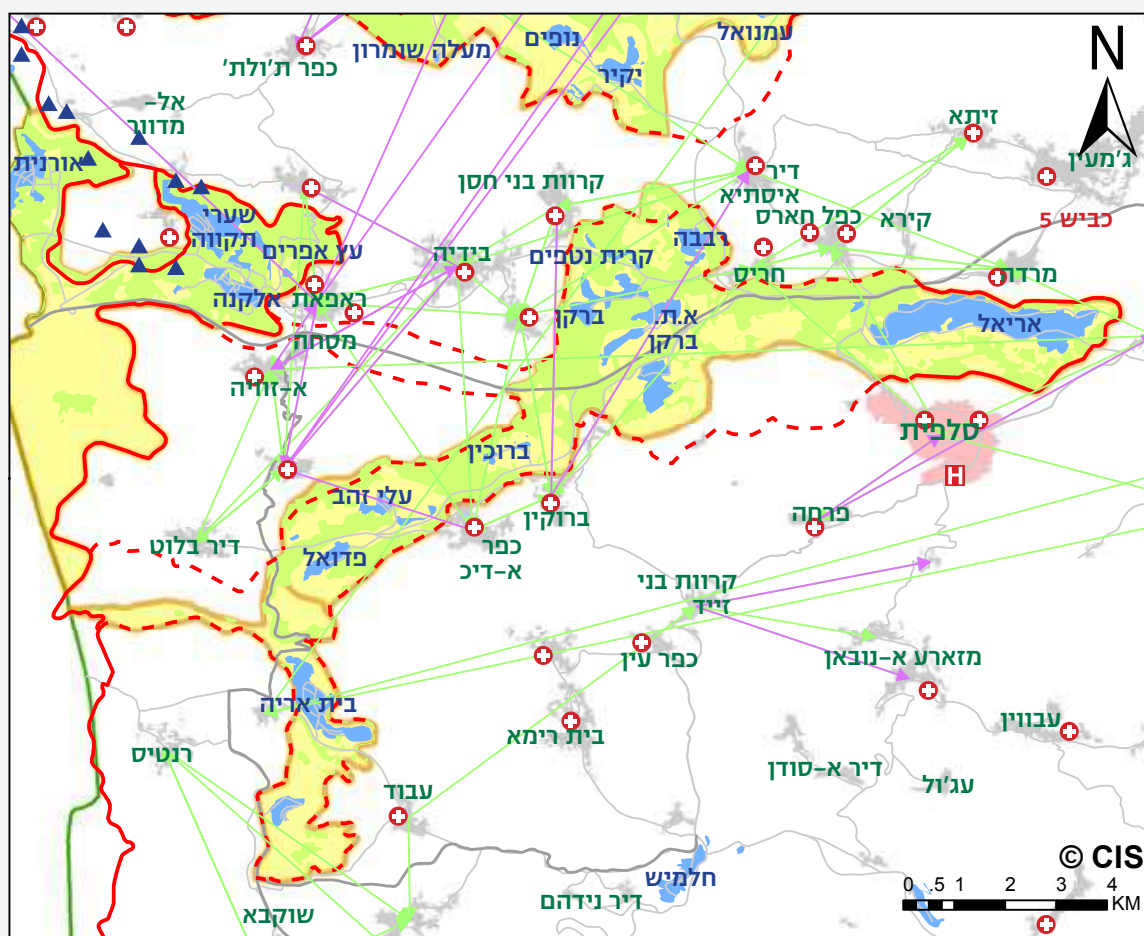
'אצבע' אריאל

תוואי קו הגבול הנבחן והאוכלוסייה הישראלית

תחילתה של 'אצבע' זו ב'קו הירוק' מצפון לנחל שילה.²⁴ קו הגבול הנבחן חודר למרחק 21 ק"מ מזרחה מה'קו הירוק' וכולל את היישובים היהודיים הבאים (ממערב למזרח): פדואל, עלי זהב, ברוכין, ברקן, קריית נטפים, רבבה, אזור התעשייה ברקן (כולם שייכים למועצה האזורית שומרון), העיר אריאל, ובחזרה ל'קו הירוק' מדרום לנחל שילה, שעה שגם המועצה המקומית בית אריה-עופרים מצטרפת לרשימה זו. ביישובים אלה מתגוררים 33,801 ישראלים ושטח ה'אצבע' עומד על 42.5 קמ"ר. ציר התנועה המרכזי והארצי באזור זה הוא כביש מספר 5 (חוצה שומרון) ובנוסף לו כביש 465 המחבר את בית אריה ל'קו הירוק' וכביש 446 המחבר ביניהם וממשיך דרומה לכיוון מודיעין עלית.

²⁴ 'אצבע' זו קטנה מה'אצבע' של הגדר המתוכננת. היא צומצמה במהלך העבודה לפי קריטריונים שפורטו בפרק שלבי המחקר לעיל.

מפה 12: 'אצבע' אריאל - השלכות על האוכלוסייה הישראלית והפלסטינית

מקרא

- ה'קו הירוק'
- גדר ביטחון' קיימת
- - - גדר ביטחון' מתוכננת
- אזור נבחן לסיפוח לישראל
- אדמה בבעלות פלס' פרטית
- שטח בנוי פלסטיני
- עיר מחוז פלסטינית
- יישוב יהודי
- קשרי מסחר
- קשרי משפחה
- כביש
- בתי חולים
- מרכזים רפואיים
- בארות
- מעיינות

נתוני אצבע	
גודל בקמ"ר	42.48
הפרש גודל השטח ביחס לתוואי 'גדר הביטחון'	-21%
היקף בק"מ	74.34
יישובים יהודיים	8
אוכלוסייה יהודית	33,124
אחוז אדמה פלסטינית פרטית מסופחת	31.5%
אחוז עובדים קבועים שמאבדים מקור פרנסה	2.90%

השלכות על הכפרים הפלסטיניים

טבלה 5: ההשלכות על הכפרים הפלסטיניים המושפעים מ'אצבע', אריאל

היישוב	דיר בלוט	ראגאת	א-לונן	קירות בני חסן	טרטא	חארט	בורקין	סלפית	כפל חרט	מדרה	איסכא	כפר א-זיכ	עבוד	סר"כ/ תמוצע
אורלוסייה	3,877	9,738	1,889	4,612	3,070	3,776	3,926	10,673	3,941	2,417	1,107	5,524	2,667	57,217
מס' מעסקים	990	407	304	737	824	525	321	860	610	373	191	282	550	6,974
מזעסקים מכוח העבודה (%)	37.3	38.6	35	31.7	43.6	31	30	32.2	32.2	32.1	31	34	38.9	34.4
משקים מקלאיים	355	125	94	278	190	229	251	590	229	174	121	436	213	3,285
בני משפחה שעובדים קבוע	71	43	58	52	58	21	22	111	9	19	5	127	474	1,070
שכירים קבועים	6	0	0	2	22	0	0	37	7	0	1	2	26	103
סר"כ קבועים	77	43	58	54	80	21	22	148	16	19	6	129	500	1,173
הקבועים במקלאות ממס' המזעסקים (%)	7.8	19.8	19.1	7.3	9.7	5.9	6.8	17.2	2.6	5	3.1	45.7	90.1	18.5
בני משפחה - עובדים זמניים	682	227	126	560	482	453	659	1,330	400	410	417	850	27	6,623
משקים שישארו בישראל	136	7	2	40	81	209	117	153	163	37	0	187	13	1,145
עובדים קבועים שיאבדו עבודתם	29	1	2	8	34	19	10	38	11	4	0	55	30	241
עובדים קבועים שיאבדו פרנסתם בתקלאות מסך כוח העבודה (%)	3	6	3	1	4	3.6	3.2	4.4	1.8	1.1	0	1.1	5.4	2.9

היישוב	דיר בלוט	ראפאת	א-לונן	קרוות בני חסן	סרטא	חארס	בורקין	סלפית	כפל חרס	מרדה	איסכנא	כנר א-דיר	עבוד	סר"כ/ ממוצע
עובדים זמניים שיאבדו עבודתם	262	13	3	80	206	413	308	344	284	88	0	365	2	2,368
סר"כ אדמה פרטית	13,384	2,417	5,797	6,345	4,324	3,931	2,962	4,596	3,199	4,828	2,635	7,727	6,419	68,564
אדמה חקלאית	4,325	1,255	1,193	4,271	2,315	1,552	3,303	6,184	2,329	1,371	1,559	4,175	4,885	38,717
אדמה חקלאית מעובדת (%)	80.2	84.9	87.1	97.9	79.6	93.9	79.2	86.9	95.2	98	89.9	90.1	57.7	86.2
אדמה פרטית שורישאר בפלסטין	8,239	2,293	5,672	5,432	2,473	315	1,577	3,407	921	3,785	2,672	4,407	6,066	47,259
שטח בנוי	467	258	147	544	360	283	454	2,023	441	353	105	655	319	6,409
אדמה פרטית שורישאר בישראל (%)	38.4	5.7	2.1	14.4	42.8	91.3	46.7	25.9	71.2	21.6	0.3	43	5.5	31.5
אדמה פרטית שתישאר בישראל מיתרת השטח הלא- בנוי (%)	39.8	5.8	2.2	15.7	46.7	100	55.2	46.2	82.6	23.2	0.3	47	5.8	36.2
מקורות מים שיישאר בישראל	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
מקורות מים שיישאר בפלסטין	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
קשרי משפחה	א-אוייה, ראפאת	א-אוייה, דיר בלוט		סרטא, בורקין, דיר אסתא	חארס, בורקין, כפר דיר	כפל חארס, בורקין, מרדה	חארס, זיזא, מרדה	איסכנא, סלפית, גמעין	מרדה, א-אוייה, א-לונן	מסחה, בורקין	דיר ע'סונה, דיר אבו משעל, קרוות בני זיז	יש	יש	יש
קשרי מסחר												ראפאת		
מרפאה	יש	יש	איון	יש	יש	יש	יש	יש	יש	יש	איון	יש	יש	יש

מספר תושבי נפת סלפית:	70,727
מספר התושבים הפלסטינים ב'אצבע' אריאל:	61,034
אחוז תושבי ה'אצבע' מתושבי הנפה:	86.3%
מספר מועסקים בישראל מהנפה:	1,441
הערכת מועסקים בישראל מתושבי ה'אצבע':	1,244
מספר מועסקים כולל בכפרים המושפעים מ'אצבע' אריאל:	7,646
אחוז מועסקים בישראל מכלל המועסקים בכפרים המושפעים מ'אצבע' אריאל:	16.3%

סיפוח 'אצבע' אריאל לישראל ישפיע על 13 כפרים פלסטיניים שלהם אדמות פרטיות באזור. מדובר על שטח בנוי של 6,409 דונם, בו חיים נכון ל-2016 57,217 נפש, מהם מועסקים באופן קבוע 6,974 איש. לתושבי הכפרים 1,070 משקים חקלאיים ש-31.5% מהם יישארו בתחום ישראל. בבעלות הכפרים 68,564 דונם, מהם 38,717 דונם אדמה חקלאית, ש-86.2% ממנה מעובדת בפועל. הפגיעה באדמות הכפרים הללו משתנה מכפר לכפר, כאשר **31.5%** מאדמתם הפרטית תישאר בתחום ישראל. 8 מהכפרים יאבדו רבע ויותר מאדמתם הפרטית. הפגיעה הגדולה ביותר (למעלה מ-80%) תהיה בכפרים חארס וכפל חארס. בכפרים המושפעים מסיפוח ה'אצבע', הפגיעה ביתרת השטח הפרטי הלא-בנוי מחריפה לשיעור ממוצע של 36.2%, וכמעט לא נותרת להם אדמה לחקלאות או לפיתוח. לכפרים אלה גם אין מקורות מים עצמאיים.

2.9% מהמועסקים הקבועים בכפרים אלה יאבדו את מקום עבודתם בחקלאות, נוסף על 35.8% מבני המשפחה העובדים באופן זמני. ב-2016 ניתנו בממוצע 1,441 היתרי עבודה בישראל ובהתנחלויות בגזרת סלפית. מתוכם (בממוצע) ניתנו 1,244 היתרים לתושבי הכפרים בעלי האדמות ב'אצבע', המהווים 16.3% מסך המועסקים בכפרים הללו. בהינתן גבול קבע ומשטר גבול סגור, יאבדו בסך הכל 19.2% המועסקים בישראל או בענף החקלאות את מקום עבודתם הקבוע, נוסף על בני המשפחה המועסקים באופן זמני. כדי למנוע הידרדרות האוכלוסייה בסולם הסוציו-אקונומי וסכנת תסיסה יש לבחון מקומות כדוגמת אלה לעומק ובאופן פרטני.

מרקם החיים הפלסטיני המורכב מקשרי משפחה ומסחר מבוסס רובו ככולו על כביש 5 המחבר בין ה'קו הירוק' מדרום לקלקיליה לכיוון צומת תפוח וסלפית. כמו כן, בחלקה המערבי של ה'אצבע' מרקם החיים נשען על כביש 446. הוצאתם של צירים אלה ממרקם החיים הפלסטיני יחייב בניית מערכת חדשה המבוססת על מעברים וגשרים מתחת ומעל כביש 5 וכביש 446, וכן בניית כבישים חדשים המחברים בין הכפרים. מענה זה אינו מתיישב עם הפיתוח הארצי של המדינה הפלסטינית העתידית ועם הצורך במערכת כבישים היררכית, ומצב זה יחייב יצירת כבישים חלופיים ברמה הארצית שיחייבו התמודדות עם הטופוגרפיה המקומית הקשה (נחל שילה) ועם עלויות כספיות גבוהות. יהיה צורך למצוא תוואי חדש שיתאים לשימוש היישובים הפלסטיניים.

השלכות חילופי השטחים על היישובים הישראליים בתחום ישראל

סיפוחה של 'אצבע' אריאל כרוך בתוספת של 42 קמ"ר לחילופי השטחים מתוך ישראל. ביחס לפגיעה ביישובים הישראליים אשר יידרשו להעביר חלק מאדמתם במסגרת חילופי שטחים, הרי שתוספת השטח ניתנת כולה מאזור עוטף עזה. מכאן ש-9 יישובים ישראליים נוספים (סה"כ 15 יישובים) מאבדים יותר מ-20% משטחם הכולל במסגרת חילופי השטחים של 'מרחב ההסכמה' בתוספת 'אצבע' אריאל: סעד, חולית, ישע, כרם שלום, ניר יצחק, ניר עוז, סופה, עין השלושה, ועמי עוז.

כמו כן, 11 יישובים ישראליים, הכוללים כ-5,200 תושבים, יימצאו בטווח הקטן מ-1,000 מ' מקו הגבול המוצע: עין הבשור, בארי, ניר יצחק, רעים, ניר עוז, עין השלושה, ישע, נירים, סופה, כיסופים, וחולית. הגבול המוצע יתארך ל-752 ק"מ, תוספת של 100 ק"מ לגבול של 'מרחב ההסכמה', ומכאן שגם תיידרש תוספת של 5 פלוגות לבט"ש.

השלכות על התושבים הישראלים המפונים

ב'אצבע' זו מתגוררים ב-8 יישובים יהודיים 33,801 ישראלים, למעלה ממחציתם בעיר אריאל. אלו מהווים כ-5.4% מהישראלים המתגוררים מעבר ל'קו הירוק' וכ-8,400 משפחות.

התאמת הביקוש להיצע, בהנחת עבודה שרק 'אצבע' אריאל תצורף ל'מרחב ההסכמה', מופיעה בטבלה הבאה (סה"כ לתושבי ה'אצבע' - 8,412 יח"ד):

טבלה 6: התאמת הביקוש להיצע של מתפנים מ'אצבע' אריאל

מועצה אזורית	מצב קיים		לפינוי		נמנעים מפינוי	
	אוכלוסייה	בתי אב	אוכלוסייה	בתי אב	אוכלוסייה	בתי אב
שומרון (סיפוח יישובי 'אצבע' אריאל בלבד)	70,881	16,830	37,080	8,418	33,801	8,412
בנימין (ללא סיפוח)	63,319	14,263	63,319	14,263	0	0
חברון (ללא סיפוח)	16,359	3,926	16,359	3,926	0	0
גוש עציון ובקעת הירדן (ללא סיפוח)	15,585	4,010	15,585	4,010	0	0
סה"כ לתרחיש	166,144	39,029	132,343	30,617	33,801	8,412

על פי הסקר שבוצע, רק 69% מכוח העבודה של תושבי 'אצבע' אריאל הישראלים עובדים (13,270 איש). כמחציתם (49%) עובדים במחוז יהודה ושומרון, 40% בתל-אביב וגוש דן, 4% בירושלים והשאר בצפון ובדרום. קרי, יהיה על ממשלת ישראל להיערך ליצירתם של 6,502 מקומות עבודה חדשים עבור העובדים במחוז יהודה ושומרון, שמתוכם 1,710 הם עובדי מערכת החינוך. בנוגע למידת ההתנגדות של תושבי 'אצבע' אריאל, הרי שממצאי הסקר מראים כי זו צפויה להיות נמוכה, באם יוצע פיצוי הולם לפינויים, ובכל דרך רובם המכריע יצייתו לחוק.

ממצאים עיקריים של סקר המתיישבים בקרב תושבי 'אצבע' אריאל:

- 76% מהתושבים הישראלים ב'אצבע' סבורים כי ארץ ישראל השלמה חשובה יותר מצביונה הדמוקרטי של המדינה.
- 20% סבורים שאין להתכנות בשום תנאי, בעוד 80% מוכנים להתכנות תמורת פיצוי הולם או בכל תנאי.
- 87% יצייתו לחוק גם אם ירגישו שאינו צודק.

פרק ג

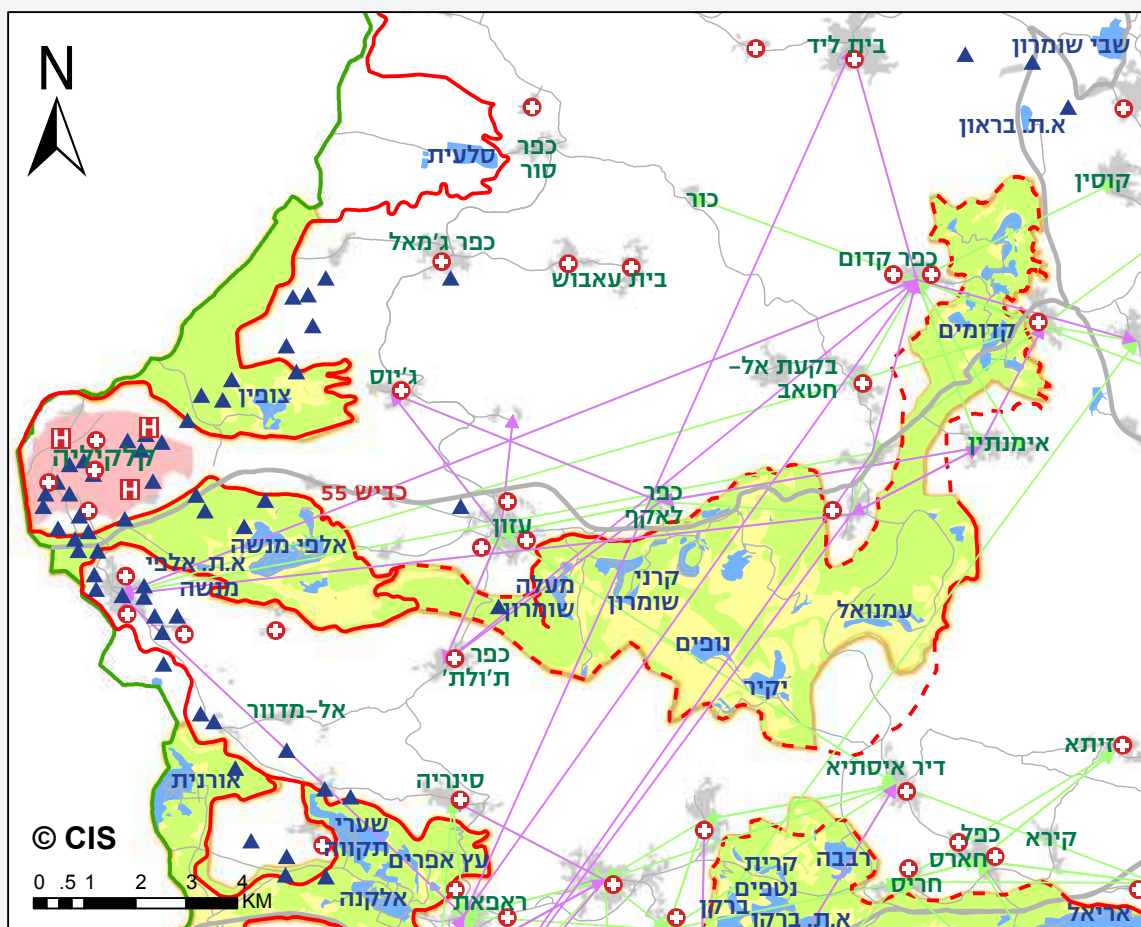
'אצבע' קדומים

תוואי הגבול והאוכלוסייה הישראלית

תחילתה של 'אצבע' זו ממזרח לאלפי מנשה.²⁵ קו הגבול הנבחן חודר כ-20 ק"מ מזרחה מה'קו הירוק' וכולל את היישובים היהודיים ממערב למזרח: מעלה שומרון, מ.מ. קרני שומרון, נופים, יקיר, מ.מ. עמנואל ומ.מ. קדומים (בנוסף למספר מאחזים לא מורשים כמו חוות יאיר ואלוני שילה), שבהם מתגוררים 19,675 ישראלים. ציר התנועה המרכזי והארצי באזור זה הוא כביש מספר 55.

²⁵ אלפי מנשה מהווה את בסיס ה'אצבע' אך אינה בתכולת המחקר משום ההסכמה הפלסטינית והישראלית על סיפוחה לישראל. ביישוב מתגוררים 8,169 ישראלים.

מפה 14: 'אצבע' קדומים - השלכות על האוכלוסייה הישראלית והפלסטינית

מקרא

- ה'קו הירוק'
- גדר ביטחון קיימת
- - - גדר ביטחון מתוכננת
- אזור נבחן לסיפוח לישראל
- אדמה בבעלות פלס' פרטית
- שטח בנוי פלסטיני
- עיר מחוז פלסטינית
- יישוב יהודי
- קשרי מסחר
- קשרי משפחה
- כביש
- בתי חולים
- מרכזים רפואיים
- בארות
- מעיינות

נתוני אצבע	
גודל בקמ"ר	38.15
הפרש גודל השטח ביחס לתוואי 'גדר הביטחון'	-13%
היקף בק"מ	56.91
יישובים יהודיים	6
אוכלוסייה יהודית	19,480
אחוז אדמה פלסטינית פרטית מסופחת	42.3%
אחוז עובדים קבועים שמאבדים מקור פרנסה	10.5%

השלכות על הכפרים הפלסטיניים

סיפוח 'אצבע' קדומים לישראל ישפיע על 10 כפרים פלסטיניים שלהם אדמות פרטיות באזור. מדובר על שטח בנוי של 4,118 דונם, בהם חיים נכון ל-2016 39,902 נפש, מהם מועסקים באופן קבוע 6,481 איש. לתושבי הכפרים 1,974 משקים חקלאיים ש-42.2% מהם יישארו בתחום ישראל. בבעלות הכפרים 77,059 דונם, מהם 39,183 דונם אדמה חקלאית, ש-80.8% ממנה מעובדת בפועל. הפגיעה באדמות הכפרים משתנה מכפר לכפר, כאשר **42.2% מאדמתם הפרטית תסופח לישראל**. שמונה כפרים יאבדו שליש ויותר מאדמתם הפרטית. הפגיעה הגדולה ביותר (למעלה מ-75%) תהיה בכפרים ג'ינסאפוט ואל-פונדוק. באשר לשיעור הפגיעה ביתרת השטח הלא-בנוי, הרי שהפגיעה מחריפה לשיעור של 47.1%, ובשני הכפרים הללו כמעט ולא נותרת אדמה לחקלאות או לפיתוח. כמו כן, רבע ממקורות המים העצמאיים יישארו בישראל.

10.5% מהמועסקים הקבועים בכפרים אלה יאבדו את מקום עבודתם בחקלאות, נוסף על 42.5% מבני המשפחה העובדים באופן זמני. ב-2016 ניתנו בממוצע 3,089 היתרי עבודה בישראל ובהתנחלויות בגזרת קלקיליה. מתוכם ניתנו כ-1,066 היתרים לתושבי הכפרים בעלי האדמות ב'אצבע', המהווים 17.3% מסך המועסקים בכפרים הללו. בהינתן גבול קבע ו'משטר גבול' סגור, יאבדו בסך הכל 27.8% המועסקים בישראל או בענף החקלאות את מקום עבודתם הקבוע, נוסף על בני המשפחה המועסקים באופן זמני.

טבלה 7: ההשלכות על הכפרים הפלסטיניים המושפעים מ'אצבע', קדומים

ר"ישוב	חבלה	כפר תולת', עוזן	כפר לאקר	דיר איסריא	ג'ינסאפוט	אל-פודדוק	אמאריץ	כפר קדום	ג'יץ	סה"כ/ ממוצע
אנולטיייה	7,491	4,882	1,066	3,817	2,638	941	2,973	3,621	2,735	39,902
מס' מועסקים	1,229	839	191	672	434	167	450	577	453	6,481
מועסקים ממסח העבודה (%)	35.5	34.1	32.7	34.1	33.6	25.4	33.4	30.4	33.8	32.6
משקמים חקלאיים	161	394	102	213	226	68	242	278	167	1,947
בני משפחה שעובדים קבוע	428	504	15	18	83	41	91	121	56	2,545
שכירים קבועים	7	7	0	1	1	5	8	80	6	163
סה"כ קבועים	435	511	15	19	84	46	99	201	62	2,708
קבועים בחקלאות ממס' המועסקים (%)	35.4	60.9	7.8	2.8	19.3	27.5	22	34.8	13.7	28.0
בני משפחה - עובדים זמניים	5	596	260	329	585	128	620	916	437	4,208
משקמים שיישארו בישראל	55	62	27	85	197	52	119	161	18	791
עובדים קבועים שיאבדו עבודתם	254	81	4	8	73	35	50	116	7	904
קבועים שיאבדו פרנסתם בחקלאות מסך כוח העבודה (%)	35.4	9.4	2	1	1.7	21	10.9	20	1.5	10.5
עובדים זמניים שיאבדו עבודתם	2	25	62	126	509	97	306	531	47	1,789
סה"כ אדמה פרטית	3,965	18,181	2,159	13,384	5,072	1,592	2,919	8,968	4,174	77,059
אדמה חקלאית	1,026	6,710	1,972	4,325	5,593	1,012	3,645	6,421	2,736	39,183
אדמה חקלאית מעובדת (%)	86	70	75.3	80.1	74.9	89.7	72.8	73.7	93.7	80.8
אדמה פרטית שתישאר בבלסטין	2,620	16,055	1,641	8,239	562	374	1,477	3,769	3,724	49,660

היישוב	חבלה	כפר תולדת'	עזון	כפר לאקף	דיר איסתיא	ג'יטאפוט	אל-פונדוק	אמאיתין	כפר קדום	ג'ית	סד"כ/ממוצע
שטח בנוי	564	390	837	126	467	296	263	389	422	364	4,118
אדמה פרטית שתישאר בישראל (%)	58.4	15.7	32.7	24	38.4	87.1	76.5	49.4	58	10.8	42.3
אדמה פרטית שתישאר בישראל מיתרת השטח הנ"ל-בנוי (%)	68.1	16.1	34.4	25.5	39.8	98.7	91.6	57	60.8	11.8	47.1
מקורות מים שיישארו בישראל	2	1	1	0	0	0	0	0	0	0	4
מקורות מים שיישארו בפלסטין	9	3	3	0	0	0	0	0	0	0	15
קשרי משפחה	ג'ת, כפר קדום, מסחה	כפר לאקף, עזון	חירבת סיר, ג'יט, כפר תולדת', כפר לאקף, דיר איסתיא	כפר תולדת', ג'יט, עזון ואמאיתין	קרוות בני חסן, ברזיקין, סטא, בידית, מסחה	אל-פונדוק, אמאיתין, חבלה, כפר לאקף	כפר קדום, ג'ית, חבלה	כפר קדום, ג'ית, כפר קדום, ג'יט, לאקף	קוצ'ין, ג'ית, סרה, תל, בית ליד, אמאיתין, פרוח, חאג'ה, קור	כפר קדום, אל-פונדוק, צרה, בית ציבא, אמאיתין	
קשרי מסחר	קלקיליה	כפר קדום	חירבת סיר, ג'יט, כפר תולדת'	כפר תולדת', ג'יט	ישראל	אמאיתין	כפר קדום, וראפאת	ג'ית, ג'יטאפוט, כפר לאקף	חבלה, סרה, ובית ליד	צרה, בית אל, פונדוק, בית ציבא	
מרפאה	אין	יש	יש	יש	יש	יש	אין	אין	יש	יש	

מספר תושבי נפת קלקיליה:	110,800.
מספר התושבים הפלסטינים ב'אצבע' קדומים:	36,085.
אחוז תושבי ה'אצבע' מתושבי הנפה:	32.6%.
מספר מועסקים בישראל מהנפה:	3,089.
הערכת מועסקים בישראל מתושבי ה'אצבע':	1,006.
מספר מועסקים כולל ב'אצבע' קדומים:	5,809.
אחוז מועסקים בישראל מכלל המועסקים ב'אצבע' קדומים:	17.3%.

מרקם החיים הפלסטיני המורכב מקשרי משפחה ומסחר מבוסס רובו ככולו על ציר 55 המחבר בין קלקיליה לשכם. ביטולו של ציר זה יחייב בניית מערכת חדשה המבוססת על מעברים וגשרים מתחת ומעל כביש 55. מענה זה אינו מתיישב עם הפיתוח הארצי של המדינה הפלסטינית העתידית ועם הצורך במערכת כבישים היררכית, ומצב זה יחייב יצירת כבישים חלופיים ברמה הארצית שיחייבו התמודדות עם הטופוגרפיה המקומית הקשה ועם עלויות כספיות גבוהות. יהיה צורך למצוא תוואי חדש שיתאים לשימוש היישובים הפלסטיניים.

השלכות חילופי השטחים על היישובים הישראליים בתחום ישראל

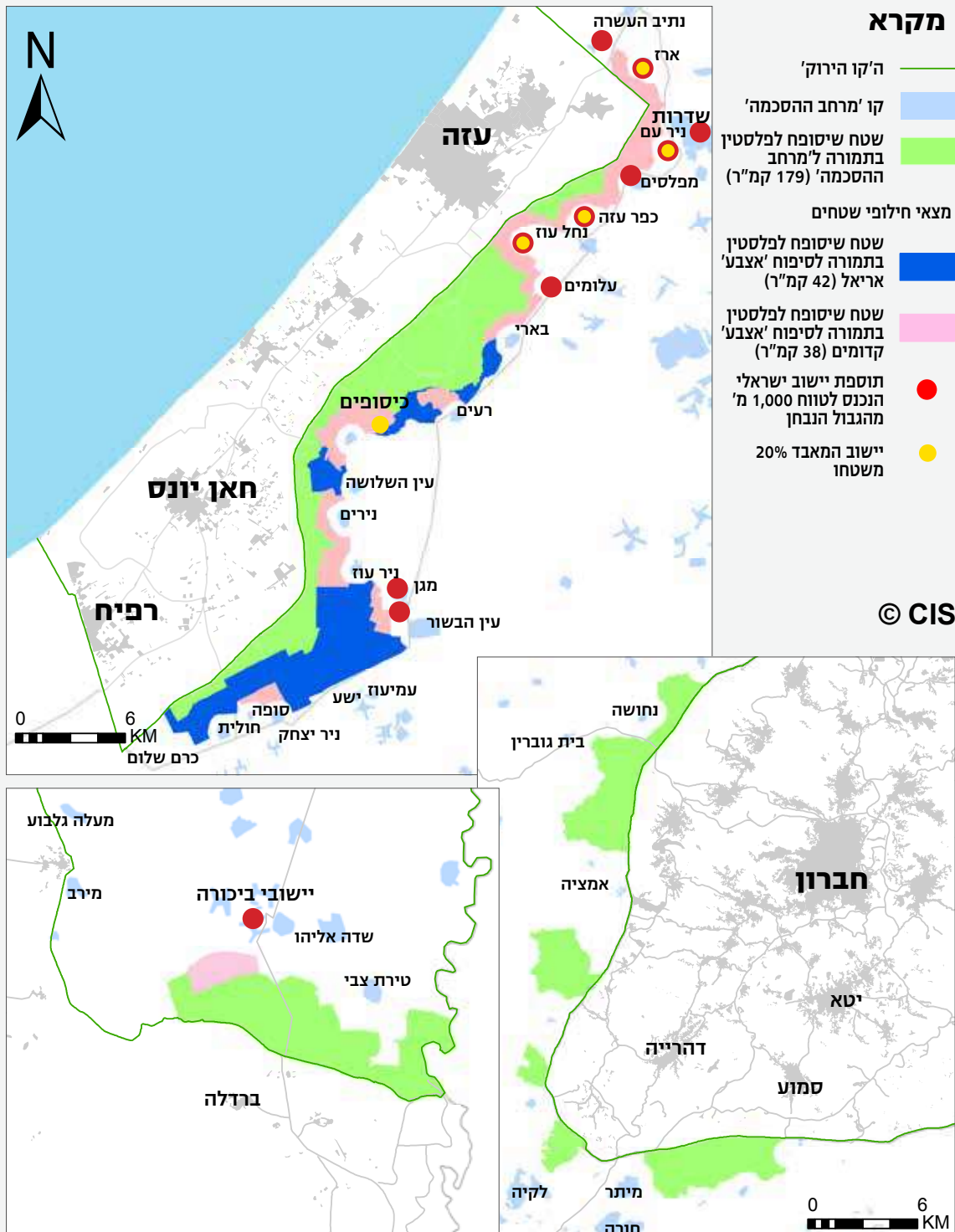
סיפוחה של 'אצבע' קדומים לישראל כרוך בתוספת של 38 קמ"ר לחילופי השטחים מתוך ישראל. ביחס לפגיעה ביישובים הישראליים אשר יידרשו להעביר חלק מאדמתם במסגרת חילופי שטחים, תוספת השטחים שיועברו לפלסטין תבוא ברובה המכריע מאדמות היישובים בעוטף עזה (36 קמ"ר), ומיעוטה מהמועצה האזורית עמק המעיינות (2.1 קמ"ר).

תוספת זו תגרום ל-5 יישובים נוספים, מעבר ל-16 שצוינו עד כה כמושפעים מסיפוח 'מרחב ההסכמה' ו'אצבע' אריאל, לאבד קרקע בשיעור של 20% ויותר: ארז, כיסופים, כפר עזה, נחל עוז, וניר עם. הפגיעה החמורה ביותר היא בניר עוז וסופה, שיאבדו כ-41%-48% מהשטחים החקלאיים שלהם, בהתאמה.

כמו כן, 10 יישובים נוספים, הכוללים כ-27,800 תושבים, יימצאו בטווח של פחות מ-1,000 מ' מקו הגבול החדש: שדרות, מפלסים, נתיב העשרה, כפר עזה, מגן, ארז, ניר עם, עלומים, שדי תרומות, ונחל עוז.

הגבול הנבחן בתרחיש זה יתארך ל-819 ק"מ, תוספת של 67 ק"מ לגבול של 'מרחב ההסכמה' ו'אצבע' אריאל, ומכאן שגם תידרש **תוספת של 3 פלוגות לבט"ש**.

מפה 15: השטחים שיועברו לפלסטין בגין 'אצבע' קדומים

השלכות על התושבים הישראלים המפונים

ב'אצבע' זו מתגוררים, ב-6 יישובים יהודיים, 19,675 ישראלים, שהם 3.1% מהישראלים הגרים מעבר ל'קו הירוק'.

התאמת הביקוש להיצע ביחס למקום המגורים בהנחת סיפוח 'מרחב ההסכמה' ו'אצבעות' אריאל וקדומים מוצגת בטבלה הבאה (סה"כ לתושבי 'אצבע' קדומים - 4,339 יח"ד):

טבלה 8: התאמת הביקוש להיצע של מתפנים מ'אצבע' קדומים

מועצה אזורית	מצב קיים		לפינוי		נמנעים מפינוי	
	אוכלוסייה	בתי אב	אוכלוסייה	בתי אב	אוכלוסייה	בתי אב
שומרון (סיפוח 'אצבעות' אריאל וקדומים)	70,881	16,830	17,405	4,079	52,621	12,751
בנימין (ללא סיפוח)	63,319	14,263	63,319	14,263	0	0
חברון (ללא סיפוח)	16,359	3,926	16,359	3,926	0	0
גוש עציון ובקעת הירדן (ללא סיפוח)	15,585	4,010	15,585	4,010	0	0
סה"כ לתרחיש	166,144	39,029	112,668	26,278	52,621	12,751

על פי הסקר שבוצע, 77% מכוח העבודה של תושבי 'אצבע' קדומים הישראלים מועסקים (5,650). למעלה ממחציתם (59%) מועסקים במחוז יהודה ושומרון, 33% בתל-אביב ובגוש דן, 4% בירושלים והשאר בצפון ובדרום. מדינת ישראל תידרש להיערך ליצירתם של 3,333 מקומות עבודה חדשים עבור המתפנים המועסקים ביהודה ושומרון, מתוכם 2,120 במערכת החינוך. בנוגע למידת ההתנגדות של תושבי 'אצבע' קדומים, הרי שממצאי הסקר מראים כי זו צפויה להיות נמוכה, באם יוצע פיצוי הולם לפינויים, ובכל דרך רובם המכריע יצייתו לחוק.

ממצאים עיקריים של סקר המתיישבים בקרב תושבי 'אצבע' קדומים:

- 80% מהתושבים הישראלים ב'אצבע' סבורים כי ארץ ישראל השלמה חשובה יותר מצביונה הדמוקרטי של המדינה.
- 30% סבורים שאין להתפנות בשום תנאי, בעוד 70% מוכנים להתפנות תמורת פיצוי הולם או בכל תנאי.
- 97% יצייתו לחוק גם אם ירגישו שאינו צודק.

פרק ד

'אצבע' עפרה-בית אל

תוואי הגבול והאוכלוסייה הישראלית

תחילתה של 'אצבע' זו בגבול היוצא מהקו העירוני של ירושלים מצפון מזרח לשכונת נווה יעקב. הגבול הנבחן חודר צפונה עד לצומת פסגות במרחק 4 ק"מ, ובדרכו כולל את גבע בנימין (אדם) ואת אזור תעשייה שער בנימין. משם הוא שולח צפון מערבה שלוחה לסיפוח היישובים כוכב יעקב (הכולל את תל ציון) ופסגות השייכים למ.א. מטה בנימין (והמאחז מגרון). מצומת פסגות ה'אצבע' ממשיכה צפונה לעפרה למרחק 13 ק"מ מזרחה, שם היא מתפצלת מערבה כדי לכלול בנוסף לעפרה גם את המועצה המקומית בית אל. ביישובים אלה מתגוררים 24,749 ישראלים ושטח ה'אצבע' הוא 26.2 קמ"ר. ציר התנועה המרכזי והארצי באזור זה הוא כביש 60 החדש ('גב ההר') וכן הכביש המתפצל ממנו בכיוון פסגות.

השלכות על הכפרים הפלסטיניים

סיפוח 'אצבע' עפרה-בית אל ישפיע על 6 יישובים פלסטיניים שלהם אדמות פרטיות באזור. מדובר על שטח בנוי של 10,514 דונם, שבו חיים נכון ל-2016 87,480 נפש, ומתוכם מועסקים באופן קבוע 14,553 איש. לתושבי הכפרים 700 משקים חקלאיים ש-24.6% מהם יסופחו לישראל. בבעלות היישובים הפלסטיניים 31,491 דונם, מתוכם 5,330 דונם אדמה חקלאית, ש-78% ממנה מעובדת בפועל. הפגיעה באדמות הכפרים משתנה מכפר לכפר, כאשר **24.6% מאדמתם הפרטית תסופח לישראל**. הפגיעה באדמתם של ארבעה מתוכם תהיה בשיעור של רבע ויותר. הפגיעה הגדולה ביותר תהיה בעיר אל-בירה (38.8%) ובג'בעה (42.8%). שיעור הפגיעה ביתרת השטח הפרטי הלא-בנוי בכפרים המושפעים עומד על 36.2%. בכפר עקב ובא-רם לא תיוותר כל אדמה לפיתוח או לחקלאות, ובאל-בירה הפגיעה נוסקת לשיעור של 64.5%. ליישובים אלה אין מקורות מים עצמאיים.

טבלה 9: ההשלכות על הכפרים הפלסטיניים המושפעים מ'אצבע' עפרה-בית אל

היישוב	כפר עקב	א-רם	ג'בעה	חזמה	בורקה	אל-בירה	סה"כ/ ממוצע
אוכלוסייה	1,066	23,800	3,721	7,331	2,675	48,887	87,480
מס' מועסקים	191	3,107	411	1,049	423	9,372	14,553
מועסקים מכוח העבודה (%)	24	39	26	35	34.3	35.6	32.3
משקים חקלאיים	102	41	80	120	89	268	700
בני משפחה שעובדים קבוע	15	49	113	252	122	225	776
שכירים קבועים	0	2	6	0	6	104	118
סה"כ קבועים	15	51	119	252	128	329	894
העובדם הקבועים בחקלאות ממס' המועסקים (%)	7.8	1.7	28.9	24	30.3	3.5	16.0
בני משפחה - עובדים זמניים	260	50	153	66	24	276	829
משקים שיישאר בבישראל	102	41	34	9	23	104	313
עובדים קבועים שיאבדו עבודתם	15	51	51	19	64	127	327
עובדים קבועים שיאבדו פרנסתם בחקלאות מסך כוח העבודה (%)	24	1.7	12.4	1.8	15.1	1.4	9.4
עובדים זמניים שיאבדו עבודתם	260	50	65	5	6	107	493
סה"כ אדמה פרטית	1,588	2,453	6,156	3,872	5,377	12,045	31,491
אדמה חקלאית	1,927	64	336	1,792	610	601	5,330
אדמה חקלאית מעובדת (%)	75.3	92	80.3	47	88.8	84.3	78.0
אדמה פרטית שתישאר בפלסטין	1,162	2,295	3,560	3,573	4,099	7,372	22,061
שטח בנוי	1,162	2,295	490	1,057	696	4,814	10,514
אדמה פרטית שתישאר בישראל (%)	26.8	6.4	42.8	7.7	25.4	38.8	24.7
אדמה פרטית שתישאר בישראל מיתרת השטח הלא-בנוי (%)	100	100	45.8	8.3	29.2	64.5	58.0
מקורות מים שיישאר בישראל	0	0	0	0	0	0	0
מקורות מים שיישאר בפלסטין	0	0	0	0	0	0	0
קשרי משפחה	רמאללה, אל-בירה, קלנדיה, א-רם	מכמס, ג'בעה, כפר עקב, ביר נבאלה	מכמס, שועפט, ג'בעה, ענתה	ביתין, דיר דיבואן	ביתין, רמאללה, כפר עקב, שועפט		
קשרי מסחר							
מרפאה	אין	יש	יש	יש	יש	יש	

מספר תושבי נפת רמאללה:	348,110
מספר התושבים הפלסטינים ב'אצבע' עפרה-בית אל:	87,480
אחוז תושבי ה'אצבע' מתושבי הנפה:	25.1%
מספר מועסקים בישראל מהנפה:	5,456
הערכת מועסקים בישראל מתושבי הכפרים המושפעים מ'אצבע':	1,371
מספר מועסקים כולל ב'אצבע':	14,553
אחוז מועסקים בישראל מכלל המועסקים בכפרים המושפעים מ'אצבע' עפרה-בית אל:	9.4%

9.4% מהמועסקים הקבועים בכפרים אלה יאבדו את מקום עבודתם בחקלאות, נוסף על 59.5% מבני המשפחה העובדים באופן זמני. ב-2016 ניתנו בממוצע 5,456 היתרי עבודה בישראל ובהתנחלויות בגזרת רמאללה. מתוכם (בממוצע) ניתנו 1,371 היתרים לתושבי היישובים הפלסטיניים בעלי האדמות ב'אצבע', המהווים 9.4% מסך המועסקים ביישובים הללו. בהיתר גבול קבע ו'משטר גבול' סגור, יאבדו בסך הכל 18.8% מהמועסקים בישראל או בענף החקלאות את מקום עבודתם הקבוע, נוסף על בני המשפחה המועסקים באופן זמני.

מרקם החיים הפלסטיני המורכב מקשרי משפחה ומסחר מבוסס רובו ככולו על כביש 60 המחבר בין ירושלים לרמאללה ומשם לשכם. הוצאתו של ציר זה ממרקם החיים יחייב שימוש בכביש 60 הישן ובניית מערכת חדשה המבוססת על מעברים וגשרים מתחת ומעל לכביש 60. מענה זה אינו מתיישב עם הפיתוח הארצי של פלסטין ועם הצורך במערכת כבישים היררכית לכן הדבר יחייב יצירת כבישים חלופיים ברמה הארצית שיחייבו התמודדות עם הטופוגרפיה המקומית הקשה ועם עלויות כספיות גבוהות. יהיה צורך למצוא תוואי חדש שיתאים לשימוש היישובים הפלסטיניים.

השלכות חילופי השטחים על היישובים הישראליים בתחום ישראל

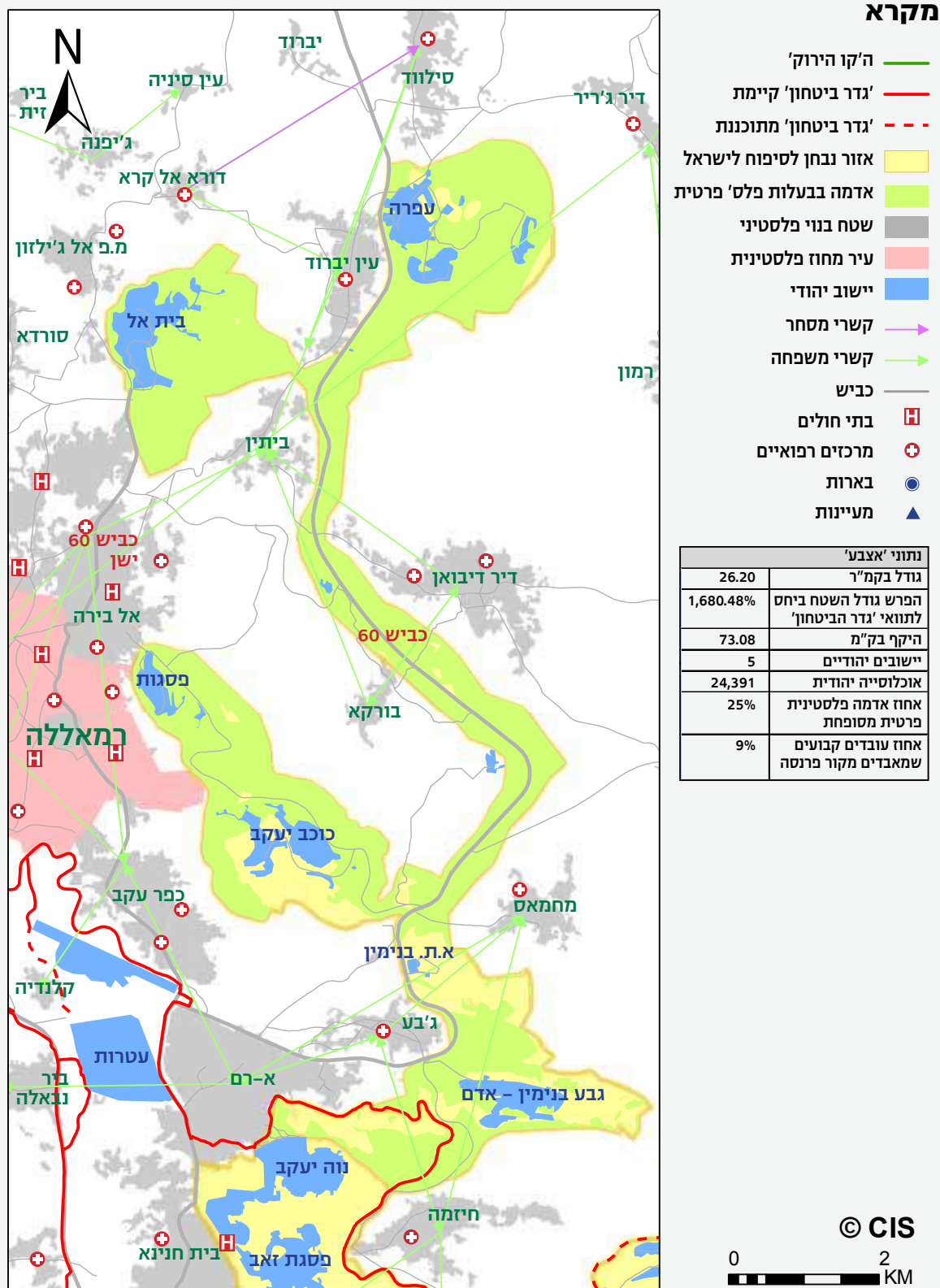
סיפוחה של 'אצבע' עפרה-בית אל כרוך בתוספת 26 קמ"ר לחילופי השטחים. ביחס לפגיעה ביישובים הישראליים אשר יידרשו להעביר חלק מאדמתם במסגרת חילופי שטחים, הרי שתוספת השטח תבוא ברובה המכריע מאזור עמק המעינות (21.8 קמ"ר), ומיעוטה מאדמות מדינה הנמצאות באזור דרום הר חברון מצפון לשבט קוואעין (3.7 קמ"ר, מזרחית למיתר). **שני יישובים ישראליים נוספים יצטרפו לרשימת היישובים המאבדים למעלה מ-20% מאדמתם: קח'ב (69%) וטירת צבי.** כמו כן, תהיה החמרה בפגיעה ביישובים שמאבדים חלק מאדמתם במסגרת חילופי השטחים של 'מרחב ההסכמה'. היישוב מעלה גלבוע יאבד 80% משטחי החקלאות שלו, ומירב ועין הנצי"ב יאבדו 50% מהאדמה שבשימושם.

כמו כן, **5 יישובים נוספים שבהם כ-2,500 תושבים ייכנסו לטווח הקטן מ-1,000 מ' מקו הגבול החדש:** טירת צבי, שדה אליהו, תל תאומים, רוויה, ומלכישוע.

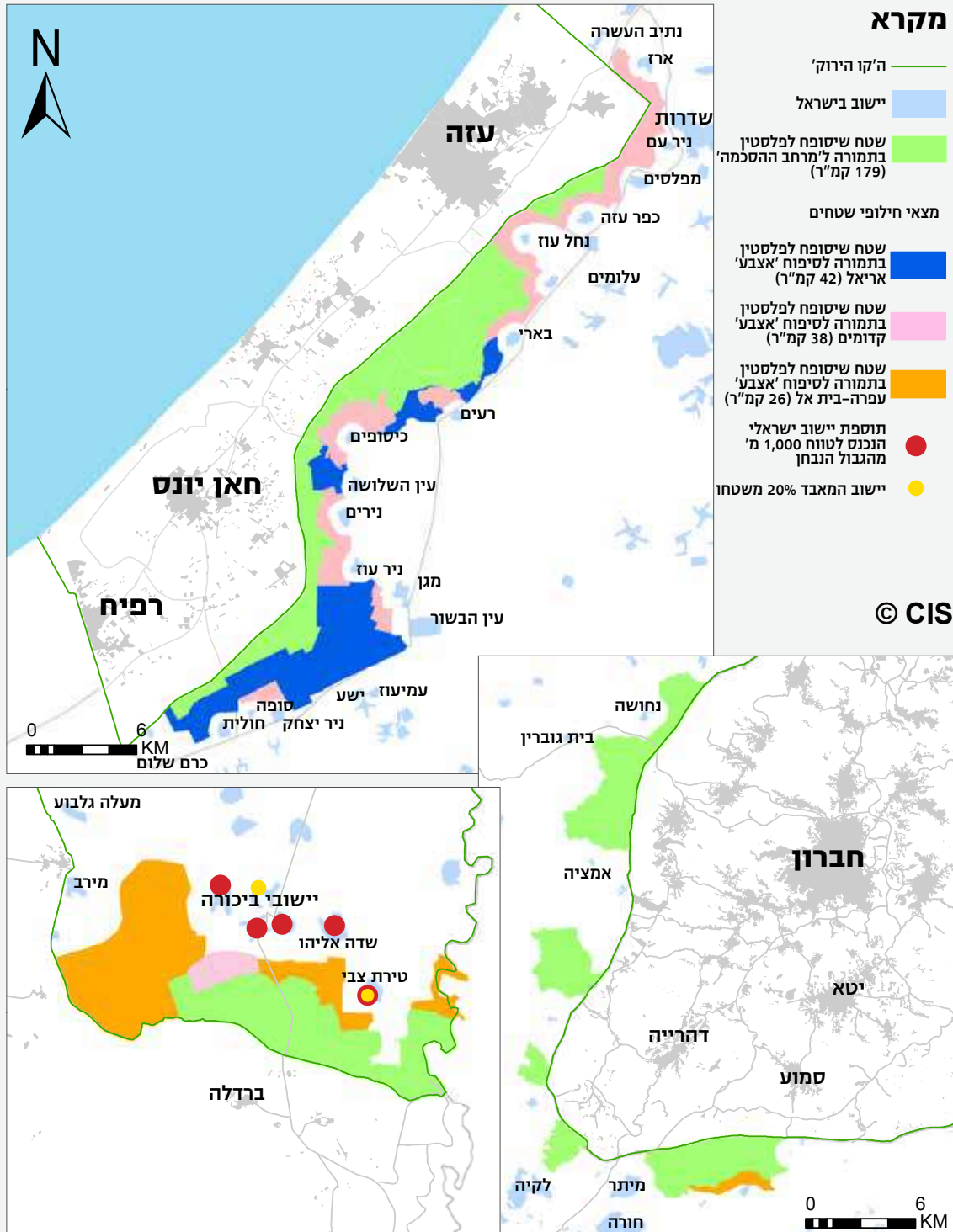
מבחינת תשתיות, הפגיעה בכביש 90 אינה גדולה. מעבר הגבול 'בזק' שנמצא כיום על הגדר יועתק צפונה למיקום החדש. והפגיעה בכביש 667 תחייב סלילת כביש עוקף.

אורך הגבול החדש יעמוד על 925 ק"מ, תוספת של 106 ק"מ לגבול המתבסס על 'מרחב ההסכמה' ו'אצבעות' אריאל וקדומים, מה שיחייב **תוספת של 5 פלוגות לבט"ש.**

מפה 16: 'אצבע' עפרה-בית אל - השלכות על האוכלוסייה הישראלית והפלסטינית

מפה 17: השטחים שיועברו לפלסטין בגין 'אצבע' עפרה-בית אל

השלכות על התושבים הישראלים המפונים

ב'אצבע' זו מתגוררים ב-5 יישובים יהודיים 24,749 ישראלים, שהם כ-4% מהישראלים הגרים מעבר ל'קו הירוק'.

התאמת הביקוש להיצע ביחס למגורים, בהנחת עבודה של סיפוח 'מרחב ההסכמה' ו'אצבעות' אריאל, קדומים ועפרה-בית אל, מוצגת בטבלה הבאה (סה"כ לתושבי 'אצבע' עפרה-בית אל - 5,483 יח"ד):

טבלה 10: התאמת הביקוש להיצע של מתכנים מ'אצבע' עפרה-בית אל

מועצה אזורית	מצב קיים		לפינוי		נמנעים מפינוי	
	אוכלוסייה	בתי אב	אוכלוסייה	בתי אב	אוכלוסייה	בתי אב
שומרון (סיפוח אריאל וקדומים)	70,881	16,830	17,405	4,079	52,621	12,751
בנימין (סיפוח עפרה-בית אל)	63,319	14,263	39,422	8,781	24,749	5,483
חברון (ללא סיפוח)	16,359	3,926	16,359	3,926	0	0
גוש עציון ובקעת הירדן (ללא סיפוח)	15,585	4,010	15,585	4,010	0	0
סה"כ לתרחיש	166,144	39,029	88,771	20,796	77,370	18,234

על פי הסקר שבוצע, 81% מכוח העבודה של תושבי 'אצבע' עפרה-בית אל הישראלים (6,590 איש) מועסקים. מתוכם, 41% עובדים במחוז יהודה ושומרון, 4% בתל אביב וגוש דן, 54% בירושלים והשאר בצפון ובדרום. קרי, מדינת ישראל תידרש להיערך ליצירתם של 2,702 מקומות עבודה חדשים, מתוכם 2,500 במערכת החינוך. בנוגע למידת ההתנגדות של תושבי 'אצבע' עפרה-בית אל, הרי שממצאי הסקר מראים כי זו צפויה להיות נמוכה, באם יוצע פיצוי הולם לפינויים, ובכל דרך רובם המכריע יצייתו לחוק.

ממצאים עיקריים של סקר המתיישבים בקרב תושבי 'אצבע' עפרה-בית אל:

- 72% מהתושבים הישראלים ב'אצבע' סבורים כי ארץ ישראל השלמה חשובה יותר מצביונה הדמוקרטי של המדינה.
- 33% סבורים שאין להתפנות בשום תנאי, בעוד 67% מוכנים להתפנות תמורת פיצוי הולם או בכל תנאי.
- 90% יצייתו לחוק גם אם ירגישו שאינו צודק.

פרק ה

'אצבע' קריית ארבע

תוואי הגבול והאוכלוסייה הישראלית

תחילתה של 'אצבע' זו בגבול הנבחן בסמוך ליישוב היהודי מצדות יהודה, שצמוד ל'קו הירוק' בדרום הר חברון ושייך למועצה האזורית הר חברון. ה'אצבע' נמתחת 10 ק"מ צפון-מזרחה על כביש 317 וכוללת בקטע זה את היישובים מצדות יהודה, סוסיא, מעון וכרמל (וכן המאחז אביגיל), כולם באותה מועצה אזורית. מכרמל ה'אצבע' ממשיכה עוד 10 ק"מ על כביש 60 צפון-מערבה עד למועצה המקומית קריית ארבע. ב-5 יישובים אלה מתגוררים 10,552 ישראלים וגודלה 18.9 קמ"ר. ציר התנועה המרכזי והארצי באזור זה הוא כביש מספר 60 החדש ('גב ההר') ובנוסף לו כביש 317.

השלכות על הכפרים הפלסטיניים

סיפוח 'אצבע' קריית ארבע לישראל ישפיע על האדמות הפרטיות של שני יישובים פלסטיניים שלהם אדמות באזור. מדובר על שטח בנוי של 11,785 דונם, שבו חיים נכון ל-2016 90,226 נפש, מתוכם מועסקים באופן קבוע 10,071 איש. לתושבי הכפרים 2,424 משקים חקלאיים ש-7.8% מהם יישארו בתחום ישראל. בבעלות הכפרים 47,632 דונם, מהם 20,217 דונם אדמה חקלאית, ש-79.1% ממנה מעובדת בפועל. הפגיעה בכפרים אלה נמוכה יחסית, כאשר 7.8% מאדמתם הפרטית תסופח לישראל. אין ליישובים אלה מקורות מים עצמאיים.

4.6% מהמועסקים הקבועים ביישובים אלה יאבדו את מקום עבודתם בחקלאות, נוסף על 6.5% מבני המשפחה העובדים באופן זמני. ב-2016 ניתנו בממוצע 23,589 היתרי עבודה בישראל ובהתנחלויות בגזרת חברון. מתוכם (בממוצע) ניתנו 3,012 היתרים לתושבי הכפרים בעלי האדמות ב'אצבע', שהם 29.9% מסך המועסקים. בהינתן גבול קבע ו'משטר גבול' סגור, יאבדו בסך הכל 34.5% מהמועסקים בישראל או בענף החקלאות את מקום עבודתם הקבוע, נוסף על בני המשפחה המועסקים באופן זמני.

מרקם החיים הפלסטיני המורכב מקשרי משפחה ומסחר מבוסס רובו ככולו על ציר כביש 60 הישן המחבר בין חברון דרומה לערים הפלסטיניות. לפיכך, הפגיעה במרקם התנועה הוא יחסית זניח, למעט החיבור לכפרים הפלסטיניים הקטנים הנמצאים מדרום לכביש 417 והחיבור הטריטוריאלי לכיוון מדבר יהודה.

טבלה 11: ההשלכות על הכפרים הפלסטיניים המושפעים מ'אצבע' קריית ארבע

היישוב	יטא	סמוע	סה"כ/ ממוצע
אוכלוסייה	64,277	25,949	90,226
מס' מועסקים	7,003	3,068	10,071
מועסקים מכוח העבודה (%)	22	28.9	25.5
משקים חקלאיים	1,627	797	2,424
בני משפחה שעובדים קבוע	4,270	807	5,077
שכירים קבועים	123	52	175
סה"כ קבועים	4,393	859	5,252
העובדים הקבועים בחקלאות ממס' המועסקים (%)	62.7	28	45.4
בני משפחה - עובדים זמניים	1,218	1,845	3,063
משקים שיישאר ב'ישראל'	226	13	239
עובדים קבועים שיאבדו עבודתם	610	14	624
עובדים קבועים שיאבדו פרנסתם בחקלאות מסך כוח העבודה (%)	8.7	0.4	4.6
עובדים זמניים שיאבדו עבודתם	169	29	198
סה"כ אדמה פרטית	30,509	17,123	47,632
אדמה חקלאית	9,833	10,384	20,217
אדמה חקלאית מעובדת (%)	75	83.2	79.1
אדמה פרטית שתישאר בפלסטין	26,252	16,847	43,099
שטח בנוי	8,673	3,112	11,785
אדמה פרטית שתישאר ב'ישראל' (%)	13.9	1.6	7.8
אדמה פרטית שתישאר ב'ישראל' מיתרת השטח הלא-בנוי (%)	19.5	1.7	10.6
מקורות מים שיישאר בפלסטין	0	0	
קשרי משפחה	דורה וחברון		
מרפאה	יש	יש	

מספר תושבי נפת חברון: 706,508.

מספר התושבים הפלסטינים ב'אצבע' קריית ארבע: 90,226.

אחוז תושבי ה'אצבע' מתושבי הנפה: 12.8%.

מספר מועסקים בישראל מהנפה: 23,589.

הערכת מועסקים בישראל מתושבי ה'אצבע': 3,012.

מספר מועסקים כולל ב'אצבע' קריית ארבע: 10,071.

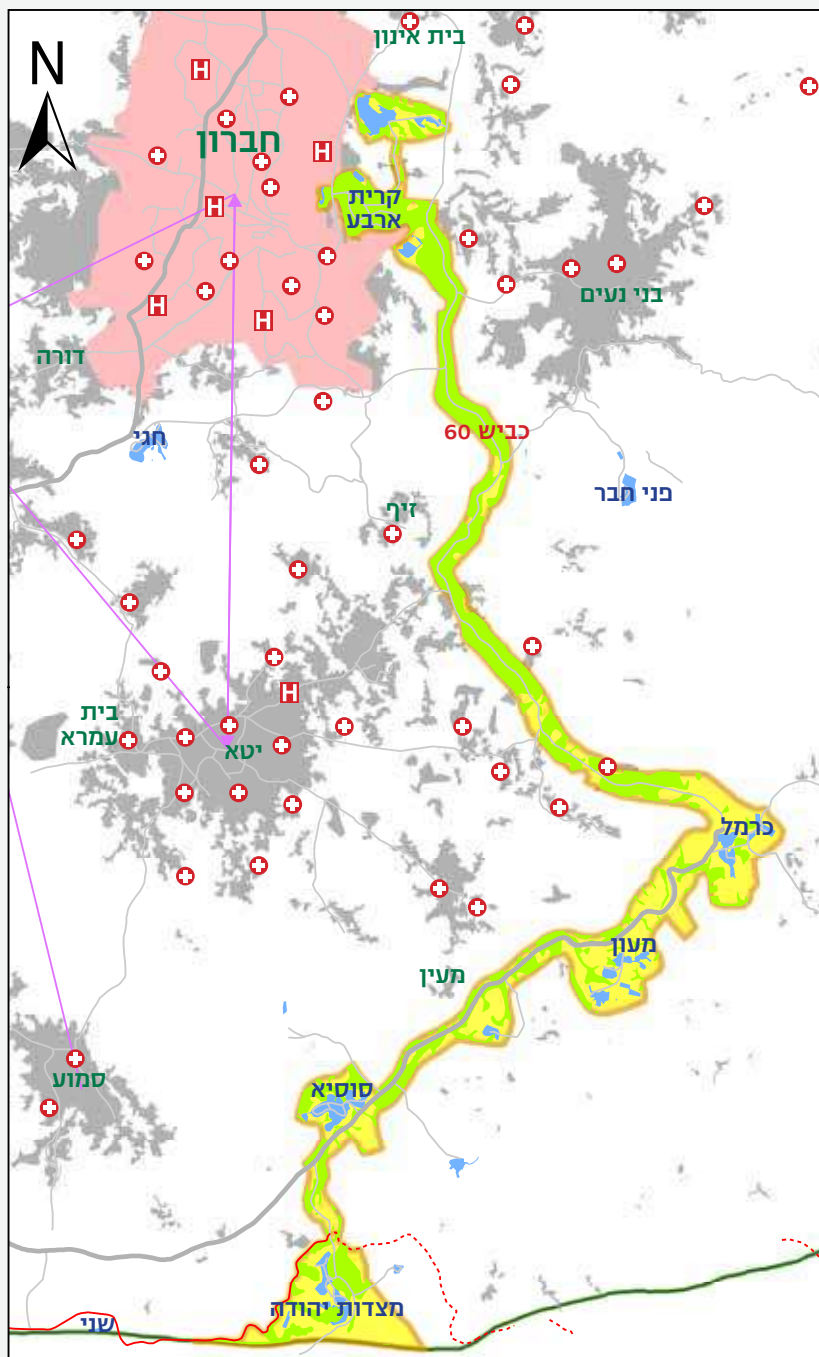
אחוז מועסקים בישראל מכלל המועסקים ב'אצבע' קריית ארבע: 29.9%.

מפה 18: 'אצבע' קריית ארבע - השלכות על האוכלוסייה הישראלית והפלסטינית

מקרא

- ה'קו הירוק'
- גדר ביטחון' קיימת
- גדר ביטחון' מתוכננת
- אזור נבחן לסיפוח לישראל
- אדמה בבעלות פלס' פרטית
- שטח בנוי פלסטיני
- עיר מחוז פלסטינית
- יישוב יהודי
- קשרי מסחר
- קשרי משפחה
- כביש
- בתי חולים
- מרכזים רפואיים
- בארות
- מעיינות

נתוני 'אצבע'	
גודל בקמ"ר	18.92
הפרש גודל השטח ביחס לתוואי 'גדר הביטחון'	301%
היקף בק"מ	79.76
יישובים יהודיים	5
אוכלוסייה יהודית	10,552
אחוז אדמה פלסטינית פרטית מסופחת	8%
אחוז עובדים קבועים שמאבדים מקור פרנסה	5%

© CIS

0 3 KM

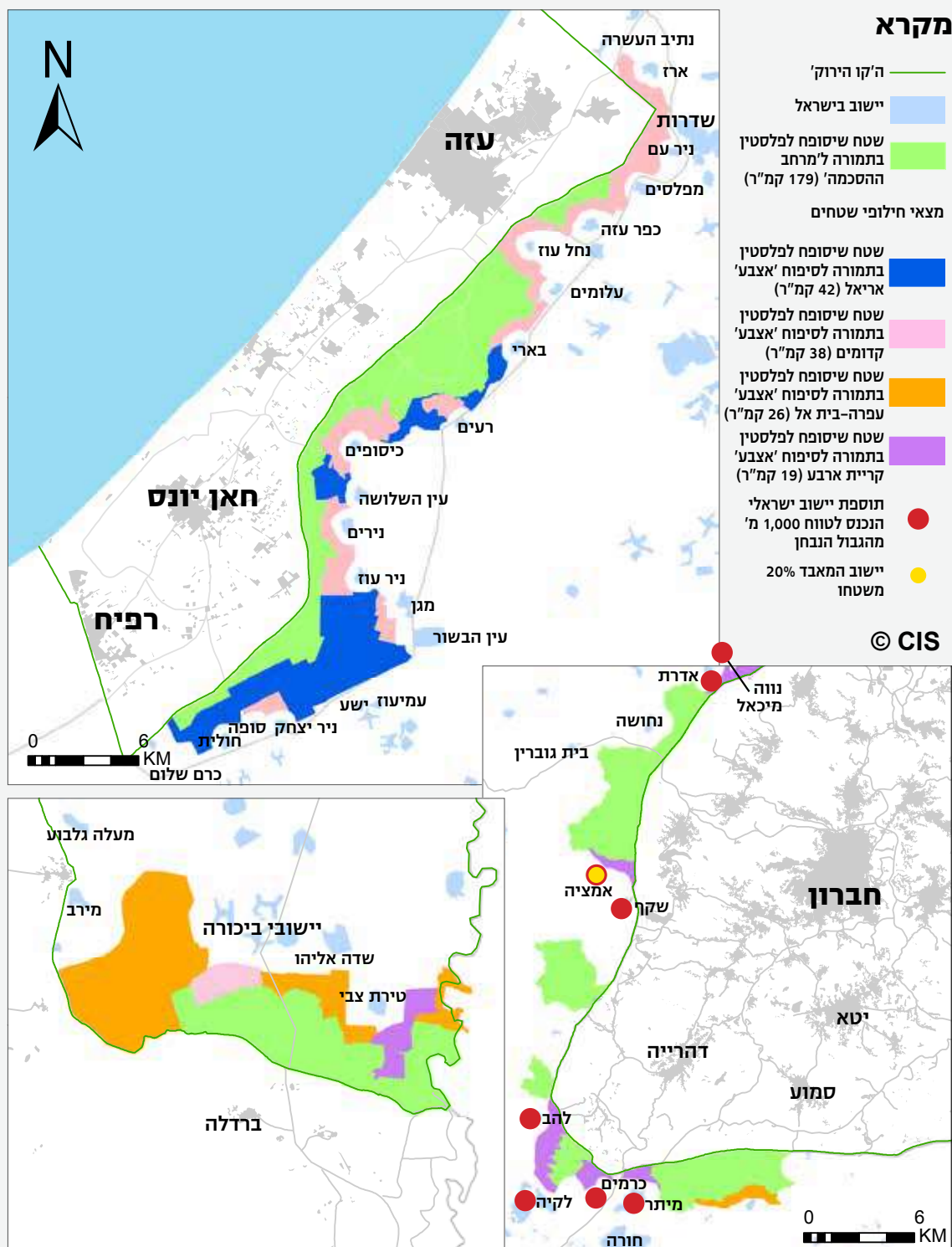
השלכות חילופי השטחים על היישובים הישראליים בתחום ישראל

סיפוחה של 'אצבע' קריית ארבע כרוך בתוספת של 19 קמ"ר לחילופי השטחים מתוך ישראל. ביחס לפגיעה ביישובים הישראליים אשר יידרשו להעביר חלק מאדמתם במסגרת חילופי שטחים, הרי שתוספת השטח נמצאת ברובה באזור דרום הר חברון וחבל לכיש (16 קמ"ר), ומקצתה בעמק המעיינות (2.8 קמ"ר). ארבעה יישובים ישראליים ייפגעו מהעברת שטחיהם - מיתר, להב, כרמים ואמציה (20%) - אך הפגיעה בהם אינה עולה על 20%. יחד עם זאת, יש לציין את הפגיעה הנוספת במדגה של טירת צבי בשיעור של למעלה מ-1,000 דונם של בריכות דגים.

8 יישובים ישראליים נוספים שבהם כ-22,000 תושבים ייכנסו לטווח הקטן מ-1,000 מ' מקו הגבול החדש: לקיה, מיתר, אדרת, נווה מיכאל, אמציה, להב, שקף וכרמים.

הגבול יתארך ב-108 ק"מ מתרחיש סיפוח 'מרחב ההסכמה' ושלוש ה'אצבעות' האחרות לסך כולל של 1,032 ק"מ, דבר שידרוש **תוספת של 5 פלוגות נוספות** לפעילות הביטחון השוטף.

מפה 19: השטחים שיועברו לפלסטין בגין 'אצבע' קריית ארבע

השלכות על התושבים הישראלים המפונים

ב'אצבע' זו מתגוררים ב-5 יישובים יהודיים 10,552 ישראלים, שהם כ-1.7% מהישראלים הגרים מעבר ל'קו הירוק'.

התאמת הביקוש להיצע ביחס למגורים בתרחיש סיפוח 'מרחב ההסכמה' וארבע ה'אצבעות' מוצגת בטבלה הבאה (סה"כ לתושבי 'אצבע' קריית ארבע - 2,659 יח"ד):

טבלה 12: התאמת הביקוש להיצע של מתפנים מ'אצבע' קריית ארבע

מועצה אזורית	מצב קיים		לפינוי		נמנעים מפינוי	
	אוכלוסייה	בתי אב	אוכלוסייה	בתי אב	אוכלוסייה	בתי אב
שומרון (סיפוח אריאל וקדומים)	70,881	16,830	17,405	4,079	52,621	12,751
בנימין (סיפוח עפרה-בית אל)	63,319	14,263	39,422	8,781	24,749	5,483
חברון (סיפוח קריית ארבע)	16,359	3,926	5,241	1,266	11,118	2,660
גוש עציון ובקעת הירדן (ללא סיפוח)	15,585	4,010	15,585	4,010	0	0
סה"כ לתרחיש	166,144	39,029	77,656	18,135	88,488	20,893

על פי הסקר שבוצע, רק 64% מכוח העבודה של תושבי 'אצבע' קריית ארבע הישראלים עובדים (3,100 איש). 76% עובדים במחוז יהודה ושומרון, 1% בתל אביב וגוש דן, 16% בירושלים והשאר בצפון ובדרום. קרי, מדינת ישראל תידרש להיערך ליצירתם של 2,356 מקומות עבודה חדשים עבור המתפנים, 770 מהם במערכת החינוך. בנוגע למידת ההתנגדות של תושבי 'אצבע' קריית ארבע, הרי שממצאי הסקר מראים כי זו צפויה להיות גבוהה יחסית, באם יוצע פיצוי הולם לפינויים, ובכל דרך רובם המכריע יצייתו לחוק.

ממצאים עיקריים של סקר המתיישבים בקרב תושבי 'אצבע' קריית ארבע:

- 79% מהתושבים הישראלים ב'אצבע' סבורים כי ארץ ישראל השלמה חשובה יותר מצביונה הדמוקרטי של המדינה.
- 47% סבורים שאין להתפנות בשום תנאי, בעוד 53% מוכנים להתפנות תמורת פיצוי הולם או בכל תנאי.
- 87% יצייתו לחוק גם אם ירגישו שאינו צודק.

סיכום

טבלה 13 מציגה את כלל ההשלכות על הישראלים בשני צדי קו הגבול המוצע ועל הפלסטינים ב'רצועת הספר', בגין 'מרחב ההסכמה' וכל אחת מארבע ה'אצבעות' (בנפרד ולא במצטבר).

טבלה 13: סיכום כלל הנתונים וההשלכות העיקריות

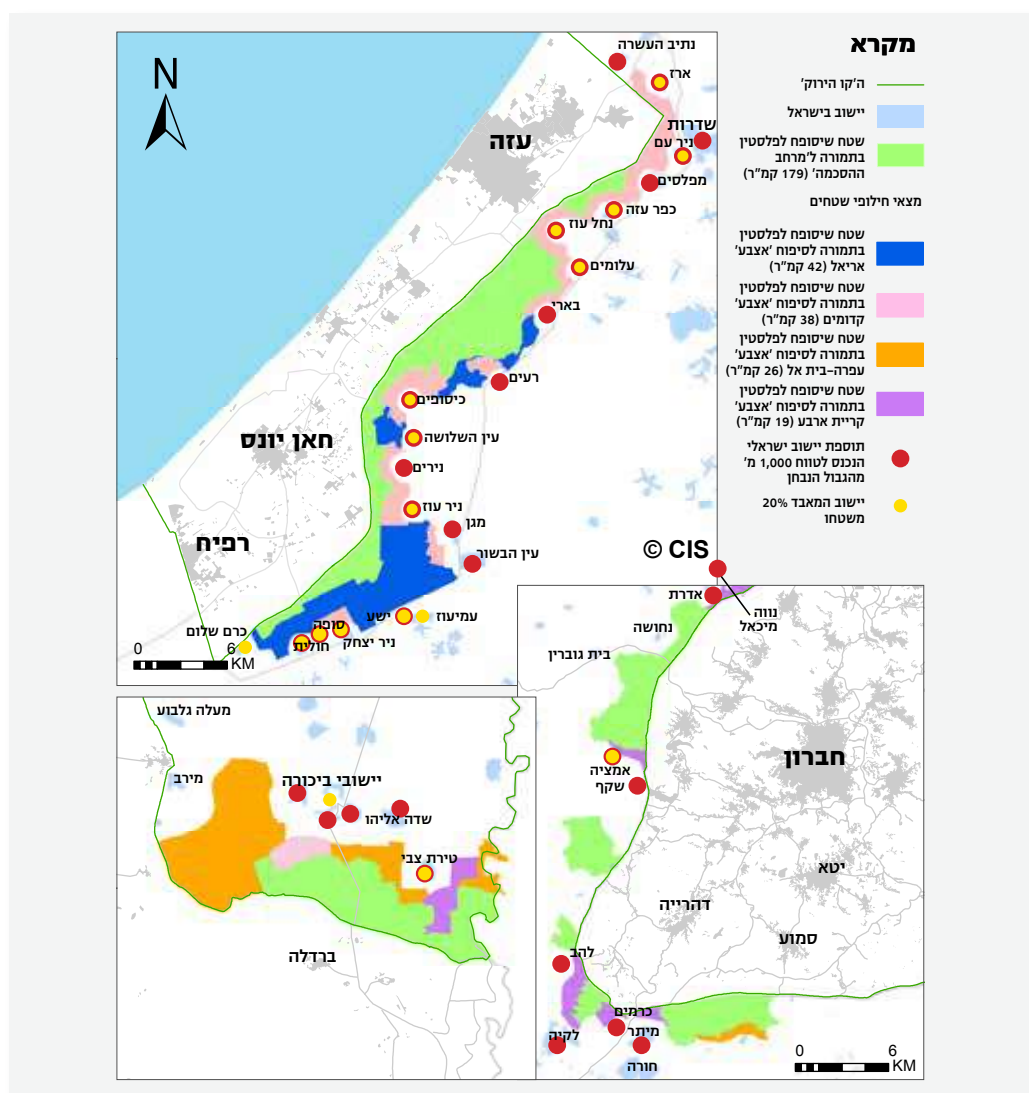
	'אצבע' נתון/ השלכה					מרחב 'ההסכמה'	אריאל	קדומים	עפרה-בית אל	קריית ארבע
1	מספר התנחלויות	35	8	6	5	4				
2	מספר ישראלים	465,000	33,801	18,820	24,749	11,118				
3	שטח בקמ"ר	179	42.5	38	26.2	19				
4	אורך הגבול בק"מ	652	752	819	925	1,032				
5	כפרים פלסטיניים מושפעים	48	13	10	6	2				
6	תושבים פלסטיניים מושפעים	71,446	57,217	39,902	87,480	90,226				
7	אובדן אדמה פרטית (% מסך האדמה הפרטית)	18.2	31.5	42.2	24.6	7.8				
8	אובדן אדמה פרטית פלסטינית (דונם)	42,830	21,597	32,596	7,778	3,715				
9	אובדן תעסוקה קבועה של פלסטינים (%)	3.9	2.9	10.46	9.4	4.6				
10	מועסקים פלסטינים בישראל (%)	12.8	16.3	17.3	9.4	29.9				
11	תחבורה בגדה	60 דרום עוטף י-ם קלקיליה	5 446	55	60 חדש	60 חדש 317				
12	יישובים ישראליים שיאבדו למעלה מ-20% מאדמתם	6	9	5	2	0				
13	יישובים ישראליים שייכנסו לטווח פחות מ-1,000 מ' מהגבול	0	11	10	5	8				
14	תחבורה בישראל	358 316	-	-	-	-				
15	תוספת לבט"ש (פלוגות)	14	5	3	5	5				
16	עובדים ישראלים בישראל		51%	41%	59%	24%				

'אצבע' נתון/ השלכה		מרחב' ההסכמה	אריאל	קדומים	עפרה-בית אל	קריית ארבע
17	שיעור התעסוקה (%)	69	77	81	64	
18	מקומות עבודה חדשים למתפנים	45,000	6,500	3,333	2,702	2,356
19	דירות למתפנים	39,029	8,412	4,339	5,483	2,659
20	ממצאי סקר המתיישבים	א"י חשובה יותר מדמוקרטיה (%)	67	80	72	79
		מסכים להתפנות תמורת פיצוי הולם או ללא תנאי (%)	80	70	67	53
		יציית לחוק גם אם אינו צודק (%)	87	97	90	87

מפה 20 מראה את ההשפעות על היישובים הישראליים ב'רצועת הספר' שבתחומי ישראל בגין חילופי שטחים הכוללים את 'מרחב ההסכמה' ואת ארבע ה'אצבעות'. היישובים המופיעים במפה הם אלו המאבדים לפחות 20% מהאדמה שבשימושם או נכנסים לטווח הנמוך מ-1,000 מ' מקו הגבול החדש. ישנם יישובים נוספים המושפעים מחילופי השטחים אך בשיעור הנופל מ-20%. חלק ניכר מהיישובים המופיעים במפה מושפעים משני הפרמטרים גם יחד.

מפה 20: סיכום השלכות על היישובים הישראליים בגין 'מרחב ההסכמה' וארבע ה'אצבעות'

טבלה 14 מסכמת את מספר הנפשות ובתי האב הצפויים להתפנות ואלה שישארו במקומם לאור חילופי שטחים בתרחיש 'מרחב ההסכמה' בלבד, שהוא המאתגר ביותר, וכן בתרחיש של סיפוח כל אחת מה'אצבעות' באופן מצטבר לפי סדר העדיפות שהוצג לעיל. מספר בתי האב שיפוננו יקבע את מספר יחידות הדיור שתידרש המדינה להעמיד, בשטח ישראל ובשטחים שיסופחו אליה, כמענה לצרכי המגורים של המתפנים.

טבלה 14: סיכום נתוני האוכלוסייה ומספר בתי האב לפינוי/ הישארות על פי התרחישים השונים

תרחיש	מועצה אזורית	מצב קיים		לפינוי		נמנעים מפינוי	
		אוכלוסייה	בתי אב	אוכלוסייה	בתי אב	אוכלוסייה	בתי אב
סיפוח 'מרחב ההסכמה' + ארבע ה'אצבעות'	שומרון (סיפוח אריאל וקדומים)	70,881	16,830	18,260	4,079	52,621	12,751
	בנימין (סיפוח עפרה- בית אל)	63,319	14,263	38,570	8,781	24,749	5,483
	חברון (סיפוח קריית ארבע)	16,359	3,926	5,241	1,266	11,118	2,660
	גוש עציון ובקעת הירדן (ללא סיפוח)	15,585	4,010	15,585	4,010	0	0
	סה"כ לתרחיש	166,144	39,029	77,656	18,135	88,488	20,894
סיפוח 'מרחב ההסכמה' + 'אצבעות' אריאל, קדומים ועפרה-בית אל	שומרון (סיפוח אריאל וקדומים)	70,881	16,830	18,260	4,079	52,621	12,751
	בנימין (סיפוח עפרה- בית אל)	63,319	14,263	38,570	8,781	24,749	5,483
	חברון (ללא סיפוח)	16,359	3,926	16,359	3,926	0	0
	גוש עציון ובקעת הירדן (ללא סיפוח)	15,585	4,010	15,585	4,010	0	0
	סה"כ לתרחיש	166,144	39,029	88,774	20,795	77,370	18,234
סיפוח 'מרחב ההסכמה' + 'אצבעות' אריאל וקדומים בלבד	שומרון (סיפוח אריאל וקדומים)	70,881	16,830	18,260	4,079	52,621	12,751
	בנימין (ללא סיפוח)	63,319	14,263	63,319	14,263	0	0
	חברון (ללא סיפוח)	16,359	3,926	16,359	3,926	0	0
	גוש עציון ובקעת הירדן (ללא סיפוח)	15,585	4,010	15,585	4,010	0	0
	סה"כ לתרחיש	166,144	39,029	113,523	26,278	52,621	12,751
סיפוח 'מרחב ההסכמה' + 'אצבע' אריאל בלבד	שומרון (סיפוח אריאל בלבד)	70,881	16,830	37,080	8,418	33,801	8,412
	בנימין (ללא סיפוח)	63,319	14,263	63,319	14,263	0	0
	חברון (ללא סיפוח)	16,359	3,926	16,359	3,926	0	0
	גוש עציון ובקעת הירדן (ללא סיפוח)	15,585	4,010	15,585	4,010	0	0
	סה"כ לתרחיש	166,144	39,029	132,343	30,617	33,801	8,412
סיפוח 'מרחב ההסכמה' בלבד	שומרון (ללא סיפוח)	70,881	16,830	70,881	16,830	0	0
	בנימין (ללא סיפוח)	63,319	14,263	63,319	14,263	0	0
	חברון (ללא סיפוח)	16,359	3,926	16,359	3,926	0	0
	גוש עציון ובקעת הירדן (ללא סיפוח)	15,585	4,010	15,585	4,010	0	0
	סה"כ לתרחיש	166,144	39,029	166,144	39,029	0	0

בתהליך ההתאמה בין מספר המתכנים להיצע יחידות הדיור עבורם, בישראל וב'גושי' היישובים שיסופחו לה, מצאנו לנכון להדגיש את הממצאים הבאים:

- **קיים מאגר פוטנציאלי גדול מאוד לקליטת המתכנים** בתחומי ישראל וה'גושים' הנמצאים ב'מרחב ההסכמה'. כמו כן, קיימות תוכניות בתחום מרקם החיים והעבודה של כל אחד מהיישובים, הכוללות מספר יחידות דיור שיהווה פתרון מספק לתרחיש שבו חלק גדול מהקהילה, על מוסדותיה, עובר יחד למיקום חדש. קיימות תוכניות מאושרות בתחומם של 62 ערים, יישובים, מושבים וקיבוצים בישראל וכן תוכניות מאושרות ב-20 יישובים במרחבי 'גושי' ההתיישבות הגדולים (גוש עציון, מודיעין עלית ומעלה אדומים). תוכניות אלה כוללות 123,512 יחידות דיור זמינות.

- **זמינות יחידות דיור למפונים, לעומת הצורך בשמירת יחידות דיור לטובת הציבור הכללי:** במקביל למאמץ למצוא פתרון תכנוני ראוי לקהילות יישובי יהודה ושומרון, נעשה מאמץ, בכל אחד מן האזורים והתוכניות שנכללו כאן, **שלא** למצות לחלוטין את מאגר יחידות הדיור הזמינות שאותרו ולהשאיר מלאי זמין, מכל סוגי המגורים ('א', 'ב' ו-'ג') לטובת הציבור הישראלי הרחב. חרגנו מעיקרון זה במקרים בודדים של זמינות מוגבלת, בעיקר ביישובים קטנים (כגון מי עמי, שדה אליהו ועוד) ובמקרים שבהם המצאי הקיים איפשר, ונמצא מתאים, לשילובה של קהילת מפונים בכמעין 'שכונה' עתידית בתחומו של יישוב קיים. פעולה זו עולה בקנה אחד עם מאמצי מנהל התכנון לצמצם הקמתם של יישובים חדשים ברחבי הארץ, והיא גם מתיישבת עם האתגרים שעלו מפינוי יישובי גוש קטיף והפתרונות שניתנו במסגרת זו. למפונים היוצרים מעין 'שכונה חדשה' ביישוב קיים, יש יתרון משום שתהליך הקליטה מאפשר הישענות על תשתיות קיימות, ומותיר מרחב מספיק להקמה מחודשת של הקהילה המפונה בתחומו של יישוב היעד.

- **מגורים א' ו-ב' (בתים פרטיים וקוטג'ים צמודי קרקע) באזורים מבוקשים במרכז הארץ:** מטבע הדברים, היצע מגורים מסוג א' ו-ב' במרכז הארץ הוא מוגבל, ועל כן לא יהיה ניתן לתת לכל קהילת מפונים פתרון מסוג זה בתחום גוש דן. יחד עם זאת, במעט התוכניות הקיימות אפשר לעשות שימוש אסטרטגי כתמריץ וכחלק ממאמץ להעלות את מידת שיתוף הפעולה של המתכנים. חלופה ראשונה בהקשר זה, היא להקצות יחידות מסוג זה (באבן יהודה לדוגמה), כתמריץ, לטובת קהילות של יישובים שיסכימו להתפנות מוקדם ובשיתוף פעולה מלא. לחלופין, ניתן להשתמש ביחידות אלה כאמצעי להקטין את התנגדותן של קהילות אידיאולוגיות המתנגדות לפינוי. חלופה שלישית היא כמובן להותיר מאגרים אלה בלתי מנוצלים וזמינים לטובת הציבור הרחב.

- **עתודות התכנון הנוכחיות:** נבהיר כי עתודות התכנון שמופו במסגרת מחקר זה תוכננו לתת מענה לצרכים הדמוגרפיים במדינת ישראל כולה בשנים הקרובות על פי היעדים שהגדיר מנהל התכנון. עבודה זו נסמכת על עתודות אלו (אם כי אינה מתיימרת למפות את מלוא המאגר הזמין). זהו מאגר דינמי, אשר בעוד חלק מן התוכניות הכלולות בו הופכות זמינות וממוצות, נוספות אליו מעת לעת תוכניות עתידיות חדשות. למרות הדינמיות, עבודה זו מציעה תשתית מתודולוגית לביצוע מיפוי היצע, ביקוש והתאמה למתיישבים מפונים, ועל בסיסה ניתן יהיה לבצע בכל שלב עדכון של המאגרים הזמינים לתכנון בהתאמה ליישובים המפונים.

- **פתרונות כלכליים ונדל"ניים עבור המפונים:** במסגרת עבודה זו, השיקולים למציאת אתר יעד לקליטת המפונים היו תכנוניים וגאוגרפיים, עם התמקדות בהיבט שימור מרקם

החיים. לא נבחנו כאן כלל, בשלב זה, היבטים נדל"ניים וכלכליים של הפינוי אשר יהיו קריטיים בבוא היום לצורך גיבוש תוכנית מסודרת עבור קהילות המפונים. היבטים אלו כוללים, בין השאר, את שווי הנכס המפונה (כולל שווי הקרקע, אם נרכשה), וכן את שווי הקרקע ויחידת הדיור או הבית ביעד. היבטים אלה צריכים להיבחן לעומק על ידי שמאים מוסמכים באופן פרטני ובאופן כולל. גם אופן ביצוע התשלום על הנכס ביעד הקליטה לא טופל במסגרת עבודה זו, וכל נושא הסדרת התמורה בעדו ובעד הקרקע (בין אם תינתן למתיישבים ללא עלות או בהסדר תשלום/ משכנתא מיוחדים), יצריך גם הוא ניתוח ותכנון מקיפים.

● **ההיגיון המנחה בתפיסת 'מרקם החיים' התבסס על ההנחה - שאומתה על ידי הסקר -** כי הקמת הקהילה מחדש בתחומי גבולות הקבע של ישראל, במיקום חדש שאינו מאריך באופן קיצוני את זמני הנסיעה לעבודה או ללימודים, היא שיקול בעל חשיבות רבה לרוב תושבי היישוב. משום כך, שאפנו לייצר פתרון קהילתי לתושבי היישוב ברדיוס של עד 30 ק"מ ממיקומם הנוכחי (ולרוב אף פחות מזה - בין 10 ל-20 ק"מ). יש לזכור, כי לאלה שאינם חפצים בפתרון ההתאמה הקהילתי קיימת גם האפשרות בכל יישוב ויישוב לפתרון פרטני. שיקול 'מרקם החיים' נלקח בחשבון לא רק באופן פרטני כלפי כל יישוב אלא גם באופן אזורי ומחוזי. הנחת העבודה שהתבססה הן על הסקר והן על ראיונות עם תושבי יישובים שונים, היא כי חלק משמעותי מהפעילות של תושבי המועצה האזורית שומרון מתרחשת במטרופולין מרכז (בהגדרתו הרחבה כמרחב שבין חיפה לתל אביב), ובדומה לכך, חלק גדול מהפעילות של תושבי המועצות האזוריות בנימין וגוש עציון כרוכות במטרופולין ירושלים. על פי אותו היגיון, חלק גדול מפעילות 'מרקם החיים' במועצה אזורית הר חברון מתבצעת במטרופולין באר שבע וחלק מפעילות 'מרקם חיים' של תושבי צפון בקעת הירדן מתרחש בעמק בית שאן. חלק גדול מהמלצות ההתאמה עולות אם כן בקנה אחד עם הגיון זה.

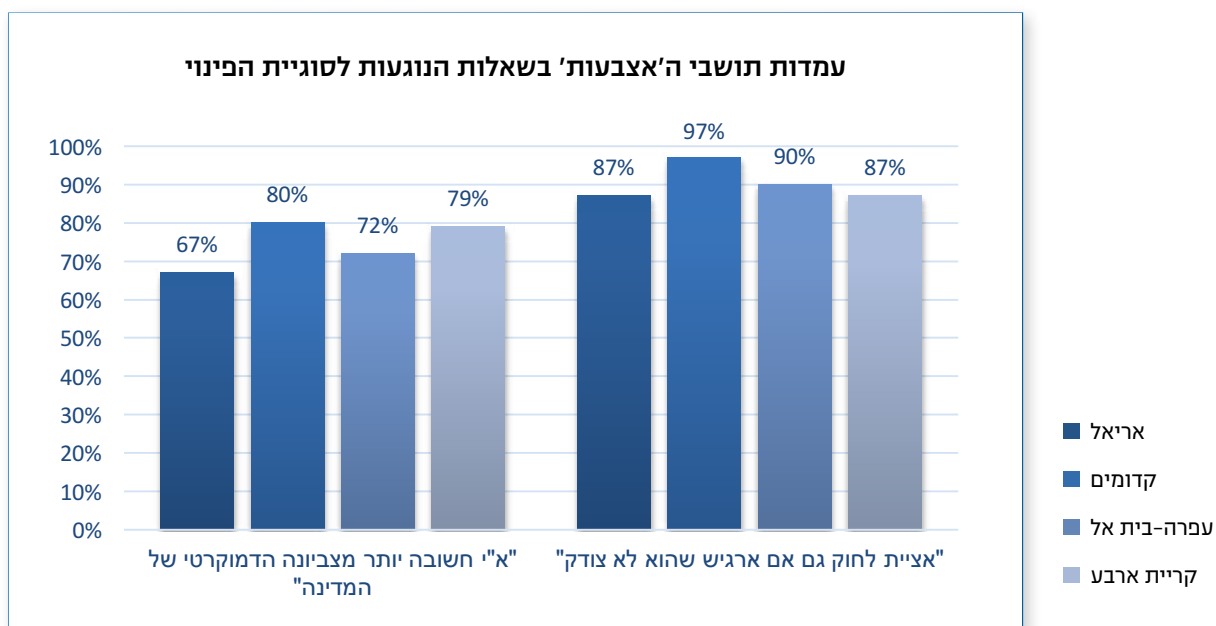
שיקול זה גבר במידה מסוימת, ובאתרים מסוימים, על מסקנת הסקר כי חלק גדול מהמתנחלים האידיאולוגיים היו מעדיפים למצוא פתרון קהילתי בתחומי ירושלים וזאת משתי סיבות עיקריות: הראשונה, מצאי הפתרונות בירושלים מוגבל הן בגלל מחיר הנדל"ן והן בגלל עתודות הבנייה המוגבלות אשר מיועדות גם לאוכלוסייה הישראלית הכללית. הסיבה השנייה מתייחסת למיקום הפתרון הקהילתי בהקשר ל'מרקם חיים' של התושבים: אמנם יש מקום להכיל את רצונם של מתיישבי קרני שומרון, למשל, לעבור לירושלים, אולם מבחינת 'מרקם חיים', יש הגיון רב לקבוע את מיקום הפתרון הקהילתי צפונה יותר (רעננה, כפר סבא, הרצליה). בנוסף, תמיד יש לזכור, כי זכותה של כל משפחה לקבוע את מושבה בירושלים באופן פרטי שלא במסגרת הפתרון הקהילתי.

חילופי שטחים המבוססים על 'מרחב ההסכמה' מהווים אופטימיזציה של ההשלכות על היישובים הפלסטיניים והיישובים הישראליים מצד אחד ועל הישראלים הגרים ביישובים היהודיים ממזרח ל'קו הירוק' מן הצד השני. תרחיש זה כרוך בפינויים של 166,144 איש ואישה (על פי נתוני המינהל האזרחי מיוני 2016) אשר מהווים להערכתנו 39,029 בתי אב. מתוך אלו, אנו מניחים, על בסיס הסקר שנערך, כי 17,660 בתי אב יבחרו בפתרון פיצוי אישי, וכי 21,369 בתי אב עשויים להזדקק לפתרון במסגרת קהילתית ביישוב חדש בתחומי ישראל. המחקר הראה כי ניתן לחבר בין ההיצע (כ-123,500 יחידות דיור) לבין הביקוש (כ-21,369 בתי אב מתוך 39,029) למציאת פתרון ייחודי ומותאם לכל יישוב ביהודה ושומרון,

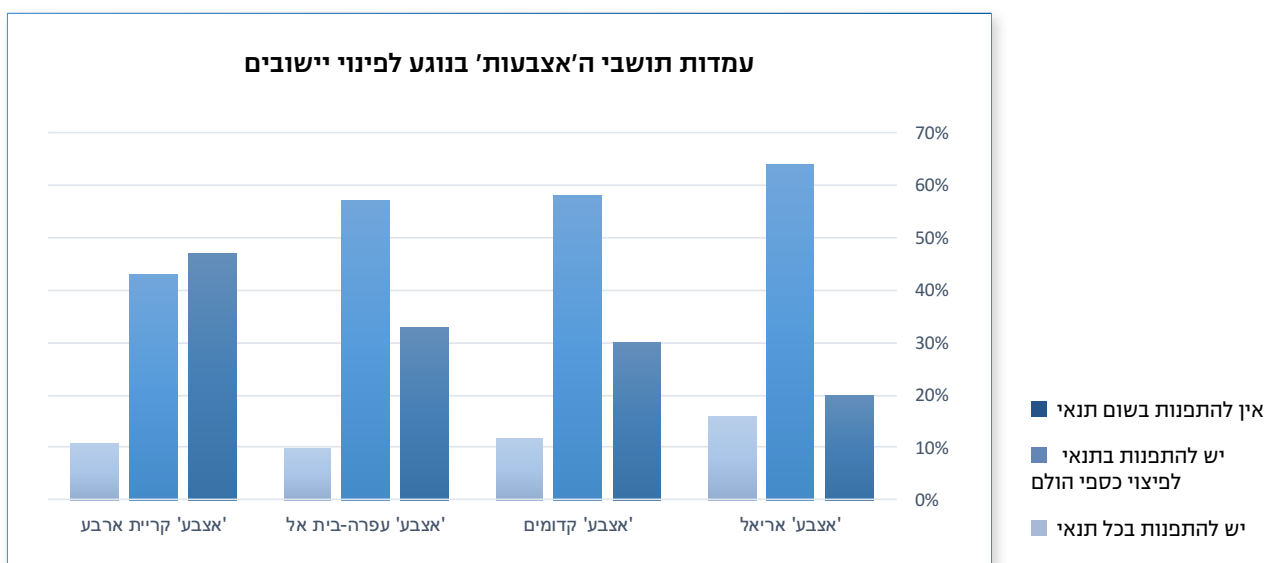
תוך התבססות על פתרונות הקיימים בשטח ואשר ניתנים למימוש מיידי. ההתאמה בין היישובים המפונים ליישוב היעד התבססה על תוצאות הסקר, על שיקולי 'מרקם החיים' והעבודה ונועדה לרכז ככל שניתן את המעבר ליישוב חדש - הן מבחינה גאוגרפית והן מבחינת אופי וסוג יישוב היעד.

הטבלה והתרשים להלן מציגים את עמדותיהם של תושבי כל אחת מארבע ה'אצבעות' ביחס לשלוש שאלות מרכזיות המתייחסות לעניין ההתנגדות לפינוי.

עמדות תושבי ה'אצבעות' בשאלות הנוגעות לסוגיית הפינוי

עמדות תושבי ה'אצבעות' בנוגע לפינוי יישובים

להלן הממצאים העיקריים שעלו מן הסקר:

- **בראש ובראשונה - החלוקה של הישראלים הגרים מעבר ל'קו הירוק' לארבע קבוצות** ('אידיאולוגים ממלכתיים', 'אידיאולוגים לא-ממלכתיים', 'מתיישבי 'איכות חיים'), **זוכה לתוקף אמפירי.**
- **המתיישבים ה'אידיאולוגים הלא-ממלכתיים' הינם הדתיים ביותר והימניים ביותר** והם מציינים את האידיאולוגיה כמניע המרכזי להתיישבותם ביו"ש, יותר משאר הקבוצות. לעומתם, **תושבי אריאל הינם החילוניים ביותר**, אבל הם ימניים יותר ממתיישבי 'איכות החיים' ובכך הם מהווים קבוצה ייחודית העומדת בין מתיישבי 'איכות חיים' החילוניים, שהינם בעלי דעות במרכז המפה הפוליטית, לבין המתיישבים ה'אידיאולוגים' הדתיים-ימניים. הן תושבי אריאל והן מתיישבי 'איכות חיים' מציינים מניעים של איכות חיים כחשובים יותר מאידיאולוגיה בהחלטתם לגור ביו"ש וההפך נכון לגבי המתיישבים ה'אידיאולוגים'.
- **המצב הסוציו-אקונומי של המתיישבים ה'אידיאולוגים' הממלכתיים' ושל מתיישבי 'איכות החיים' הוא הטוב ביותר, ולשתי קבוצות המתיישבים ה'אידיאולוגים' - ה'ממלכתיים' וה'לא-ממלכתיים' - יש מספר ילדים גדול יותר מלמתיישבי 'איכות החיים' ואריאל, כאשר ל'לא-ממלכתיים' יש את מספר הילדים הגדול ביותר. **המתיישבים כולם מגלים שביעות רצון גבוהה מהחיים ביישוב**, כאשר מתיישבי 'איכות החיים' מגלים את שביעות הרצון הנמוכה ביותר בין הקבוצות.**
- **מחצית מהמתיישבים מועסקים בתחומי היישובים היהודיים בגדמ"ע** ומספר זה עולה ל-70% בקרב ה'אידיאולוגים הלא-ממלכתיים', אשר מטבע הדברים גם נמצאים פחות זמן בדרך לעבודה.
- **כל המתיישבים מביעים הזדהות גבוהה עם מדינת ישראל**, כאשר המתיישבים ה'אידיאולוגים' (ה'ממלכתיים' וה'לא-ממלכתיים') מביעים מידה דומה של הזדהות עם המדינה ועם ההתיישבות ביו"ש ואילו מתיישבי אריאל ו'איכות החיים' מביעים הזדהות נמוכה יותר עם ההתיישבות ביו"ש.
- **מרבית המשתתפים מביעים תמיכה בדמוקרטיה ובשלטון החוק**, כאשר המתיישבים ה'אידיאולוגים הלא-ממלכתיים' מביעים את מידת התמיכה הנמוכה ביותר. זאת גם הקבוצה שבה האחוזה הגבוהה ביותר של מי שחושבים שארץ ישראל חשובה מהדמוקרטיה. באופן מפתיע, שיעור גבוה של תושבי אריאל גם מעדיפים את ארץ ישראל על הדמוקרטיה, וזאת בחוסר התאמה למתיישבי 'איכות החיים'. יחד עם זאת, 80% מהם מוכנים להתפנות בתמורה לפיצוי הולם או בכל תנאי.
- **כמחצית מהמתיישבים מאמינים שמשאל עם הינו המנגנון הטוב ביותר לקביעת גורלה של ההתיישבות ביו"ש**, כאשר ה'אידיאולוגים הלא-ממלכתיים' נוטים פחות משאר הקבוצות לקבל את משאל העם כמנגנון מכריע.
- **כשליש מה'אידיאולוגים הלא-ממלכתיים' מאמינים שדעת ההלכה והרבנים היא זו שצריכה לקבוע את עתיד התיישבות** ושיעורם עולה אף על זה של ה'אידיאולוגים הממלכתיים' בקביעה זו. שיעור ההסכמה עם דעת הרבנים וההלכה נמוך מאוד בקרב מתיישבי 'איכות החיים' ואריאל.

- **כל קבוצות המתיישבים מביעות מידה מפתיעה של הסכמה עם הטענה שאם תתקבל החלטה לפנות את היישוב שלהם יש להתפנות תמורת פיצוי הוגן.** ה'אידיאולוגים הלא-ממלכתיים' הם הקבוצה שבה התמיכה בטענה זו היא הנמוכה ביותר (33%) והגבוהה ביותר באשר להסכמה שאין להתפנות בשום תנאי (42%). גם במידה ומוצע היום 'חוק פינוי-פיצוי' עוד בטרם נסיגה, שתי קבוצות 'איכות החיים' שוקלות בחיוב את ההצעה (28%-39%) בהשוואה ל'אידיאולוגים' (8%), וה'אידיאולוגים הלא-ממלכתיים' (9%) הדוחים את ההצעה במידה הרבה ביותר.
- **ההבדלים בעמדות בין הקבוצות משתקפים גם בתפיסת האיומים הקיומיים שלהם.** איום קיומי פיזי משקף את החשש שהמדינה נמצאת בסכנה בשל טרור או מלחמה ואילו איום סימבולי משקף את החשש שצביונה של המדינה כמדינה יהודית ודמוקרטית נמצא בסכנה. בעוד שכל המתיישבים תופסים את האיום הפיזי כחמור יותר מהאיום הסימבולי, המתיישבים 'האידיאולוגים' רואים את האיום הפיזי כחמור יותר ממתיישבי 'איכות החיים', ומתיישבי 'איכות החיים' רואים את האיום הסימבולי כחמור יותר מהמתיישבים 'האידיאולוגים'. תפיסת האיומים השונה יכולה להסביר הבדלים בתגובות לפינוי יישובים עתידי.
- **אם תתקבל החלטה לפנות את היישוב שבו הם מתגוררים, נמצא הבדל גדול בהעדפת מקום היישוב החדש.** בעוד מתיישבי 'איכות חיים' ובמיוחד תושבי אריאל מעדיפים לעבור לתל אביב, המתיישבים 'האידיאולוגים' מעדיפים את ירושלים ובמקום השני יישוב אחר ביו"ש שישופח לישראל. פחות מ-10% מכלל הנשאלים הביעו סירוב מוחלט להתפנות, כאשר אחוז בודד בלבד ממתיישבי 'איכות החיים' הביעו סירוב להתפנות. פילוח הנתונים לפי גיל מעיד, באופן מפתיע, כי ככל שגיל המתיישבים עולה כך גדל סירובם לעבור מן היישוב (חשש ממעבר/ שינוי בגיל מבוגר?). נדמה, אם כן, שהסירוב להתפנות מונע בעיקר על ידי שיקולים אישיים ולא על ידי שיקולים אידיאולוגיים.
- המתיישבים 'האידיאולוגים' מעדיפים לעבור יחד עם הקהילה שלהם, ואילו ל'מתיישבי איכות החיים' הדבר חשוב פחות. המתיישבים 'האידיאולוגים', במיוחד 'הממלכתיים', מעדיפים לעבור ליישוב כפרי. לכל המתיישבים חשוב מאוד לגור במרחק קצר ממקום העבודה. מכיוון שהמרחק ממקום העבודה מבחין כבר היום בין הקבוצות האידיאולוגיות השונות, יש לתת משקל גדול להיבט זה בכל החלטה על פינוי יישובים עתידי.

'אצבע' אריאל

סיפוחה של 'אצבע' אריאל הוא המשמעותי ביותר לישראל מבין ארבע ה'אצבעות' משום שבה נמצאים מספר הישראליים ומספר היישובים הגדול ביותר. כמו כן, מספר מקומות העבודה החדשים ומספר הדירות הנדרשות לתושבים המתפנים הינם הגבוהים ביותר, וביטול הצורך בהם יקל על ממשלת ישראל את קליטת המתפנים האחרים.

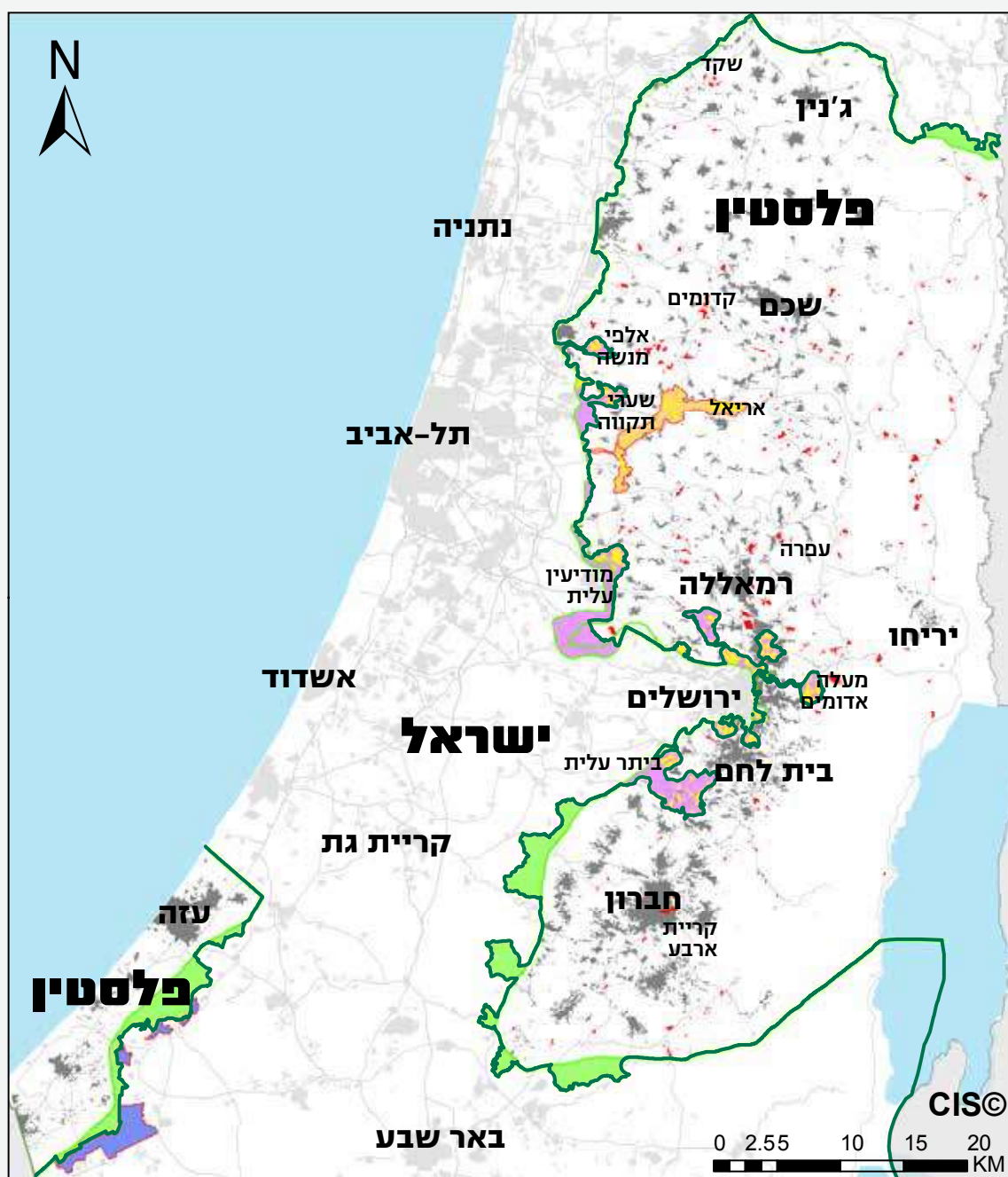
מאידך, סיפוחה של אריאל הנמצאת 21 ק"מ מזרחית ל'קו הירוק' יוצר את ה'אצבע' הגדולה ביותר וגורם ל-9 יישובים ישראליים בתחומי ה'קו הירוק' לאבד למעלה מ-20% מהשטחים שבשימושם ול-11 יישובים ישראליים להיכנס לטווח של פחות מ-1,000 מ' מקו הגבול החדש. החיסרון המשמעותי ביותר בסיפוחה של ה'אצבע' הוא הפגיעה בכפרים הפלסטיניים ובמרקם חייהם. 13 כפרים יאבדו בממוצע כשליש מאדמתם הפרטית (21.5 קמ"ר - לשם השוואה, זהו מחצית מאובדן השטחים הפרטיים בכלל 'מרחב ההסכמה').

הפגיעה הקשה ביותר תהיה במערך התחבורה הפלסטיני, שעה שהם לא יוכלו יותר להשתמש בכביש 5 (חוצה שומרון) ובכביש 446. מהלך זה יקטע את מערכת הקשרים המשפחתית והמסחרית בין הכפרים. מתן מענה למרכזיותם של שני הכבישים הללו במערך התחבורה הפלסטיני יחייב בניית מערכת חלופית ברמה של כביש ארצי, מחלפים וכבישים מחברים, שעלותם הכספית גדולה.

נוסף על כך, סיפוח 'אצבע' אריאל עלולה להיתפס אצל הפלסטינים כהמשך הנוכחות ('כיבוש') הישראלית בגדמ"ע. הגבול יתארך ב-100 ק"מ, דבר שיחייב הקצאת 5 פלוגות נוספות לבט"ש (בנוסף ל-14 הפלוגות שהתוספו בגין 'מרחב ההסכמה').

תושבי ה'אצבע' הם הנכונים ביותר להתפנות תמורת פיצוי הולם (80%), והמרכיב של העדפת ארץ ישראל על פני הדמוקרטיה זוכה אצלם לתמיכה הנמוכה ביותר מבין ארבע ה'אצבעות'. שיעור הציות לחוק, גם אם הם סבורים שאינו צודק, הוא גבוה מאוד (87%), בדומה לתוצאות בשאר ה'אצבעות'. לסיכום, במאזן הסופי של מבחן עלות-תועלת, ובמבחן ההיתכנות לפינוי, נראה כי **הכף נוטה בבירור לפינוי 'אצבע' אריאל והדבר בר-ביצוע.**

מפה 21: 'מרחב ההסכמה' בתוספת 'אצבע' אריאל

מספר יישובים	גודל אוכלוסייה	תוספת יישובים	תוספת אוכלוסייה	
95	133,829	-	-	יישובים לא מסופחים
31	279,443	8	33,771	יישובים מסופחים
גודל בקמ"ר	אורך הגבול בקמ"ר	תוספת בקמ"ר	תוספת לקו גבול בקמ"ר	
222	752	42	100	שטח מסופח

מקרא	
ה'קו הירוק'	שטח מסופח לפלסטין
קו 'מרחב ההסכמה'	תוספת שטח מסופח לפלסטין
'אצבע' מסופחת	שטח בנוי פלסטיני
יישוב יהודי מסופח	כביש
יישוב יהודי לא מסופח	
שטח מסופח לישראל	

'אצבע' קדומים

סיפוחה של 'אצבע' קדומים אכן ישמור על 6 יישובים יהודיים נוספים בריבונות ישראל, אך אוכלוסייתן נופלת ב-40% מזו של היישובים ב'אצבע' אריאל וב-20% מזו של היישובים ב'אצבע' עפרה-בית אל. מספר מקומות העבודה החדשים ויחידות הדיור הנדרשות הינו כמחצית מהנדרש עבור 'אצבע' אריאל.

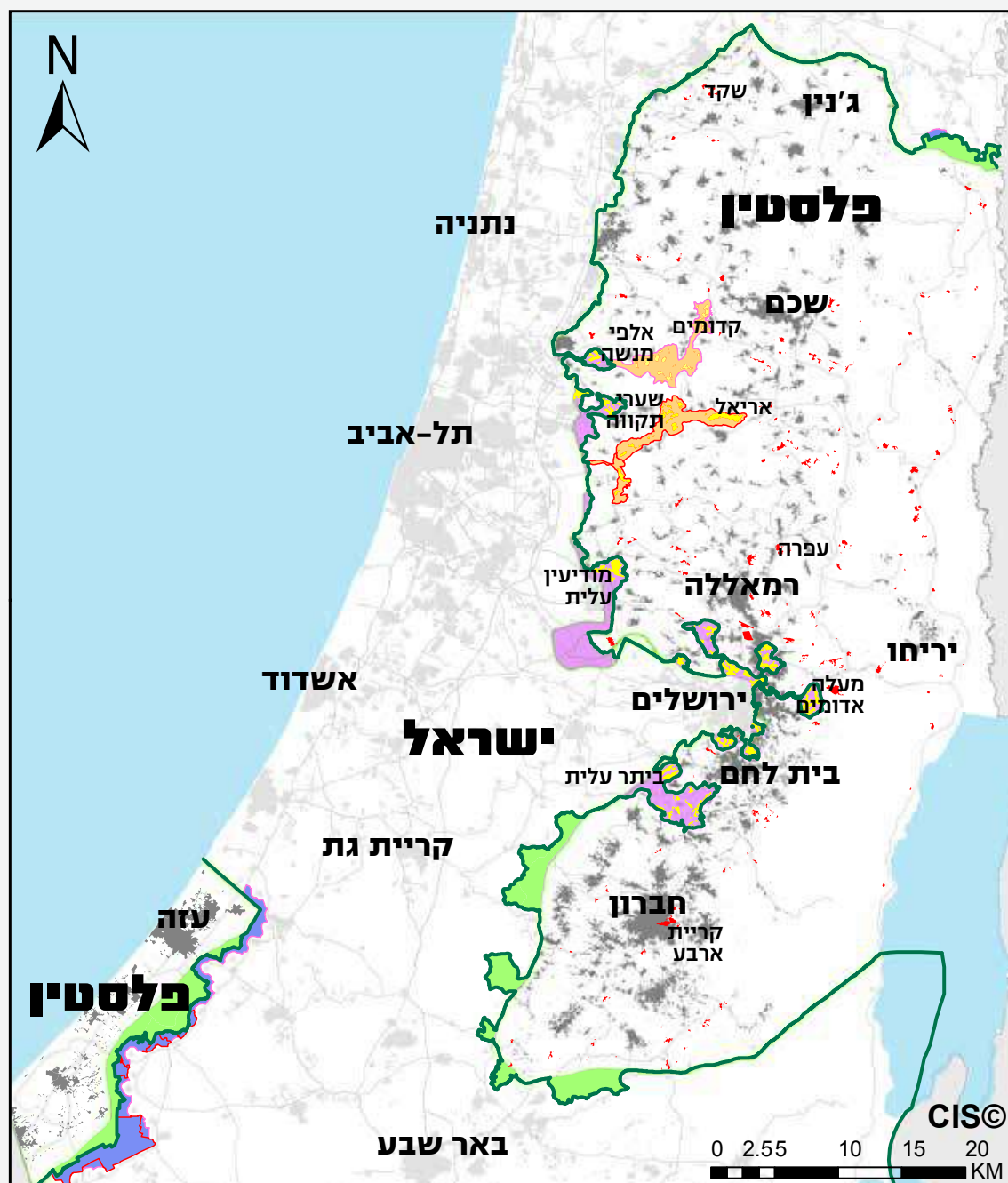
המרחק הרב של קדומים מה'קו הירוק', 23 ק"מ, יוצר 'אצבע' ששטחה כמעט משתווה לזה של 'אצבע' אריאל. היא פוגעת באדמות הפרטיות של 10 כפרים פלסטיניים, המאבדים בממוצע 42% (!) מאדמתם הפרטית, אם כי מספר הפלסטינים המושפעים מ'אצבע' זו הוא הנמוך ביותר מבין הארבע. יש ל'אצבע' נראות גבוהה מאוד הנתפסת על ידי הפלסטינים כהמשך הנוכחות ('כיבוש') הישראלית בגדה.

אובדן התעסוקה בקרב הפלסטינים הוא הגבוה ביותר. שיעור הפלסטינים המועסקים בישראל הוא גבוה יחסית ולכן מקשה על מתן חלופה תעסוקתית טובה. הפגיעה ב'מרקם החיים' ובמערך התחבורתי בשל סיפוח כביש 55 הינה קשה ותחייב בניית מערכת תחבורתית חלופית בכל הרמות, על העלויות הכספיות הגדולות הכרוכות בה.

גם הפגיעה ביישובים הישראליים בתחומי ה'קו הירוק' גדולה. תוספת 'אצבע' קדומים ל'מרחב ההסכמה' ול'אצבע' אריאל מכניסה עוד 5 יישובים ישראליים למניין היישובים הנפגעים בלמעלה מ-20% מאדמתם ועוד 10 יישובים ישראליים מתקרבים לטווח הנמוך מ-1,000 מ' מקו הגבול. שיעור התעסוקה הנמוך יחסית בישראל של הישראלים מחייב יותר מקומות עבודה חדשים למתפנים, אך האוכלוסייה המועטה יחסית פירושה דרישה לפחות יחידות דיור. הגבול יתארך במידה הקטנה ביותר ביחס לארבע ה'אצבעות', 67 ק"מ, אך עדיין יחייב תוספת של 3 פלוגות לבט"ש.

למרות העובדה שתושבי ה'אצבע' נמצאים במקום הראשון מבין הארבע ביחס להעדפתם את ארץ ישראל על פני הדמוקרטיה, הרי ש-70% מהם מסכימים להתפנות תמורת פיצוי הולם או ללא תנאי, ואחוז מפתיע בגובהו (97%) אמרו שיצייתו לחוק גם אם הם סבורים שאינו צודק. לסיכום, נראה כי במבחן עלות-תועלת והיתכנות לפינוי - **יש לפנות את 'אצבע' קדומים.**

מפה 22: 'מרחב ההסכמה' בתוספת 'אצבעות' אריאל וקדומים

מספר יישובים	גודל אוכלוסייה	תוספת יישובים	תוספת אוכלוסייה
89	114,154	-	-
37	299,118	6	19,675
גודל בקמ"ר	אורך הגבול בקמ"ר	תוספת בקמ"ר	תוספת לקו גבול בקמ"ר
260	819	38	67

מקרא	
שטח מסופח לפלסטין	ה'קו הירוק'
תוספת שטח מסופח לפלסטין	קו 'מרחב ההסכמה'
שטח בנוי פלסטיני	'אצבעות' מסופחות
כביש	יישוב יהודי מסופח
	יישוב יהודי לא מסופח
	שטח מסופח לישראל

'אצבע' עפרה-בית אל

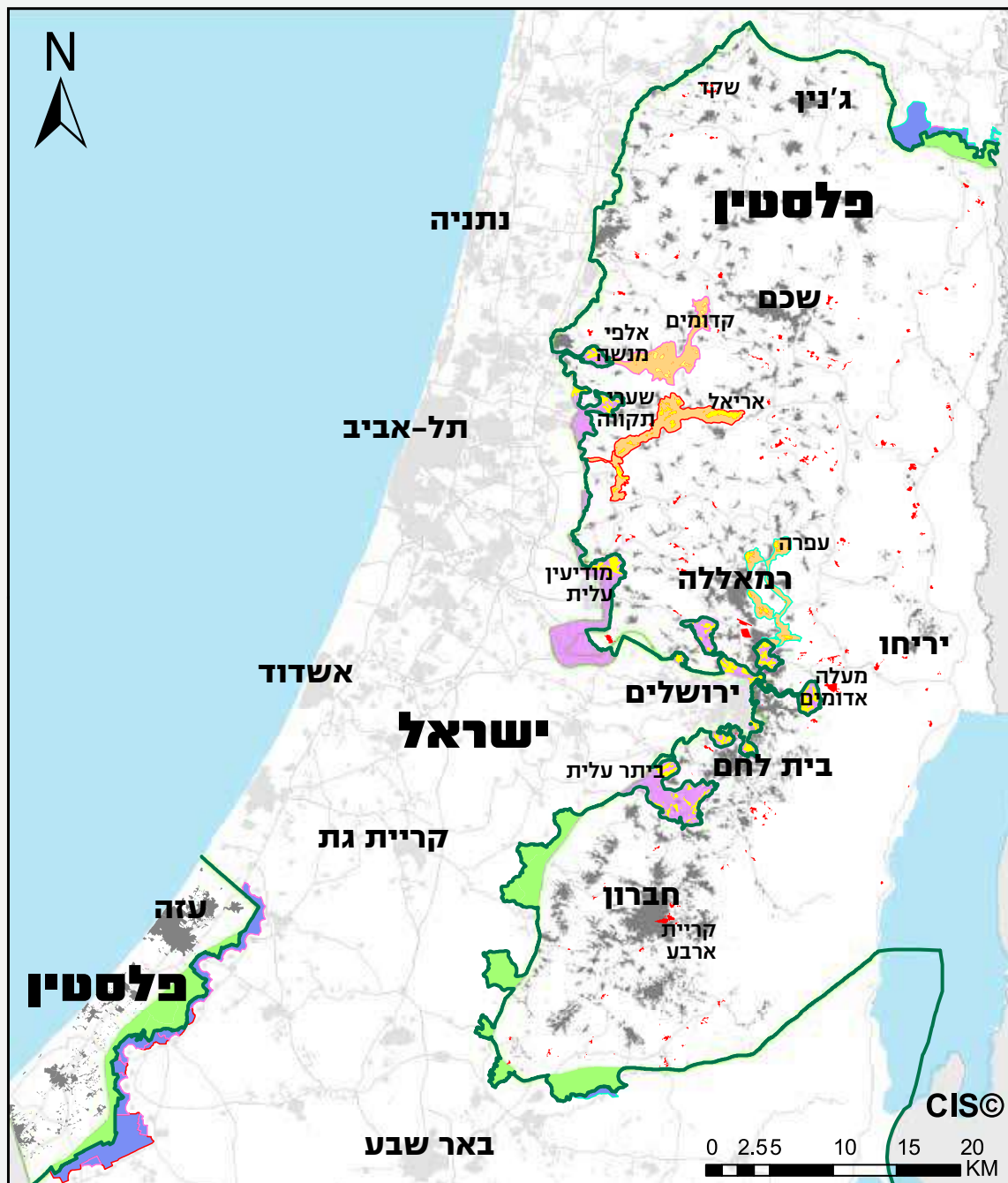
למרות היותה של 'אצבע' עפרה-בית אל קטנה בשטחה ביחס ל'אצבע' אריאל (ב-39%) ו'אצבע' קדומים (ב-31%), הרי שב'אצבע' זו יש חמש התנחלויות ומספר תושבים הגבוה ממספר תושבי 'אצבע' קדומים והנופל ממספר תושבי 'אצבע' אריאל ב-27% בלבד. מספר היישובים הפלסטיניים שייפגעו מסיפוח ה'אצבע' נמוך מהשתיים האחרות, וכך גם שיעור הפגיעה באדמה הפרטית, העומד על 24.6% בהיקף של 7,778 דונם (76% פחות מ'אצבע' קדומים). יחד עם זאת, 'אצבע' זו היא השנייה במספר התושבים הפלסטיניים שייפגעו כתוצאה מסיפוחה, עובדה שתיצור התנגדות פלסטינית חריפה יותר. יש ל'אצבע' נראות גבוהה מאוד הנתפסת בעיני הפלסטינים כהמשך הנוכחות ('כיבוש') הישראלית בגדה. אובדן מקומות עבודה קבועים של פלסטינים המועסקים בחקלאות הינו גבוה יחסית וכך גם שיעור התעסוקה בישראל, שניהם עומדים על 9.4% כל אחד.

הפגיעה במערכת התחבורה הפלסטינית מצומצמת יותר מאשר ב'אצבעות' קדומים ואריאל, משום השימוש הפלסטיני בכביש 60 הישן ופחות בכביש 60 החדש. ה'אצבע' חוסמת התרחבות פלסטינית עתידית כלפי השיפולים המזרחיים של קו פרשת המים, בדומה לתהליך שעברה בית לחם מדרום לירושלים.

סיפוחה של ה'אצבע', בנוסף לשתיים הקודמות, יוסיף שני יישובים ישראלים בתחומי ישראל לרשימת היישובים אשר ייפגעו ביותר מ-20% מאדמתם ועוד 4 יישובים יתקרבו לטווח של פחות מ-1,000 מ' מהגבול. לגבול המוצע יתוספו 106 ק"מ שמשמעם חמש פלוגות נוספות לבט"ש.

שיעור העבודה הגבוה בישראל מביא לדרישה נמוכה יחסית של מקומות עבודה חדשים למתפנים, אך גודל האוכלוסייה יחייב מספר גדול יותר של יחידות דיור ובסטנדרט גבוה יחסית. לסיכום, ניתן לקבוע כי במבחן היתכנות הפינני ועלות התועלת שלו - **הכך נוטה לטובת פינני ה'אצבע'.**

מפה 23: 'מרחב ההסכמה' בתוספת 'אצבעות' אריאל, קדומים ועפרה-בית אל

מספר יישובים	גודל אוכלוסייה	תוספת יישובים	תוספת אוכלוסייה
84	89,405	-	-
42	323,867	5	24,749
גודל בקמ"ר	אורך הגבול בקמ"ר	תוספת בקמ"ר	תוספת לקו גבול בקמ"ר
286	925	26	106

מקרא	ה'קו הירוק'
שטח מסופח לפלסטין	שטח מסופח לפלסטין
תוספת שטח מסופח לפלסטין	תוספת שטח מסופח לפלסטין
שטח בנוי פלסטיני	שטח בנוי פלסטיני
כביש	כביש
יישוב יהודי מסופח	יישוב יהודי מסופח
יישוב יהודי לא מסופח	יישוב יהודי לא מסופח
שטח מסופח לישראל	שטח מסופח לישראל

'אצבע' קריית ארבע

'אצבע' זו היא הקטנה בשטחה, במספר ההתנחלויות שבה ובמספר תושביה הישראלים, מבין ארבע ה'אצבעות'. פגיעתה בכפרים הפלסטיניים יחסית נמוכה למרות העובדה שמספר הפלסטינים המושפעים הוא הגבוה ביותר. ה'אצבע' אמנם לא פוגעת במערך התחבורה הקיים, אך היא חוסמת את הרציפות הטריטוריאלית לכיוון מדבר יהודה וחלק מהיישובים הפלסטיניים הממוקמים ממזרח לכביש 60 החדש.

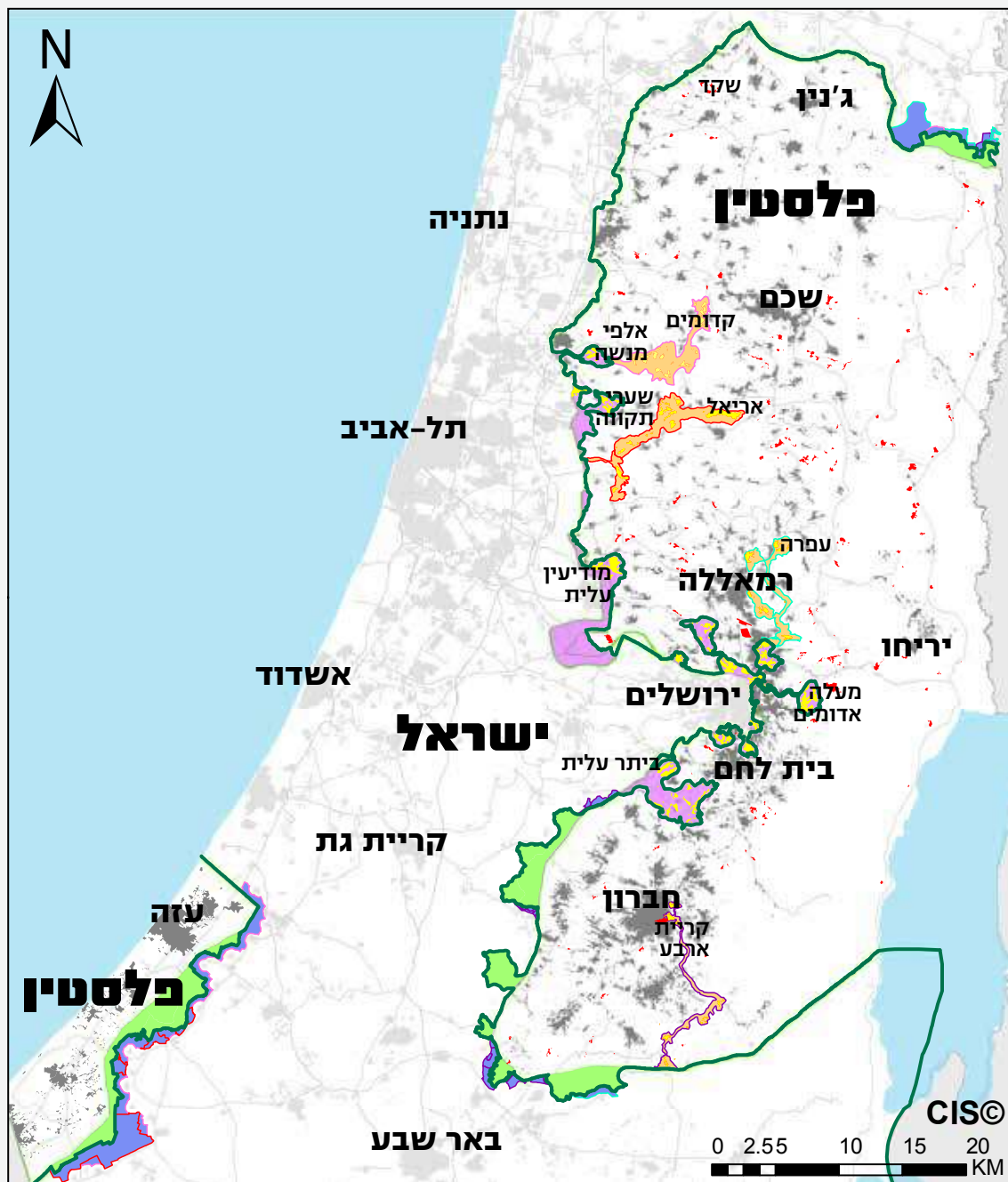
ל'אצבע' זו יש לייחס חשיבות ורגישות דתית גבוהות בגלל מיקומם של מערת המכפלה והיישוב היהודי בחברון בתחומה.

חילופי השטחים אינם מוסיפים יישובים ישראליים לרשימת היישובים המאבדים למעלה מ-20% מאדמתם, אך מוסיפים 8 יישובים לאלו המתקרבים לטווח נמוך מ-1,000 מ' מהגבול החדש. התוספת לאורכו של הגבול הינה הגבוהה ביותר ותחייב תוספת של 5 פלוגות לבט"ש.

שיעור התעסוקה של הישראלים המתגוררים ב'אצבע' הוא הנמוך ביותר ורק רבע מהם מועסקים בישראל. פינויים יחייב יצירת מקומות עבודה חדשים במספר לא גבוה וכן דירות בסטנדרט הנמוך משאר ה'אצבעות'.

ההתנגדות של התושבים הישראלים לפינוי תמורת פיצוי הולם גבוהה באופן משמעותי משאר ה'אצבעות', ו-79% מהם סבורים כי ארץ ישראל חשובה מהדמוקרטיה. יחד עם זאת, שיעור אלו שיצייתו לחוק, גם אם אינו צודק לדעתם, הוא גבוה יחסית ועומד על 87%. לסיכום, במבחן עלות תועלת וההיתכנות לפינוי נראה כי **'אצבע' זו אינה משפיעה על מרקם החיים הפלסטיני כמו האחרות, למעט העובדה המכרעת שהיא חוסמת התפתחות פלסטינית רציפה מזרחה ויש לה, בחלקה הצפוני, נראות גבוהה כהמשך הנוכחות ('כיבוש') הישראלית בגדה.** גם פגיעתה ביישובים הישראליים נמוכה יחסית ועיקרה התוספת לבט"ש.

מפה 24: 'מרחב ההסכמה' בתוספת 'אצבעות' אריאל, קדומים, עפרה-בית אל וקריית ארבע

מספר יישובים	גודל אוכלוסייה	תוספת יישובים	תוספת אוכלוסייה
79	78,853	-	-
47	334,419	5	10,552
גודל בקמ"ר	אורך הגבול בקמ"ר	תוספת בקמ"ר	תוספת לקו גבול בקמ"ר
305	1,032	19	108

מקרא	
שטח מסופח לפלסטין	ה'קו הירוק'
תוספת שטח מסופח לפלסטין	קו 'מרחב ההסכמה'
שטח בנוי פלסטיני	'אצבעות' מסופחות
כביש	יישוב יהודי מסופח
	יישוב יהודי לא מסופח
	שטח מסופח לישראל

מסקנות, המלצות והצעות

כללי

- המחקר מספק תימוכין אמפיריים לצורך להתייחס **לחלוקה הפנימית בתוך ההתיישבות ביו"ש** משום שלארבע הקבוצות ('אידיאולוגים-ממלכתיים', 'אידיאולוגים-לא ממלכתיים', 'איכות חיים' ואריאל) שבחנו יש מאפיינים שונים וצרכים שונים. כל מדיניות עתידית לגבי פינוי יישובים ביו"ש, מן הראוי שתתחשב בהבדלים הניכרים בין קבוצות אלה. המחקר מצטרף לממצאי מחקר קודם (הירשברגר ושות' 2014), ומראה שציבור המתיישבים, אפילו זה ה'אידיאולוגי הלא-ממלכתי', הינו פרגמטי ושקול יותר ממה שנהוג לחשוב. רוב המתיישבים, למרות רצונם להישאר ביישוב והתנגדותם לפינוי יישובים, מראים נכונות להגיב באופן ענייני ושקול לאפשרות שיצטרכו לעזוב את היישוב שלהם. המחקר לא מצא סירוב גורף להתפנות בקרב אף אחת מקבוצות המתיישבים, ובכל אחת מן הקבוצות היו נכונים לחשוב על מעבר לנקודות יישוב חלופיות בתחומי מדינת ישראל שלאחר חתימת ההסכם. ככל שמדינת ישראל תדע להציב אתגר רעיוני בפני המתיישבים, להתחשב ברצונם של המתיישבים, לתת להם שליטה רבה ככל שניתן על גורלם, לשתפם בתהליך קבלת ההחלטות על מקום היישוב העתידי שלהם, לצמצם פעולות של כפייה כלפיהם, כך סיכויי ההצלחה של הפינוי גבוהים יותר, וכך גם ייחסך מחיר נפשי גבוה מאוכלוסייה זו.²⁶
- המחקר מראה לא רק **שהמתיישבים ערים לאפשרות שיצטרכו להתפנות, אלא שהם מוכנים כבר עכשיו לדון בהיבטים הפרקטיים של הפינוי**. אמירה זו איננה טריוויאלית, כיוון שמודעות לאפשרות של פינוי אינה מעידה על מוכנות לקבל את המציאות. התשובות לשאלות הפרקטיות מעידות על רמה כלשהי של קבלה של המציאות ואפילו שיתוף פעולה ברמת החשיבה על הנושא.

²⁶ המסקנה הזאת נובעת משילוב שני המחקרים שבוצעו על ידי הירשברגר והירש-הפלר ולא רק ישירות ממחקר זה.

- למרות שיעור ההיענות הגבוה לסקר (כמעט 60%), **יש לתת את הדעת על אלו שסירבו להשתתף**. העובדה ששיעור ההיענות דומה מאוד בין ארבע קבוצות המתיישבים מבחיתה את הסיכוי שקיצונים אידיאולוגיים הם הסרבנים, משום שאז היינו מצפים ליותר סירוב בקרב ה'אידיאולוגים', אך אינה שוללת את האפשרות הזאת - בהחלט ייתכן שהקיצונים בכל קבוצה סירבו לשתף פעולה ואז יש להביא בחשבון שהתמונה האמיתית ממחקר זה תצביע על שיעורים גבוהים יותר של התנגדות מוחלטת לפינוי.
- חשוב לזכור שיש פער בין **עמדות המובעות בסקר וההתנהגות בפועל** בעיקר בשל ההשפעה של הקבוצה. גם כאשר רוב הציבור מתון בדעותיו הוא יכול להיסחף אחר מנהיג מקובל; או שהיחיד עלול לאמץ התנהגות קיצונית מתוך 'בורות פלורליסטית' - האמונה שאחרים בקבוצה תומכים בהתנהגות קיצונית בעוד שבפועל הרוב חושבים כמוהו וכו'. מקבלי החלטות חייבים לתת את הדעת על השפעת הקבוצה/ הציבור ולנסות לנטרל השפעה זו.
- מחקר זה ממצה למעשה את **הפוטנציאל הריאלי לחילופי שטחים** בין ישראל לפלסטינים בתפיסה המסורתית: חילופי שטחים בצמידות למדינה הפלסטינית העתידית, שווים בגודלם, וקבילים על הפלסטינים מבחינת תפיסת איכותם (זאת מכיוון שאין מתודולוגיה סדורה להערכת איכות). כל תרחיש של חילופי שטחים בהיקף גדול יותר מאשר בעבודה זו ידרוש שינוי פרדיגמה. כדי לשמר תרחיש הסכמי סביר של פתרון שתי המדינות, על ישראל **לאמץ מדיניות אקטיבית של שמירת פוטנציאל אדמות לחילופי שטחים**.
- **הפגיעה הנמדדת ביישובים ישראליים בגין חילופי שטחים היא גדולה, אבל בראייה לאומית המחיר סביר** בהתייחס לשיקולים הרחבים של הסדר מדיני. ההשפעה העיקרית של חילופי שטחים המוצגים בעבודה זו היא שינוי המציאות ב'עוטף עזה' הן ברמת אובדן שטחים חקלאיים צמודי-יישוב, והן ברמת האיום הטקטי המגולם ביישוב צמוד קו-גבול לכל דבר ועניין. כדי להקל על תושבי חזית זו, על הממשלה להיערך ולספק תשובות הן לסוגיות הכלכליות והביטחוניות, והן לסוגיות פסיכולוגיות-חברתיות שייגזרו מהמצב החדש. מצידם, ישכילו תושבי האזור להתארגן כדי למקסם את השפעתם ולקבל את התשובות כבר במציאות של היום.
- בשל השיעור הגבוה יחסית של פלסטינים מועסקים בישראל, **לאופי משטר הגבול תהיה השפעה רבה על יישובי 'רצועת הספר' בצד המזרחי**. גבול שישמש חיץ חסום בין ישראל לפלסטין, כפי שהיה עד 1967, ישית מחדש את תהליכי הניוון על הכפרים הפלסטיניים ב'רצועת הספר', שצפויים להיות כיום חמורים יותר מאשר היו עד 1967, בשל הפגיעה הנוספת באדמות הכפרים.
- בשל הפגיעה הצפויה באדמות ובמקורות הייצור של כפרים פלסטיניים ויישובים ישראליים, **ישנה חשיבות מרובה לשלב התיחום**. על המסמנים את קו הגבול המדויק והסופי במפה יש להתחשב בבעלויות קרקע ובשימושי קרקע בכדי לצמצם למינימום את הפגיעה במקורות המחיה של יישובים אלו גם במחיר שרטוטו של קו גבול ארוך ומתפתל יותר.
- בשל אורכו הרב של הגבול הצפוי בין ישראל לפלסטין, בכל תרחיש אפשרי, **ישנה חשיבות לסוג האמצעים בהם יסומן הגבול** בכדי לצמצם למינימום האפשרי את הפגיעה באדמות חקלאיות. במבנה המכשול הנוכחי, שרוחבו מגיע בממוצע ל-50 מטר, גבול

שאורכו יעמוד על 600 ק"מ ימנע את השימוש ב-30,000 דונם (לא כולם בשימוש חקלאי) מחציתם בפלסטין ומחציתם בישראל.

- **תידרש תוכנית כוללת לטיפול בכפרים הפלסטיניים וביישובים הישראליים שהפגיעה באדמתם תהיה גדולה.** כפי שראינו, מספר רב של יישובים פלסטיניים ומספר קטן יותר של יישובים ישראליים ייפגעו ממהלכו של הגבול המוצע משום חציית אדמתם ופגיעה במקורות הפרנסה שלהם. לפיכך, נדרשת תוכנית המשלבת מרכיבים שונים שיש ביכולתם לפצות יישובים אלה: פיצויים כספיים, אדמות חלופיות, פיתוח ענפי פרנסה חלופיים, קביעת 'הסדרים תפקודיים' ייחודיים, מתן עדיפות לתעסוקה בישראל והטבות אחרות. יחד עם זאת, על ישראל להגדיל את פוטנציאל הקרקע שבידה על ידי טיוב האדמות לחקלאות (כולל הקצאת מכסות מים) באזור חולות חלוצה ובקעת ערד, והענקתן ליישובים הנפגעים ב'עוטף עזה' או, לחלופין, הקמת שדות לאנרגיה סולארית. מהלך כזה יצמצם באורח ניכר את הפגיעה ביישובים הישראליים שבתחומי ישראל.
- **תעסוקתם של עובדים פלסטינים בישראל נדרשת לכלכלתה וליציבותה של המדינה הפלסטינית, כמו גם לצרכי המשק הישראלי.** לכן, **יש להיערך להמשך יציאתם של העובדים הפלסטינים מהגדמ"ע ומרצועת עזה**, דרך המעברים הקיימים שיועסקו לקו הגבול החדש (כמו למשל מעבר שומרון, ריחן ועוד). במסגרת זו יש להבטיח את קיומם של מעברים בינלאומיים בין המדינות: מעבר יזרעאל (ג'למה), שער אפרים, מכבים, תרקומיא, כרם שלום וארז.
- **שיעור החדירה של הגבול לגדמ"ע יקבע את היקפה של תוכנית כוללת לתשתיות תחבורתיות,** לרבות 'הסדרים תפקודיים', לתנועה של צד אחד בשטחו של האחר - ככל שהגבול המוסכם יחדור לעומק המדינה הפלסטינית, תידרש תוכנית נרחבת יותר למערך התחבורה הפלסטיני במרכז השומרון ובחיבור בין צפון הגדה לדרומה. כמודל לתוכנית זו יש לראות את מערך התחבורה החדש בצפון מערב יהודה (כביש 443 ו'אצבע' גבעת זאב). על התוכנית לכלול סלילת כבישים חדשים, מערך מחלפים, מנהרות ומעברים תת-קרקעיים. הגבול המוסכם אף ישפיע על נקודות החיבור התחבורתיות בין ישראל לפלסטין. כמו כן, יידרשו 'הסדרים תפקודיים' לתנועה ישראלית במדינה הפלסטינית (לדוגמה: חציית בקעת הירדן והתנועה לירושלים), לרבות לאתרים הצבאיים שישוכמו, וכן תנועה פלסטינית ליצוא דרך נמלי הים והאוויר של ישראל, בעיקר בשנים הראשונות.
- **השארית אוכלוסייה של צד אחד במעמד ייחודי בצדו של הצד השני עלולה ליצור מערכת מורכבת מאוד של הסדרים וחיכוך שיפגע ביציבות הגבול.**
- **עקב אי-השוויון החריף והעוינות השוררת בין הצדדים, קיומו של מסדרון יבשתי אחד בין שני חלקי המדינה הפלסטינית הוא חשוב ביותר לצורך הפחתת החיכוך בין הצדדים.** למהלכו ורוחבו של המסדרון היבשתי ולמשטר שיונהג בו תהיה השפעה על יישובי הספר ועל המדינה הפלסטינית בכלל. העברת תשתיות של מים, חשמל וגז יכולה לפתח מוקדי תעסוקה נרחבים משני צדי הפרוזדור. כמו כן, מערכת תחבורתית של כביש ומסילות רכבת יכולה להפוך אזורים אלו למרכזי מעבר המעניקים את השירותים לחוצים את המסדרון מרחבי העולם הערבי.

מנהרת אל-ג'יב-בידו לתנועה פלסטינית ב'אצבע' גבעת זאב

● ההיתכנות לפינוי ומציאת פתרונות חלופיים למפונים - **קיימת היכולת התכנונית, כבר היום, לתת פתרונות קהילתיים למתיישבים המפונים על בסיס המלאי התכנוני הזמין במדינת ישראל.** זוהי מסקנה חשובה הן מבחינה סמלית (שינוי הגישה כאילו זו 'משימה בלתי אפשרית'), והן מבחינה אופרטיבית - שכן ניתן בהחלט להוציא החלטה כזו לפועל במסגרת התכנון הקיים, ואין צורך לייצר תוכנית ייעודית שמשך הכנתה ואישורה יארכו שנים רבות נוספות.

כדי לתת מענה מיטבי לצרכי המתיישבים המפונים אותרו יחידות דיור זמינות באזורים המצויים בסמיכות גאוגרפית (של עד 35 ק"מ אווירי) מכל יישוב. שיקול זה נעשה על בסיס לקחי ההתנתקות (2005) ומתוך הקושי שעלה בעבר לתת מענה קהילתי מחודש למתיישבים הרוצים לשמר חיי קהילה אלו. כמו כן, שימור הקירבה הגאוגרפית ליישוב המפונה שואף לאפשר, ככל שניתן, את המשך קיום מרקם החיים והעבודה של המתיישבים. לאור זאת, לכל יישוב הותאם יישוב יעד בעל אופי דומה ככל שניתן, ועם היקף יחידות דיור זמינות לבנייה שיוכל לענות על צרכי היישוב. אף על פי שהמצאי התכנוני הוא דינמי באופיו ומשתנה תדיר (עקב הוספת תוכניות מחד, ומימוש ושיווק חלקן מאידך), בהחלט ייתכן כי חלק מהתוכניות שאותרו במסגרת עבודה זו ייהפכו בלתי-זמינות עם הזמן. יחד עם זאת, המאגר שמופה כולל מספר יחידות רב בהרבה מהביקוש (גם בתרחיש של סיפוח 'מרחב ההסכמה' בלבד ופינוי כל שאר יישובי יהודה ושומרון), ובהחלט יכול לתת מענה לפינוי כמו גם לצרכי הדיור של הציבור הכללי בישראל.

● **במבחן העלות-תועלת וההיתכנות לפינוי נראה כי יש לפנות את 'אצבעות' קדומים, אריאל ועפרה-בית אל.** פגיעתה של 'אצבע' קריית ארבע במרקם החיים הפלסטיני נמוכה יחסית אך **הסיכוי להסכמה פלסטינית לסיפוחה הוא קטן ביותר,** בין היתר משום שהיא מקבעת את הנוכחות היהודית הטעונה ורוויית המשקעים בעיר חברון. לפיכך נכון יהיה לפנותה.

● **חלופה סבירה ומקובלת להענקת אדמה חקלאית חלופית** ליישובי הנגב המערבי היא באזור **חולות חלוצה,** בחלקה על חשבון שטחי אש של צה"ל. אדמה חקלאית חלופית קרובה ליישובי עמק המעיינות תחייב היערכות מקיפה לחלוקה מחדש של האדמות בעמק בית שאן.

● בשל הפער הצפוי בין הביקוש להיצע ביחס לאיכות יחידות הדיור למתכננים ומיקומן הרי **שמומלץ לנהל מערכת הטבות לעידוד פינוי מוסדר של האוכלוסייה.** דהיינו הקצאת יחידות דיור חלופי באיכות גבוהה למתיישבים שיביעו נכונות להתפנות בהקדם.

חלופות לתוואי הגבול של 'מרחב ההסכמה'

היישוב המרכזי בכל 'אצבע' ממוקם בקצה הרחוק שלה ובעומק המדינה הפלסטינית העתידית. עובדה זו, המחייבת את סיפוח כל המסדרון בדרך ליישוב זה, היא הגורם לשלל הבעיות שהוצגו במהלך המחקר. לפיכך, יש להציג ולהתייחס למספר חלופות שיאפשרו את הקטנת מספר הישראלים המתכננים, מבלי להוסיף באופן משמעותי על השלכות השליליות המתוארות בתרחיש חילופי השטחים על פי 'מרחב ההסכמה'. כלומר, לא לחרוג מהאופטימיזציה של המחיר:

חלופה א' - 'הסדרים תפקודיים' לבעלי האדמות הפלסטיניות בשטח שיסופח לישראל במתכונת של 'משטר ההיתרים' הקיים היום ב'מרחב התפר'.

< יתרונות:

- הקטנת הפגיעה בכפרים הפלסטיניים ביחס לאדמתם הפרטית.

< חסרונות:

- תוספת מערך גדול מאוד של שערים חקלאיים לרבות תוספת כוח שיטור שיידרש לתפעולם.
- הגבלת השימוש באדמות אלו על ידי הפלסטינים לחקלאות בלבד.
- לעיבוד האדמות על ידי הפלסטינים באורח תקין וסדיר ישנן השלכות ביטחוניות המכפילות עשרת מונים את אלו הנהוגות כיום ב'מרחב התפר'.
- לא תימנענה ההשלכות התחבורתיות על מרקם החיים הפלסטיני.
- ישראל תידרש להעברת אדמות חלופיות, במסגרת חילופי השטחים, אך לא תוכל ליהנות מהאדמות הפלסטיניות הפרטיות שהועברו לתחומה הריבוני.

חלופה ב' - סיפוח של יישובי 'השורה הראשונה'²⁷ מצודת יהודה, אשכולות, מבוא חורון, צופין, סלעית, חנינית, שקד וריחן.

< יתרונות:

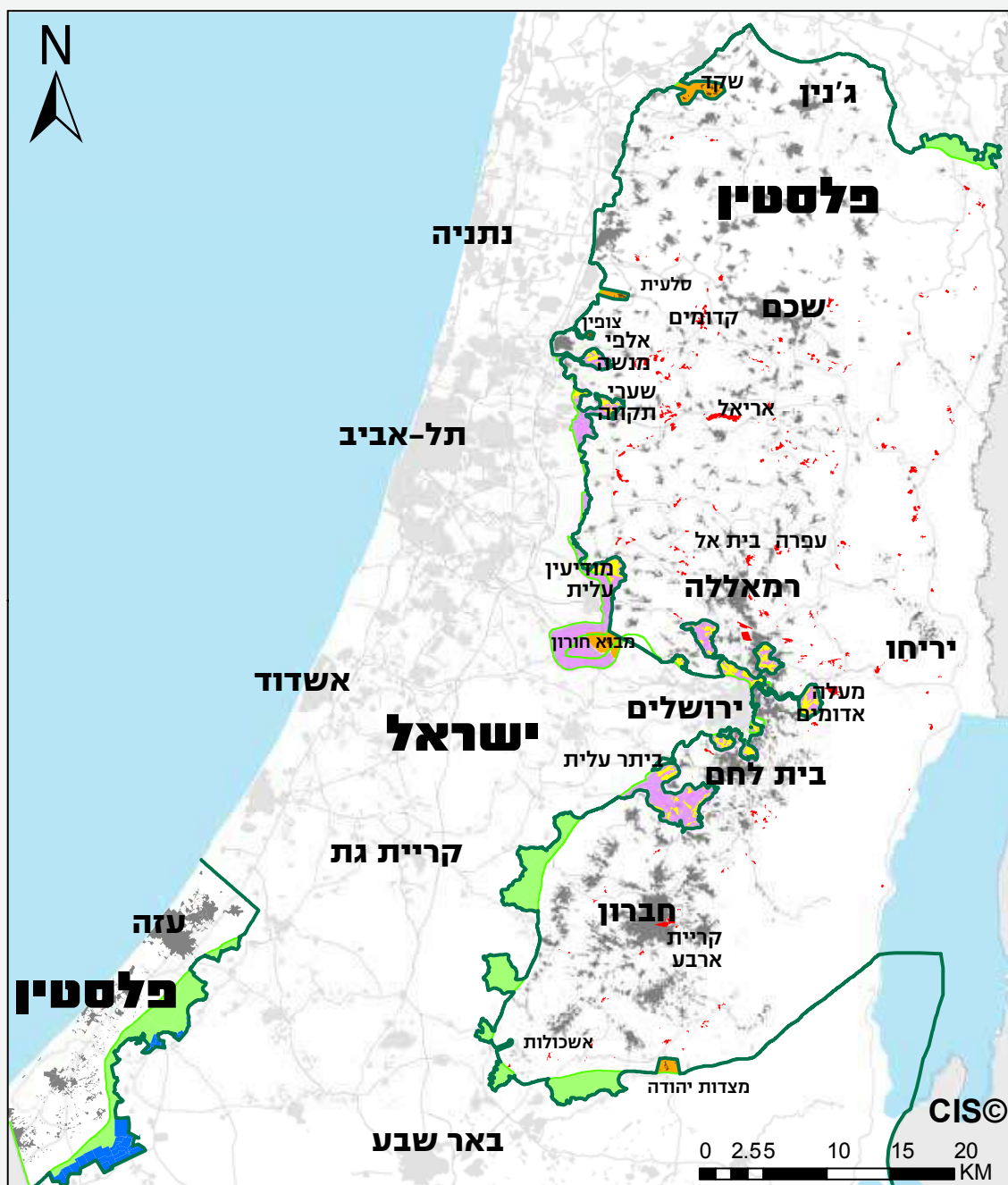
- גריעת 8,264 ישראלים ממספר המתכננים בתרחיש של 'מרחב ההסכמה'.

< חסרונות:

- תוספת שטח גבוהה יחסית (31 קמ"ר), בעיקר בשל 'גוש' שקד.
- תוספת גבוהה יחסית לאורך הגבול הכרוכה בתוספת 2 פלוגות לבט"ש (ברובה בשל 'גוש' שקד).
- 8 כפרים פלסטיניים שבהם מתגוררים כ-167,000 תושבים יאבדו במוצע 7.8% מאדמתם. הפגיעה הגדולה תהיה בכפר סור שיאבד 58% מאדמתו הפרטית.
- 7 יישובים ישראליים נוספים יאבדו 20% ויותר מהאדמה שבשימושם ו-6 יישובים ייכנסו לטווח של פחות מ-1,000 מ' מקו הגבול החדש.

²⁷ יישוב יהודי בגדמ"ע, שבינו לבין ה'קו הירוק' אין כפר פלסטיני.

מפה 25: 'מרחב ההסכמה' ויישובי 'השורה הראשונה'

גודל אוכלוסייה	מספר יישובים	
159,336	95	יישובים יהודיים לא מסופחים
253,936+220,000	31+12	יישובים יהודיים מסופחים
8,264	8	תוספת יישובים בתרחיש
גודל בקמ"ר	אורך הגבול בק"מ	
699	210	שטח מסופח
46	31	תוספת שטח בתרחיש

טבלה 15: השלכות על בעלויות קרקע בתוספת יישובי 'השורה הראשונה'

שם הכפר	אוכלוסיית הכפר	אדמה בבעלות פרטית (קמ"ר)	אדמה פרטית שתישאר בישראל (קמ"ר)	אחוז האדמה הפרטית שתישאר בישראל
ברטעה	4,940	3.42	0.21	6
ג'יוס	3,428	7.23	0.75	10
יטא	60,315	30.66	1.10	4
יעבד	16,135	16.89	1.60	9
כפר צור	1,264	3.31	1.92	58
סמוע	24,349	16.42	0.63	4
עאנין	4,366	6.39	0.65	10
קלקיליה	51,969	6.59	0.22	3
סה"כ	166,766	90.91	7.08	7.79

חלופה ג' - חלקי 'אצבעות': קיצוץ ה'אצבע' עד לנקודה שבה השפעתן של ההשלכות על הכפרים הפלסטיניים ועל היישובים הישראליים ותושביהם, תיתפס ותיחשב כסבירה.

- צירוף אדם (גבע בנימין) לירושלים; תידרש בניית גשר מעל ציר התנועה הפלסטיני בין ג'בע לחיזמה.
- צירוף מעלה שומרון וקרני שומרון לאלפי מנשה; תידרש בניית הכביש המתוכנן בין היישובים הללו לשם העברתו של כביש 55 הקיים לשימוש פלסטיני.
- סיפוח בית אריה-עופרים יחד עם פדואל ועלי זהב; תידרש השלמת בנייתו של כביש 465 חדש. וגשרים לתנועה ישראלית או פלסטינית לחציית נחל שילה.

< יתרונות:

- גריעת 22,529 ישראלים ממספר הנדרשים להתפנות בתרחיש 'מרחב ההסכמה'.

< חסרונות:

- תוספת גדולה של שטח לחילופי השטחים (32 קמ"ר).
- 13 יישובים פלסטיניים נוספים בהם מתגוררים 54,240 תושבים יאבדו בממוצע 14.86% מהאדמה שבבעלותם, ובארבעה מתוכם שיעור הפגיעה יעלה על 20%.
- 7 יישובים ישראליים נוספים יאבדו 20% ומעלה מהאדמה שבשימושם ו-6 יישובים ייכנסו לטווח של פחות מ-1,000 מ' מקו הגבול החדש.

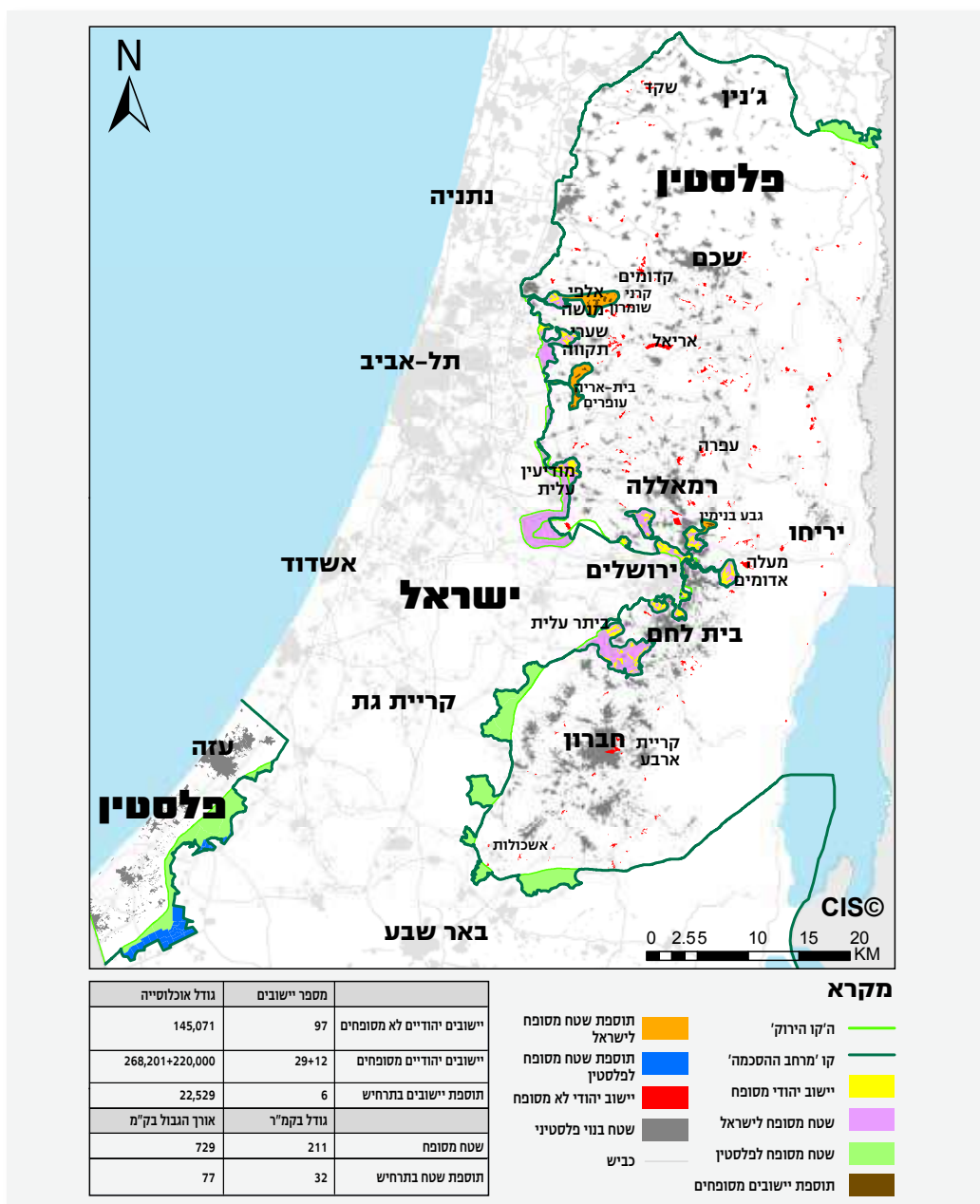
טבלה 16: השלכות על בעלויות קרקע בתוספת חלקי ה'אצבעות'

שם הכפר	אוכלוסיית הכפר	אדמה בבעלות פרטית (קמ"ר)	אדמה פרטית שתישאר בישראל (קמ"ר)	אחוז האדמה הפרטית שתישאר בישראל
א-לובן	1,785	5.51	0.21	4
ג'בע	3,591	6.16	1.40	23
ג'ינסאפוט	2,510	5.34	1.23	23
דיר אסתיא	3,653	12.77	1.90	15
דיר בלוט	3,710	5.17	0.85	16

שם הכפר	אוכלוסיית הכפר	אדמה בבעלות פרטית (קמ"ר)	אדמה פרטית שתישאר בישראל (קמ"ר)	אחוז האדמה הפרטית שתישאר בישראל
דיר ע'סאנה	6,671	4.13	0.13	3
חג'ה	2,544	7.28	0.68	9
חיזמה	7,075	4.28	0.64	15
כפר א-דיכ	5,287	7.78	2.50	32
כפר לאקר	1,014	2.01	1.13	56
כפר ת'ולת'	4,645	18.13	0.87	5
עבוד	2,521	6.18	0.18	3
עזון	9,264	16.41	3.32	20
סה"כ	54,270	101.15	15.04	14.86

מפה 26: 'מרחב ההסכמה' ועוד חלקי ה'אצבעות'

חלופה ד' - מובלעות ישראליות: הפיכת אריאל, קדומים, בית אל, עפרה וקריית ארבע למובלעות ישראליות במדינה הפלסטינית ללא רציפות יבשתית לישראל.

< יתרונות:

- הפחתה של 42,099 ישראלים המהווים רבע ממספר הנדרשים להתפנות בתרחיש של 'מרחב ההסכמה'.

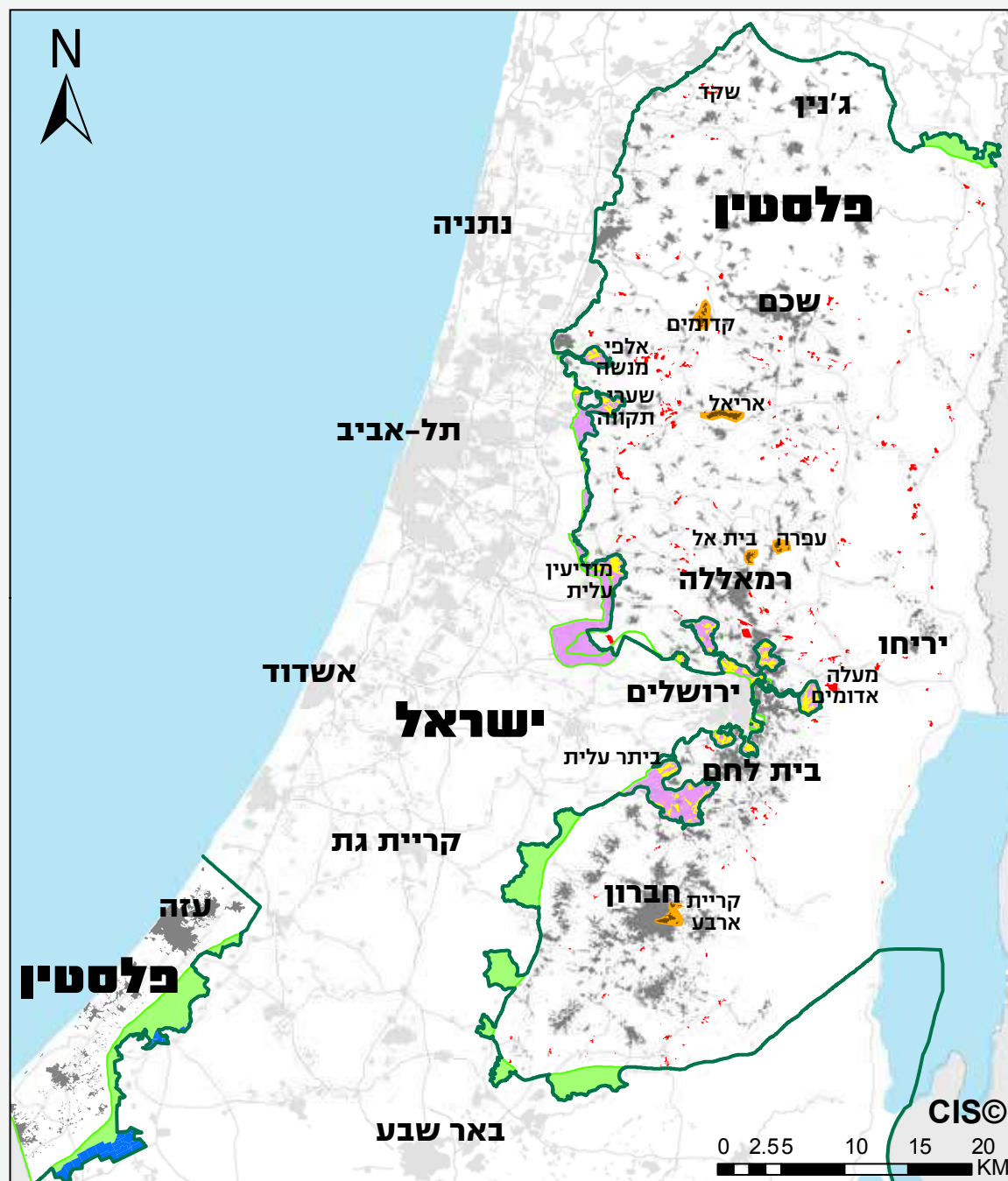
< חסרונות:

- גידול מסוים (בינוני) של השטח הנדרש לחילופי שטחים (25 קמ"ר).
- 11 יישובים פלסטיניים בהם מתגוררים כ-286,000 תושבים יאבדו בממוצע כ-18% מהאדמה בבעלותם וארבעה מתוכם ייפגעו בלמעלה מ-20% מאדמתם.
- 5 יישובים ישראלים נוספים יאבדו 20% ומעלה מהאדמה שבשימושם וייכנסו לטווח של פחות מ-1,000 מ' מקו הגבול החדש.
- תידרש יצירת מערכת מורכבת של 'הסדרים תפקודיים' בתחומים הבאים: ביטחון, תנועה בשטח המדינה הפלסטינית, הנחה ואחזקה של תשתיות מים, חשמל ותקשורת, ומקומות קדושים, העלולה ליצור נקודות חיכוך שיפגעו ביציבות הגבול.
- סידור זה יכול להוליד תביעה פלסטינית להפוך גם את מעלה אדומים ויישובים אחרים למובלעות.
- קיים חשש כי רבים בקרב התושבים יסרבו להמשיך חייהם במובלעות ויעדיפו להתפנות עד כדי ניוון היישוב והיעלמותו.
- תפיסה פלסטינית של המשך השליטה הישראלית בשטח, קרי 'המשך הכיבוש'.
- תוספת גדולה לאורך הגבול שתחייב תוספת של 3 פלוגות לבט"ש.

טבלה 17: השלכות על בעלויות קרקע בגין סיפוח המובלעות

שם הכפר	אוכלוסיית הכפר	אדמה בבעלות פרטית (קמ"ר)	אדמה פרטית שתישאר בישראל (קמ"ר)	אחוז האדמה הפרטית שתישאר בישראל
איסכאכא	1,059	2.95	0.20	7
אל-בירה	46,212	12.36	0.74	6
ג'ית	2,602	4.18	0.75	18
דורא אל קרע	3,504	3.46	1.61	47
חברון	202,172	31.94	5.06	16
כפל חארס	3,772	3.21	0.66	21
כפר קדום	3,445	9.15	3.25	36
מרדה	2,313	4.65	1.14	25
סילואד	7,407	12.39	2.21	18
סלפית	10,215	4.87	0.26	5
עין יברוד	3,628	7.41	1.39	19
סה"כ	286,329	96.56	17.28	17.89

מפה 27: 'מרחב ההסכמה' ועוד מובלעות ישראליות

גודל אוכלוסייה	מספר יישובים	
125,501	97	יישובים יהודיים לא מסופחים
287,771+220,000	29+12	יישובים יהודיים מסופחים
42,099	6	תוספת יישובים בתרחיש
גודל בקמ"ר	אורך הגבול בק"מ	
721	204	שטח מסופח
69	25	תוספת שטח בתרחיש

מקרא

שטח במובלעת	שטח מסופח לישראל	ה'קו הירוק'
תוספת שטח מסופח לפלסטין	שטח מסופח לפלסטין	קו 'מרחב ההסכמה'
יישוב יהודי לא מסופח	יישוב יהודי לא מסופח	יישוב יהודי לא מסופח
שטח בנוי פלסטיני	שטח בנוי פלסטיני	שטח בנוי פלסטיני
כביש	כביש	כביש

חלופה ה' - 'מרחב ההסכמה' ועוד שלוש ההצעות: 'השורה הראשונה', חלקי 'אצבעות' ומובלעות

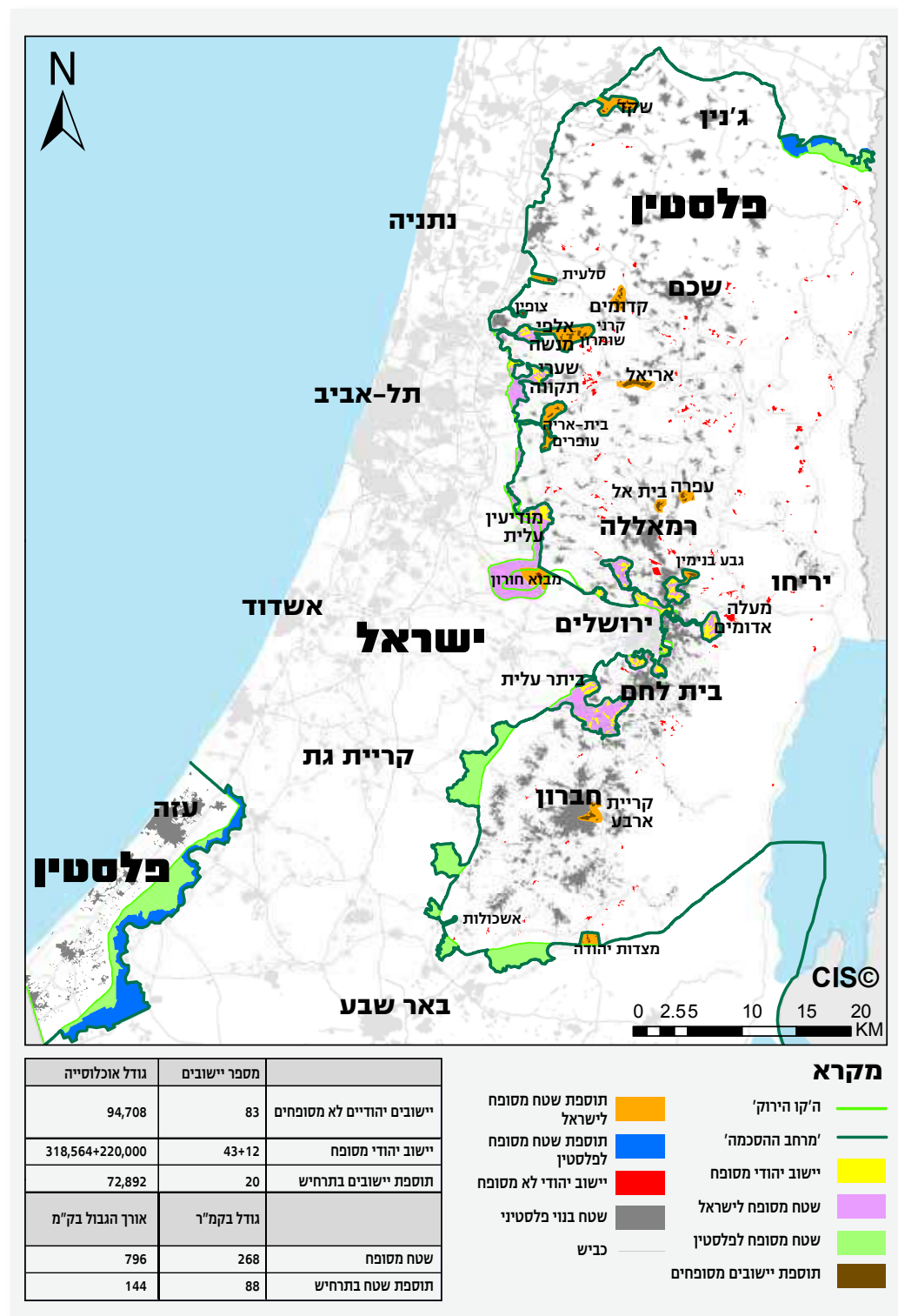
< יתרונות:

- הפחתה של כ-72,700 ישראלים ממספר המתכננים על פי תרחיש 'מרחב ההסכמה'.

< חסרונות:

- החסרונות שצוינו בשלושת התרחישים לעיל.

מפה 28: 'מרחב ההסכמה' בתוספת יישובי 'השורה הראשונה', חלקי ה'אצבעות' והמובלעות

חלופה ו' - 'הצעת ראש הממשלה': עמדת ראש הממשלה נתניהו גורסת כי יש להוסיף את יישובי 'השורה הראשונה' ל'מרחב ההסכמה' ולארבע ה'אצבעות' במלואן. כלל החסרונות שחלופה זו מרכזת, למול היתרון היחידי בצמצום מספר המתכנים, הופכים את ההצעה הזו ל-'non starter' הן מבחינתם של הפלסטינים והן מבחינת הניסיון להגיע לגבול יציב.

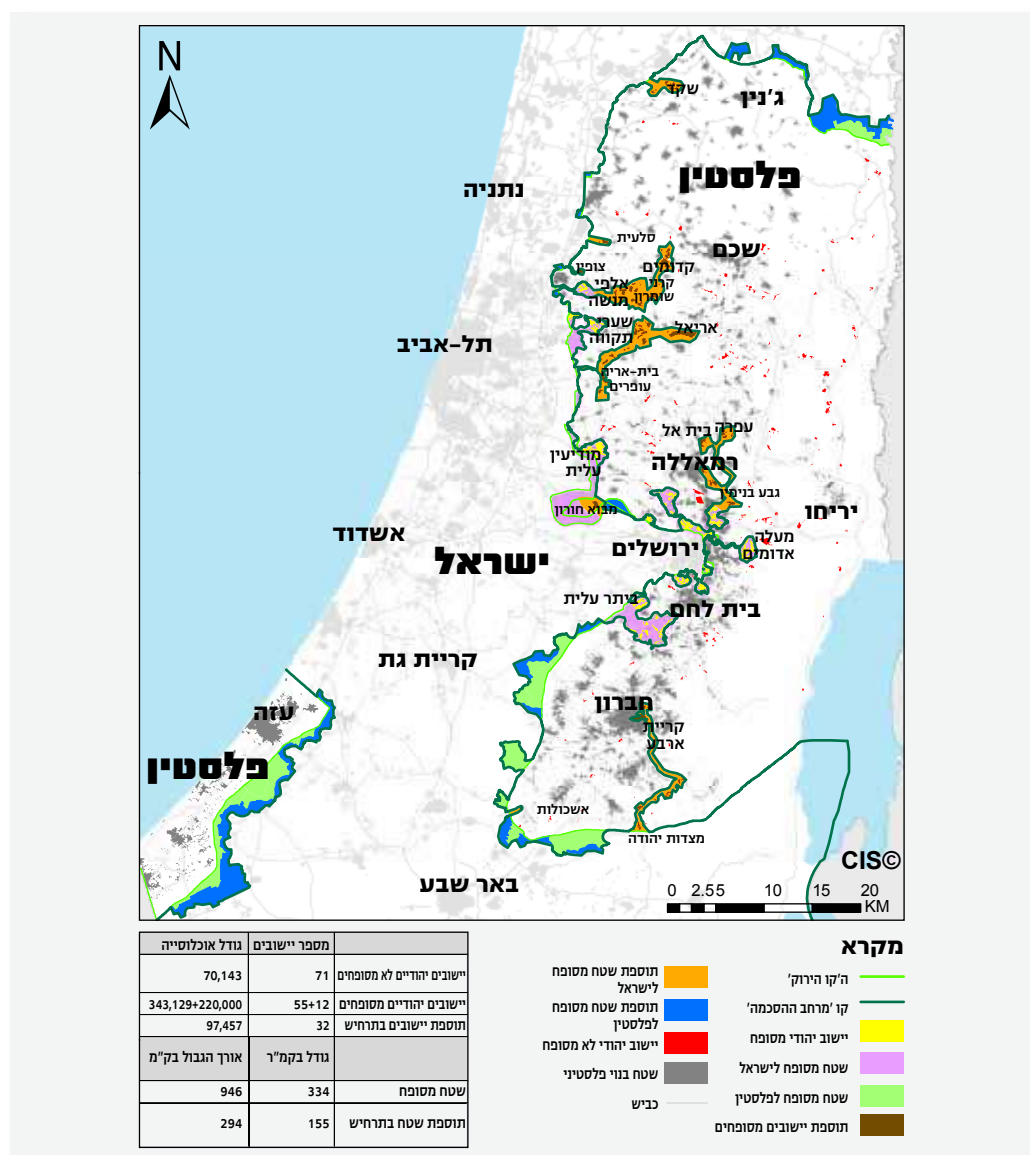
< יתרונות:

- גריעת 8,264 ישראלים ממספר המתכנים בתרחיש של 'מרחב ההסכמה' + ארבע ה'אצבעות'.

< חסרונות:

- תוספת שטח של 155 קמ"ר ל'מרחב ההסכמה'. סה"כ 5.38%.
- תוספת לגבול של 294 ק"מ (כ-15 פלוגות נוספות).
- 37 כפרים פלסטיניים שבהם מתגוררים כ-441,825 תושבים יאבדו בממוצע 23% מאדמתם (בנוסף ל'מרחב ההסכמה').
- 16 יישובים ישראליים נוספים יאבדו למעלה מ-20% מאדמתם, ו-60 יישובים ישראליים ייכנסו לטווח של פחות מ-1,000 מ' מהגבול.

מפה 29: 'הצעת ראש הממשלה'

מהניתוח לעיל הגענו למסקנה כי יש וניתן להוסיף ל'מרחב ההסכמה' את יישובי 'השורה הראשונה' ואת חלקי ה'אצבעות', השומרים על נקודת האופטימיזציה את ההשלכות המנוגדות על כלל המושפעים מהגבול. חלופה זו מאפשרת את הישארותם של 78.3% מהישראלים החיים מעבר ל'קו הירוק', בבתיהם ובריבונות ישראלית. חילופי השטחים הם בסדר גודל 3.9%. תוספת לאורך הגבול תחייב תוספת של 4.5 פלוגות לבט"ש. 10 יישובים ישראליים נוספים יאבדו 20% מאדמתם ו-16 יישובים ישראליים ייכנסו לטווח הנמוך מ-1,000 מ' מקו הגבול החדש. 21 יישובים פלסטיניים נוספים ל'מרחב ההסכמה' (סה"כ 69 יישובים פלסטיניים) בהם מתגוררים 121,240 תושבים (סה"כ 192,686) יאבדו במוצע 11.52% מהאדמה שבבעלותם שב-5 מתוכם שיעור הפגיעה יעלה על 20%.

מקרא

- ה'קו הירוק'
- קו 'מרחב ההסכמה'
- יישוב יהודי מסופח
- שטח מסופח לישראל
- שטח מסופח לפלסטין
- תוספת יישובים מסופחים

גודל אוכלוסייה	מספר יישובים	מספר יישובים יהודיים לא מסופחים
136,807	89	יישובים יהודיים לא מסופחים
276,465+220,000	37+12	יישובים יהודיים מסופחים
30,793	14	תוספת יישובים בתרחיש
גודל בקמ"ר	אורך הגבול בק"מ	
741	242	שטח מסופח
89	63	תוספת שטח בתרחיש

טבלה 18: טבלה מסכמת לחלופות הגבול

תרחיש	מרחב ההסכמה'	יישובי 'השורה הראשונה'	חלקי 'אצבעות'	מובלעות	מרחב ההסכמה' ועוד שלוש התוספות	חלופה מומלצת
יישובים יהודיים	35	8	6	6	20	14
ישראלים שיופחו	465 (73.6%) ²⁸	8.3 (75.7%)	22.5 (78%)	42 (81%)	72.7 (85.9%)	30.8 (78.3%)
אורך הגבול (ק"מ)	652	699	729	721	796	741
תוספת לאורך הגבול (ק"מ)		46	77	69	144	89
שטח (קמ"ר)	179 (2.88%)	210 (3.38%)	211 (3.4%)	204 (3.28%)	268 (4.31%)	242 (3.9%) ²⁹
תוספת לשטח (קמ"ר)	-	31	32	25	88	63
תוספת יישובים פלסטיניים מושפעים	48	8	13	11	80	21
אחוז אובדן אדמה פרטית	18.2	7.8	14.86	17.89	13.65	11.51
תוספת יישובים ישראלים המאבדים 20%+ מאדמתם ³⁰	6	7	7	5	13	10
תוספת יישובים ישראלים הנכנסים לטווח 1,000 מ' ³¹	0	6	6	5	24	16

לבסוף, על מנת להשלים את הממצאים שנתקבלו במסגרת מחקר זה ולהעניק תמונת מצב רחבה ומלאה יותר למקבלי ההחלטות, מומלץ לבצע מחקרים משלימים בסוגיות הבאות:

- גיבוש נרטיב ישראלי-ציוני המסביר את הצורך במהלכים כה דרמטיים, ומציב למולו את השינויים המהותיים באופיה של מדינת ישראל אם לא יינקטו מהלכים כאלה. ייזום מהלך הסברתי נרחב שיפנה למתיישבים הישראלים כמו גם לכלל הציבור בישראל.
- המרכיב הטריטוריאלי והשלטוני בסוגיית ירושלים.
- ההתנגדות הצפויה בתוך תחומי ה'קו הירוק'.
- העלויות הכלכליות של ההסדר בתחום הטריטוריאלי.
- עמדות הפלסטינים ביחס לחלופות השונות וניסיון לצפות את הנרטיב הפלסטיני שיתלווה להסדר הקבע על מנת שניתן יהיה לשלבו במסגרת ההיערכות.
- המערך הפוליטי הישראלי והפלסטיני הנדרש לתמיכה באימוץ החלופה המומלצת או בדומה לה.

²⁸ האחוז מתייחס למספר הישראלים החיים מעבר ל'קו הירוק' - כ-633,000.

²⁹ מתוך שטחי הגדה המערבית ורצועת עזה שגודלם הוסכם באנפוליס על 6,205 קמ"ר.

³⁰ תוספת ל'מרחב ההסכמה'.

³¹ תוספת ל'מרחב ההסכמה'.

אורבניקס בע"מ (2011). **מחקר תכנוני: מצאי יחידות הדיור בישראל בדגש עבור מתיישבי יהודה ושומרון**, דצמבר 2011. במסגרת פרויקט של תנועת 'עתיד כחול לבן'.

אריאלי, שאול (2013). **גבול בינינו וביניכם, הסכסוך הישראלי-פלסטיני והדרכים ליישובו**, תל אביב: ספרי עליית הגג - ידיעות ספרים.

אריאלי, שאול (מרץ 2016). **היבטים גאוגרפיים, היסטוריים ומדיניים בקביעת גבול מדיני בסכסוכים פנים מדינתיים - המקרה הישראלי-פלסטיני**, אוניברסיטת חיפה, החוג לגאוגרפיה ולימודי סביבה.

ברור, משה (1988). **גבולות ישראל**, תל אביב: יבנה.

פונדק, רון (2013). **ערוץ חשאי**, תל אביב: ספרי עליית הגג, ידיעות אחרונות, עליית הגג ידיעות אחרונות.

המרכז למשא ומתן יישומי (2013). **תיק המשא ומתן הישראלי פלסטיני**, תל אביב: המכון למחקרי ביטחון לאומי.

נספח 01

השלכות חילופי השטחים על הכפרים הפלסטיניים –
ניתוח בחתך אזורים וכפרים

אל"מ (מיל.) דר' שאול אריאלי

'מרחב ההסכמה'

מחוז קלקיליה

הישוב	קלקיליה	עזון עתמא ונבי אליאס	חבלה	כפר תולת	סינריה	סה"כ
אוכלוסייה	51,969	3,663	7,491	4,882	3,461	71,466
מס' מועסקים	7,988	655	1,229	839	590	11,301
מספר נפשות בכוח העבודה	9,494	752	1,439	926	634	13,245
אחוז מועסקים מכוח העבודה	84.1%	87.1%	85.4%	90.6%	93.1%	85.3%
משקים חקלאיים	693	194	161	394	233	1,675
בני משפחה עובדים קבוע בחקלאות	1,092	393	428	504	581	2,998
שכירים קבועים בחקלאות	129	6	7	7	9	158
סה"כ קבועים בחקלאות	1,221	399	435	511	590	3,156
% קבועים בחקלאות ממס' המועסקים	15.3%	60.9%	35.4%	60.9%	100.0%	27.9%
בני משפחה זמניים בחקלאות	399	46	5	596	46	1,092
משקים שיישאר ב ישראל	45	27	39	16	90	217
עובדים קבועים בחקלאות שיאבדו עבודתם	79	55	107	21	228	489
% קבועים שיאבדו פרנסתם בחקלאות מסך כוח העבודה	0.8%	7.3%	7.4%	2.2%	36.0%	3.7%
עובדים זמניים בחקלאות שיאבדו עבודתם	26	6	1	24	18	75
סה"כ אדמה בבעלות פרטית	6.36	16.65	3.96	18.18	9.69	54.84
אדמה חקלאית	2,607.36	4,423.37	1,026.62	6,710.2	2,552.68	17,320.23
אדמה מעובדת	2,380.8	3,940.9	887.63	4,710.6	2,085.45	14,005.38
% מעובדת מחקלאית	91.3%	89.1%	86.5%	70.2%	81.7%	80.9%
אדמה פרטית שתישאר בפלסטין	5.95	14.36	2.99	17.44	5.94	46.68
אחוז הפרטית שתישאר בפלסטין	93.5%	86.3%	75.5%	95.9%	61.3%	85.1%
שטח בנוי	0.64	2.63	0.45	0.21	0.39	4.32
אדמה פרטית שתישאר בישראל	0.41	2.29	0.97	0.74	3.75	8.16
% הפרטית שתישאר בישראל	6.5%	13.7%	24.5%	4.1%	38.7%	14.9%
% פרטית שתישאר בישראל מיתרת השטח הלא-בנוי	7.2%	16.3%	27.7%	4.1%	40.3%	16.1%

הנתונים בטבלאות בנספח 1 נלקחו מהמקורות הבאים: אומדני למ"ס פלסטיני 2016, מבקד 2007, סקר חקלאי של הלמ"ס הפלסטיני 2010.

מספר תושבי נפת קלקיליה:	110,800.
מספר התושבים הפלסטינים בכפרים שיושפעו:	36,085.
% תושבי הכפרים שיושפעו מתושבי הנפה:	32.6%.
מס' מועסקים בישראל מהנפה:	3,089.
הערכת מועסקים בישראל מתושבי הכפרים שיושפעו:	1,006.
מס' מועסקים כולל בכפרים שיושפעו:	5,809.
% מועסקים בישראל מכלל המועסקים בכפרים שיושפעו:	17.3%.

לחילופי שטחים של 'מרחב ההסכמה' בתחומי מחוז קלקיליה ישנה השפעה על 6 כפרים פלסטיניים, בעלי שטח בנוי של 4,320 דונם, בהם חיו ב-2016, 71,466 נפש, מתוכם מועסקים באופן קבוע 11,301 איש. לתושבי הכפרים 1,675 משקים חקלאיים ש-13% מהם בממוצע יישארו בישראל. בבעלות הכפרים 58,084 דונם, מתוכם 17,320 דונם אדמה חקלאית ש-80.9% ממנה מעובדת בפועל. הפגיעה בכפרים אלו הינה בשיעורים משתנים בתחומי הבדיקה שהוצגו. 14.9% מאדמתם הפרטית תישאר בישראל. הפגיעה בכפר סיניריה תהיה בשיעור של יותר משליש. בהתייחס ליתרת השטח הלא-בנוי הרי ששיעור הפגיעה הכללית מחריף ל-16.1%.

3.7% מהמועסקים יאבדו את מקום עבודתם (בחקלאות), ועוד אחוז זניח מבני המשפחה העובדים באופן זמני. ב-2016 ניתנו בממוצע 3,089 אישורי עבודה בישראל ובהתנחלויות בגזרת קלקיליה. מתוכם (בממוצע) ניתנו 1,992 אישורים לתושבי הכפרים בעלי האדמות, המהווים 17.6% מסך המועסקים בכפר הללו. בהינתן גבול קבע ובאם ייקבע משטר גבול סגור יש להוסיף שיעור זה לאחוז המועסקים שיאבדו את מקום עבודתם.

מחוז סלפית

לחילופי שטחים של 'מרחב ההסכמה' בתחומי מחוז סלפית ישנה השפעה על 4 כפרים פלסטיניים, בעלי שטח בנוי של 1,480 דונם, בהם חיו ב-2016, 14,333 נפש, מתוכם מועסקים באופן קבוע 2,415 איש. לתושבי הכפרים 987 משקים חקלאיים ש-17% מהם בממוצע יישארו בישראל. בבעלות הכפרים 19,100 דונם מתוכם 12,002 דונם אדמה חקלאית ש-85.2% ממנה מעובדת בפועל. הפגיעה בכפרים אלו הינה בשיעורים משתנים בתחומי הבדיקה שהוצגו. 17% מאדמתם הפרטית תישאר בישראל. הפגיעה בכפר מסחה תהיה בשיעור של יותר משליש. בהתייחס ליתרת השטח הלא-בנוי הרי שהפגיעה הכללית מחריפה לשיעור של 18.6%.

כאחוז אחד מהמועסקים יאבדו את מקום עבודתם (בחקלאות), ועוד 9% מבני המשפחה העובדים באופן זמני. ב-2016 ניתנו בממוצע 1,441 אישורי עבודה בישראל ובהתנחלויות בגזרת סלפית. מתוכם (בממוצע) ניתנו 292 אישורים לתושבי הכפרים הללו המהווים 12.1% מסך המועסקים בכפר הללו. בהינתן גבול קבע ובאם ייקבע משטר גבול סגור יש להוסיף שיעור זה לאחוז המועסקים שיאבדו את מקום עבודתו הקבוע.

הישוב	מסחה	א-זאוויה	ראפאת	דיר בלוט	סה"כ
אוכלוסייה	2,430	5,768	2,258	3,877	14,333
מס' מועסקים	410	860	321	824	2,415
מספר נפשות בכוח העבודה	464	1,095	402	1,007	2,968
אחוז מועסקים מכוח העבודה	88.4%	78.5%	79.9%	81.8%	81.4%
משקים חקלאיים	116	391	125	355	987
בני משפחה עובדים קבוע	37	81	43	71	232
שכירים קבועים	0	1	0	6	7
סה"כ קבועים	37	82	43	77	239
% קבועים בחקלאות ממס' המועסקים	9.0%	9.5%	13.4%	9.3%	9.9%
בני משפחה זמניים	372	613	227	682	1,894
משקים שיישאר ב ישראל	51	33	6	1	90
עובדים קבועים שיאבדו עבודתם	16	7	2	0	25
% קבועים שיאבדו פרנסתם בחקלאות מסך כוח העבודה	3.5%	0.6%	0.5%	0.0%	0.9%
עובדים זמניים שיאבדו עבודתם	164	52	10	1	227
סה"כ אדמה בבעלות פרטית	6.07	5.40	2.57	4.97	19.01
אדמה חקלאית	833.53	4,551.49	1,254.85	5,362.78	12,002.65
אדמה מעובדת	699.60	4,167.38	1,065.75	4,298.95	10,231.68
% מעובדת מחקלאית	83.9%	91.6%	84.9%	80.2%	85.2%
אדמה פרטית שתישאר בפלסטין	3.40	4.95	2.45	4.96	15.76
אחוז הפרטית שתישאר בפלסטין	56.0%	91.6%	95.5%	99.8%	82.9%
שטח בנוי	0.62		0.64	0.21	1.48
אדמה פרטית שתישאר ב ישראל	2.67	0.45	0.12	0.01	3.25
% הפרטית שתישאר ב ישראל	44.0%	8.4%	4.5%	0.2%	17.1%
% פרטית שתישאר ב ישראל מיתרת השטח הלא-בנוי	49.1%	8.4%	6.0%	0.2%	18.6%

מספר תושבי נפת סלפית: 70,727.

מספר התושבים הפלסטינים בכפרים שיושפעו: 61,034.

% תושבי הכפרים שיושפעו מתושבי הנפה: 86.3%.

מס' מועסקים בישראל מהנפה: 1,441.

הערכת מועסקים בישראל מתושבי הכפרים שיושפעו: 1,244.

מס' מועסקים כולל בכפרים שיושפעו: 7,646.

% מועסקים בישראל מכלל המועסקים בכפרים שיושפעו: 16.3%.

מחוז רמאללה

הישוב	א-לונן	רנתיים	שוקבא	קטינא	בדדוסי	נעלין	דיר קורסי	חרבטא	בילעין	אנא	בית טורא	בית ליליא	ביתוניא	סר"כ
אנליסייה	1,889	3,243	5,755	6,272	1,790	5,852	2,485	3,642	2,177	4,865	3,518	9,866	25,288	76,642
מספר מועסקים	304	568	863	939	264	938	428	867	323	778	302	1,330	4,755	12,659
מספר נפשות בכוח העבודה	328	669	1,014	1,163	340	1,099	467	1,091	374	875	480	1,692	5,215	14,807
אחוז מועסקים מכוח העבודה	92.7%	84.9%	85.1%	80.7%	77.6%	85.4%	91.6%	79.5%	86.4%	88.9%	62.9%	78.6%	91.2%	85.5%
משקים חקלאיים	94	197	185	193	76	193	105	264	90	146	53	567	192	2,355
בני משפחה עובדים קבוע	58	253	187	82	44	379	106	205	176	263	66	1,416	306	3,541
שכירים קבועים	0	2	4	39	13	8	6	21	3	12	0	139	56	303
סר"כ קבועים	58	255	191	121	57	387	112	226	179	275	66	1,555	362	3,844
אחוז הקבועים בחקלאות מחספר המועסקים	19.1%	44.9%	22.1%	12.9%	21.6%	41.3%	26.2%	26.1%	55.4%	35.3%	21.9%	116.9%	7.6%	30.4%
בני משפחה זמניים	126	560	123	505	100	14	63	767	120	371	2	510	220	3,481
משקים שישארו בישראל	0	27	13	4	3	46	35	22	35	28	6	3	26	249
עובדים קבועים שיאבדו עבודתם	0	34	13	2	3	92	38	19	70	53	7	9	49	390
% קבועים שיאבדו פרנסתם בחקלאות מסך כוח העבודה	0.0%	5.2%	1.3%	0.2%	0.8%	8.4%	8.1%	1.7%	18.7%	6.1%	1.5%	0.5%	0.9%	2.6%
עובדים זמניים שיאבדו עבודתם	0	76	9	10	5	3	21	64	47	72	0	3	30	339
סר"כ אדמה פרטית	5.80	5.31	8.77	3.88	1.77	8.13	4.02	4.73	1.43	5.03	1.55	8.27	16.96	75.65
אדמה חקלאית	1,192.70	3,089.24	1,223.28	1,065.94	394.29	2,062.69	651.62	1,235.24	510.72	1,064.62	266.49	4,992.28	925.05	18,674.16
אדמה מעובדת	1,039.26	2,344.20	1,058.55	892.62	297.00	1,844.59	495.59	1,092.97	419.36	989.79	244.40	4,394.13	723.39	15,835.85
% המעובדת מהחקלאית	87.1%	75.9%	86.5%	83.7%	75.3%	89.4%	76.1%	88.5%	82.1%	93.0%	91.7%	88.0%	78.2%	84.8%
% פרטית שתישאר בפלסטין	5.79	4.59	8.16	3.80	1.69	6.18	2.67	4.34	0.87	4.06	1.38	8.22	14.65	66.41
% הפרטית שתישאר בפלסטין	99.9%	86.5%	93.0%	98.0%	95.5%	76.1%	66.3%	91.7%	60.8%	80.7%	89.1%	99.4%	86.4%	87.8%
שטח בנוי	0.27	0.63	0.95	0.58	0.14	0.85	0.61	0.72	0.51	1.05	0.55	1.52	2.22	10.61
אדמה פרטית שתישאר בישראל	0.01	0.72	0.61	0.08	0.08	1.94	1.35	0.39	0.56	0.97	0.17	0.05	2.31	9.24
% הפרטית שתישאר בישראל	0.1%	13.5%	7.0%	2.0%	4.5%	23.9%	33.7%	8.3%	39.2%	19.3%	10.9%	0.6%	13.6%	13.6%
% הפרטית שתישאר בישראל מיתרת השטח הלא-בנוי	0.1%	15.3%	7.9%	2.4%	4.9%	26.7%	39.7%	9.8%	60.9%	24.4%	16.9%	0.7%	15.7%	14.2%

מספר תושבי נפת רמאללה:	348,110.
מספר התושבים הפלסטינים בכפרים שיושפעו:	76,642.
% תושבי הכפרים שיושפעו מתושבי הנפה:	22.0%.
מס' מועסקים בישראל מהנפה:	5,456.
הערכת מועסקים בישראל מתושבי הכפרים שיושפעו:	1,201.
מס' מועסקים כולל בכפרים שיושפעו:	2,659.
% מועסקים בישראל מכלל המועסקים בכפרים שיושפעו:	9.5%.

לחילופי שטחים של 'מרחב ההסכמה' בתחומי מחוז רמאללה ישנה השפעה על 13 כפרים פלסטיניים, בעלי שטח בנוי של 10,610 דונם, בהם חיו ב-2016, 76,642 נפש, מתוכם מועסקים באופן קבוע 12,659 איש. לתושבי הכפרים 2,355 משקים חקלאיים ש-13.6% מהם בממוצע יישארו בישראל. בבעלות הכפרים 75,650 דונם מתוכם 18,674 דונם אדמה חקלאית ש-84.8% ממנה מעובדת בפועל. הפגיעה בכפרים אלו הינה בשעורים משתנים בתחומי הבדיקה שהוצגו. 13.6% מאדמתם הפרטית תישאר בישראל. הפגיעה בכפרים דיר קדיס ובילעין תהיה בשיעור של יותר משליש. בהתייחס ליתרת השטח הלא-בנוי הרי שהפגיעה הכללית מחריפה לשיעור של 14.2%.

2.6% מהמועסקים הקבועים יאבדו את מקום עבודתם (בחקלאות), ועוד 11% מבני המשפחה העובדים בחקלאות באופן זמני. ב-2016 ניתנו בממוצע 5,456 אישורי עבודה בישראל ובהתנחלויות בגזרת רמאללה. מתוכם (בממוצע) ניתנו 1,201 אישורים לתושבי הכפרים הללו המהווים 9.5% מסך המועסקים בכפר הללו. בהינתן גבול קבע ובאם ייקבע משטר גבול סגור יש להוסיף שיעור זה לאחוז המועסקים שיאבד את מקום עבודתו הקבוע.

מחוז ירושלים

הישוב	אל-קוביבה	בידד	בית סוריקה	אל-ג'יב	בית אינסא	בית איגוא	נבי סמואל	א-רם	חיתמה	עזרייה	אבו דיס	ביר נבאלה	ענאתא	סד"כ
אוקלוסייה	3,708	7,947	4,544	4,933	2,215	816	302	23,800	7,331	20,582	12,604	5,631	14,085	116,048
מספר מעסקים	516	1,150	766	522	292	133	50	3,102	1,047	2,366	1,962	620	1,883	15,215
מספר נפשות בנות העבודה	665	1,420	849	784	330	142	62	3,520	1,286	2,873	2,307	734	2,064	18,298
אחוז מעסקים מנות העבודה	77.6%	81.0%	90.2%	66.6%	88.5%	93.7%	80.6%	88.1%	81.4%	82.4%	85.0%	84.5%	91.2%	82.5%
משקלים חקלאיים	112	165	173	192	66	38	14	41	120	134	81	102	120	1,510
בני משפחה עובדים קבוע	5	10	239	176	69	17	14	49	252	220	108	37	256	1,457
שכירים קבועים	0	4	3	24	0	33	14	2	0	0	0	15	0	95
סה"כ קבועים	5	14	242	200	69	50	28	51	252	220	108	52	256	1,296
% הקבועים בחקלאות מחס' המועסקים	1.0%	1.2%	31.6%	38.3%	23.6%	37.6%	56.0%	1.6%	24.1%	9.3%	5.5%	8.4%	13.6%	8.5%
בני משפחה זמניים	194	305	137	401	50	65	22	50	66	55	29	159	17	1,744
משקלים שיסאור בישראל	2	37	31	104	1	10	5	2	3	6	0	2	3	221
עובדים קבועים שיאנדו עבודתם	0	3	43	108	1	13	10	2	6	9	0	1	6	198
% קבועים שיאנדו פרנסתם בחקלאות מסך כוח העבודה	0.0%	0.2%	5.1%	13.8%	0.2%	9.3%	16.8%	0.1%	0.5%	0.3%	0.0%	0.1%	0.3%	3.6%
עובדים זמניים שיאנדו עבודתם	4	68	25	217	0	17	8	2	2	2	0	3	0	372
סהכ אדמה בועלות פרטית	0.81	2.62	2.88	6.40	2.88	1.89	1.97	2.45	3.87	1.09	3.49	2.29	9.70	33.56
אדמה חקלאית	529.33	708.60	1,516.19	1,385.18	600.34	587.44	519.72	64.18	1,791.56	147.95	167.26	265.04	585.40	9,305.34
אדמה מעובדת	372.16	674.25	1,424.00	1,313.12	365.66	521.65	292.00	59.10	736.34	114.17	130.62	200.13	324.90	6,830.30
אחוז המעובדות מהחקלאית	70.3%	95.2%	93.9%	94.8%	60.9%	88.8%	56.2%	92.1%	41.1%	77.2%	78.1%	75.5%	55.5%	73.4%
אדמה פרטית שתיסאור בפרטסון	0.80	2.03	2.36	2.93	2.85	1.40	1.24	2.36	3.78	1.04	3.49	2.24	9.47	27.32
% הפרטית שתיסאור בפרטסון	87.7%	77.6%	82.1%	45.9%	99.1%	73.7%	62.8%	96.2%	97.5%	95.9%	100.0%	98.0%	97.6%	81.4%
שטח בנוי	0.30	1.30	0.58	0.94	0.49	0.18	0.06	3.18	1.06	2.76	1.38	1.19	1.58	15.01
אדמה פרטית שתיסאור בישראל	0.02	0.59	0.52	3.47	0.03	0.50	0.74	0.09	0.10	0.05	0.00	0.05	0.23	6.24
% הפרטית שתיסאור בישראל	2.0%	22.4%	17.9%	54.1%	0.9%	26.3%	37.2%	3.8%	2.5%	4.1%	0.0%	2.0%	2.4%	18.6%
% הפרטית שתיסאור בישראל מיתרת השטח הלא-בנוי	3.1%	44.6%	22.4%	63.5%	1.1%	29.0%	38.5%	-12.8%	3.4%	-2.7%	0.0%	4.2%	2.8%	33.6%

מספר תושבי נפת ירושלים:	419,108.....
מספר התושבים הפלסטינים בכפרים שיושפעו:	116,048.....
תושבי הכפרים שיושפעו מתושבי הנפה:	27.7%.....
מס' מועסקים בישראל מהנפה:	3,082.....
הערכת מועסקים בישראל מתושבי הכפרים שיושפעו:	853.....
מס' מועסקים כולל בכפרים שיושפעו:	15,215.....
מועסקים בישראל מכלל המועסקים בכפרים שיושפעו:	5.6%.....

לחילופי שטחים של 'מרחב ההסכמה' בתחומי מחוז ירושלים ישנה השפעה על 14 כפרים פלסטיניים, בעלי שטח בנוי של 15,010 דונם, בהם חיו ב-2016, 116,048 נפש, מתוכם מועסקים באופן קבוע 15,215 איש. לתושבי הכפרים 1,510 משקים חקלאיים ש-18% מהם בממוצע יישארו בישראל. בבעלות הכפרים 33,530 דונם, מתוכם 9,305 דונם אדמה חקלאית ש-74.3% ממנה מעובדת בפועל. הפגיעה בכפרים אלו הינה בשעורים משתנים בתחומי הבדיקה שהוצגו. 18% מאדמתם הפרטית תישאר בישראל. הפגיעה בכפרים אל-ג'יב ונבי סמואל תהיה בשיעור של יותר משליש. בהתייחס ליתרת השטח הלא-בנוי הרי שהפגיעה הכללית מחריפה לשיעור של 33%.

3.6% מהמועסקים הקבועים יאבדו את מקום עבודתם (בחקלאות), ועוד 21.3% מבני המשפחה העובדים בחקלאות באופן זמני. ב-2016 ניתנו בממוצע 3,082 אישורי עבודה בישראל ובהתנחלויות בגזרת רמאללה. מתוכם (בממוצע) ניתנו 853 אישורים לתושבי הכפרים הללו, המהווים 5.6% מסך המועסקים בכפר הללו. בהינתן גבול קבע ובאם ייקבע משטר גבול סגור יש להוסיף שיעור זה לאחוז המועסקים שיאבד את מקום עבודתו הקבוע.

מחוז בית לחם

רשיוב	ג'בעה	בית פגאר	בית שחור	ואר פוקין	נחאלין	אל חאדר	חוסאן	ארטס	בית לחם	
אנלוסיה	95,172	1,128	13,849	15,565	1,470	8,592	12,301	6,986	4,610	31,799
מספר מועסקים	16,322	151	2,186	3,547	241	1,254	1,958	951	746	5,288
מספר נפשות בנות העבודה	18,802	159	2,387	3,872	294	1,442	2,309	1,295	861	6183
אחוז מועסקים מנות העבודה	86.8%	95.0%	91.6%	91.6%	82.0%	87.0%	84.8%	73.4%	86.6%	85.5%
משקיים חקלאיים	2,537	52	568	269	91	324	607	214	105	307
בני משפחה עובדים קבוע	2,474	20	192	392	37	270	1,164	126	106	167
שכירים קבועים	169	0	47	5	18	5	23	5	3	63
סר"כ קבועים	2,623	20	239	397	55	275	1,187	131	109	230
% הקבועים בחקלאות ממספר המועסקים	16.1%	13.2%	10.9%	11.2%	22.8%	21.9%	60.6%	13.8%	14.6%	4.3%
בני משפחה זמניים	3,126	69	1,460	53	146	329	244	310	104	411
משקיים שיטארו בישאל	788	0	49	10	48	194	347	109	24	8
עובדים קבועים שיטארו עבודתם	1,005	0	21	15	29	164	679	66	25	6
% העובדים הקבועים שיטארו פרנסתם בחקלאות מסך כוח העבודה	5.3%	0.0%	0.9%	0.4%	9.9%	11.4%	29.4%	5.1%	2.9%	0.1%
עובדים זמניים שיטארו עבודתם	733	0	127	2	77	197	140	157	24	10
סרס אדמה בבעלות פרטית	40.14	2.12	2.76	1.62	0.86	4.53	14.70	2.90	2.07	10.69
אדמה חקלאית	21,474.59	1,514.59	4,326.04	1,521.00	1,221.50	1,662.85	7,584.97	1,176.15	238.58	2,228.91
אדמה מעובדת	16,732.20	779.58	3,422.37	1,153.80	766.28	1,366.40	6,194.13	1,070.53	189.38	1,789.73
אחוז המעובדת מהחקלאית	77.9%	51.5%	79.1%	75.9%	62.7%	82.2%	81.7%	91.0%	79.4%	80.3%
אדמה הפרטית שתיטאר בפלסטין	26.05	2.12	2.52	1.56	0.41	1.82	6.30	1.43	1.60	10.42
אחוז הפרטית שתיטאר בפלסטין	64.9%	99.7%	91.3%	96.3%	47.2%	40.2%	42.8%	49.3%	77.1%	97.5%
שטח בנוי	15.08	0.17	2.38	3.39	0.86	0.86	1.61	0.83	0.29	4.85
אדמה פרטית שתיטאר בישאל	14.09	0.01	0.24	0.06	0.45	2.71	8.41	1.47	0.47	0.27
אחוז הפרטית שתיטאר בישאל	35.1%	0.3%	8.7%	3.7%	52.8%	59.8%	57.2%	50.7%	22.9%	2.5%
אחוז הפרטית שתיטאר בישאל	56.2%	0.3%	63.7%	-3.4%	100.0%	73.8%	64.2%	71.0%	26.5%	4.6%

אחוז הפרטית שתיטאר בישאל מיתרת השטח הלא-בנוי

לחילופי שטחים של 'מרחב ההסכמה' בתחומי מחוז בית לחם ישנה השפעה על 9 כפרים פלסטיניים, בעלי שטח בנוי של 15,080 דונם, בהם חיים ב-2016 95,172 נפש, מתוכם מועסקים באופן קבוע 18,802 איש. לתושבי הכפרים 2,537 משקים חקלאיים ש-14% מהם בממוצע יישארו בישראל. בבעלות הכפרים 40,140 דונם מתוכם 21,474 דונם אדמה חקלאית ש-77.9% ממנה מעובדת בפועל. הפגיעה בכפרים אלו הינה בשיעורים משתנים בתחומי הבדיקה שהוצגו. 14% מאדמתם הפרטית תישאר בישראל. הפגיעה בארבעה כפרים תהיה בשיעור של יותר ממחצית אדמתם. בהתייחס ליתרת השטח הלא-בנוי הרי שהפגיעה הכללית מחריפה לשיעור של 35.1%.

5.3% מהמועסקים הקבועים יאבדו את מקום עבודתם (בחקלאות), ועוד 23.4% מבני המשפחה העובדים באופן זמני. ב-2016 ניתנו בממוצע 6,345 אישורי עבודה בישראל ובהתנחלויות בגזרת בית לחם. מתוכם (בממוצע) ניתנו 2,794 אישורים לתושבי הכפרים הללו המהווים 17.1% מסך המועסקים בכפר הללו. בהינתן גבול קבע ובאם ייקבע משטר גבול סגור יש להוסיף שיעור זה לאחוז המועסקים שיאבד את מקום עבודתו הקבוע.

מספר תושבי נפת בית לחם:	216,144.
מספר התושבים הפלסטינים בכפרים שיושפעו:	95,172
תושבי הכפרים שיושפעו מתושבי הנפה:	44.0%
מס' מועסקים בישראל מהנפה:	6,345
הערכת מועסקים בישראל מתושבי הכפרים שיושפעו:	2,794
מס' מועסקים כולל בכפרים שיושפעו:	16,322
מועסקים בישראל מכלל המועסקים בכפרים שיושפעו:	17.1%

מחוז חברון

הישוב	בית אומר	צורף	סה"כ
אוכלוסייה	17,892	17,650	35,542
מס' מועסקים	2,529	2,198	4,727
מספר נפשות בכוח העבודה	3,066	2,957	6,023
אחוז מועסקים מכוח העבודה	82.5%	74.3%	78.4%
משקים חקלאיים	939	863	1,802
בני משפחה עובדים קבוע	1,617	255	1,872
שכירים קבועים	0	26	26
סה"כ קבועים	1,617	281	1,898
% קבועים בחקלאות ממס' המועסקים	63.9%	12.8%	38.4%
בני משפחה זמניים	224	2,187	2,411
משקים שיישארם בישראל	147	41	188
עובדים קבועים שיאבדו עבודתם	253	13	266
% קבועים שיאבדו פרנסתם בחקלאות מסך כוח העבודה	8.2%	0.5%	4.3%
עובדים זמניים שיאבדו עבודתם	35	104	139
סה"כ אדמה בבעלות פרטית	11.90	6.56	18.46
אדמה חקלאית	7,915.13	4,583.65	12,498.78
אדמה מעובדת	6,864.70	4,246.20	11,110.90
% מעובדת מחקלאית	86.7%	92.6%	89.7%
אדמה פרטית שתישאר בפלסטין	10.04	6.24	16.28
אחוז הפרטית שתישאר בפלסטין	84.4%	95.2%	89.8%
שטח בנוי	1.92	3.38	5.29
אדמה פרטית שתישאר בישראל	1.86	0.31	2.17
% הפרטית שתישאר בישראל	15.6%	4.8%	10.2%
% פרטית שתישאר בישראל מיתרת השטח הלא-בנוי	18.6%	9.8%	14.2%

מספר תושבי נפת חברון: 706,508.

מספר התושבים הפלסטינים בכפרים שיושפעו: 17,892.

תושבי הכפרים שיושפעו מתושבי הנפה: 2.5%.

מס' מועסקים בישראל מהנפה: 23,589.

הערכת מועסקים בישראל מתושבי הכפרים שיושפעו: 597.

מס' מועסקים כולל בכפרים שיושפעו: 2,529.

מועסקים בישראל מכלל המועסקים בכפרים שיושפעו: 23.6%.

לחילופי השטחים של 'מרחב ההסכמה' בתחומי מחוז חברון ישנה השפעה על 2 כפרים פלסטיניים, בעלי שטח בנוי של 1,920 דונם, בהם חיו ב-2016, 17,892 נפש, מתוכם מועסקים באופן קבוע 3,066 איש. לתושבי הכפרים 939 משקים חקלאיים ש-15.6% מהם בממוצע יישארו בישראל. בבעלות הכפרים 11,900 דונם מתוכם 7,915 דונם אדמה חקלאית ש-86.7% ממנה מעובדת בפועל. הפגיעה בכפרים אלו הינה בשיעורים משתנים בתחומי הבדיקה שהוצגו, אך בממוצע 15.6% מאדמתם הפרטית תישאר בישראל. בהתייחס ליתרת השטח הלא-בנוי הרי שהפגיעה הכללית מחריפה לשיעור של 18.6%.

8.2% מהמועסקים הקבועים יאבדו את מקום עבודתם (בחקלאות), ועוד 11% מבני המשפחה העובדים בחקלאות באופן זמני. ב-2016 ניתנו בממוצע 23,589 אישורי עבודה בישראל ובהתנחלויות בגזרת חברון. מתוכם (בממוצע) ניתנו 597 אישורים לתושבי הכפרים הללו המהווים 23.6% מסך המועסקים בכפר הללו. בהינתן גבול קבע ובאם ייקבע משטר גבול סגור יש להוסיף שיעור זה לאחוז המועסקים שיאבד את מקום עבודתו הקבוע.

'אצבע' אריאל

דיר בלוט³²

אוכלוסיית הכפר מנתה ב-2016 3,877 נפש, מתוכם 990 מועסקים (37.3%). בכפר 355 משקים חקלאיים ובהם עובדים 71 בני משפחה באופן קבוע ו-6 שכירים. סה"כ באופן קבוע: 77 (7.8%), ועוד 682 בני משפחה באופן זמני. בהינתן ה'אצבע', בממוצע, 138 משקים יוותרו בישראל, ו-29 עובדים קבועים יאבדו את עבודתם בחקלאות המהווים 3% ממספר המועסקים בכפר (ו-264 בני משפחה זמניים).

לתושבי הכפר 13,384 דונם בבעלות פרטית, מתוכם 4,325 דונם אדמה חקלאית ש-80.2% ממנה מעובדים בפועל. מתוך סה"כ האדמות הפרטיות יישארו מחוץ לאצבע 8,239 דונם שמתוכם 467 דונם השטח הבנוי של הכפר. בתוך ה'אצבע' יוותרו 5,145 דונם (38.4% מסך כל האדמות הפרטיות ו-39.8% מיתרת השטח הלא-בנוי). לכפר אין מקורות מים עצמאיים.

הכפר מקיים קשרי משפחה עם הכפרים א-זאוויה וראפאת. בהינתן ה'אצבע' תישמר אליהם התנועה הנוכחית. בכפר מרפאה מקומית ולצורך שירותי עיר המחוז בסלפית יידרש מעבר מזרחה מתחת לכביש 446.

ראפאת³²

אוכלוסיית הכפר מנתה ב-2016 2,258 נפש, מתוכם 407 מועסקים (38.6%). בכפר משקים חקלאיים ובהם עובדים 43 בני משפחה באופן קבוע ללא שכירים. סה"כ באופן קבוע: 43 (19.8%), ועוד 227 בני משפחה באופן זמני. בהינתן ה'אצבע', בממוצע, 13 משקים יוותרו בישראל, ושני עובדים קבועים יאבדו את עבודתם בחקלאות המהווים 0.5% ממספר המועסקים בכפר (ו-14 בני משפחה זמניים).

³² נתוני הכפר מתייחסים להשלכות של 'מרחב ההסכמה' ו'אצבע' אריאל.

לתושבי הכפר 2,417 דונם בבעלות פרטית, מתוכם 1,255 דונם אדמה חקלאית ש-84.9% ממנה מעובדים בפועל. מתוך סה"כ האדמות הפרטיות יישארו מחוץ ל'אצבע' 2,293 דונם שמתוכם 258 דונם השטח הבנוי של הכפר. בתוך ה'אצבע' ייוותרו 134 דונם (5.8% מסך כל האדמות הפרטיות ו-5.8% מיתרת השטח הלא-בנוי). לכפר אין מקורות מים עצמאיים.

לכפר קשרי משפחה עם א-זאויה ודיר בלוט שהתנועה אליהם תישמר בהינתן ה'אצבע'. בכפר מרפאה מקומית ולצורך שירותי עיר המחוז בסלפית יידרש מעבר מזרחה מתחת לכביש 446.

א-לובן

אוכלוסיית הכפר מנתה ב-2016 1,889, מתוכם 304 מועסקים (35%). בכפר 94 משקים חקלאיים ובהם עובדים 58 בני משפחה באופן קבוע ללא שכירים. סה"כ באופן קבוע: 58 (19.1%), ועוד 126 בני משפחה באופן זמני. בהינתן ה'אצבע', בממוצע, 2 משקים ייוותרו בישראל, ועובד קבוע אחד יאבד את עבודתו בחקלאות המהווה 3% ממספר המועסקים בכפר (ו-3 בני משפחה זמניים).

לתושבי הכפר 5,797 דונם בבעלות פרטית. מתוכם 1,193 דונם אדמה חקלאית ש-87.1% ממנה מעובדים בפועל. מתוך סה"כ האדמות הפרטיות יישארו מחוץ ל'אצבע' 5,672 דונם שמתוכם 147 דונם השטח הבנוי של הכפר. בתוך ה'אצבע' ייוותרו 125 דונם (2.1% מסך כל האדמות הפרטיות ו-2.2% מיתרת השטח הלא-בנוי). לכפר אין מקורות מים עצמאיים.

בכפר אין מרפאה מקומית ולצורך שירותי עיר המחוז בסלפית יידרש מעבר מזרחה מתחת לכביש 446.

קרוות בני חסן

אוכלוסיית הכפר מנתה ב-2016 4,612 נפש, מתוכם 737 מועסקים (31.7%). בכפר 278 משקים חקלאיים ובהם עובדים 52 בני משפחה באופן קבוע ו-2 שכירים. סה"כ באופן קבוע: 54 (7.3%) (ועוד 560 בני משפחה באופן זמני). בהינתן ה'אצבע', בממוצע, 40 משקים ייוותרו בישראל, ו-8 עובדים קבועים יאבדו את עבודתם בחקלאות המהווים 1% ממספר המועסקים בכפר (ו-80 בני משפחה זמניים).

לתושבי הכפר 6,345 דונם בבעלות פרטית בסה"כ. מתוכם 4,271 דונם אדמה חקלאית ש-97.9% ממנה מעובדים בפועל. מתוך סה"כ האדמות הפרטיות יישארו מחוץ ל'אצבע' 5,432 דונם שמתוכם 544 דונם השטח הבנוי של הכפר. בתוך ה'אצבע' ייוותרו 913 דונם (14.4% מסך כל האדמות הפרטיות ו-15.7% מיתרת השטח הלא-בנוי). לכפר אין מקורות מים עצמאיים.

לכפר קשרי משפחה עם סרטא, ברוקין, בדיא, דיר אסתיא. בהינתן ה'אצבע' התנועה לסרטא ובידיא תישמר. לדיר אסתיא יידרש להיסלל כביש חדש ולברוקין יידרש מעבר מתחת לכביש 5 דרומה. בכפר מרפאה מקומית. לצורך שירותי עיר המחוז בסלפית יידרש מעבר דרומה מתחת לכביש 5.

סרטא

אוכלוסיית הכפר מנתה ב-2016 3,070 נפש, מתוכם 824 מועסקים (43.6%). בכפר 190 משקים חקלאיים ובהם עובדים 58 בני משפחה באופן קבוע ו-22 שכירים. סה"כ באופן

קבוע: 80 (%9.7). (ועוד 482 בני משפחה באופן זמני). בהינתן ה'אצבע', בממוצע, 81 משקים יוותרו בישראל, ו-34 עובדים קבועים יאבדו את עבודתם בחקלאות המהווים 4% ממספר המועסקים בכפר (ו-206 בני משפחה זמניים).

לתושבי הכפר 4,324 דונם בבעלות פרטית. מתוכם 2,315 דונם אדמה חקלאית ש-79.6% ממנה מעובדים בפועל. מתוך סה"כ האדמות הפרטיות יישארו מחוץ לאצבע 2,473 דונם שמתוכם 360 דונם השטח הבנוי. בתוך האצבע ייוותרו 1,851 דונם (%42.8 מסך כל האדמות הפרטיות ו-46.7% מיתרת השטח הלא-בנוי). לכפר אין מקורות מים עצמאיים.

לכפר קשרי משפחה עם קרוות בני חסן, חארס, ברוקין וכפר דיק. בהינתן ה'אצבע' התנועה לקרוות בני חסן תישמר, לחארס יידרש להיסלל כביש מצפון ולשני האחרונים יידרש מעבר תת-קרקעי מתחת לכביש 5. בכפר מרפאה מקומית. לצורך שירותי עיר המחוז בסלפית יידרש מעבר דרומה מתחת לכביש 5.

חארס

אוכלוסיית הכפר מנתה ב-2016 3,776 נפש, מתוכם 525 מועסקים (%31). בכפר 229 משקים חקלאיים ובהם עובדים 21 בני משפחה באופן קבוע ללא שכירים. סה"כ באופן קבוע: 21 (%5.9). (ועוד 453 בני משפחה באופן זמני). בהינתן ה'אצבע', בממוצע, 209 משקים יוותרו בישראל, ו-19 עובדים קבועים יאבדו את עבודתם בחקלאות (ו-413 בני משפחה זמניים) המהווים 3.6% ממספר המועסקים בכפר.

לתושבי הכפר 3,931 דונם בבעלות פרטית. מתוכם 1,552 דונם אדמה חקלאית ש-93.9% ממנה מעובדים בפועל. מתוך סה"כ האדמות הפרטיות יישארו מחוץ לאצבע 315 דונם שמתוכם 283 דונם השטח הבנוי. בתוך האצבע ייוותרו 3,616 דונם (%91.3 מסך כל האדמות הפרטיות וכול יתרת השטח הלא-בנוי). לכפר אין מקורות מים עצמאיים.

לכפר קשרי משפחה עם כפר חארס, ברוקין, זיתא ומרדה. בהינתן ה'אצבע' התנועה לזיתא תישמר, בעוד למרדה ולכפר חארס יידרש להיסלל כביש. בכפר ישנה מרפאה. לצורך שירותי עיר המחוז בסלפית יידרש מעבר דרומה מתחת לכביש 5.

ברוקין

אוכלוסיית הכפר מנתה ב-2016 3,926 נפש, מתוכם 321 מועסקים (%30). בכפר 251 משקים חקלאיים ובהם עובדים 22 בני משפחה באופן קבוע ללא שכירים. סה"כ באופן קבוע: 22 (%6.8). (ועוד 659 בני משפחה באופן זמני). בהינתן ה'אצבע', בממוצע, 117 משקים יוותרו בישראל, ו-10 עובדים קבועים יאבדו את עבודתם בחקלאות (ו-344 בני משפחה זמניים) המהווים 3.2% ממספר המועסקים בכפר.

לתושבי הכפר 2,962 דונם בבעלות פרטית. לכפר 3,303 (מעבדים גם סקר) דונם אדמה חקלאית ש-79.2% ממנה מעובדים בפועל. מתוך סה"כ האדמות הפרטיות יישארו מחוץ לאצבע 1,577 דונם שמתוכם 454 דונם השטח הבנוי. בתוך האצבע ייוותרו 1,385 דונם (%46.7 מסך כל האדמות הפרטיות ו-55.2% מיתרת השטח הלא-בנוי). לכפר אין מקורות מים עצמאיים. בכפר מרפאה מקומית. לצורך שירותי עיר המחוז בסלפית תישמר התנועה הקיימת.

סלפית

אוכלוסיית העיר מנתה ב-2016 10,673 נפש, מתוכם 860 מועסקים (32.2%). בעיר 590 משקים חקלאיים ובהם עובדים 111 בני משפחה באופן קבוע ו-37 שכירים. סה"כ באופן קבוע: 148 (17.2%), ועוד 1,330 בני משפחה באופן זמני. בהינתן ה'אצבע', בממוצע, 153 משקים יוותרו בישראל, ו-38 עובדים קבועים יאבדו את עבודתם בחקלאות (ו-284 בני משפחה זמניים) המהווים 4.4% ממספר המועסקים בעיר. לתושבי העיר 4,596 דונם בבעלות פרטית. לכפר 6,184 דונם אדמה חקלאית ש-86.9% ממנה מעובדים בפועל (כולל אדמות סקר). מתוך סה"כ האדמות הפרטיות יישארו מחוץ לאצבע 3,407 דונם שמתוכם 2,023 דונם השטח הבנוי. בתוך האצבע יוותרו 1,189 דונם (25.9% מסך כל האדמות הפרטיות ו-46.2% מיתרת השטח הלא-בנוי). לעיר אין מקורות מים עצמאיים. לתושבי העיר קשרי משפחה עם איסככא, א-לובן, פרחא, כפל חארס וחארס. בעיר מרפאה והיא משמשת עיר המחוז.

כפל חארס

אוכלוסיית הכפר מנתה ב-2016 3,941 נפש, מתוכם 610 מועסקים (32.2%). בכפר 229 משקים חקלאיים ובהם עובדים 9 בני משפחה באופן קבוע ו-7 שכירים. סה"כ באופן קבוע: 16 (2.6%), ועוד 400 בני משפחה באופן זמני. בהינתן ה'אצבע', בממוצע, 163 משקים יוותרו בישראל, ו-11 עובדים קבועים יאבדו את עבודתם בחקלאות המהווים 1.8% ממספר המועסקים בכפר (88 בני משפחה זמניים).

לתושבי הכפר 3,199 דונם בבעלות פרטית. מתוכם 2,329 דונם אדמה חקלאית ש-95.2% ממנה מעובדים בפועל. מתוך סה"כ האדמות הפרטיות יישארו מחוץ לאצבע 921 דונם שמתוכם 441 דונם השטח הבנוי. בתוך האצבע יוותרו 2,278 דונם (71.2% מסך כל האדמות הפרטיות ו-82.6% מיתרת השטח הלא-בנוי). לכפר אין מקורות מים עצמאיים.

לכפר קשרי משפחה עם חארס, זיתא ומרדה. בהינתן ה'אצבע' התנועה לזיתא הרחוקה תישמר, בעוד למרדה ולחארס יידרש להיסלל כביש מצפון. בכפר יש מרפאה, אך לצורך שירותי עיר המחוז בסלפית יידרש מעבר דרומה מתחת לכביש 5.

מרדה

אוכלוסיית הכפר מנתה ב-2016 2,417 נפש, מתוכם 373 מועסקים (32.1%). בכפר 174 משקים חקלאיים ובהם עובדים 19 בני משפחה באופן קבוע וללא שכירים. סה"כ באופן קבוע: 19 (5%), ועוד 410 בני משפחה באופן זמני. בהינתן ה'אצבע', בממוצע, 37 משקים יוותרו בישראל, ו-4 עובדים קבועים יאבדו את עבודתם בחקלאות, המהווים 1.1% ממספר המועסקים בכפר.

לתושבי הכפר 4,828 דונם בבעלות פרטית. מתוכם 1,371 דונם אדמה חקלאית ש-98% ממנה מעובדים בפועל. מתוך סה"כ האדמות הפרטיות יישארו מחוץ לאצבע 3,785 דונם שמתוכם 353 דונם השטח הבנוי. בתוך האצבע יוותרו 1,043 דונם (21.6% מסך כל האדמות הפרטיות ו-23.2% מיתרת השטח הלא-בנוי). לכפר אין מקורות מים עצמאיים.

לכפר קשרי משפחה עם איסככא, סלפית וג'מעין. בהינתן ה'אצבע' התנועה לג'מעין תישמר, לאיסככא ולסלפית תישמר התנועה הנוכחית המאגפת את אריאל ממזרח. בכפר מרפאה מקומית.

איסכא

אוכלוסיית הכפר מנתה ב-2016 1,107 נפש, מתוכם 191 מועסקים (31%). בכפר 121 משקים חקלאיים ובהם עובדים 5 בני משפחה באופן קבוע ושכיר אחד. סה"כ באופן קבוע: 6 (3.1%), ועוד 417 בני משפחה באופן זמני. בהינתן ה'אצבע', לא יחול שינוי.

לתושבי הכפר 2,635 דונם בבעלות פרטית. מתוכם 1,559 דונם אדמה חקלאית ש-89.9% ממנה מעובדים בפועל. מתוך סה"כ האדמות הפרטיות יישארו מחוץ לאצבע 2,672 דונם שמתוכם 105 דונם השטח הבנוי. בתוך האצבע ייוותרו 8 דונם (0.3% מסך כל האדמות הפרטיות). לכפר אין מקורות מים עצמאיים.

לכפר קשרי משפחה עם מרדה, א-זאוויה וא-לובן. בהינתן ה'אצבע' התנועה למרדה תישמר מסביב לאריאל, לא-זאוויה יידרש מעבר מתחת לכביש 446 ולא-לובן התנועה הנוכחית תישמר מדרום לעופרים. בכפר אין מרפאה מקומית. התנועה לעיר המחוז סלפית הינה קצרה ותישמר.

כפר א-דיכ

אוכלוסיית הכפר מנתה ב-2016 5,524 נפש, מתוכם 282 מועסקים (34%). בכפר 436 משקים חקלאיים ובהם עובדים 127 בני משפחה באופן קבוע ו-2 שכירים. סה"כ באופן קבוע: 129 (45.7%), ועוד 850 בני משפחה באופן זמני. בהינתן ה'אצבע', בממוצע, 187 משקים ייוותרו בישראל, ו-55 עובדים קבועים יאבדו את עבודתם בחקלאות המהווים 1.1% ממספר המועסקים בכפר (365 בני משפחה זמניים).

לתושבי הכפר 7,727 דונם בבעלות פרטית. מתוכם 4,175 דונם אדמה חקלאית ש-90.1% ממנה מעובדים בפועל. מתוך סה"כ האדמות הפרטיות יישארו מחוץ לאצבע 4,407 דונם שמתוכם 655 דונם השטח הבנוי. בתוך האצבע ייוותרו 3,320 דונם (43% מסך כל האדמות הפרטיות ו-47% מיתרת השטח הלא-בנוי). לכפר אין מקורות מים עצמאיים.

לכפר קשרי משפחה עם מסחה וברוקין וקשרי מסחר עם ראפאת. בהינתן ה'אצבע' התנועה לברוקין תישמר, למסחה ולראפאת יידרש מעבר מתחת לכביש 446. לסלפית תישמר התנועה הנוכחית. בכפר מרפאה מקומית.

עבוד

אוכלוסיית הכפר מנתה ב-2016 2,667 נפש, מתוכם 550 מועסקים (38.9%). בכפר 213 משקים חקלאיים ובהם עובדים 474 בני משפחה באופן קבוע ו-26 שכירים. סה"כ באופן קבוע: 500 (90.1%), ועוד 27 בני משפחה באופן זמני. בהינתן ה'אצבע', בממוצע, 13 משקים ייוותרו בישראל, ו-30 עובדים קבועים יאבדו את עבודתם בחקלאות (ו-2 בני משפחה זמניים) המהווים 5.4% ממספר המועסקים הקבועים בכפר.

לתושבי הכפר 6,419 דונם בבעלות פרטית בסה"כ. מתוכם 4,885 דונם אדמה חקלאית ש-57.7% ממנה מעובדים בפועל. מתוך סה"כ האדמות הפרטיות יישארו מחוץ לאצבע 6,066 דונם שמתוכם 319 דונם השטח הבנוי. בתוך האצבע ייוותרו 353 דונם (5.5% מסך כל האדמות הפרטיות ו-5.8% מיתרת השטח הלא-בנוי). לכפר אין מקורות מים עצמאיים.

לכפר קשרי משפחה עם דיר ע'סאנה, דיר אבו משעל וקרוות בני זייד. בהינתן ה'אצבע' התנועה לכולם תישמר. לסלפית תישמר התנועה הנוכחית. בכפר מרפאה מקומית.

'אצבע' קדומים

חבלה³³

אוכלוסיית חבלה מנתה ב-2016 7,491 נפש, מתוכם מועסקים 1,229 (35.5%) השתתפות בכוח העבודה). בכפר 161 משקים חקלאיים ובהם עובדים באופן קבוע 428 בני משפחה (ועוד 5 בני משפחה באופן זמני) ועוד 7 שכירים. סה"כ - 435 (35.4%) ממספר המועסקים בכפר). בהינתן ה'אצבע', בממוצע, 94 משקים ימצאו בישראל, ו-254 איש יאבדו את מקום עבודתם הקבוע בחקלאות (20.7% ממספר המועסקים בכפר).

בבעלות תושבי הכפר 3,965 דונם, מתוכם 1,026 דונם אדמה חקלאית ש-86% ממנה מעובדים בפועל. מתוך סך כל האדמות שבבעלות תושבי הכפר יישארו מחוץ לאצבע 2,620 דונם שמתוכם שטחו הבנוי של הכפר על 564 דונם. ב'אצבע' יותרו 1,345 דונם המהווים 58.4% מסך האדמות הפרטיות אך 68.1% מיתרת השטח הלא-בנוי. כמו כן, שניים מתוך 11 מקורות המים של הכפר יישארו ב'אצבע' (18.1%).

הכפר מקיים קשרי משפחה עם הכפרים ג'ית וכפר קדום, הנמצאים מצפון ל'אצבע', וכן עם מסחה מדרום לעץ אפרים. בהיעדר יכולת להתחבר לכביש 55 (קלקיליה-שכם) בשל הצורך לעקוף את אלפי מנשה, התנועה מתקיימת דרך כפר תולת ומשם צפונה. בהינתן ה'אצבע' התנועה תידרש לקיים מעקף צפוני עמוק דרך כפר סור-אל-פונדוק-כפר קדום-ג'ית. במקרה זה תארך הנסיעה פי 1.5 לערך - מ-11 ק"מ על כביש 55 ל-25 ק"מ (דרכים ירדניות ישנות). לחילופין ניתן לסלול כביש חדש בין חירבת סיר, חג'ה וכפר קדום באורך של למעלה מ-10 ק"מ בתוואי הררי. התנועה למסחה תיוותר ללא שינוי.

הכפר מקיים קשרי מסחר בעיקר עם קלקיליה, עיר המחוז, ומקבל את שירותיו העירוניים והרפואיים שם. התנועה מתקיימת באמצעות מעבר מתחת לכביש 55 המחבר את אלפי מנשה עם ה'קו הירוק'.

כפר תולת³⁴

אוכלוסיית הכפר מנתה ב-2016 4,882 נפש, מתוכם 839 מועסקים (34.1%). בכפר 394 משקים חקלאיים ובהם עובדים 504 בני משפחה באופן קבוע, ו-7 שכירים. סה"כ מועסקים בחקלאות באופן קבוע 511 (60.9%), ועוד 596 בני משפחה באופן זמני. בהינתן ה'אצבע', בממוצע, 62 משקים יותרו בישראל, ו-81 עובדים קבועים יאבדו את עבודתם בחקלאות המהווים 9.4% ממספר המועסקים בכפר (בנוסף ל-25 בני משפחה זמניים).

לתושבי הכפר 18,181 דונם בבעלות פרטית, מתוכם 6,710 דונם אדמה חקלאית שרק 70% ממנה מעובדים בפועל. מתוך סה"כ האדמות הפרטיות יישארו מחוץ לאצבע 16,055 דונם

³³ נתוני הכפר מתייחסים להשלכות של 'מרחב ההסכמה' ו'אצבע' אריאל.

³⁴ נתוני הכפר מתייחסים לפגיעה באדמותיו באופן מצטבר ('מרחב ההסכמה' ועוד 'אצבע' קדומים).

שמתוכם 390 דונם הם שטחו הבנוי של הכפר. בתוך האצבע 2,866 דונם המהווים 15.7 אחוזים מסך אדמות הכפר ו-16.1% מסך יתרת השטח הלא-בנוי. כמו כן, אחד מתוך 4 מקורות המים יישאר ב'אצבע' (25%).

הכפר מקיים קשרי משפחה עם כפר לאקף ועזון הנמצאים מצפון לאצבע. התנועה לעזון מתקיימת בכביש חוצה כביש 55 ולכפר לאקף בדרך עפר. בהינתן ה'אצבע' יידרש לבנות מעבר תת-קרקעי ולסלול את דרך העפר. הכפר מקיים קשרי מסחר בעיקר עם הכפר קדום באמצעות כביש 55. בהינתן ה'אצבע' הנוסע יידרש להכפיל את מרחק נסיעתו דרך כפר סור-אל-פונדוק-כפר קדום, או לחילופין לסלול הכביש בין חירבת סיר, חג'ה וכפר קדום (10 ק"מ). בכפר מרפאה מקומית ונגישותו לעיר המחוז קלקיליה הינה דרך חבלה.

עזון

אוכלוסיית הכפר מנתה ב-2016 9,738 נפש, מתוכם 1,469 מועסקים (32.6%). בכפר 96 משקים חקלאיים ובהם עובדים 1,188 בני משפחה באופן קבוע, ו-48 שכירים. סה"כ באופן קבוע: 1,236 (56%), ועוד 332 בני משפחה באופן זמני. בהינתן ה'אצבע', בממוצע, 31 משקים יוותרו בישראל, ו-404 עובדים קבועים יאבדו את עבודתם בחקלאות המהווים 27.5% ממספר המועסקים בכפר (בנוסף ל-108 בני משפחה זמניים).

לתושבי הכפר 16,645 דונם בבעלות פרטית, מתוכם 5,743 דונם אדמה חקלאית ש-91.7% ממנה מעובדים בפועל. מתוך סה"כ האדמות הפרטיות יישארו מחוץ לאצבע 11,199 דונם שמתוכם 837 דונם השטח הבנוי של הכפר. בתוך ה'אצבע' יוותרו 5,446 דונם (32.7% מסך האדמות הפרטיות ו-34.4% מיתרת השטח הלא-בנוי). כמו כן, אחד מתוך 4 מקורות המים יישאר באצבע (25%).

הכפר מקיים קשרי משפחה עם חירבת סיר, ג'וס, כפר תולת, כפר לאקף ודיר איסתיא, וקשרי מסחר עם שלושת הראשונים. בהינתן ה'אצבע' התנועה לחירבת סיר וג'וס תישמר במתכונתה. לכפר תולת ידרש מעבר תת-קרקעי לכביש 55, לכפר לאקף ידרש כביש שייסלל מחירבת סיר. לדיר איסתיא יידרש פתרון תחבורתי מורכב החוצה את האצבע באזור קדומים באזור טופוגרפי תלול מאוד, או לחילופין הסדר תנועה בתוך ישראל. בכפר שלוש מרפאות מקומיות וקיימת נגישות מלאה לקלקיליה עיר המחוז.

כפר לאקף

אוכלוסיית הכפר מנתה ב-2016 1,066 נפש, מתוכם 191 מועסקים (32.7%). בכפר 102 משקים חקלאיים ובהם עובדים 15 בני משפחה באופן קבוע. סה"כ עובדים באופן קבוע: 15 (7.8%) (ועוד 260 בני משפחה באופן זמני). בהינתן ה'אצבע', בממוצע, 27 משקים יוותרו בישראל, ו-4 עובדים קבועים יאבדו את עבודתם בחקלאות המהווים 2% ממספר המועסקים בכפר (בנוסף ל-62 בני משפחה זמניים).

לתושבי הכפר 2,159 דונם בבעלות פרטית, מתוכם 1,927 דונם אדמה חקלאית שרק 75.3% ממנה מעובדים בפועל. מתוך סה"כ האדמות הפרטיות יישארו מחוץ לאצבע 1,641 דונם שמתוכם 126 דונם השטח הבנוי של הכפר. בתוך ה'אצבע' יוותרו 518 דונם (24% מסך כל האדמות הפרטיות ו-25.5% מיתרת השטח הלא-בנוי). לכפר אין מקורות מים עצמאיים.

הכפר מקיים קשרי משפחה עם כפר תולת, ג'יוס, עזון ואמאטין וקשרי מסחר עם שני הראשונים. בהינתן ה'אצבע' התנועה לג'יוס ועזון תישמר. לכפר תולת יידרש מעבר תת-קרקעי לכביש 55. לאמאטין יידרש להיסלל כביש לבקע אל חטאב. לעיר המחוז קלקיליה יידרש חיבור לחבלה ומשם דרך המנהרה מתחת לכביש 55.

דיר איסתיא

אוכלוסיית הכפר מנתה ב-2016 3,817 נפש, מתוכם 672 מועסקים (34.1%). בכפר 213 משקים חקלאיים ובהם עובדים 18 בני משפחה באופן קבוע ושכיר אחד. סה"כ באופן קבוע: 19 (2.8%) (ועוד 329 בני משפחה באופן זמני). בהינתן ה'אצבע', בממוצע, 85 משקים יוותרו בישראל, ו-8 עובדים קבועים יאבדו את עבודתם בחקלאות (ו-126 בני משפחה זמניים) המהווים 1% ממספר המועסקים בכפר.

לתושבי הכפר 13,384 דונם בבעלות פרטית, מתוכם 4,325 דונם אדמה חקלאית ש-80.1% ממנה מעובדים בפועל. מתוך סה"כ האדמות הפרטיות יישארו מחוץ ל'אצבע' 8,239 דונם שמתוכם 467 דונם השטח הבנוי של הכפר. בתוך האצבע יוותרו 5,145 דונם (38.4% מסך כל האדמות הפרטיות ו-39.8% מיתרת השטח הלא-בנוי). לכפר אין מקורות מים עצמאיים.

הכפר מקיים קשרי משפחה עם קרוות בני חסן, ברוקין, סרטא, בידיה ומרדה. בהינתן ה'אצבע' (ו'אצבע' אריאל), לקרוות בני חסן יידרש להיסלל כביש וממנו תהיה הגישה לסרטא ולבידיה, לברוקין יידרש מעבר תת-קרקעי לכביש 5, ולסרטא תישמר התנועה הנוכחית. ביישוב מרפאה מקומית והתנועה לסלפית עיר המחוז תתחייב במעבר תת-קרקעי לכביש 5.

ג'יוספוט

אוכלוסיית הכפר מנתה ב-2016 2,638 מתוכם 434 מועסקים (33.6%). בכפר 226 משקים חקלאיים ובהם עובדים 83 בני משפחה באופן קבוע ושכיר אחד. סה"כ באופן קבוע: 84 (19.3%). (ועוד 585 בני משפחה באופן זמני). בהינתן ה'אצבע', בממוצע, 197 משקים יוותרו בישראל, ו-73 עובדים קבועים יאבדו את עבודתם בחקלאות המהווים 1% ממספר המועסקים בכפר (בנוסף ל-509 בני משפחה זמניים).

לתושבי הכפר 5,072 דונם בבעלות פרטית, לכפר 5,593 דונם של אדמה חקלאית (מעבד גם אדמת סקר) ש-74.9% ממנה מעובדים בפועל. מתוך סה"כ האדמות הפרטיות יישארו מחוץ לאצבע 652 דונם שמתוכם 296 דונם השטח הבנוי. בתוך האצבע יוותרו 4,420 דונם (87.1% מסך כל האדמות הפרטיות ו-98.7% מיתרת השטח הלא-בנוי). לכפר אין מקורות מים עצמאיים.

הכפר מקיים קשרי משפחה עם אל-פונדוק, אמאטין, חבלה וכפר לאקף וקשרי מסחר עם חבלה ראפאת ואמאטין. בהינתן ה'אצבע' התנועה לאל-פונדוק תשמר במתכונתה הנוכחית. יידרש מעבר תת-קרקעי מתחת לכביש 55 בעבור אמאטין הנמצאת ממזרח, מעבר נוסף בעבור חבלה הנמצאת ממערב ומשם דרומה במעבר נוסף מתחת לכביש 5 לראפאת.

בכפר מרפאה מקומית ולצורך שירותי עיר המחוז בקלקיליה יידרש להמשיך מחבלה צפונה באמצעות המנהרה הקיימת מתחת לכביש 55 באזור אלפי מנשה.

אל-פונדוק

אוכלוסיית הכפר מנתה ב-2016 941 נפש, מתוכם 167 מועסקים (25.4%). בכפר 68 משקים חקלאיים ובהם עובדים 41 בני משפחה באופן קבוע ו-5 שכירים. סה"כ באופן קבוע: 46 (27.5%). (ועוד 128 בני משפחה באופן זמני). בהינתן ה'אצבע', בממוצע, 52 משקים יווותרו בישראל, ו-35 עובדים קבועים יאבדו את עבודתם בחקלאות המהווים 21% ממספר המועסקים בכפר (בנוסף ל-97 בני משפחה זמניים).

לתושבי הכפר 1,592 דונם בבעלות פרטית בסה"כ, 1012 דונם אדמה חקלאית ש-89.7% ממנה מעובדים בפועל. מתוך סה"כ האדמות הפרטיות יישארו מחוץ לאצבע 374 דונם שמתוכם 263 דונם השטח הבנוי. בתוך האצבע ייוותרו 1,218 דונם (76.5% מסך כל האדמות הפרטיות ו-91.6% מיתרת השטח הלא-בנוי). לכפר אין מקורות מים עצמאיים.

הכפר מקיים קשרי משפחה עם כפר קדום ג'ית וחבלה וקשרי מסחר עם כפר קדום וראפאת. בהינתן ה'אצבע' התנועה לכפר קדום וג'ית תדרוש מעקף מצפון לכביש 55. לחבלה יידרש מעבר תת-קרקעי מתחת לכביש 55 מערבה, ומשם דרומה במעבר נוסף מתחת לכביש 5 לראפאת.

בכפר אין מרפאה מקומית ולצורך שירותי עיר המחוז בקלקיליה יידרש להמשיך מחבלה צפונה באמצעות המנהרה הקיימת מתחת לכביש 55 באזור אלפי מנשה.

אמאטין

אוכלוסיית הכפר מנתה ב-2016 2,973 נפש, מתוכם 450 מועסקים (33.4%). לכפר 242 משקים חקלאיים ובהם עובדים 91 בני משפחה באופן קבוע ו-8 שכירים. סה"כ באופן קבוע: 99 (22%), ועוד 620 בני משפחה באופן זמני. בהינתן ה'אצבע', בממוצע, 119 משקים יווותרו בישראל, ו-50 עובדים קבועים יאבדו את עבודתם בחקלאות המהווים 10.9% ממספר המועסקים בכפר (לצד 306 בני משפחה זמניים).

לתושבי הכפר 2,919 דונם בבעלות פרטית. לכפר 3,645 דונם אדמה חקלאית ש-72.8% ממנה מעובדים בפועל (נוסף לאדמות סקר). מתוך סה"כ האדמות הפרטיות יישארו מחוץ לאצבע 1,477 דונם שמתוכם 389 דונם השטח הבנוי. בתוך האצבע ייוותרו 1,442 דונם (49.4% מסך כל האדמות הפרטיות ו-57% מיתרת השטח הלא-בנוי). לכפר אין מקורות מים עצמאיים.

הכפר מקיים קשרי משפחה עם כפר קדום, ג'ית, ג'ינספוט וכפר לאקף וקשרי מסחר עם שלושת האחרונים. בהינתן ה'אצבע' התנועה לג'ית תחייב השלמת קטע כביש, והתנועה לכפר קדום, כפר לאקף וג'ינספוט תדרוש מעבר תת-קרקעי לכביש 55. בכפר אין מרפאה מקומית ולצורך שירותי עיר המחוז בקלקיליה יידרש מעבר צפונה מתחת לכביש 55.

כפר קדום

אוכלוסיית הכפר מנתה ב-2016 3,621 נפש, מתוכם 577 מועסקים (30.4%). בכפר 278 משקים חקלאיים ובהם עובדים 121 בני משפחה באופן קבוע ו-80 שכירים. סה"כ באופן קבוע: 201 (34.8%), ועוד 916 בני משפחה באופן זמני. בהינתן ה'אצבע', בממוצע, 161 משקים יווותרו בישראל, ו-16 עובדים קבועים יאבדו את עבודתם בחקלאות המהווים 20% ממספר המועסקים בכפר (בנוסף ל-531 בני משפחה זמניים).

לתושבי הכפר 8,968 דונם בבעלות פרטית. 6,421 דונם אדמה חקלאית ש-73.7% ממנה מעובדים בפועל. מתוך סה"כ האדמות הפרטיות יישארו מחוץ לאצבע 3,769 דונם שמתוכם 422 דונם השטח הבנוי. בתוך האצבע ייוותרו 5,199 דונם (58% מסך כל האדמות הפרטיות ו-60.8% מיתרת השטח הלא-בנוי). לכפר אין מקורות מים עצמאיים.

הכפר מקיים קשרי משפחה עם קוצ'ין, ג'ית, צרה, תל, בית ליד, אמאתין, פרח, חאג'ה, וקור וקשרי מסחר עם חבלה, צרה ובית ליד. בהינתן ה'אצבע' התנועה מזרחה ודרומה תחייב מעברים תת-קרקעיים לכביש 55. בכפר אין מרפאה מקומית ולצורך שירותי עיר המחוז בקלקיליה יידרש מעבר צפונה מתחת לכביש 55.

ג'ית

אוכלוסיית הכפר מנתה ב-2016 2,735 נפש, מתוכם 453 מועסקים (33.8%). בכפר 167 משקים חקלאיים ובהם עובדים 56 בני משפחה באופן קבוע ו-6 שכירים. סה"כ באופן קבוע: 62 (13.7%). (ועוד 437 בני משפחה באופן זמני). בהינתן ה'אצבע', בממוצע, 18 משקים יוותרו בישראל, ו-7 עובדים קבועים יאבדו את עבודתם בחקלאות המהווים 1.5% ממספר המועסקים בכפר (בנוסף ל-47 בני משפחה עובדים זמניים).

לתושבי הכפר 4,174 דונם בבעלות פרטית, מתוכם 2,736 דונם אדמה חקלאית ש-93.7% ממנה מעובדים בפועל. מתוך סה"כ האדמות הפרטיות יישארו מחוץ לאצבע 3,724 דונם שמתוכם 364 דונם השטח הבנוי. בתוך האצבע ייוותרו 450 דונם (10.8% מסך כל האדמות הפרטיות ו-11.8% מיתרת השטח הלא-בנוי). לכפר אין מקורות מים עצמאיים.

הכפר מקיים קשרי משפחה עם כפר קדום, אל-פונדוק, צרה, בית איבא ואמאתין וקשרי מסחר עם צרה, בית ליד, אל-פונדוק ובית איבא. בהינתן ה'אצבע' לכפר קדום תידרש סלילת קטע כביש, כך גם לאל-פונדוק דרך חג'ה. לצרה, לבית איבא, לבית ליד ולאמאתין תישמר התנועה. בכפר מרפאה מקומית ולצורך שירותי עיר המחוז בקלקיליה יידרש מעבר צפונה מתחת לכביש 55.

מרקם החיים המבוסס על קשרי משפחה ומסחר מבוסס רובו ככולו על ציר 55 המחבר בין קלקיליה ושכם. הוצאתו של ציר זה ממרקם החיים יחייב בניית מערכת חדשה המבוססת על מעברים וגשרים מתחת ועל כביש 55 ובניית כבישים חדשים המחברים בין הכפרים. מענה זה אינו מתיישב עם הפיתוח הארצי של המדינה הפלסטינית העתידית ועם הצורך במערכת כבישים היררכית, ומצב זה יחייב יצירת כביש חלופי לכביש 55 ברמה הארצית שיאלץ במידה רבה להתמודד עם הטופוגרפיה המקומית הקשה ולמצוא תוואי מלאכותי בפריסה ההתיישבותית.

'אצבע' עפרה-בית אל

כפר עקב

אוכלוסיית הכפר, שרובו המכריע בתחום המוניציפאלי של ירושלים, מנתה ב-2016 1,066 נפש, מתוכם 191 מועסקים (24%). בכפר 102 מחזיקים במשקים חקלאיים ובהם עובדים 15 בני משפחה באופן קבוע ללא שכירים. סה"כ מועסקים באופן קבוע 15 איש (7.8%) ועוד 260 בני משפחה באופן זמני. בהינתן ה'אצבע', בממוצע, כל המשקים יוותרו בישראל, וכל העובדים

הקבועים, המהווים 24% ממספר המועסקים הקבועים בכפר, יאבדו את עבודתם בחקלאות. לתושבי הכפר 1,588 דונם בבעלות פרטית בסה"כ. לכפר 1,927 דונם אדמה חקלאית ש-75.3% ממנה מעובדים בפועל. מתוך סה"כ האדמות הפרטיות יישארו מחוץ לאצבע 1,162 דונם שכולו שטח בנוי. בתוך האצבע ייוותרו 426 דונם (26.8% מסך כל האדמות הפרטיות וכל יתרת השטח הלא-בנוי). לכפר אין מקורות מים עצמאיים.

לכפר קשרי משפחה עם רמאללה, אל-בירה, קלנדיה וא-רם. בהינתן ה'אצבע' התנועה לשלושת הראשונים תישמר ולא-רם יידרש מעבר מתחת לכביש 60. בכפר אין מרפאה מקומית (שייך מוניציפלית כיום לירושלים). התנועה לעיר המחוז רמאללה תישמר.

א-רם

אוכלוסיית העיירה מנתה ב-2016 23,800 נפש, מתוכם 3,107 מועסקים (39%). בעיירה 41 משקים חקלאיים ובהם עובדים 49 בני משפחה באופן קבוע ו-2 שכירים. סה"כ מועסקים באופן קבוע 51 (1.7%), ועוד 50 בני משפחה באופן זמני. בהינתן ה'אצבע', בממוצע, כל המשקים יוותרו בישראל, וכל העובדים הקבועים יאבדו את עבודתם בחקלאות, המהווים 1.7% ממספר המועסקים הקבועים בכפר.

לתושבי העיירה 2,453 דונם בבעלות פרטית. לעיירה 64 דונם אדמה חקלאית ש-92% ממנה מעובדים בפועל. מתוך סה"כ האדמות הפרטיות יישארו מחוץ לאצבע 2,295 דונם שכולו השטח הבנוי. בתוך האצבע ייוותרו 158 דונם (6.4% מסך כל האדמות הפרטיות וכל יתרת השטח הלא-בנוי). לכפר אין מקורות מים עצמאיים.

לכפר קשרי משפחה עם מכמס, ג'בעה, כפר עקב וביר נבאלה. בהינתן ה'אצבע' התנועה לשלושת האחרונים תישמר ולמכמס יידרש מעבר מתחת לכביש 60. בכפר מרפאה מקומית. התנועה לעיר המחוז רמאללה תישמר.

ג'בעה

אוכלוסיית הכפר מנתה ב-2016 3,721 נפש מתוכם 411 מועסקים (26%). בכפר 80 משקים חקלאיים ובהם עובדים 113 בני משפחה באופן קבוע ו-6 שכירים. סה"כ מועסקים באופן קבוע 119 (28.9%), ועוד 153 בני משפחה באופן זמני. בהינתן ה'אצבע', בממוצע, 34 מהמשקים יוותרו בישראל, ו-51 עובדים קבועים יאבדו את עבודתם בחקלאות, המהווים 12.4% ממספר המועסקים הקבועים בכפר (לצד 65 בני משפחה העובדים זמני).

לתושבי הכפר 6,156 דונם בבעלות פרטית. לכפר 336 דונם אדמה חקלאית ש-80.3% ממנה מעובדים בפועל. מתוך סה"כ האדמות הפרטיות יישארו מחוץ לאצבע 3,560 דונם שמתוכם 490 דונם השטח הבנוי. בתוך האצבע ייוותרו 2,596 דונם (42.8% מסך כל האדמות הפרטיות ו-45.8% מיתרת השטח הלא-בנוי). לכפר אין מקורות מים עצמאיים. בכפר מרפאה מקומית. התנועה לעיר המחוז רמאללה תישמר.

חיזמה

אוכלוסיית הכפר מנתה ב-2016 7,331 נפש, מתוכם 1,049 מועסקים (35%). בכפר 120 משקים חקלאיים ובהם עובדים 252 בני משפחה באופן קבוע ללא שכירים. סה"כ מועסקים

באופן קבוע 252 (24%) ועוד 66 בני משפחה באופן זמני. בהינתן ה'אצבע', בממוצע, 9 מהמשקים יוותרו בישראל, ו-19 עובדים קבועים יאבדו את עבודתם בחקלאות, המהווים 1.8% ממספר המועסקים הקבועים בכפר (לצד 5 בני משפחה העובדים זמני).

לתושבי הכפר 3,872 דונם בבעלות פרטית. לכפר 1,792 דונם אדמה חקלאית ש-47% ממנה מעובדים בפועל. מתוך סה"כ האדמות הפרטיות יישארו מחוץ לאצבע 3,573 דונם שמתוכן 1,057 דונם השטח הבנוי. בתוך האצבע יוותרו 299 דונם (7.7% מסך כל האדמות הפרטיות ו-8.3% מיתרת השטח הלא-בנוי). לכפר אין מקורות מים עצמאיים.

לכפר קשרי משפחה עם מכמס, שועפת, ג'בעה וענתה. בהינתן ה'אצבע' בתנועה תישמר. בכפר מרפאה מקומית. התנועה לעיר המחוז רמאללה תישמר.

בורקה

אוכלוסיית הכפר מנתה ב-2016 2,675 נפש, מתוכם 423 מועסקים (34.3%). בכפר 89 משקים חקלאיים ובהם עובדים 122 בני משפחה באופן קבוע ו-6 שכירים. סה"כ מועסקים באופן קבוע 128 איש (30.3%), ועוד 24 בני משפחה באופן זמני. בהינתן ה'אצבע', בממוצע, 23 מהמשקים יוותרו בישראל, ו-64 עובדים קבועים, המהווים 15.1% ממספר המועסקים הקבועים בכפר, יאבדו את עבודתם בחקלאות (לצד 6 בני משפחה העובדים באופן זמני).

לתושבי הכפר 5,377 דונם בבעלות פרטית. לכפר 610 דונם אדמה חקלאית ש-88.8% ממנה מעובדים בפועל. מתוך סה"כ האדמות הפרטיות יישארו מחוץ לאצבע 4,099 דונם שמתוכן 696 דונם השטח הבנוי. בתוך האצבע יוותרו 1368 דונם (25.4% מסך כל האדמות הפרטיות ו-29.2% מיתרת השטח הלא-בנוי). לכפר אין מקורות מים עצמאיים.

לכפר קשרי משפחה עם ביתין ודיר דיבואאן. בהינתן ה'אצבע' התנועה תישמר לביתין, ויידרש מעבר תת-קרקעי לכביש 60 לדיר דיבואאן. בכפר מרפאה מקומית. התנועה לעיר המחוז רמאללה תישמר.

אל-בירה

אוכלוסיית העיר מנתה ב-2016 48,887 נפש, מתוכם 9,372 מועסקים (35.6%). בעיר 268 משקים חקלאיים ובהם עובדים 225 בני משפחה באופן קבוע ו-104 שכירים. סה"כ מועסקים באופן קבוע 329 איש (3.5%), ועוד 276 בני משפחה באופן זמני. בהינתן ה'אצבע', בממוצע, 104 מהמשקים יוותרו בישראל, ו-127 עובדים קבועים יאבדו את עבודתם בחקלאות. המהווים 1.4% ממספר המועסקים הקבועים בעיר (לצד 107 בני משפחה העובדים זמני).

לתושבי העיר 12,045 דונם בבעלות פרטית. לעיר 601 דונם אדמה חקלאית ש-84.3% ממנה מעובדים בפועל. מתוך סה"כ האדמות הפרטיות יישארו מחוץ לאצבע 7,372 דונם שמתוכן 4,814 דונם השטח הבנוי. בתוך האצבע יוותרו 4673 דונם (38.8% מסך כל האדמות הפרטיות ו-64.6% מיתרת השטח הלא-בנוי). לעיר אין מקורות מים עצמאיים.

לעיר קשרי משפחה עם ביתין, רמאללה, כפר עקב ושועפט. בהינתן ה'אצבע' התנועה תישמר. בעיר שירותי רפואה. התנועה לעיר המחוז רמאללה תישמר.

'אצבע' קריית ארבע

יטא

אוכלוסיית העיר מנתה ב-2016 64,277 נפש, מתוכם 7,003 מועסקים (22%). בעיר 1,627 משקים חקלאיים ובהם עובדים 4,270 בני משפחה באופן קבוע ו-123 שכירים. סה"כ מועסקים באופן קבוע 4,393 איש (62.7%), ועוד 1,218 בני משפחה באופן זמני. בהינתן ה'אצבע', בממוצע, 226 מהמשקים יוותרו בישראל, ו-610 עובדים קבועים, המהווים 8.7% ממספר המועסקים הקבועים בכפר, יאבדו את עבודתם בחקלאות (בנוסף ל-169 בני משפחה העובדים זמני).

לתושבי העיר 30,509 דונם בבעלות פרטית. לכפר 9,833 דונם אדמה חקלאית ש-75% ממנה מעובדים בפועל. מתוך סה"כ האדמות הפרטיות יישארו מחוץ לאצבע 26,252 דונם שמתוכן 8,673 דונם השטח הבנוי. בתוך האצבע ייוותרו 4,252 דונם (13.9% מסך כל האדמות הפרטיות ו-19.5% מיתרת השטח הלא-בנוי). לעיר אין מקורות מים עצמאיים.

לעיר קשרי מסחר עם דורה וחברון. בהינתן ה'אצבע' התנועה לצרכי מסחר תישמר. בעיר מרפאה מקומית. התנועה לעיר המחוז חברון תישמר.

סמוע

אוכלוסיית העיר מנתה ב-2016 25,949 נפש, מתוכם 3,068 מועסקים (31%). בעיר 797 משקים חקלאיים ובהם עובדים 807 בני משפחה באופן קבוע ו-52 שכירים. סה"כ מועסקים באופן קבוע 859 איש (28%) ועוד 1,845 בני משפחה באופן זמני. בהינתן ה'אצבע', בממוצע, 13 מהמשקים יוותרו בישראל, ו-15 עובדים קבועים, המהווים 12.4% ממספר המועסקים הקבועים בכפר, יאבדו את עבודתם בחקלאות (בנוסף ל-29 בני משפחה העובדים זמני).

לתושבי העיר 17,123 דונם בבעלות פרטית. לעיר 10,384 דונם אדמה חקלאית ש-83.2% ממנה מעובדים בפועל. מתוך סה"כ האדמות הפרטיות יישארו מחוץ לאצבע 16,847 דונם שמתוכן 3,112 דונם השטח הבנוי. בתוך האצבע ייוותרו 276 דונם (1.6% מסך כל האדמות הפרטיות ו-2% מיתרת השטח הלא-בנוי). לעיר אין מקורות מים עצמאיים.

לעיר קשרי מסחר עם דורה. בהינתן ה'אצבע' התנועה תישמר. בעיר מרפאה מקומית. התנועה לעיר המחוז חברון תישמר.

נספח 02

ההשלכות על היישובים הישראליים בתחומי ישראל
בחתך אזורים ויישובים

דן רותם

רקע

יישובם של הסוגיה הטריטוריאלית, והמתח המתקיים בין התביעה הפלסטינית למדינה על 22 אחוזים משטחה של א"י המנדטורית לבין העמדה הישראלית הנשענת על המציאות בשטח בה חיים כ-413,000 ישראלים במחוז יהודה ושומרון, מתבסס על הפרמטר הקובע את קווי 1967 כבסיס וחילופי שטחים ביחס 1:1. פרמטר זה שימש בסיס למו"מ שהתקיים במסגרת 'תהליך אנאפוליס 2008' בין ישראל בראשות אהוד אולמרט ואש"ף בראשות מחמוד עבאס.

השטחים אשר הוצעו על ידי ישראל והפלסטינים היו באזור 'עוטף עזה' /הנגב המערבי, עמק המעיינות ואמציה. בנוסף ישראל הציעה אזורים נוספים, האמורים לפצות את הפלסטינים על השטחים בגדה אותם הציעה ישראל לספח, שאינם מקובלים על הפלסטינים. אלו ממוקמים באזור בקעת ערד ומיתר.

מטרתו של נספח זה בעבודה לבחון ולהציג את הפוטנציאל הישראלי לחילופי שטחים מעבר לשטחים הנדרשים לטובת 'מרחב ההסכמה' בן 3 האחוזים.³⁵ הבחינה תעשה לגבי כל אחת מארבע ה'אצבעות' ובאופן מצטבר, ביחס להשלכות על היישובים הישראליים שאדמתם תועבר לפלסטין. הבחינה נעשתה תחת הנחת העבודה, המבוססת על עמדות ישראל במו"מ, שסדר העדיפות הישראלי לסיפוחן של ה'אצבעות' הוא הבא: אריאל, קדומים, עפרה-בית אל וקריית ארבע.

הנחות העבודה לאיתור הפוטנציאל הישראלי לחילופי שטחים

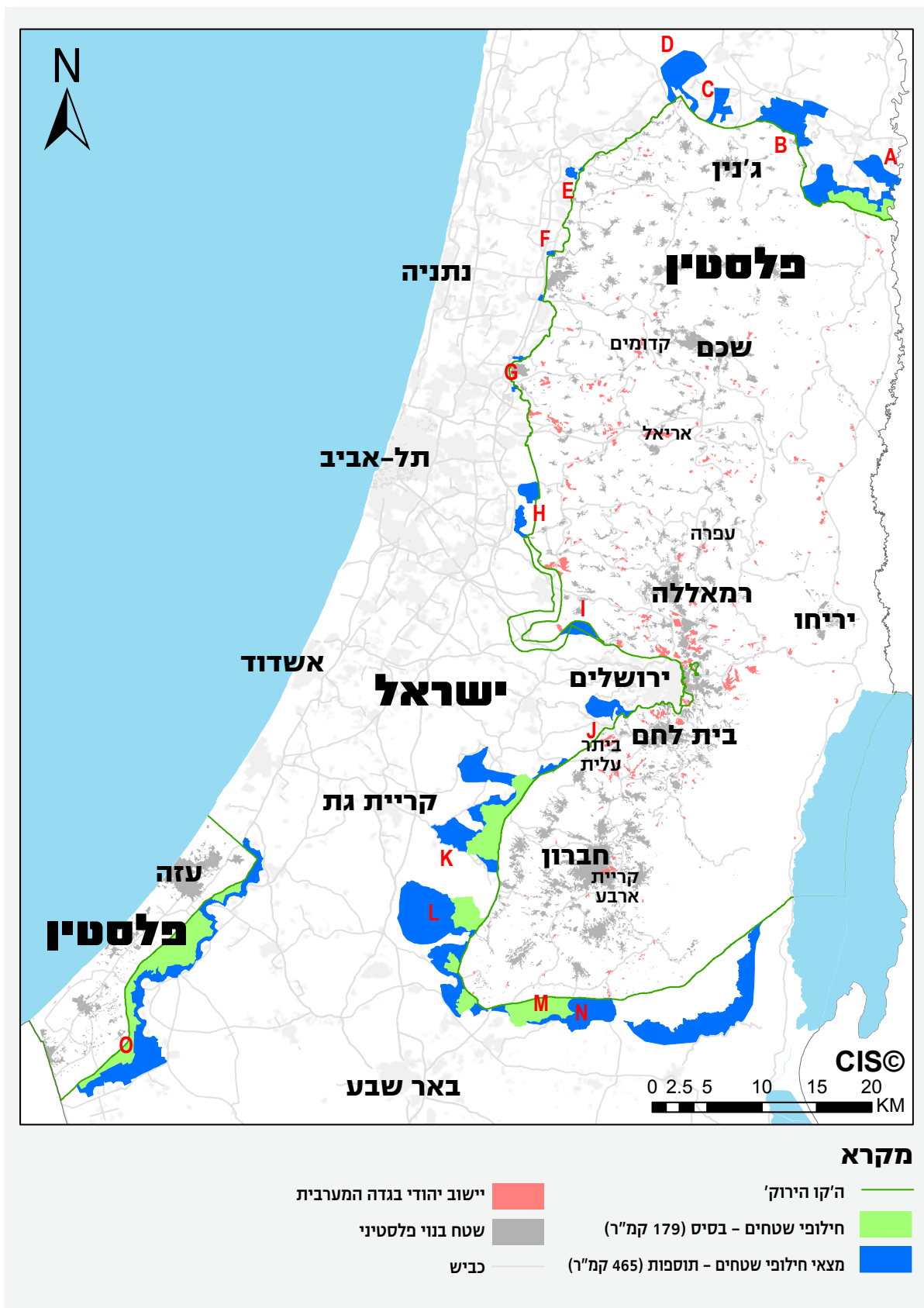
- השטחים הנסקרים צמודים לקווי 1967 או לפחות קיימת רציפות טריטוריאלית בינם לבין המדינה הפלסטינית העתידית.
- השטחים הנסקרים יכולים להגיע עד כ-500 מ' מבתי היישוב הישראלי הקרוב.
- בעבודה הנוכחית נבחנת האפשרות ליצור מסדרון בין שני יישובים ישראליים ולתפוס שטח פתוח בעורפם ('בלונים' - בדומה לסיפוח הישראלי בגדה המערבית).
- הימנעות מפגיעה בתשתיות.
- הימנעות מפגיעה קשה במרקם החיים או ביכולת הקיום של יישובים ישראליים.

³⁵ עבודה מקיפה בנושא פוטנציאל חילופי השטחים הושלמה בתחילת 2012 ע"י הקרן לשיתוף פעולה כלכלי (ECF) ומשרד סאיה אדריכלים, וסקרה בהרחבה את הפוטנציאל הבסיסי הקיים לישראל במסגרת חילופי שטחים של כ-447 קמ"ר (כ-7.2% מהשטחים הפלסטינים). מלבד הידע הרב שנצבר בעבודה הנו"ל, היא מהווה גם את קו הבסיס ממנו התבקשתי לאתר שטחים נוספים, כדי לעזור ולהבין את המשמעויות של סיפוח אצבעות מעבר לשטחים שסיפוחו לישראל במסגרת הסדר מדיני סביר (לדוגמא, מודל הגבולות של יוזמת ז'נבה, הכולל חילופי שטחים שווים של כ-2.2% ומודל מעודכן יותר - ז'נבה 2012 - המשמש 'מרחב ההסכמה'). איתור השטחים החדשים מתבסס על תצלומי אוויר, עיון במפות, ובמקורות מידע זמינים.

מפה כללית של איתור הפוטנציאל הישראלי לחילופי שטחים

השטחים שזוהו בשלב א' הסתכמו בכ-465 קמ"ר, ואת התוצאה ניתן לראות במפה להלן.

מפה 31: פוטנציאל חילופי השטחים - מבט כללי

הקריטריונים לבחינת ההשלכות של השטחים על היישובים הישראלים ברצועת הספר

השטחים המאותרים נבחנו לפי הקריטריונים הבאים:

- גודל השטח
 - אורך הגבול
 - מרחק מיישוב/תשתית חיונית
 - רציפות יבשתית ישראלית/פלסטינית
 - שטחי אש/בסיסי צה"ל
 - שיוך השטח (בעלות, שטח הרשות, ושימושים בפועל - ככל שהמידע נגיש)
 - שימוש הקרקע (גד"ש, מטעים, טבע, בריכות)
 - קיומן של תשתיות מרכזיות (וכבישים מרכזיים)
 - תכניות עתידיות (פיתוח האזור, ובמיוחד הרחבות של יישובים קיימים)
 - הימצאותם של כפרים פלסטיניים נטושים מ-1948 (דבר היכול לתת מענה סמלי לפלסטינים)
 - רציפות ליישובים של ערביי ישראל
- מכיוון שחילופי שטחים הם נגזרת מתרחיש הסכמי, האזורים הרלוונטיים אותרו בהתאם לתיעוד פלסטיני מוכר: התרכזות בעוטף עזה ובעמק בית שאן (ובנוסף אזורים קטנים בדרום-מערב הר חברון).

הצגת סיכום ההשלכות של חילופי השטחים על פי 'מרחב ההסכמה'

גודל השטח ³⁶	אורך קו הגבול	מרחק מישוב/ תשתית ³⁷	רציפות יבשתית אש	שטחי השטח ³⁸	שימוש הקרקע	תשתיות מרכזיות	תכניות עתידיות	כפרים פלס' נטושים	חיבור לערביי ישראל
179	652	0	נשמרת	36	30	חקלאות, טבע	כביש 316,358	פארק סולארי	2 אין

טבלה 19: פגיעה ביישובים ישראלים בגין חילופי שטחים של 'מרחב ההסכמה'

שם	שטח כללי (קמ"ר)	שטח שנלקח בחילופי מרחב ההסכמה (קמ"ר)	אחוז נלקח
בארי	11.8	0.1	0.8%
ביכורה	2.2	0.4	19.3%
בית גוברין	25.3	0.1	0.5%
חולית	3.9	0.7	16.9%
טירת צבי	10.9	2.6	23.7%
כיסופים	15.1	3.3	22.0%
כפר עזה	10.0	2.7	26.9%

³⁶ קמ"ר.

³⁷ מס' יישובים בתחום הקטן מ-1,000 מ'.

³⁸ מספר הרשויות.

שם	שטח כללי (קמ"ר)	שטח שנלקח בחילופי מרחב ההסכמה (קמ"ר)	אחוז נלקח
כרם שלום	6.7	1.1	16.2%
להב	8.6	0.7	8.6%
מעוז חיים	16.1	1.5	9.5%
מעלה גלבע	12.2	6.1	50.5%
מפלסים	9.2	1.1	12.2%
נח"ל עוז	13.9	2.1	14.8%
ניר עוז	17.5	4.0	22.6%
ניר עם	17.0	0.5	3.1%
נירים	24.9	3.8	15.4%
סופה	4.5	0.6	13.3%
עין השלושה	14.4	2.5	17.3%
עלומים	5.9	3.5	59.0%
אמציה	32.9	8.7	26.4%
רעים	14.0	0.0	0.1%

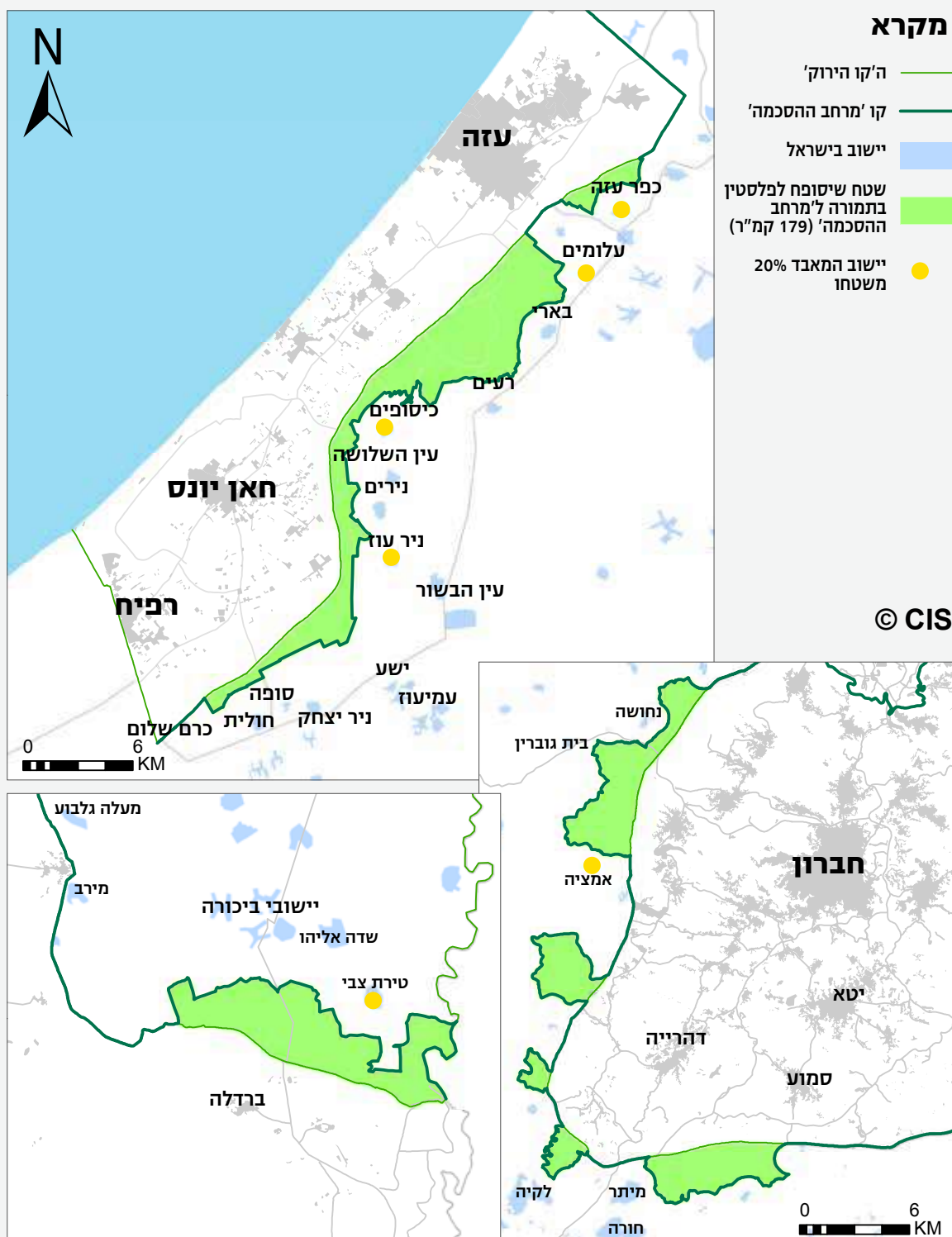

חילופי שטחים 'מרחב ההסכמה' - סיכום מילולי:

בחילופי השטחים נשמר טווח של כ-1,000 מ' מקצה השטח הבנוי, ובמקומות רלוונטיים נעשה חיתוך מדויק כדי לשמור קיימות כלכלית של יישובים, כך שהפגיעה הכלכלית לא תעלה על 20%. בנוסף:

- גודל השטח הוא 179 קמ"ר, ואורך קו הגבול לפי חילופי שטחים בסיסיים הינו 652 ק"מ.
- 6 יישובים ישראליים יאבדו 20% מאדמתם: טירת צבי, כיסופים, כפר עזה, ניר עוז, עלומים ואמציה.
- השטחים הם שטחי חקלאות וטבע (חורש טבעי ומדבר).
- נלקחים כ-35 קמ"ר של שטחי אש באזור חבל לכיש (בית גוברין, שקף ושומריה).
- קיימת פגיעה בכביש 358 במקטע מרשם-להב ופגיעה בכביש 316 באזור מחנה יתיר/שקף.
- ייפגע תכנון קיים לפארק סולארי באזור עמק המעינות.
- 2 כפרים פלסטיניים נטושים מ-1948 נמצאים בשטחים המיועדים: ח' אום בורג' (ליד נחושה) ואל-פטור (דרומית לטירת צבי).
- 3 בארות נמצאות באזור לכיש (בשטח האש ליד בית גוברין).

מפה 32: חילופי השטחים של 'מרחב ההסכמה'

השלכות סיפוח ה'אצבעות' על היישובים הישראליים

בנוסף ל'מרחב ההסכמה' עבודה זו מתרכזת באיתור פוטנציאל חילופי שטחים של כ-125 קמ"ר בחלוקה לארבע 'מדרגות' הזהות בגודלן לשטח המיועד לסיפוח בגדה המערבית לפי המדרג הבא:

- 'אצבע' אריאל – 42 קמ"ר
- 'אצבע' קדומים – 38 קמ"ר
- 'אצבע' עפרה-בית אל – 26 קמ"ר
- 'אצבע' קריית ארבע – 19 קמ"ר

ארבע הערות רלוונטיות:

- תכניות עתידיות: ככלל, השטחים הנסקרים הם שטחים פתוחים. ברובם ככולם לא קיימות תכניות לאומיות, ואין תכניות להרחבה של מגורים החופפות את השטחים הנסקרים, אם כי בכדי להיות בטוחים נדרשת עבודת מחקר בהיקף שחורג מהיקף עבודה זו. עם זאת, יש לציין כי שמירה על טווח של 500 מ' מבתי היישוב משמעותה פגיעה כמעט מוחלטת ביכולת בניה של הרחבות מתוכננות ליישובים בעוטף עזה. יש גם לציין שבחלק מהאזורים חלות תכניות המשמרות את מעמד השטח כשטח פתוח, יער או פארק לאומי. ככלל לא זוהו תכניות עתידיות שמחייבות עצירה של החלטה לאומית על חילופי שטחים, ולכן ניתוח העלות של חילופי השטחים מתמקד בפגיעה במרקם החיים הקיים כיום.
- החיתוכים נעשו לפי שכבת בעלויות מוניציפלית.
- ניתוח עוטף עזה נעשה לפי תצ"א מ-2007.
- במסגרת מחקר זה לא התקבל מידע על המשתמש בפועל בקרקע.

'אצבע' אריאל

'אצבע' אריאל – סיכום מילולי:

- ב'מדרגת' אריאל כ-42 קמ"ר של חילופי שטחים המכילים שטחים של 11 יישובים ושטחים נוספים השייכים למ.א. אשכול.
- כל השטחים הנ"ל נמצאים ב'עוטף עזה'.
- מבחינה של נתוני 'מרחב ההסכמה' עם הנתונים המובאים בטבלה ניתן להסיק שלכול הפחות, היישובים סופה וסעד יאבדו כל אחד כ-30% מפרנסתם וכן חולית, ישע, כיסופים, ניר יצחק, נחל עוז, עין השלושה ועמי עוז יאבדו כ-20% מפרנסתם.
- מתוך כל הרשויות המוזכרות בעבודה הנוכחית, 9 יישובים נוספים ליישובי 'מרחב ההסכמה' מאבדים יותר מ-20% משטחם הכולל במסגרת חילופי השטחים המתייחסים ל'אצבע' אריאל: סעד, חולית, ישע, כרם שלום, ניר יצחק, ניר עוז, סופה, עין השלושה, ועמי עוז.
- 11 יישובים ישראליים עם כ-5,200 תושבים יהיו בטווח של 1,000 מ' מקו הגבול החדש: עין הבשור, בארי, ניר יצחק, רעים, ניר עוז, עין השלושה, ישע, נירים, סופה, כיסופים וחולית.

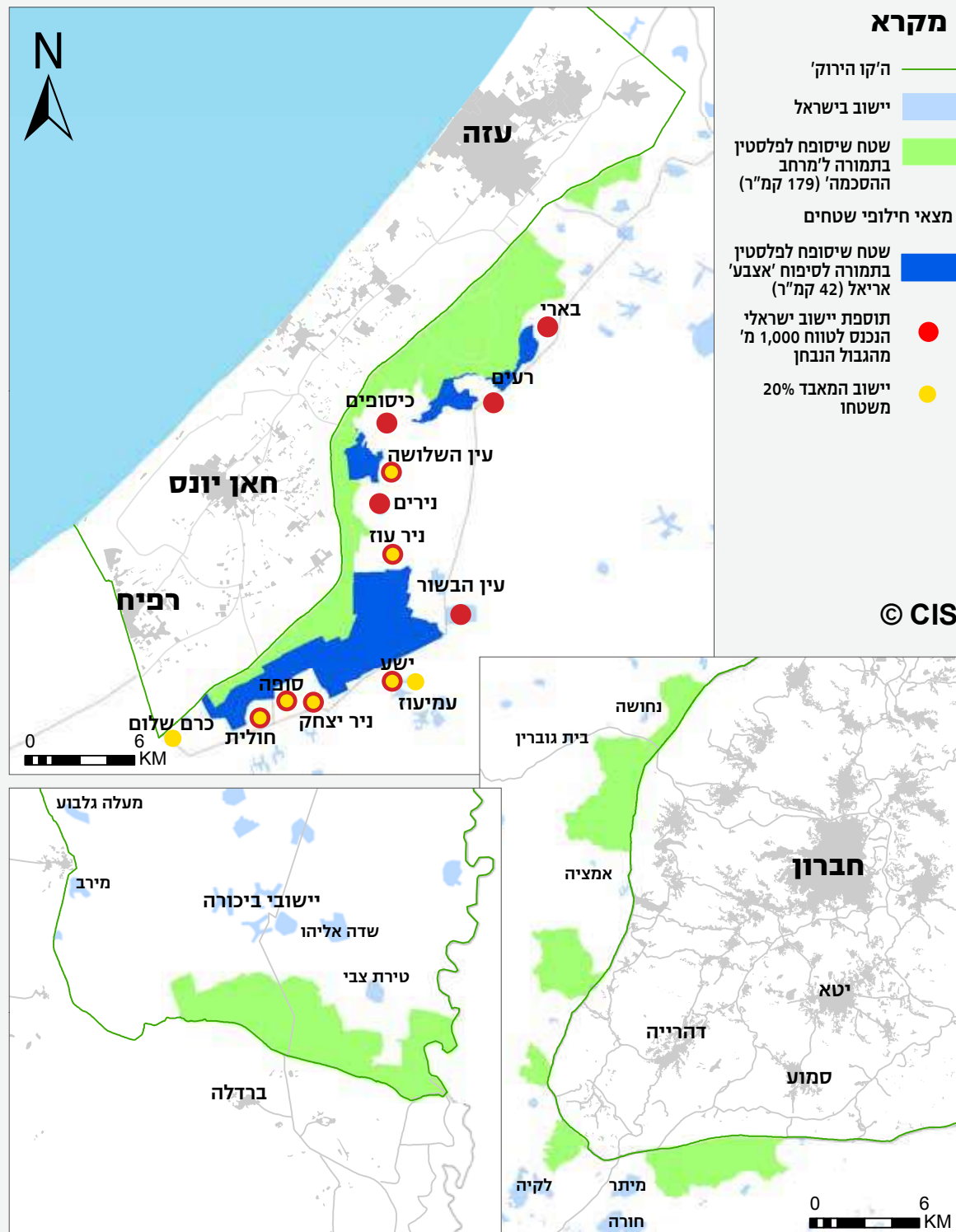
ישוב/ רשות	גודל השטח ³⁶	אורך קו הגבול ³⁷	מרחק מישוב/ תשתית ³⁸	רציפות יבשתית	שטחי אש ³⁸	שיר השטח ³⁸	שימוש הקרקע	תשתיות מרכזיות	תכניות עתידיות	כפרים 'מלס' נטושים	חיבור לערוצי ישראל
סה"כ ארץ	42	26.5	11 (5,200 תושבים)	נשמרת	אין	12	חקלאות/ טבע	אין	אין	אין	אין
בארי	1.31 (11%)						גד"ש				
חולית	1.29 (33%)						גד"ש				
ישע	1.19 (26%)						גד"ש				
כיסופים	1.41 (9%)						גד"ש, טבע				
כרם שלום	2.37 (35%)						גד"ש				
ניר יצחק	1.36 (22%)						גד"ש				
ניר עוז	5.05 (29%)						גד"ש, מטעים				
סופה	1.43 (32%)						גד"ש				
עין השלושה	3.13 (22%)						גד"ש, גר"ש				
עמי עוז	1.28 (31%)						גד"ש				
רעים	0.39 (3%)						גד"ש, טבע				
מ.א. אשכול (ללא יישוב)	23.57						גד"ש, מטעים, טבע				

³⁶ בקמ"ר.

³⁷ הפרש בק"מ.

³⁸ מס' יישובים בתחום הקטן מ-1,000 מ'.

³⁹ מספר הרשויות.

'אצבע' קדומים

ישוב / רשות	סה"כ קדומים	גודל השטח ⁴⁰	אורך קו הגבול ⁴¹	מרחק מישוב/ תשתיות ⁴²	רציפות יבשתית	שטחי אש ³⁶	שיר השטח ⁴³	שימוש הקרקע	תשתיות מרכזיות	תכניות עתידיות	כפרים כלים נטולים	חיבור לעריבי ישראל
סיה"כ קדומים	38	(27%) 2.78	-18	44 10	נשמרת	אין	18	חקלאות	אין	אין	אין	אין
ארז		(6%) 0.64						גד"ש, מטעים				
בארי		(26%) 4.00						גד"ש, טבע				
כיסופים		(25%) 2.48						גד"ש, מטעים				
כפר עזה		(6%) 0.17						גד"ש				
מגן שאול		(3%) 0.17						גד"ש				
מעלה גלבוע		(19%) 1.77						גד"ש				
מפלסים		(27%) 3.71						בריכה, גד"ש				
נחל עוז		(5%) 0.30						גד"ש				
ניר יצחק		(19%) 3.35						גד"ש				
ניר עוז		(31%) 5.22						בריכה, גד"ש, טבע				
ניר עס		(9%) 2.18						גד"ש				
נורים		(9%) 0.39						גד"ש, מטעים				
סופה		(18%) 1.05						גד"ש				
עלומים		(14%) 1.95						גד"ש				
רעים		(4%) 0.32						גד"ש				
שדה אליהו		5.77						גד"ש, טבע				
מ.א. אשכול		1.60						גד"ש, מטעים				
מ.א. עמק המעינות												

⁴⁰ בקמ"ר.

⁴¹ הפרש בק"מ.

⁴² מס' יישובים בתחום הקטן מ-1,000 מ'.

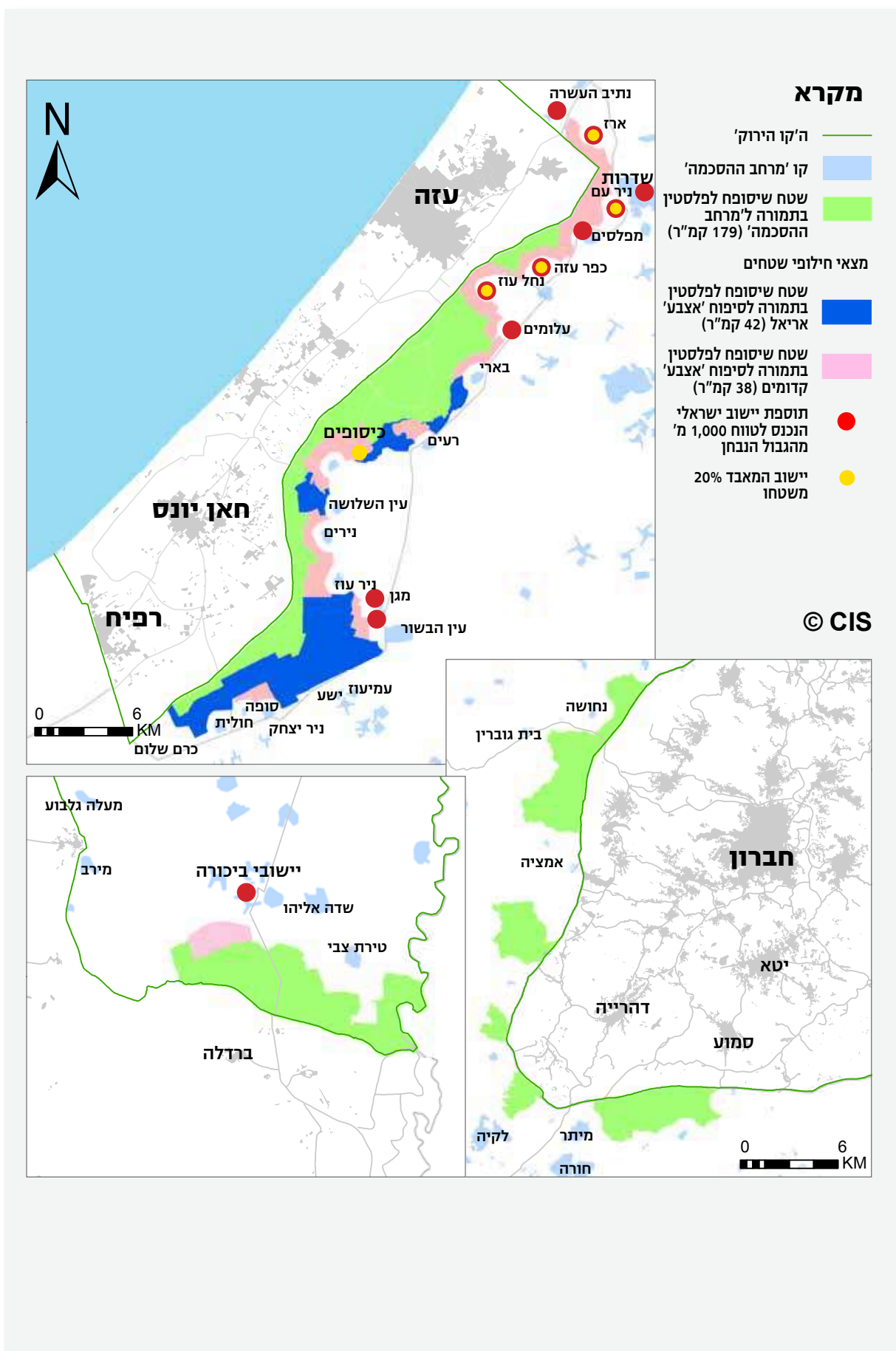
⁴³ מספר הרשויות.

⁴⁴ אוכלוסייה כוללת: 27,800 נפש.

'אצבע' קדומים – סיכום מילולי:

- במדרגת קדומים כ-38 קמ"ר של חילופי שטחים המכילים שטחים של 16 יישובים וכן שטחים נוספים המשתייכים למ.א. אשכול ומ.א. עמק המעינות.
- כולם נמצאים ב'עוטף עזה' (36 קמ"ר), מלבד מ.א. עמק המעינות (2.1 קמ"ר).
- מתוכם, 5 יישובים מאבדים יותר מ-20% משטחם הכולל במסגרת חילופי השטחים המתייחסים ל'אצבע' קדומים: ארז, כיסופים, כפר עזה, נחל עוז, וניר עם.
- לאחר סיכום עם 'אצבע' אריאל, היישובים הבאים מגיעים לאובדן קרקע של 20% ומעלה: ארז, כיסופים, כפר עזה, נחל עוז, וניר עם. (לעומת אצבע אריאל: סעד, חולית, ישע, כרם שלום, ניר יצחק, ניר עוז, סופה, עין השלושה, ועמי עוז)
- הפגיעה החמורה ביותר: ניר עוז מאבד כ-48%, סופה 41%.
- המספרים מתווספים להשלכות של אבדן השטחים במסגרת חילופי שטחים בסיסיים כפי שפורטו לעיל.
- עוד 10 יישובים ישראליים הכוללים כ-27,800 תושבים נכנסים לטווח 1,000 מ' מקו הגבול החדש: שדרות, מפלסים, נתיב העשרה, כפר עזה, מגן, ארז, ניר עם, עלומים, שדי תרומות, ונחל עוז.

מפה 34: השטחים שיועברו לפלסטין בגין 'אצבע' קדומים

‘אצבע’ עפרה-בית אל

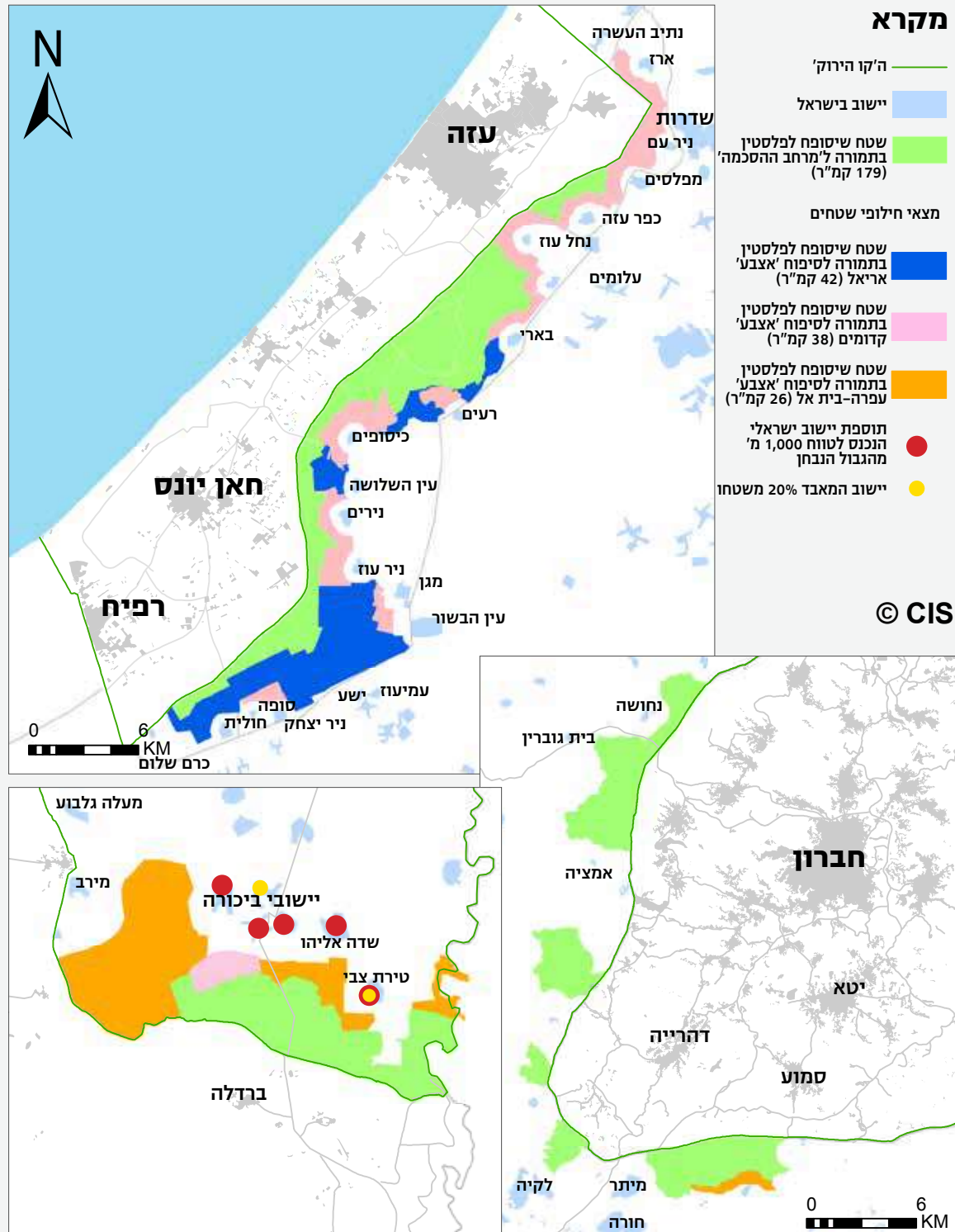
ישוב/רשות	סה"כ עפרה-בית אל	גודל השטח ³⁴	אורך קו הגבול ⁴⁶	מרחק מישוב/ תשתית ⁴⁷	רציפות יבשתית	שטחי אש ³⁶	שידוך השטח ⁴⁸	שימוש הקרקע	תשתיות מרכזיות	תכניות עירוניות	כפריספליט' נטושים ישראלי	חיבור לערכי ישראלי
סה"כ עפרה-בית אל	25.5	3.66	-19.3	49 5	נשמרת	6.5	7	טבע, חקלאות, מחצבה, בריכה	כביש 667, קידוחי מים רוויה 1-3,4-6	אין	2	בדווים
ארמת מדינה								טבע				
ביטורה	1.04 (69%)							בריכה, גד"ש, טבע				
טיירת צבי	2.23 (20%)							גד"ש, טבע, מטעים		1		
כפר רופין	1.18 (10%)							גד"ש				
מעלה גלבע	0.06 (1%)							גד"ש				
שדה אליהו	1.15 (14%)							גד"ש		1		
מא. עמק המעינות	16.21					6.5 קמ"ר באזור מעלה מירב-רוויה		גד"ש, טבע, מטעים, מחצבה				

⁴⁵ בקמ"ר.
⁴⁶ הפרש בק"מ.
⁴⁷ מס' יישובים בתחום הקטן מ-1,000 מ'.
⁴⁸ מספר הרשויות.
⁴⁹ אוכלוסיה כוללת: 2,500 נפש.

סיכום מילולי - 'אצבע' עפרה-בית אל:

- במדרגת עפרה-בית אל 5 יישובים, שטחים נוספים השייכים למ.א. עמק המעיינות, ומעט אדמות מדינה.
- כולם נמצאים באזור מ.א. עמק המעיינות (21.8 קמ"ר), מלבד אדמת המדינה שנמצאת באזור דרום הר חברון מצפון לשבט קוואעין (3.7 קמ"ר, מזרחית למיתר).
- מהצלבת הנתונים של 'מרחב ההסכמה' עם הנתונים המובאים בטבלה ניתן להסיק שלכל הפחות, היישוב מעלה גלבוע סופג מכה אנושה לענף החקלאות (כ-80% משטחי החקלאות שלו אובדים). גם מירב ועין הנציב מאבדים כ-50% משטחי החקלאות שלהם, כל אחד.
- מתוך כל הרשויות המוזכרות בעבודה הנוכחית, יישוב אחד, ביכורה, מאבד כ-69% (!) משטח היישוב ויישוב אחר, טירת צבי, מאבד גם הוא כ-20% משטח היישוב במסגרת חילופי השטחים המתייחסים ל'אצבע' עפרה-בית אל.
- לאחר סיכום עם 'אצבע' אריאל ו'אצבע' קדומים, היישובים הבאים מגיעים לאובדן קרקע של 20% ומעלה שני יישובים ישראליים נוספים: ביכורה וטירת צבי (לעומת 'אצבע' קדומים: ארז, כיסופים, כפר עזה, נחל עוז, וניר עם; ו'אצבע' אריאל: חולית, ישע, כרם שלום, ניר יצחק, ניר עוז, סופה, עין השלושה, ועמי עוז).
- מבחינת תשתיות, הפגיעה בכביש 90 לא משמעותית (מעבר הגבול שנמצא כיום על הגדר יועתק צפונה למיקום החדש. והפגיעה בכביש 667 תחייב מענה חלופי.
- קיימים שני כפרים פלסטיניים נטושים מ-1948 באזור עמק המעיינות שבמדרגה זו.
- עוד 5 יישובים הכוללים כ-2,500 תושבים יהיו בטווח 1,000 מ' מקו הגבול החדש: טירת צבי, שדה אליהו, תל תאומים, רוויה, ומלכישוע.

מפה 35: השטחים שיועברו לפלסטין בגין 'אצבע' עפרה-בית אל

‘אצבע’ קריית ארבע

ישוב / רשות	גודל השטח ⁵⁰	אורך קו הגבול ⁵¹	מרחק מישוב / תשתית ⁵²	רציפות יבשתית	שטחי אש ³⁶	איון	9	שימוש הקרקע	תשתיות מרכזיות	תכניות עורדיות	כפרים פלס' נטושים	חיבור לעבריי ישראל
סהל'י קריית ארבע	18.8	-7.9	54 8	נשמרת	איון	9	טבע, חקלאות, בריכות	איון	איון	איון	איון	בדווים
ארמת מדינה	0.48						טבע					
אמציה	2.17 (7%)						גד"ש, טבע, מטעים					
טירת צבי	1.09 (10%)						בריכות דגים, גד"ש					
כרמים	1.88 (18%)						גד"ש					
להב	3.69 (43%)						גד"ש, מטעים					
מיתר	1.20 (7%)						טבע					
מא. בני שמעון	3.21						גד"ש					
מא. מטרה יהודה	3.43						גד"ש, טבע					
מא. עמק המעיינות	1.67						בריכות דגים, טבע					

⁵⁰ בקמ"ר.

⁵¹ הפרש בק"מ.

⁵² מס' יישובים בתחום הקטן מ-1,000 מ'.

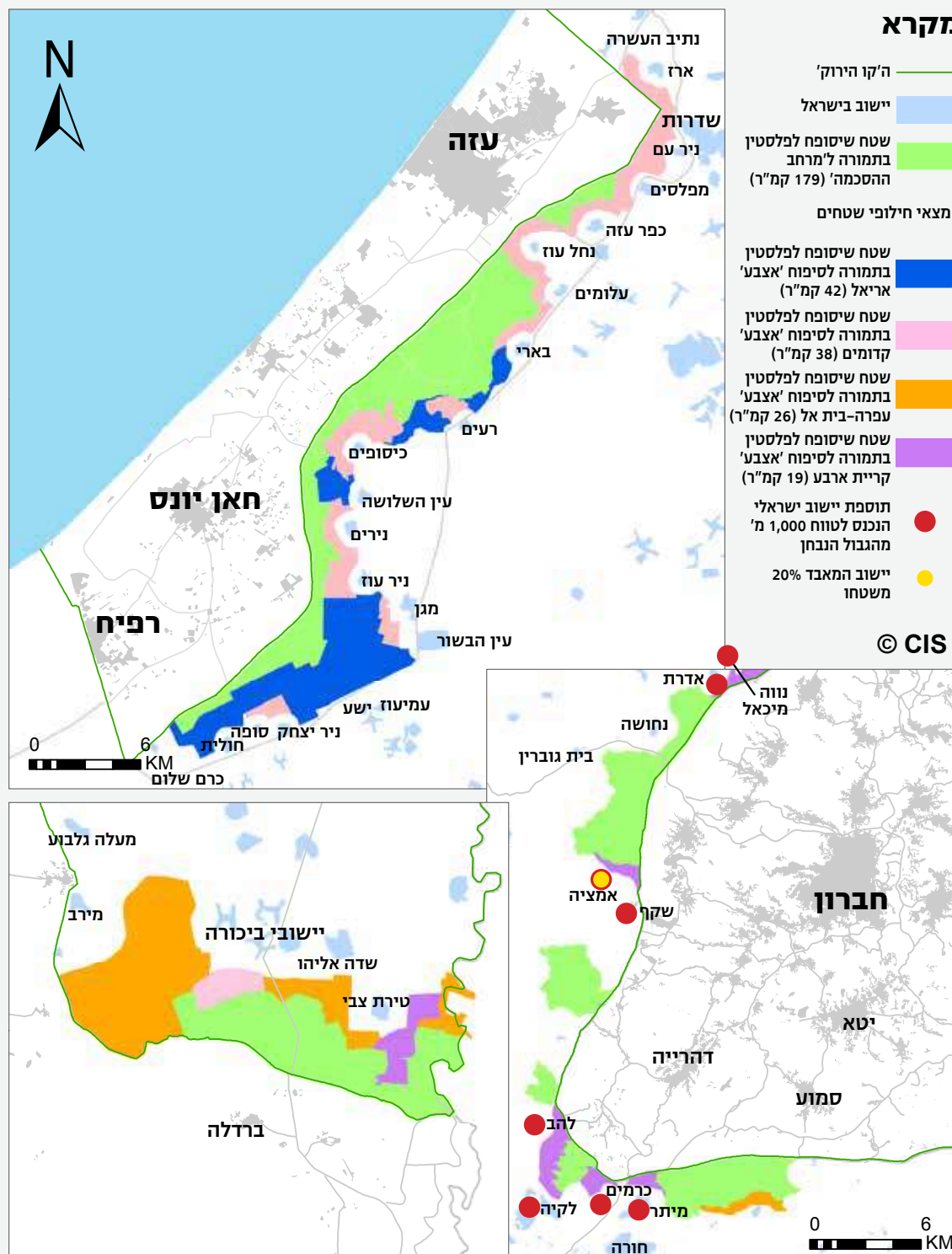
⁵³ מספר הרשויות.

⁵⁴ אוכלוסיה כוללת: 22,000 נפש.

סיכום מילולי - 'אצבע' קריית ארבע:

- במדרגת קריית ארבע 6 יישובים, לצד שטחים המשתייכים לשלוש מועצות אזוריות (בני שמעון, מטה יהודה ועמק המעיינות), ומעט אדמות מדינה. מתוכם, עוד 4 יישובים נכנסים למעגל המפסידים.
- רובם נמצאים באזור דרום הר חברון וחבל לכיש (16.0 קמ"ר), ומקצתם בעמק המעיינות (2.8 קמ"ר).
- בשילוב עם שלוש ה'אצבעות' האחרות, לא נוספים יישובים לאלה שמאבדים קרקע של 20% ומעלה.
- המספרים מתווספים להשלכות של אבדן השטחים במסגרת חילופי שטחים בסיסיים, וברור שהיישוב טירת צבי, שמאבד פה מעל 1,000 דונם של בריכות דגים, יינזק באופן ניכר.
- עוד 8 יישובים הכוללים כ-22,000 תושבים נכנסים לטווח 1,000 מ' מקו הגבול החדש: לקיה, מיתר, אדרת, נווה מיכאל, אמציה, להב, שקף, וכרמים.

מפה 36: השטחים שיועברו לפלסטין בגין 'אצבע' קריית ארבע

טבלה 20: סיכום ההשלכות של חילופי השטחים בחתך איזורים

אצבע	גודל השטח ⁵⁵	אורך קו הגבול ⁵⁶	מרחק מישור/תשתית ⁵⁷	רציפות יבשתית	שטחי אש ³⁶	שיוך השטח ⁵⁸	שימוש הקרקע	תשתיות מרכזיות	תכניות עתידיות	כפרים פלס' וטושים	חיבור לערביי ישראל
מרתב החסכמה	176	0 (בסיס)	0	נשמרת	36	30	חקלאות, טבע	כביש 316, 358	פארק סולארי	2	אין
אריאל	42	26.5	11 (5,200 תושבים)	נשמרת	אין	12	חקלאות, טבע	אין	אין	אין	אין
קדומים	38	-18	10 (27,800 תושבים)	נשמרת	אין	18	חקלאות	אין	אין	אין	אין
עפרה-בית אל	25.5	-19.3	5 (2,500 תושבים)	נשמרת	6.5	7	טבע, חקלאות, טבע מחצבה, בריכה	כביש 667, קידוחי מים רוויה 1, 3, 4-6	אין	2	בדווים
קריית ארבע	18.8	-7.9	8 (22,000 תושבים)	נשמרת	אין	9	טבע, חקלאות, בריכות	אין	אין	אין	בדווים

⁵⁵ בקמ"ר.

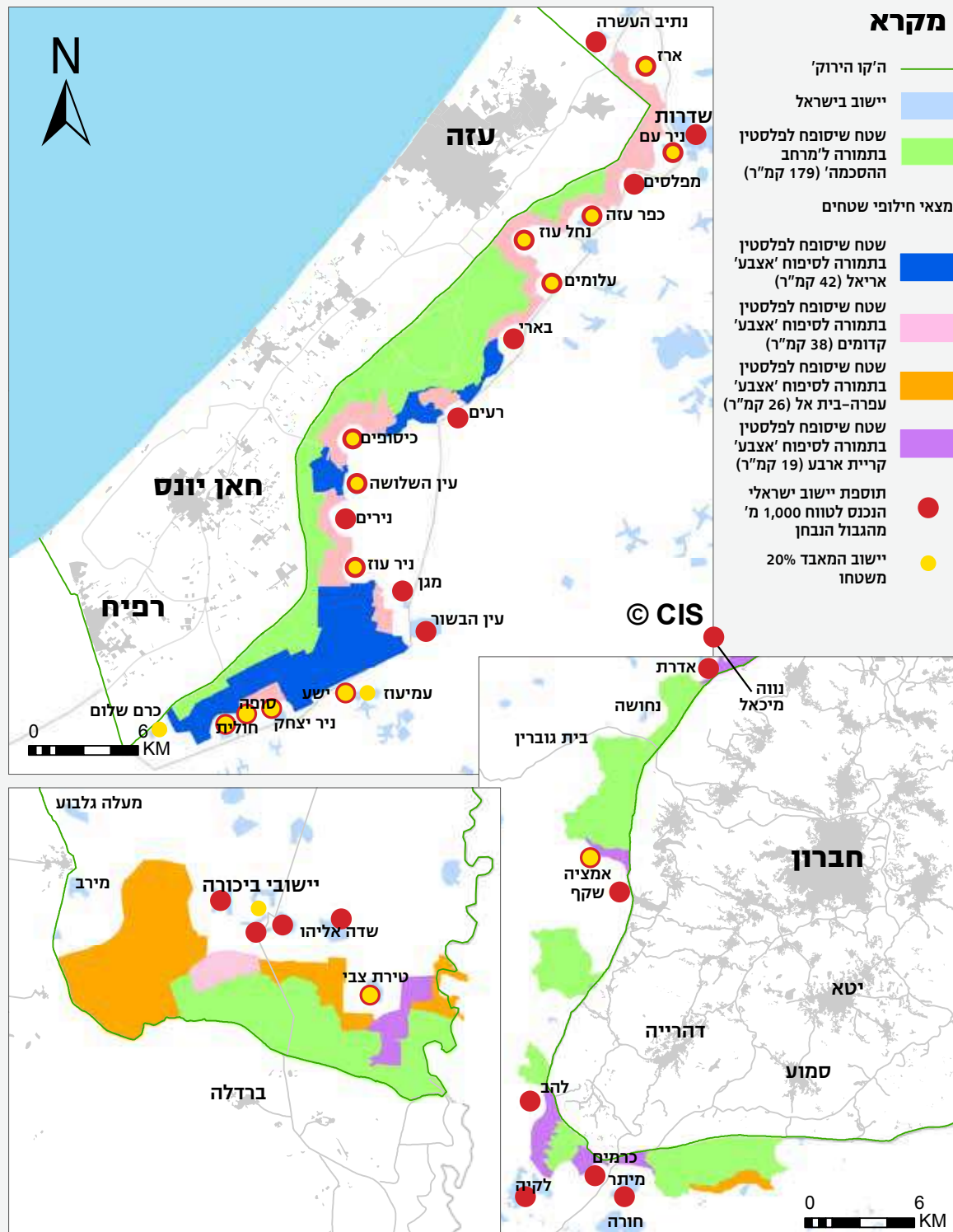
⁵⁶ הפרש בק"מ.

⁵⁷ מס' יישובים בתחום הקטן מ-1,000 מ'.

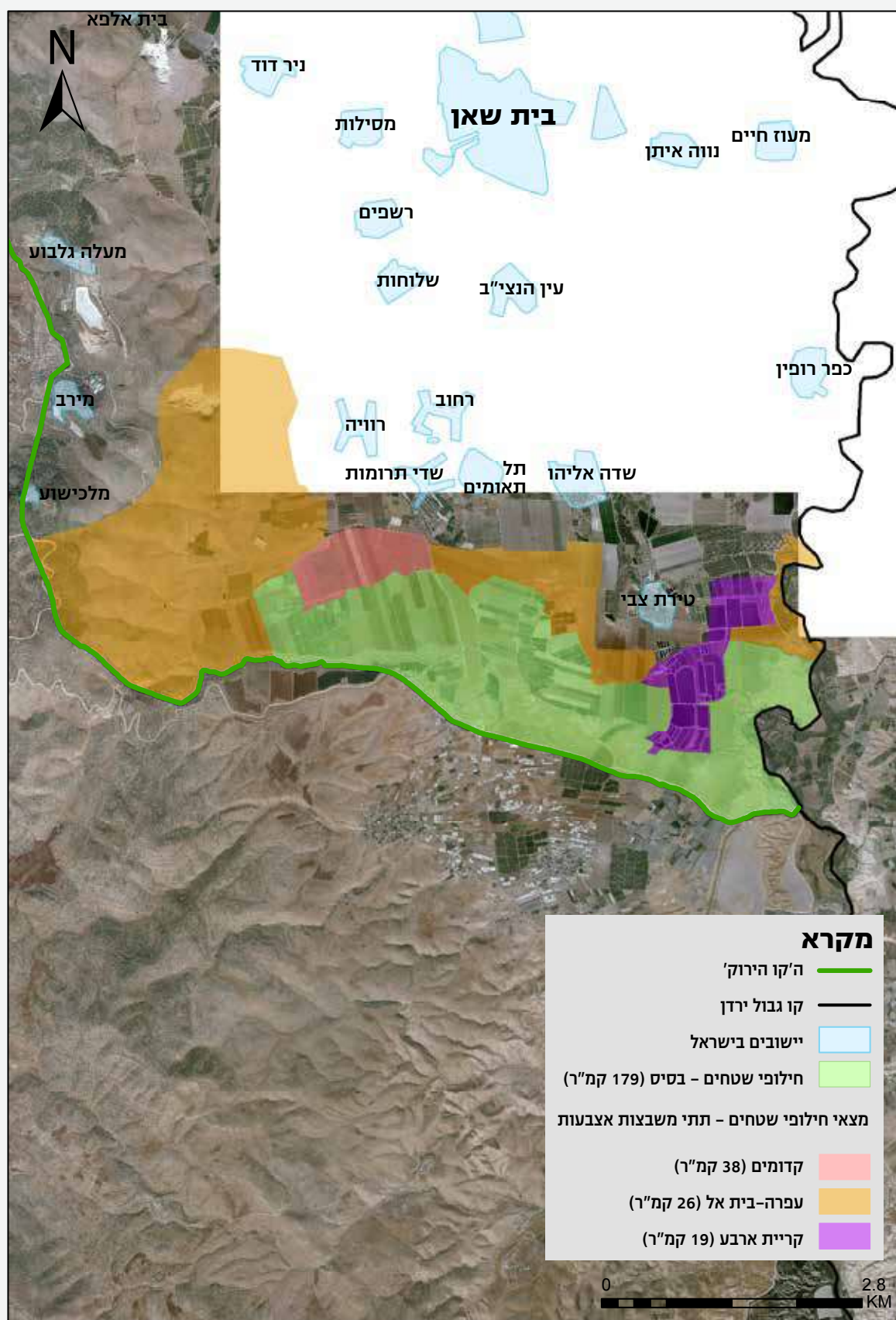
⁵⁸ מספר הרשויות.

בחילופי השטחים בגין 'מרחב ההסכמה' נשמר טווח של כ-1,000 מ' מקצה השטח הבנוי, ובמקומות רלוונטיים נעשה חיתוך מדויק כדי לשמור קיימות כלכלית של יישובים, כך שהפגיעה הכלכלית לא תעלה על 20%. בנוסף:

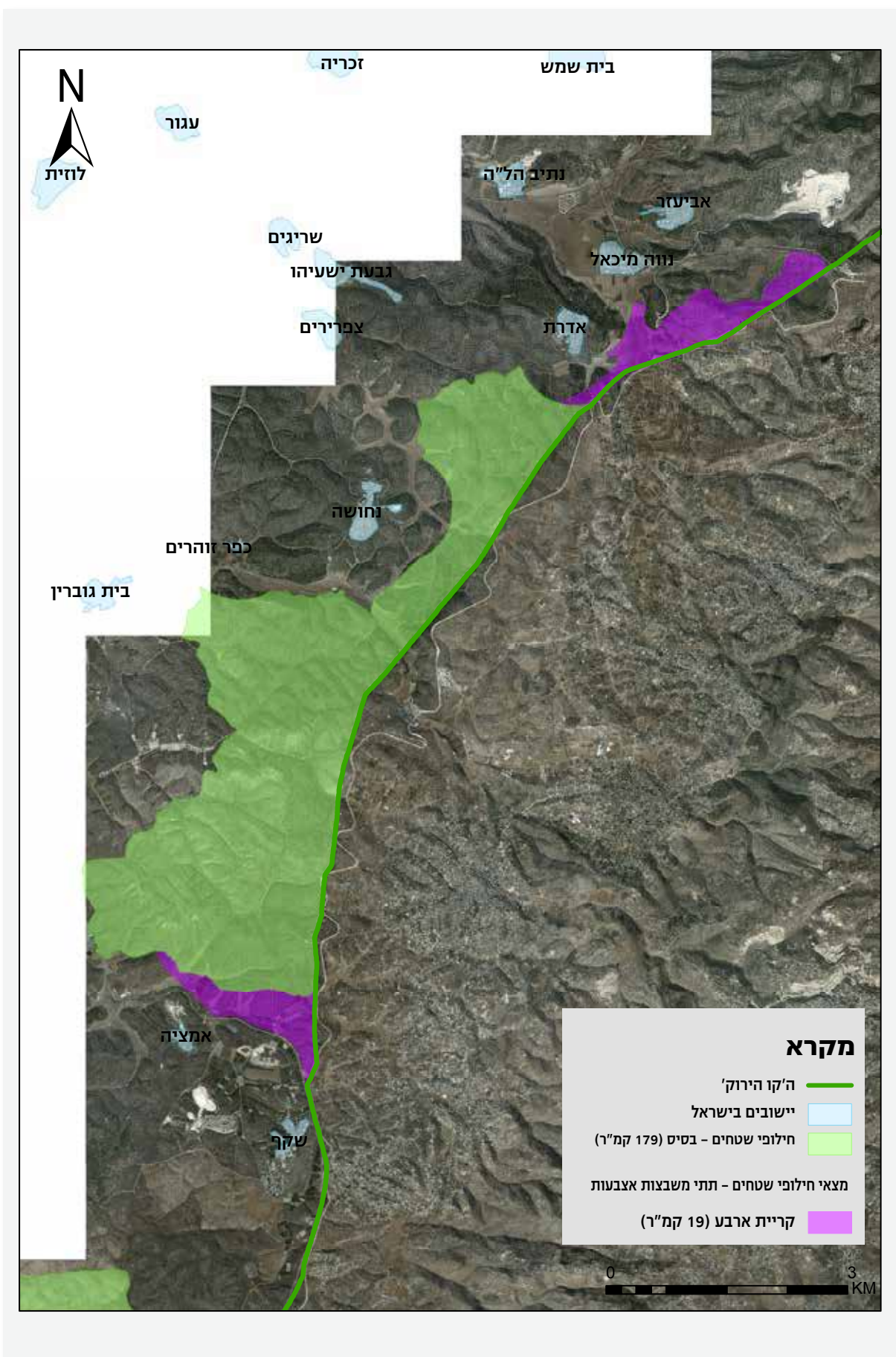
- אורך קו הגבול לפי חילופי שטחים בסיסיים הינו 662.8 ק"מ.
- קיימת פגיעה בכביש 358.
- פגיעה בשטחי אש באזור לכיש.
- השלכות עיקריות על היישובים הישראלים ברצועת הספר בחילופי השטחים ביחס לארבע ה'אצבעות':
- השינוי באורך הגבול כתוצאה מחילופי השטחים (לא כולל שינוי באורך הגבול כתוצאה מסיפוח בגדה המערבית):
- < חילופי שטחים עבור 'אצבע' אריאל: 26.5 ק"מ.
- < חילופי שטחים עבור 'אצבע' קדומים: 18.0 - ק"מ (אורך הגבול קצר יותר).
- < חילופי השטחים עבור 'אצבע' עפרה-בית אל: 19.3 - ק"מ (אורך הגבול קצר יותר).
- < חילופי השטחים עבור 'אצבע' קריית ארבע: 7.9 - ק"מ (אורך הגבול קצר יותר).
- כתוצאה משינוי הנחות העבודה יהיו 34 יישובים בהם חיים כ-57,000 תושבים לטווח הקטן מ-1,000 מ' מהגבול העתידי. בהתאמה, יהיו עוד כ-17 יישובים המונים 11,000 תושבים לטווח 3,000 מ' מקו הגבול העתידי.
- בסה"כ 16 יישובים מאבדים יותר מ-20% מהשטח המוקצה להם. הפגיעה בולטת ב: ניר עוז המאבד כ-48%, סופה 41%, וביכורה כ-69%.
- פגיעה כלכלית ידועה (ע"ב המחקר מ-2012): היישובים סופה וסעד יאבדו כל אחד כ-30% מפרנסתם וכן כיסופים, ניר יצחק, נחל עוז ועין השלושה יאבדו לפחות כ-20% מפרנסתם. מעלה גלבוע סופג מכה אנושה לחקלאות שלו (כ-80% משטחי החקלאות שלו אובדים בשילוב מתווי חילופי השטחים). מירב ועין הנצי"ב מאבדים כ-50% משטחי החקלאות שלהם, כל אחד. היישוב טירת צבי מאבד מעל 1,000 דונם של בריכות דגים ויינוק באופן ניכר.
- פגיעה בכביש 667.

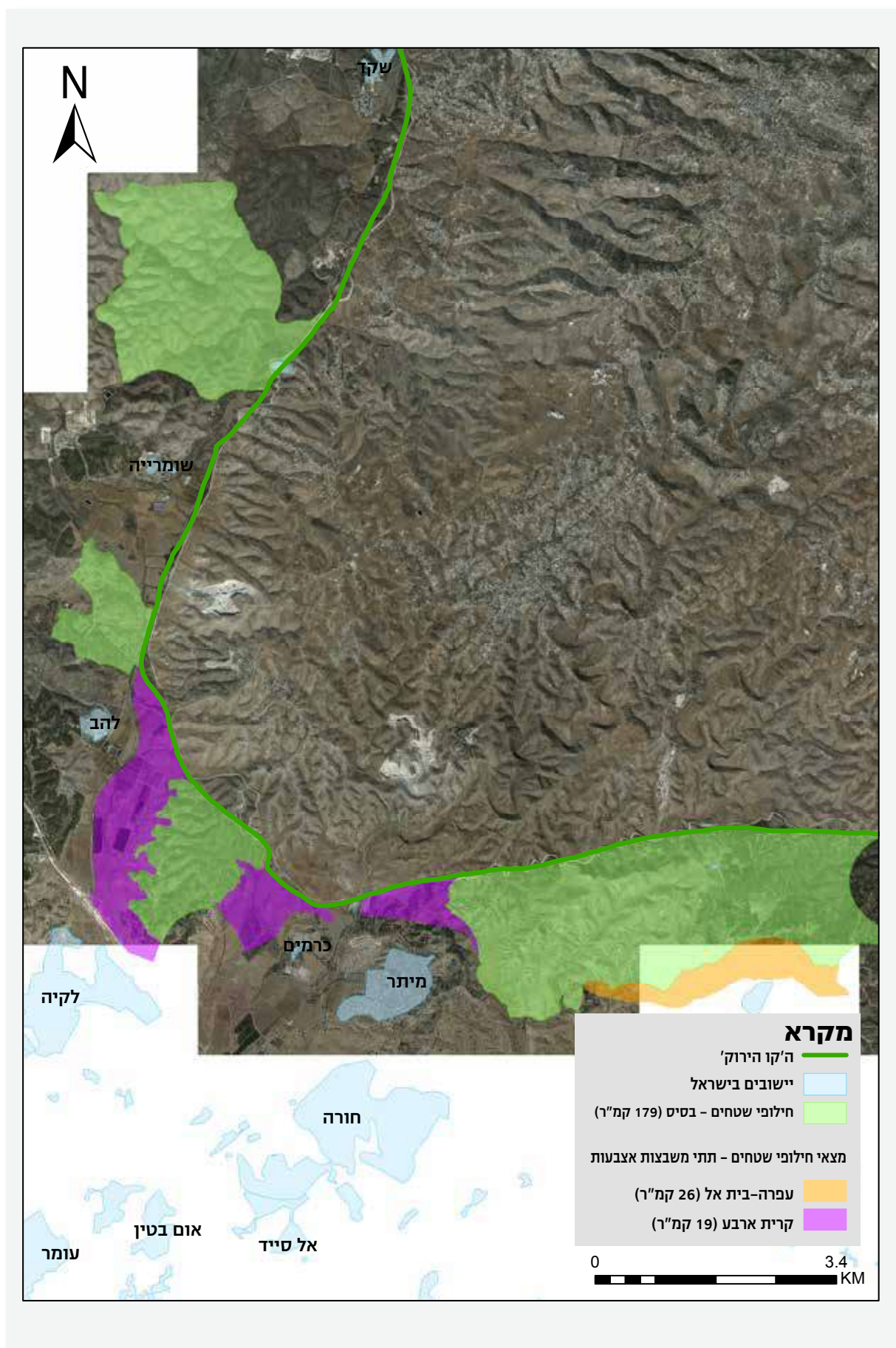
מפה 38: חילופי השטחים באזור עמק המעינות

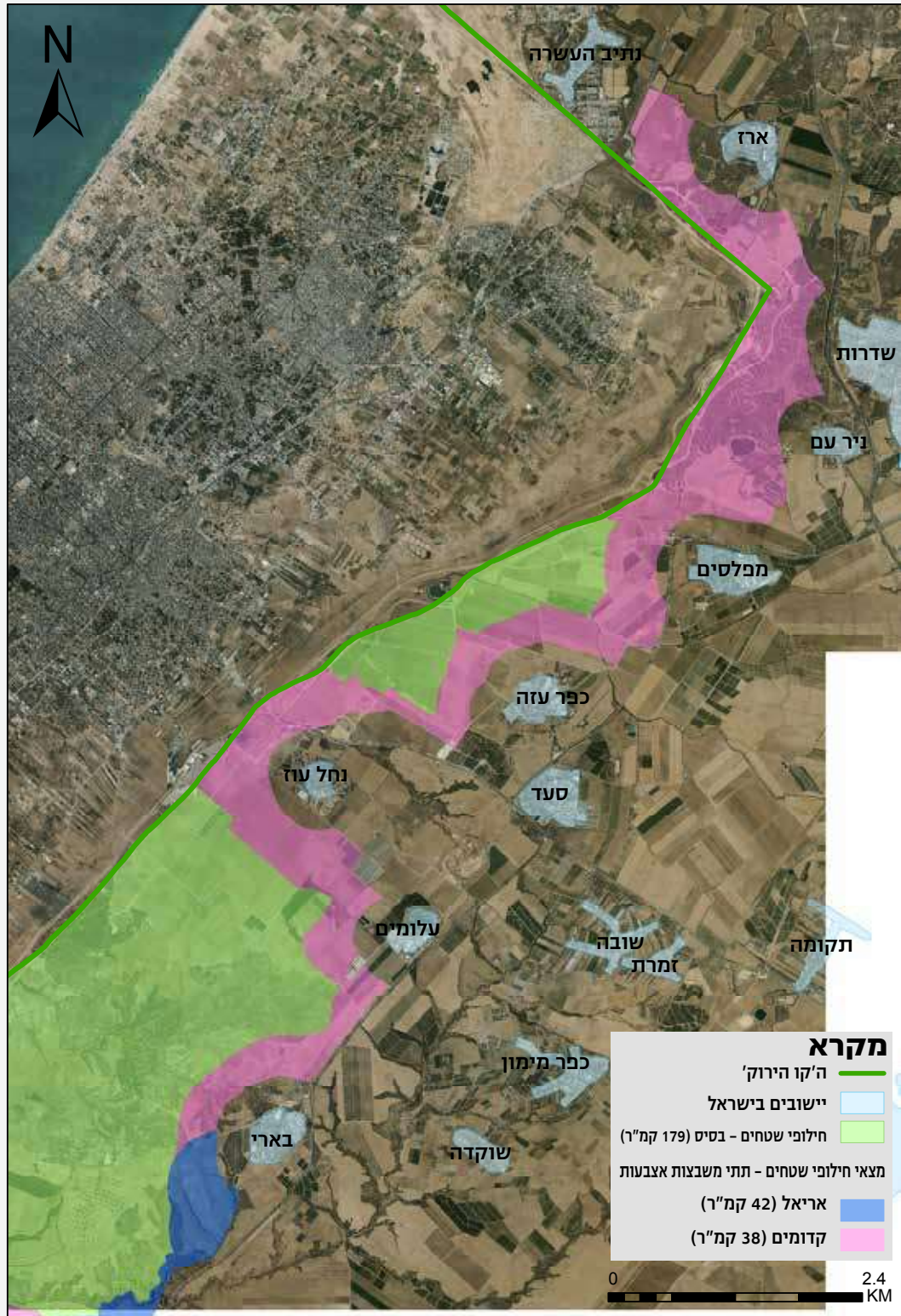
מפה 39: חילופי השטחים באזור מערב הר חברון

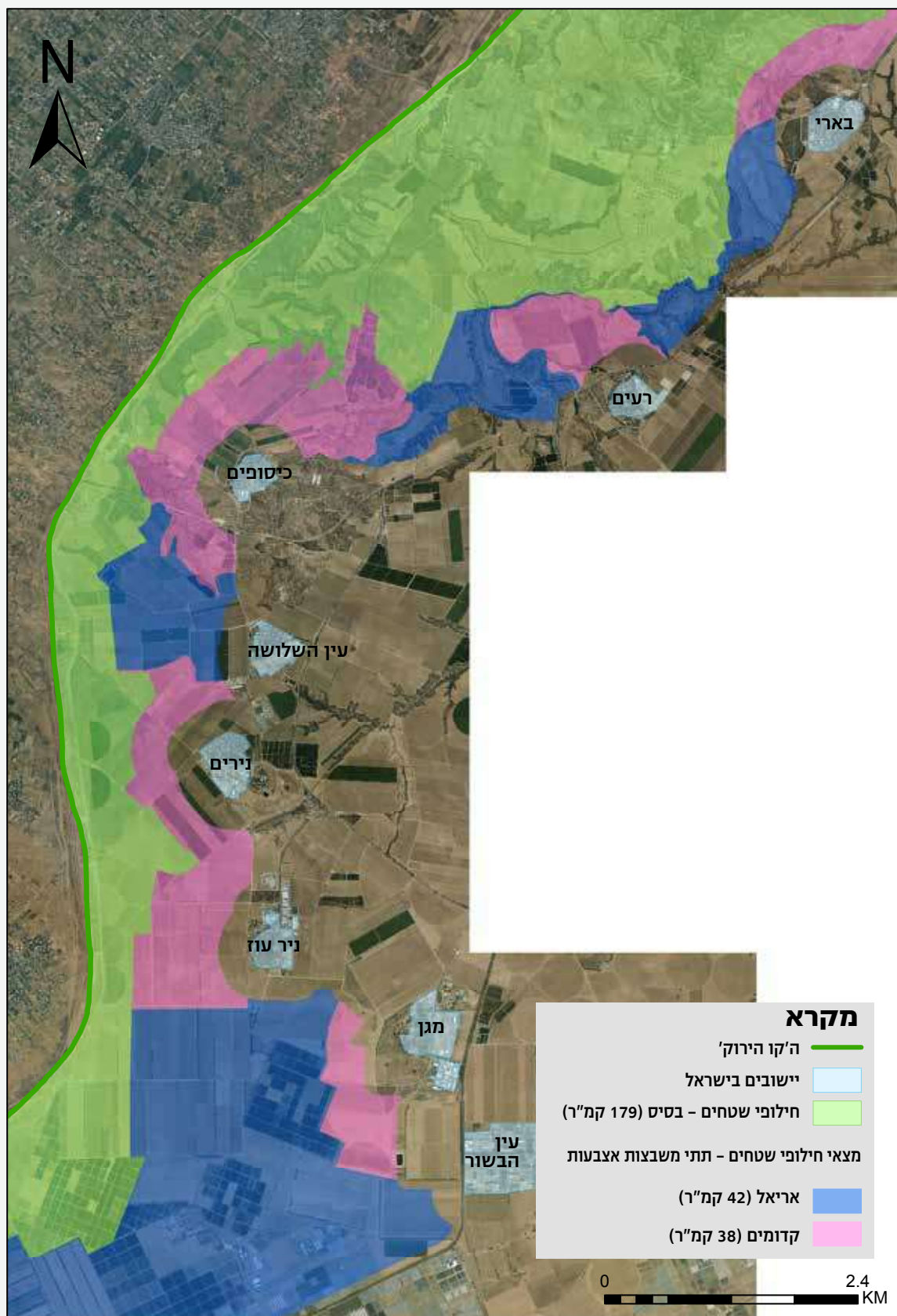
מפה 40: חילופי השטחים באזור דרום-מערב הר חברון

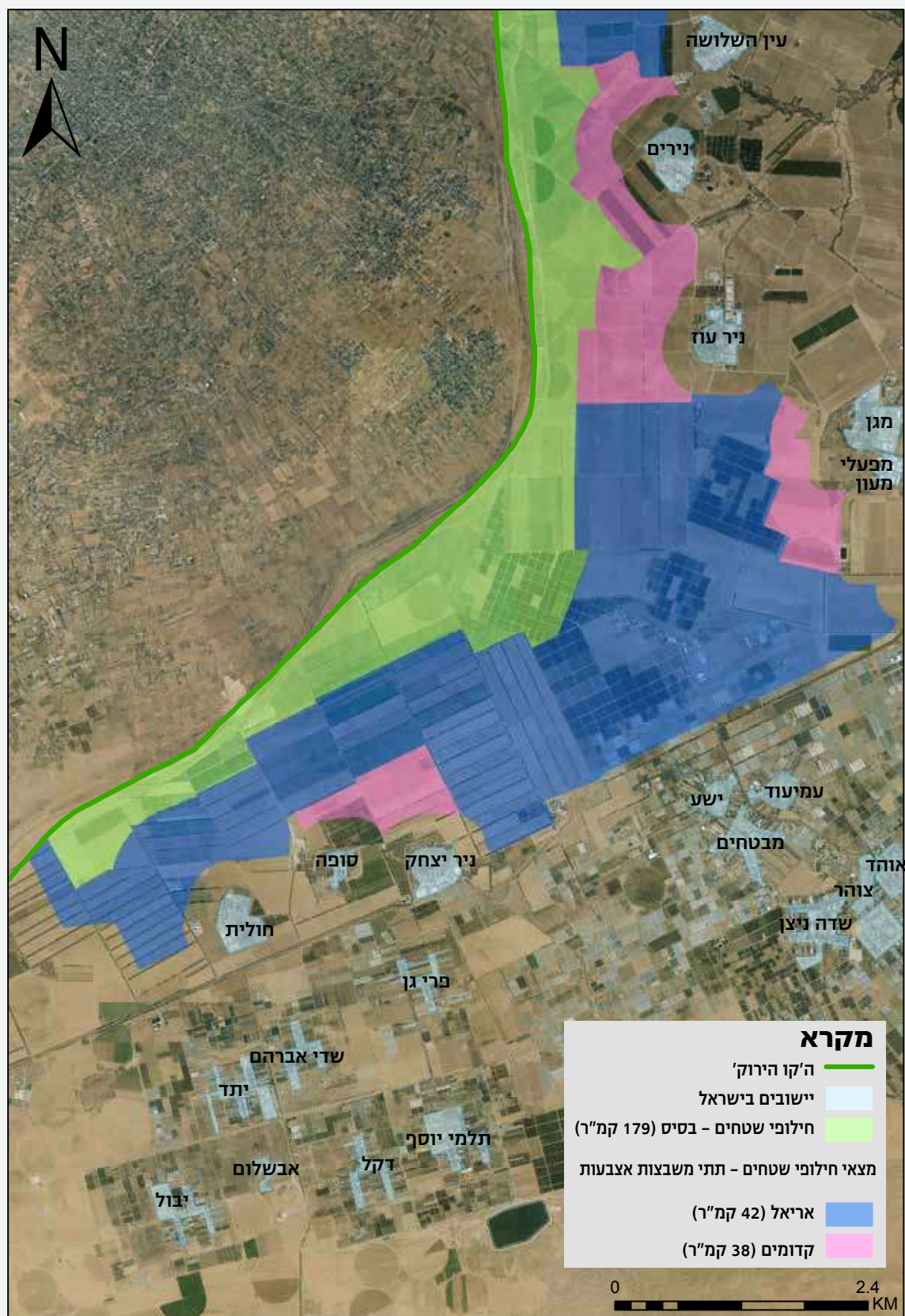
מפה 41: חילופי השטחים באזור עוטף עזה צפון

מפה 42: חילופי השטחים באזור עוטף עזה מרכז

מפה 43: חילופי השטחים באזור עוטף עזה דרום

נספח 03

איפיון הצרכים והרצונות של מתיישבי יהודה ושומרון
במקרה של פינוי יישובים: השוואה בין אידיאולוגיים
ממלכתיים, אידיאולוגיים לא-ממלכתיים, מתיישבי איכות
חיים, ומתיישבי אריאל

פרופ' גלעד הירשברגר, ד"ר סיון הירש-הפלר

בי"ס ברוך איבצ'ר לפסיכולוגיה / בי"ס לאודר לממשל, דיפלומטיה ואסטרטגיה
המרכז הבינתחומי הרצליה

תקציר מנהלים

השליטה הישראלית בשטחי יהודה ושומרון נכנסת לשנתה ה-50 ונדמה שהפתרון לסכסוך בין ישראל לפלסטינים רחוק מאי-פעם. אחת מאבני הנגף המרכזיות המקשות על מציאת פתרון לסכסוך הינה ההתיישבות היהודית מעבר ל"קו הירוק" שבהסדר עתידי יהיה צורך לפנות את חלקה. בשיח הפוליטי המתנהל על עתיד ההתיישבות בשטחים ישנה נטייה להתייחס לכל המתיישבים כאל מקשה אחת, ופעמים רבות הקולות הקיצוניים בהתיישבות מייצרים תדמית קיצונית לכלל ההתיישבות ביו"ש. בניגוד לדימוי הזה, אנשי מקצוע רבים טוענים שההתיישבות ביו"ש הטרוגנית מאוד וכדי להבין את הלכי הרוח בהתיישבות ואת הרצונות והמוטיבציות של המתיישבים לגבי עתידם יש להתייחס לרב-גוניות הזו. באופן ספציפי, יאיר שלג (שלג, 2005) מהמכון הישראלי לדמוקרטיה מצביע על ההבדלים המהותיים בין מתיישבי "איכות חיים" למתיישבים אידיאולוגיים. על בסיס החלוקה של שלג (2005), קבוצת המחקר שלנו ערכה מחקר מקיף על מתיישבי יו"ש (הירשברגר, שגיא, הירש, ושרמן, 2014) שבו מצאנו תוקף אמפירי לחלוקה של שלג (2005) במיוחד בהקשר של התנגדות והסתגלות לתרחישים שונים של פינוי יישובים ביו"ש. בנוסף, המחקר הראה שבניגוד לתדמית הקיצונית של המתיישבים, הרוב הגדול של משתתפי המחקר, ובכלל זה גם המשתתפים האידיאולוגיים, הביעו עמדות מתונות ופרגמטיות והראו נאמנות גבוהה למדינת ישראל ולחוקיה על פני הנאמנות לתנועת ההתיישבות ביו"ש.

המחקר הנוכחי מהווה העמקה והרחבה של המחקר הראשון שביצענו שבו אנו חוקרים את אוכלוסיית המתיישבים ביו"ש ברזולוציה גבוהה עוד יותר. את אוכלוסיית המתיישבים האידיאולוגיים אנו מחלקים לשתי תתי-קבוצות על פי מידת הנאמנות שלהם למדינת ישראל: מתיישבים ממלכתיים שהינם מתיישבים אידיאולוגיים הנאמנים בראש וראשונה למדינת ישראל ולחוקיה, ומתיישבים לא-ממלכתיים שהנאמנות שלהם לאידיאולוגיה של ארץ ישראל השלמה קודמת לנאמנות שלהם כלפי מדינת ישראל. בנוסף, על בסיס המחקר הראשון שביצענו שבו מצאנו שתושבי אריאל, למרות היותם מתיישבי "איכות חיים" כביכול, מהווים קבוצה נפרדת ממתיישבי איכות חיים האחרים כאשר בנושאים מסויימים הם תמימי דעים עם שאר מתיישבי איכות חיים, ואילו בנושאים אחרים הם דומים יותר למתיישבים אידיאולוגיים.

מטרת המחקר הנוכחי הינה לאפיין את קבוצות המתיישבים השונות מבחינה סוציו-דמוגרפית ופוליטית ולמצוא תימוכין לכך שאכן מדובר בארבע קבוצות מובחנות; לבחון את המניע שלהם למגורים בשטחים ואת רמת שביעות הרצון שלהם מאספקטים שונים של החיים ביישוב; לבדוק את מידת ההזדהות שלהם עם מדינת ישראל ועם ההתיישבות ביו"ש; לבדוק את עמדתם לגבי המתח שבין הדמוקרטיה ושלטון החוק לבין ההלכה ועמדות הרבנים; לבחון את תפיסת האיומים שלהם (השוואה בין איומים קונקרטיים לסימבוליים); לבחון את הנכונות שלהם לעזוב את מקום המגורים שלהם כרגע, ללא החלטה מדינית, ובעתיד כאשר תתקבל החלטה לפנות את היישוב שלהם. באופן ספציפי בדקנו: א. לאן המתיישבים בני הקבוצות השונות היו רוצים לעבור?; ב. האם חשוב להם לעבור עם הקהילה שלהם?; ג. האם יסכימו להסדר של 'פיוני-פיוני?'; ד. עד כמה מקום העבודה וזמן הנסיעה למקום העבודה מהווה שיקול בהחלטה האם לעבור ולכן לעבור? תוצאות המחקר יסייעו בבניית פרופיל של כל אחת מקבוצות המתיישבים שנדגמו על מנת שבעתיד אם וכאשר תתקבל החלטה לפנות יישובים, מקבלי ההחלטות יוכלו להתחשב ברצונות של המתיישבים בהחלטות הנוגעות לעתידם.

המשתתפים במחקר הינם 1,504 נשים וגברים, 400 מתיישבי 'איכות חיים'; 402 תושבי אריאל; 350 מתיישבים 'אידיאולוגיים ממלכתיים'; ו-352 מתיישבים 'אידיאולוגיים לא-ממלכתיים'. המחקר נערך על האוכלוסייה היהודית הבוגרת (מעל גיל 18) המתגוררת מעבר ל'קו הירוק' למעט: 1. יישובים חרדיים; 2. יישובי בקעת הירדן, כיוון שיישובים אלו שונים במהותם ממרבית היישובים ביו"ש. כמו כן, לא נכללו במחקר יישובים הנמצאים ב'מרחב ההסכמה' - 3.5% מהשטחים שיש לגביהם הסכמה עקרונית שישארו בשטח ישראל במסגרת הסדר עתידי (למשל, מעלה אדומים וגוש עציון). הדגימה במחקר הנוכחי דומה לדגימה במחקר הקודם שביצענו עבור תנועת 'עתיד כחול-לבן', אבל מקיפה יותר וברזולוציה גבוהה יותר.

המחקר נערך באמצעות סקר טלפוני שערכה חברת סקרים מאוניברסיטת חיפה והמשתתפים במחקר נדגמו באמצעות דגימת שכבות. היישובים שנדגמו חולקו לפי ארבע הקטגוריות שהגדרנו: יישובים 'אידיאולוגיים-ממלכתיים'; יישובים 'אידיאולוגיים לא-ממלכתיים'; יישובי 'איכות חיים'; ואריאל. הגדרנו מראש את גודל המדגם בכל אחת מהשכבות (קטגוריות היישובים) והדגימה בכל יישוב נעשתה בהתאם לגודל היישוב לפי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. אחוז ההיענות לסקר היה גבוה יחסית, בין 50%-60%, כאשר לא נמצאו הבדלים משמעותיים באחוזי ההיענות בין קבוצות המתיישבים השונות.

ממצאי המחקר מעידים בראש ובראשונה על כך שהחלוקה לארבע קבוצות זוכה לתוקף אמפירי. המתיישבים ה'אידיאולוגיים הלא-ממלכתיים' הינם הדתיים ביותר והימניים ביותר והם מציניים את האידיאולוגיה כמניע המרכזי להתיישבותם ביו"ש, יותר משאר הקבוצות. לעומתם, תושבי אריאל הינם החילוניים ביותר, אבל הם ימנים יותר ממתיישבי 'איכות חיים' ובכך הם מהווים קבוצה ייחודית העומדת בין מתיישבי 'איכות חיים' החילוניים שהינם בעלי דעות במרכז המפה הפוליטית לבין המתיישבים ה'אידיאולוגיים' הדתיים-ימניים. הן תושבי אריאל והן מתיישבי 'איכות חיים' מציניים מניעים של איכות חיים כחשובים יותר מאידיאולוגיה בהחלטתם לגור ביו"ש וההפך נכון לגבי המתיישבים ה'אידיאולוגיים'. המצב הסוציו-אקונומי של המתיישבים ה'אידיאולוגיים' ממלכתיים' ושל מתיישבי 'איכות חיים' הוא הטוב ביותר, ולשתי קבוצות המתיישבים ה'אידיאולוגיים' - ה'ממלכתיים' וה'לא-ממלכתיים' יש מספר ילדים גדול יותר מלמתיישבי 'איכות חיים' ואריאל, כאשר ל'לא-

ממלכתיים' יש את מספר הילדים הגדול ביותר. המתיישבים כולם מגלים שביעות רצון גבוהה מהחיים ביישוב, כאשר מתיישיבי 'איכות חיים' מגלים את שביעות הרצון הנמוכה ביותר בין הקבוצות. כמחצית מהמתיישבים מועסקים בתחומי ההתנחלויות ומספר זה עולה ל-70% בקרב ה'אידיאולוגיים הלא-ממלכתיים' אשר מטבע הדברים גם מבלי פחות זמן בדרך לעבודה. כל המתיישבים מראים הזדהות גבוהה עם מדינת ישראל, כאשר המתיישבים ה'אידיאולוגיים' (ה'ממלכתיים' וה'לא-ממלכתיים') מראים מידה דומה של הזדהות עם המדינה ועם ההתיישבות ביו"ש ואילו מתיישיבי אריאל ו'איכות חיים' מראים הזדהות נמוכה יותר עם קבוצת המתנחלים.

כל המשתתפים מביעים תמיכה בדמוקרטיה ובשלטון החוק, כאשר המתיישבים ה'אידיאולוגיים הלא-ממלכתיים' מראים את מידת התמיכה הנמוכה ביותר. הם גם הנחרצים ביותר בהסכמה שארץ ישראל חשובה מהדמוקרטיה. באופן מפתיע, שיעור גבוה של תושבי אריאל גם מעדיפים את ארץ ישראל על הדמוקרטיה בהשוואה למתיישיבי 'איכות חיים'. כמחצית מהמתיישבים מאמינים שמשאל עם הינו המנגנון הטוב ביותר לקביעת גורלה של ההתיישבות ביו"ש, כאשר ה'אידיאולוגיים הלא-ממלכתיים' נופלים משאר הקבוצות בקבלה של משאל עם כמנגנון מכריע. כשליש מהם מאמינים שדעת ההלכה והרבנים היא זו שצריכה לקבוע את עתיד ההתיישבות והם עולים אף על ה'אידיאולוגיים הממלכתיים' בקביעה זו. מתיישיבי 'איכות חיים' ואריאל נמוכים מאוד בהסכמה עם דעת הרבנים וההלכה. כל קבוצות המתיישבים מראים מידת הסכמה מפתיעה עם הטענה שבמידה ותתקבל החלטה לפנות את היישוב שלהם יש להתפנות תמורת פיצוי הוגן. ה'אידיאולוגיים הלא-ממלכתיים' הם הנמוכים ביותר בתמיכה בטענה הזו והגבוהים ביותר להסכים שאין להתפנות בשום תנאי. גם במידה ומוצע היום חוק 'פינוי-פיצוי' עוד בטרם נסיגה, שתי קבוצות 'איכות חיים' שוקלות בחיוב את ההצעה בהשוואה ל'אידיאולוגיים', וה'אידיאולוגיים הלא-ממלכתיים' הדוחים את ההצעה במידה הרבה ביותר.

ההבדלים בעמדות בין הקבוצות משתקפים גם בתפיסת האיומים הקיומיים שלהם. איום קיומי פיסי משקף את החשש שהמדינה נמצאת בסכנה בשל טרור או מלחמה ואילו איום סימבולי משקף את החשש שצביונה של המדינה כמדינה יהודית ודמוקרטית נמצא בסכנה. בעוד כל המתיישבים תופסים את האיום הפיסי כחמור יותר מהאיום הסימבולי, המתיישבים ה'אידיאולוגיים' רואים את האיום הפיסי כחמור יותר ממתיישיבי 'איכות חיים', ומתיישיבי 'איכות חיים' רואים את האיום הסימבולי כחמור יותר מהמתיישבים ה'אידיאולוגיים'. תפיסת האיומים השונה יכולה להסביר הבדלים בתגובות לפינוי יישובים עתידי.

במידה ותתקבל החלטה לפנות את היישוב בו הם מתגוררים, נמצא הבדל משמעותי בהעדפת מקום היישוב החדש. בעוד מתיישיבי 'איכות חיים' ובמיוחד תושבי אריאל מעדיפים לעבור לתל-אביב, המתיישבים ה'אידיאולוגיים' מעדיפים את ירושלים ובמקום השני יישוב אחר ביו"ש שיסופח לישראל. פחות מ-10% מכלל הנשאלים הביע סירוב מוחלט להתפנות, כאשר אחוז בודד בלבד ממתיישיבי 'איכות חיים' הביעו סירוב להתפנות. פילוח הנתונים לפי גיל מעיד, באופן מפתיע, כי ככל שגיל המתיישבים עולה כך גדל סירובם לעבור מן היישוב. נדמה, אם כן, שהסירוב להתפנות מונע בעיקר על ידי שיקוליים אישיים ולא על ידי שיקולים אידיאולוגיים.

המתיישבים ה'אידיאולוגיים' מעדיפים לעבור יחד עם הקהילה שלהם, ואילו למתיישיבי 'איכות חיים' זה חשוב פחות. המתיישבים ה'אידיאולוגיים', במיוחד ה'ממלכתיים', מעדיפים

לעבור ליישוב כפרי. לכל המתיישבים חשוב מאוד לגור במרחק קצר ממקום העבודה. מכיוון שהמרחק ממקום העבודה מבחין כבר היום בין הקבוצות האידיאולוגיות השונות, יש לתת משקל משמעותי לנקודה זו בכל החלטה על פינוי יישובים עתידי.

מהמחקר הנוכחי עולות מספר מסקנות: ראשית, המחקר מספק תימוכין אמפיריים לצורך להתייחס לחלוקה הפנימית בתוך ההתיישבות ביו"ש כאשר ארבע הקבוצות שבחנו מראות מאפיינים שונים וצרכים שונים. כל מדיניות עתידית לגבי פינוי יישובים ביו"ש, טוב שתתחשב בהבדלים הניכרים בין קבוצות המתיישבים. שנית, המחקר מצטרף לממצאי המחקר הראשון שלנו (הירשברגר ושות', 2014), ומראה שציבור המתיישבים, אפילו זה האידיאולוגי הלא-ממלכתי, פרגמטי ורציונלי יותר ממה שניתן היה לחשוב. רוב המתיישבים, על אף רצונם להשאר ביישוב ועל אף התנגדותם לפינוי יישובים מראים נכונות להגיב באופן ענייני ושקול לאפשרות שיצטרכו לעזוב את היישוב שלהם. המחקר לא מצא סירוב גורף להתכונן בקרב אף אחת מקבוצות המתנחלים, ובכל אחת מן הקבוצות הביעו המתיישבים רצונות ספציפיים לגבי עתידם ביום שיפנו מיישובם. ככל שמדינת ישראל תדע להתחשב ברצונות של המתיישבים, לתת להם שליטה רבה ככל שניתן על גורלם, לתת להם חלק בקבלת ההחלטות על מקום היישוב העתידי שלהם, לצמצם פעולות של כפייה כלפיהם, כך סיכויי ההצלחה של הפינוי גבוהים יותר, וכך גם יחסך מחיר נפשי גבוה מאוכלוסייה זו.

מבוא

מטרת המחקר

יובל שנים עברו מאז כבשה ישראל את שטחי יהודה ושומרון (יו"ש), ומאז כמעט חצי מיליון ישראלים עברו להתגורר מעבר ל"קו הירוק". אולם למרות הזמן שעבר, השאלה בדבר עתיד השליטה היהודית ביו"ש רק הולכת ומתחדדת. המגמות הדמוגרפיות בישראל וביו"ש יוצרות מציאות בה מספר הישראלים והפלסטינים בין הים לירדן הולך ומשתווה. כתוצאה מכך, המשך צביונה של ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית עומד בסימן שאלה. גם מעמדה הבינלאומי של ישראל הולך ונשחק בשל השליטה הממושכת באוכלוסיה אזרחית פלסטינית נטולת זכויות.

לאור תמונת המצב הזאת, המחקר הנוכחי שם לו למטרה להבין לעומק את המציאות הסוציו-דמוגרפית והפסיכולוגית של ההתיישבות היהודית ביו"ש על מנת להתכונן בצורה מיטבית לאפשרות של פינוי מסיבי של מתיישבים. רוב המתיישבים ביו"ש נולדו אל תוך המציאות הזו, ומעבר כפוי מביתם צפוי להיות טלטלה קשה וכואבת כפי שאנו למדים מההשלכות ארוכות הטווח של פינוי ימית ופינוי גוש-קטיף. אולם, בניגוד לשני מקרי העבר, פינוי יישובים מיו"ש במסגרת הסכם עם הפלסטינים צפוי להיות בסדר גודל שישראל טרם התמודדה איתו - כ-140,000 מתיישבים יאלצו לעזוב את ביתם ולהתחיל את חייהם במקום חדש. על ישראל, אם כן, להעריך מבעוד מועד ולתכנן כיצד יראו החיים ביום הפינוי וביום שאחריו: לאן יפנו כל המתנחלים ועל פי איזה קריטריון יקבע לאן כל משפחה תפונה? כיצד המעבר ישפיע על התעסוקה של המפונים, הן מבחינת המרחק ממקום העבודה והן מבחינת מקום העבודה עצמו? האם הפינוי יעשה ברמת הפרט, או האם קהילות שלמות יעברו למקום החדש כמקשה אחת? המחקר הנוכחי מבקש לתת מענה אמפירי לשאלות אלו ואחרות תוך התייחסות לאוכלוסיית המתיישבים ברזולוציה גבוהה יותר משנבחנה עד

כה, וזאת מתוך הכרה בכך שלתתי-הקבוצות בתוך אוכלוסיית המתיישבים יש מוטיבציות שונות, ושחשוב לקחת בחשבון עד כמה שניתן את רצונות המתיישבים בטרם פינויים.

המחקר הפסיכולוגי מראה בצורה ברורה שכפיית התנהגות על אדם אחר מעוררת התנגדות גבוהה ומוטיבציה להחזיר את השליטה שנלקחה. המחקר על התגובות הפסיכולוגיות של פינוי כפוי מדגימות כיצד למרכיב הכפייה ולחוסר השליטה יש השפעה קשה וארוכת טווח על הפרט ועל הקהילה. על כן, יש לעשות כל מאמץ לצמצם עד כמה שניתן את שני המרכיבים הללו באמצעות יצירה של מצבי בחירה (למשל, אפשרות של 'פינוי-פיצוי' בכל עת ולא רק כאשר תתקבל החלטה לפנות יישובים), ועל ידי מתן שליטה מירבית למתיישבים על גורלם. המחקר הנוכחי מתמקד במיוחד בנקודה האחרונה ובוחן את השיקולים והרצונות של מתיישבים שונים לגבי אופי היישוב אליו היו רוצים לעבור, המיקום של היישוב החדש, המרחק ממקום העבודה והאפשרות לעבור יחד עם הקהילה כולה. ככל שמתיישבים ירגישו שיש להם שליטה גבוהה יותר על עתידם ושיש מי שקשוב לצרכיהם, כך יקטן המחיר הנפשי והחברתי ארוך-הטווח בעקבות פינוי יישובים.

פינוי מסיבי של מתיישבים משטחי יהודה ושומרון טומן בחובו השלכות רחבות היקף ברמה הפרטנית והחברתית, ולכן דורש הערכות יסודית ברמות השונות: הכלכלית, המשפטית, הלוגיסטית, הצבאית והפסיכולוגית-חברתית.

המחקר האמפירי לגבי פינוי יישובים הוא מצומצם הן במספר המחקרים והן בהיקף המחקר. יש מספר מועט של מחקרים שבדקו תגובות של מתיישבים סמוך למועד פינויים (Hirschberger & Ein-Dor, 2006) ומעט מחקר על התגובות הפסיכולוגיות בעקבות פינוי יישובים (Hobfoll & Canetti-Nisim, 2004). במחקר רחב ההיקף היחיד שנערך עד כה מתוך מטרה להעריך את התגובות הפסיכולוגיות של פינוי עתידי של ההתיישבות ביו"ש (הירשברגר, שגיא, הירש-הפלר, ושני-שרמן, 2014) נעשתה השוואה בין מתיישבים 'אידיאולוגיים' ומתיישבי 'איכות חיים'. המתיישבים חולקו בצורה אקראית לתרחישי פינוי שונים ונבדקה רמת ההתנגדות ויכולת ההסתגלות של הנבדקים לתרחיש. הממצאים הצביעו על הבדלים משמעותיים בין מתיישבי 'איכות חיים' למתיישבים 'אידיאולוגיים'. מתיישבים 'אידיאולוגיים' הגיבו בצורה חריפה יותר לנסיגה חד-צדדית, במיוחד כאשר זו זוכה לתמיכה רחבה בכנסת. כמו כן, נסיונות לפייס את המתיישבים ה'אידיאולוגיים' עם מסרים תומכים לא צלחו, ואף הובילו לתוצאה ההפוכה - הגבירו את ההתנגדות שלהם. אולם, למרות ההתנגדות הבסיסית הגבוהה יותר של המתיישבים ה'אידיאולוגיים', הם התגלו כפרגמטיים למדי: הנאמנות שלהם למדינת ישראל הינה ללא סייג וקודמת לנאמנות לתנועת התיישבות ביו"ש; הם מקבלים את שלטון החוק ואת התהליך הדמוקרטי; במידה ויתנגדו לנסיגה ההתנגדות שלהם תהיה התנגדות במסגרת החוק (הפגנות, עצומות). המתיישבים ה'אידיאולוגיים' גם גילו העדפה לנסיגה שתתקבל במסגרת הסכם ושתזכה לתמיכה גורפת בכנסת. כלומר, למרות ההתנגדות הבסיסית שלהם לנסיגה, מתיישבים 'אידיאולוגיים' קשובים למידת התמורה (הסכם מדיני) ולמידת הלגיטימיות (רוב גורף) של ההחלטה לסגת.

ממצאי המחקר הראשוני ניתן להסיק מספר מסקנות חשובות לגבי תהליך פינוי יישובים מיו"ש: 1. ישנה רבגוניות בעמדות כלפי הנסיגה בקרב המתיישבים, כאשר בעיקר ניכר הבדל בין מתיישבים 'אידיאולוגיים' למתיישבי 'איכות חיים'; 2. התפיסה לפיה המתיישבים ה'אידיאולוגיים' קיצוניים ולא פרגמטיים איננה נכונה. יתרה מזו, התגובות הרציונליות

והפרגמטיות של המתיישבים ה'אידיאולוגיים' מלמדת שחשוב להתחשב בדעתם ביום שתתקבל החלטה להתפנות, ויש לצמצם עד כמה שניתן פעולות של כפייה כלפיהם; 4. התגובות של המתיישבים ה'אידיאולוגיים' לעצם המחשבה על פינוי מעוררת בהם דחק משמעותי דבר המצביע על פוטנציאל לתגובות נפשיות קשות בקרבם כפי שנמצא באירועי פינוי קודמים. ככל שתהיה התחשבות רבה יותר ברצונם של המתיישבים, וככל שתינתן להם שליטה רבה יותר על גורלם, כך יקטן הסיכוי לתגובות פסיכולוגיות קשות בעקבות הפינוי.

בעוד המחקר הראשוני על הערכות פסיכולוגיות לפינוי יישובים מספק מידע רב, הוא חסר במספר מובנים: ראשית, יתכן וחלוקת המתיישבים לשתי קבוצות בלבד אינה מספקת רזולוציה גבוהה מספיק ולכן אינה רגישה דיה כדי לקלוט את כל התהליכים והתמורות החלים בקרב המתיישבים. המחקר הראשוני מצא שתושבי אריאל נבדלים ממתיישבי איכות חיים אחרים במספר מובנים, אולם מכיוון שאריאל לא נדגמה באופן נפרד, מספר הנבדקים מאריאל היה קטן ולא מייצג. שנית, בקרב ההתיישבות האידיאולוגית ישנה הבחנה בין מתיישבים 'אידיאולוגיים' מתונים אשר רואים את נאמנותם הראשונית למדינת ישראל ('ממלכתיים'), לבין מתיישבים בעלי אידיאולוגיה קיצונית יותר אשר לפעמים מעמידה אותם במצב של התנגשות עם מדינת ישראל ועם צה"ל ('לא-ממלכתיים'). בשל המשקל הקטן יחסית של המתיישבים ה'לא-ממלכתיים' בקרב המתיישבים ה'אידיאולוגיים', המחקר הראשוני לא דגם את רוב היישובים בהם מתיישבים אלו מתגוררים ולכן לא שיקף את תחושותיהם ורצונותיהם. שלישית, המחקר הראשוני התמקד בשאלות הבוחנות מוכנות למחאה אלימה או לא אלימה במקרה של פינוי יישובים ושל המוכנות הכללית של המתיישבים להסתגל למציאות החדשה שלאחר הפינוי. המחקר לא נתן ביטוי לרצונות הספציפיים של המתיישבים ביום שיתרחש פינוי יישובים.

המחקר הנוכחי בא לתת מענה לשאלות שנותרו פתוחות במחקר הראשוני בכך שגודל המדגם שלו - כ-1,500 איש ואישה - הוא הגדול ביותר שנבדק אי פעם על אוכלוסיית מתיישבי יו"ש. גם הרזולוציה של המחקר גבוהה יותר ומתמקדת בארבע קבוצות של מתיישבים: מתיישבים 'אידיאולוגיים ממלכתיים'; מתיישבים 'אידיאולוגיים לא-ממלכתיים'; מתיישבי 'איכות חיים'; ותושבי אריאל. בכל אחת מקבוצות המתיישבים נעשתה דגימה אקראית המייצגת את הקבוצה, כך שלמעשה לראשונה אנו יכולים ללמוד על הלכי הרוח והמוטיבציות של תושבי אריאל ושל המתיישבים ה'אידיאולוגיים הלא-ממלכתיים' אשר תופסים מקום נכבד בתקשורת, אבל הידע לגביהם מצומצם. המחקר ממשיך את המחקר הראשוני ונכנס לעומק השאלה של הסתגלות לחיים אחרי הנסיגה. בעוד המחקר הראשוני בדק התמודדות פסיכולוגית ותגובות רגשיות לפינוי יישובים, המחקר הנוכחי תכליתי יותר ונועד לבחון מה בדיוק רוצים המתיישבים? לאן הם רוצים לעבור? היכן הם עובדים ועד כמה חשוב להם לגור בסמוך למקום העבודה? האם הם רוצים לעבור לבד או יחד עם שאר הקהילה שלהם? מהו אופי היישוב אליו היו רוצים לעבור? המענה לתשובות אלו חשוב מכמה בחינות: ראשית, הוא מאפשר הבנה טובה יותר של רצונות המתיישבים ומקל על היכולת לתת להם את המענה התואם ביותר את צרכיהם ובכך לצמצם תגובות פסיכולוגיות שליליות. בנוסף, זהו מידע חשוב עבור מקבלי ההחלטות שיוכלו להעריך מבעוד מועד ולהכין את התשתית הנדרשת לקליטת מספר רב של מפונים עוד בטרם התקבלה ההחלטה לפנות יישובים. נקודה זו חשובה במיוחד שכן פינוי של מעל מאה אלף מתנחלים אינו יכול להתבצע אד-הוק ללא תכנון משמעותי מראש.

רקע תיאורטי ומחקרי

אידיאולוגיה פוליטית ותגובות לפינוי יישובים

בספרות נהוג להתייחס לאידיאולוגיה כמערכת אמונות דתיות, מוסריות ופוליטיות המשותפת לקבוצה מסוימת של פרטים (Erikson & Tedin, 2003), כך שאנשים בעלי אידיאולוגיה דומה חולקים מסגרת משותפת של מודלים מנטליים, אשר באמצעותם הם תופשים את סביבתם (Jost & Federico, 2009). בעוד שבמקרים רבים מחקרים מעידים כי מחויבות אידיאולוגית למטרה משפרת את היכולת לתפקד בסיטואציות מלחיצות ומשמשת מקור הגנה וחוסן נפשי (Punamki, Qouta & El-Sarraj, 2001), מחקרים אחרים מראים שבמקרים מסוימים קיים דווקא קשר בין מחויבות אידיאולוגית למצוקה נפשית קשה. תגובה זו נצפית כאשר קיימת התנגשות ברורה בין האמונות האידיאולוגיות לבין המציאות הפוליטית בשטח. פינוי יישובים בכפייה הינו דוגמה מוחשית של מצב שכזה, ובפינויים קודמים מתיישבים אידיאולוגים הראו תגובות נפשיות קשות במיוחד (Laufer & Shechory, 2010; Oren & Possick, 2009), ואז האידיאולוגיה לא שימשה גורם מחסן אלא זרז שתרם להיווצרותם של מצבי דחק, פוסט-טראומה, חרדה ודיכאון (Laufer & Shechory, 2009; Elad-Strenger, et al., 2013). יתרה מזאת, במקרה של פינוי כפוי על ידי רשויות המדינה ניצבים המפונים מול דילמה: האם להישאר נאמנים לזהותם כאזרחים במדינה, או לדבוק באידיאולוגיה ההתיישבותית אותה אימצו? רבים מהם בוחרים בהכחשה של מציאות הפינוי ומגיבים בצורה קשה כאשר המציאות טופחת על פניהם (Hirschberger & Ein-Dor, 2006). במצב זה, רבים מהמתיישבים נמצאים בדיסוננס בין המחויבות למדינה ומוסדותיה, לבין המחויבות לחוקי הדת ולאידאולוגיה המשיחית (Alimi, 2010; Hirsch-Hoefler & Mudde, 2013). מעבר לכך, פינוי כפוי עלול להוות פגיעה בצורת הקיום הפיזית, נפשית וחברתית של המפונים ולערער את המבנה באמצעותו הם יוצקים משמעות לחייהם (Marris, 1980).

תנועת ההתיישבות

הרעיונות המנחים באידיאולוגיה של תנועת ההתיישבות ביו"ש הם חלוציות התיישבותית, מימוש רעיון 'ארץ ישראל השלמה' ועמידה כחוד-החנית של עם ישראל במשימה לאומית וביטחונית. רעיונות אלה הובלו על ידי 'גוש אמונים' - תנועה חברתית דתית-לאומית שפעלה בעיקר בשנות השבעים והיוותה בסיס אידיאולוגי עבור ההתיישבות היהודית מעבר ל'קו הירוק' (ארן, 2013). במרכז השקפת עולמה של התנועה: קדושת ההלכה וקדושת הארץ על פי משנתו של הרב קוק, וכן האמונה שהעם היהודי והאדמה של ארץ ישראל הם ישות שלמה אחת שהובטחה לעם על ידי האל (Newman, 1981; Weissbrod, 1987; Sprinzak, 1982). בהתאם לתפישה דתית-משיחית זו, ראו פעילי ותומכי 'גוש אמונים' בהקמת מדינת ישראל ראשית הגאולה ('אתחלתא דגאולה'), ובמלחמת ששת הימים 'מעשה שמיים' (Sprinzak, 1985). חזון התנועה היה להרחיב את גבולות מדינת ישראל לאלו של ארץ ישראל המקראית, ובמרכזה לבנות את בית המקדש השלישי שיהווה מרכז דתי ולאומי לעם היהודי (Sprinzak, 1985; Aran, 1991). התנועה לא ראתה את תפקידה רק ביישוב הארץ, אלא גם בהחדרת האידיאולוגיה החלוצית לתוך החברה והתרבות, וכן בהובלת התעוררות הציונות ההיסטורית, אשר דעכה מאז שנות ה-50 וה-60 (Newman, 1985; Sprinzak, 1985; Don-Yehiya, 1987; Aran, 1991).

רוב פעילותה של תנועת 'גוש אמונים' בהתיישבות מעבר ל'קו הירוק' נבע מהאמונה שהימצאות שטחי ארץ ישראל השלמה בידיים יהודיות הינה ציווי אלוהי (פייגה, 2002). אמונה זו יושמה על ידי יחידת ההתיישבות שלה, 'אמנה', אשר סייעה בהקמתם של עשרות יישובים מעבר ל'קו הירוק' מתחילת שנות השבעים ועד סוף שנות השמונים. זאת, גם לאחר דעיכת הפעילות הפוליטית של 'גוש אמונים' בתחילת שנות השמונים (רוט, 2005). מאז 2005, עוסקת אמנה בעיקר בפעולות מנהליות הקשורות לשימור יישובים קיימים ומתן סיוע בהקמת יישובים חדשים: משא ומתן מול רשויות תכנון ומשרדי ממשלה, ארגון וסיוע למתיישבים חדשים ופוטנציאליים, ניהול והקמת מיזמי בנייה ושיווק יחידות דיור (רוט, 2005).

בשנת 1992, עם ניצניו של התהליך המדיני עם ההנהגה הפלסטינית (שיוביל להסכם אוסלו בספטמבר 1993), הוחלט על הקפאת הבנייה בשטחי הגדה המערבית וחבל עזה, ומאז ועד היום אושרה הקמת ארבעה יישובים חדשים בלבד.⁵⁹ אך, למרות זאת, עדיין נעשות פעולות רבות הקשורות להרחבתם של יישובים קיימים והקמתם של מאחזים לא חוקיים (ששון, 2005). יתרה מזאת, על אף שציבור המתיישבים מעבר ל'קו הירוק' מהווה אחוז קטן מהאוכלוסייה הכללית, נודעת לו השפעה משמעותית על תהליך קבלת ההחלטות במדינה (Hirsch-Hoefler & Mudde, 2013). ההשפעה באה לידי ביטוי ביתר שאת בשנים האחרונות כאשר נציגים בולטים של ההתיישבות נבחרו לכנסת ואף קיבלו תפקידי מפתח.

היישובים היהודיים בגדה המערבית בתקופה הראשונה, לאחר 1967 ועד סוף שנות השבעים, הוקמו ברוב המקרים על ידי גרעין חלוצי של מתיישבים. ממחקרים שנערכו בנושא, נמצא כי עבור רוב המתיישבים, ההתיישבות שירתה אידיאולוגיה לאומית-דתית חזקה (Newman, 1981). בשלהי שנות ה-70 ועד תחילת שנות ה-90, חלה תנופת בנייה בגדה המערבית, והופיעה קבוצה נוספת של יישובים. יישובים אלה הוקמו בהתאם לצורכי השוק, ומוקמו לרוב על אדמות מדינה סמוך מאוד ל'קו הירוק'. כך למשל הוקמו היישובים אורנית (1985), נופים (1986) ואלפי מנשה (1983). האחרון הינו יישוב עירוני בעל אופי קהילתי אשר הוקם ביזמת ובמימון ממשלת ישראל, אוכלס במשפחות צעירות ושוקק באמצעות הסלוגן 'חמש דקות מכפר סבא' (הוברמן, 2011).

נוסף על דרך ההקמה, ההבדלים בין היישובים שקמו בהשפעת אידיאולוגיה דתית-לאומית לבין אלה שלא, ניכרים גם בשמות שניתנו להם. שמות יישובים דתיים-לאומיים מאופיינים לרוב באזכורים מהתנ"ך, ובעלי משמעות דתית-היסטורית. לעומתם, יישובים שלא הוקמו מטעמים אידיאולוגיים מאופיינים לרוב בשמות מעולם הטבע כמו נופים, שקד וסלעית. הבדל נוסף שראוי לציון הוא הרגלי הצבעה בבחירות. מממצאי מחקר, שביצעה עמותת 'שלום עכשיו' לאחר הבחירות לכנסת ה-19 (ינואר 2013), עולה כי שיעור ההצבעה למפלגות ימין הייתה גבוהה יותר ביישובים שהוקמו בהשפעת אידיאולוגיה דתית-לאומית, מאשר בכאלה שלא. 92% מהמצביעים ביישובים אלה הצביעו למפלגות ימין, ואילו ביישובים בעלי אופי חילוני רק 50% הצביעו למפלגות ימין, והיתר: 30% למפלגות מרכז ו-20% למפלגות שמאל (Peace Now, 2013).

עד היום נעשה רק מחקר אמפירי אחד לאפיון אוכלוסיית המתיישבים בגדה המערבית (הירשברגר ושות' 2014), אך רבים התייחסו להבחנה הנוגעת לאופי היישוב, ובעיקר של

⁵⁹ מודיעין עלית (1996), כפר האורנים (1998), גוהות (1999) וברוכין (2012) על פי נתוני הלמ"ס.

מתיישביו. אמילי עמרוסי, דוברת יש"ע לשעבר, תיארה בראיון לעיתון The Jerusalem Post את המתיישבים בגדה המערבית כאוכלוסייה מגוונת המורכבת מ"חקלאים בעמק הירדן, עולים רוסים במעלה אדומים, אנשים חילונים מאריאל, חרדים מביתר עילית, בני ישיבות מיצהר ודתיים-לאומיים מאפרת" (Blum, The Jerusalem Post, 2005, May 19). פרופ' שלמה אבינרי במאמר בעיתון 'הארץ', מכריז בין מתיישבים שמונעים מסיבות כלכליות, לבין מתיישבים שמונעים מסיבות אידיאולוגיות (אבינרי, הארץ, 10 ביולי, 2014). כך גם חוקר הסכסוך הישראלי-פלסטיני שאול אריאלי מחלק את המתיישבים בין אלה מ'שלהם' (היינו, דתיים-לאומיים), לבין 'משפרי הדיור', החפים מכל אידיאולוגיה שארץ ישראל במרכזה (אריאלי, הארץ, 31 באוקטובר, 2014).

גם בספרות המקצועית, ההבחנה הרווחת בין סוגי היישובים בגדה המערבית היא למתיישבים 'אידיאולוגיים' לעומת מתיישבי 'איכות חיים' (שלג, 2003; International Crisis Group 2005): המשותף למקורות אלה ולמקורות אחרים הוא אפיון המתיישבים על פי היישוב בו הם מתגוררים, דבר המתאפשר לאור העובדה שרוב היישובים נחשבים הומוגניים למדי (שלג, 2003; Hirsch-Hoeffer, 2008). בקבוצת יישובי 'איכות החיים' נכללים יישובים בעלי אופי חילוני או חרדי,⁶⁰ אשר הוקמו סמוך ל'קו הירוק'. מבחינת האוכלוסייה, לרוב מדובר במשפחות עירוניות שבחרו ביישובים מסוג זה כדי לזכות בהטבות ותמריצים ממשלתיים, שאפשרו להם לרכוש בית מרווח במחיר מוזל (שלג, 2003). אולם, על אף שמתיישבים אלה הגיעו בעיקר בשל שיקולים כלכליים, ולא מתוך אידיאולוגיה, ניתן לראות שעם הזמן חלקם גם פיתחו מחויבות אידיאולוגית להתיישבות (Shamai, 2002).

לעומתם, היישובים האידיאולוגיים ותיקים יותר ובעלי אופי דתי מובהק. יישובים אלה הוקמו לרוב על ידי גרעין של המתיישבים עצמם ומוקמו בלב הגדה המערבית, וזאת, מתוך שיקולים אידיאולוגיים ואסטרטגיים - לצורך מניעת רצף פלסטיני שיקשה על הקמת מדינה פלסטינית, ולא לשם קבלת הטבות (אם כי רבים מהם קיבלו כאלה). בין המתיישבים ביישובים אלה, נמנים רבים מפעילי ותומכי גוש אמונים, אשר ראו עצמם כממלאי שליחות לאומית חשובה (שלג, 2003; International Crisis Group, 2005).

השלכות פסיכולוגיות של פינוי יישובים

המחקר הנוכחי מאפשר לבחון את ההיבטים הפסיכולוגיים של פינוי מתיישבים והרס יישובים ברמה האישית והקבוצתית. הערכות אופטימלית לקראת פינוי הינה בעלת חשיבות בטווח המידי ובטווח הארוך.

פינוי מסיבי של אוכלוסייה ממקום מושבה יכולה להעשות מתוך רצון או מתוך כפייה, היא יכולה להיות זמנית או קבועה, והיא יכולה להיות פועל יוצא של אסונות טבע או של החלטות פוליטיות (Gerrity & Steinglass, 2003; Hansen & Oliver-Smith, 1982). כאשר הפינוי הינו כפוי הוא מלווה פעמים רבות בתחושה סובייקטיבית של איום קיומי, בהפרעה משמעותית באורחות החיים, בקריסה של מערכות חברתיות וקהילתיות, באיום על אמונות וערכים בסיסיים, ובאבדן של משאבים חומריים (Billig, Kohn, & Levav, 2006; Hall et al., 2008; Najarian, Goenjian, Pelcovitz, Mandel, & Najarian, 1996; Nuttman-Shwartz, 2008; Huss, & Altman, 2010; Oren & Possick, 2009; Steinglass & Gerrity, 1990). כאשר

⁶⁰ במסגרת המחקר הנוכחי לא נחקרו מתיישבי היישובים החרדים בגדה המערבית.

אנשים עומדים בפני אבדן כה משמעותי ורב-גורמי (משאבים, קהילה, אמונה, בטחון) התגובה עשויה להיות טראומטית, ובמיוחד כאשר הפינוי נעשה בניגוד לרצונו של המפונה וכאשר תהליך הפינוי לא נמצא בשליטתו (Hobfoll, 1989). מחקרים רבים שנערכו על אוכלוסיות שפונן באופן כפוי מסיבות פוליטיות מצביע על שורה של סימפטומים נפשיים ופיסיים הניכרים בטווח הקצר והארוך לאחר הפינוי וכוללים: כאב, אבל, כעס, חרדה, דכאון, קשיים בהסתגלות, בעיות בזוגיות ובהורות, אבדן בטחון עצמי, ותחושות של אי-וודאות לגבי העתיד (Brown & Perkins, 1992; David et al., 1996).

פינוי פוליטי כפוי: השפעות פסיכולוגיות

כאשר פינוי כפוי כולל בתוכו גם מסירת שטח לישות זרה, ההתמודדות עם הפינוי עלולה להיות קשה במיוחד (Lev, 1995). במקרה כזה, ההתנגדות לעזיבה תהיה בעצמה חזקה יותר, והיכולת של המתיישבים להסתייע במערכות תמיכה פורמליות (פסיכולוגים, עובדים סוציאליים) ובלתי-פורמליות (חברים, משפחה) תהיה נמוכה יותר (Hall et al., 2008). מחקרים שבחנו את ההשפעה של פינוי כפוי בחברה הישראלית מראים שמתיישבים שפונן מראים רמות גבוהות של סימפטומים פוסט-טראומטיים ושל סימפטומים דכאוניים הן בהשוואה למתיישבים מאותם האזורים טרם הפינוי, והן בהשוואה לאוכלוסייה הישראלית הכללית (Bleich et al., 2003; Hobfoll & Canetti-Nisim, 2004).

בישראל, עד היום, היו שני פינויים מסיבים של אוכלוסיה כתוצאה מהחלטות מדיניות: פינוי חצי-האי סיני ב-1982 במסגרת הסכם השלום בין ישראל למצרים, ופינוי מתיישבי רצועת עזה וצפון השומרון במסגרת התנתקות חד-צדדית ב-2005. מחקרים על מפוני סיני הראו שהמתיישבים סבלו ממצוקה נפשית ברמה האישית, המשפחתית והקהילתית במהלך הפינוי וזמן רב אחריו. כמו כן, המפונים סבלו מתחלואה פיזית רבה יותר, עליה בשיעורי הגירושין, תחושה של ניכור ממדינת ישראל ומאזרחי ישראל, ופגיעה בתחושת השייכות למדינה (Dasberg & Sheffler, 1987; Kliot, 1987; Toubiana, Milgram, & Falach, 1988).

גם הפינוי מגוש קטיף נחוזה כאירוע טראומטי (Dekel & Tuval-Mashiach, 2012) וגם במקרה הזה נראו רמות גבוהות של מצוקה נפשית בזמן הפינוי ולאחריו (Billig et al., 2006; Hall et al., 2008) שבאו לידי ביטוי בסימפטומים כגון מחשבות חודרניות, עוררות-יתר, המנעות, סממני אבל ודכאון (Nuttman-Shwartz, 2007). מחקר שנערך במהלך השנה הראשונה לאחר ההתנתקות מצא שהתגובות הנפשיות של כ-40% מהמפונים עומדות בקריטריונים הקליניים של תסמונת דחק פוסט-טראומטית (PTSD: Oren & Possick, 2010). מחקר נוסף מצא שחווית האובדן של המפונים כללה לא רק אבדן של המקום הפיסי, אלא אבדן תחושת השייכות לחברה הישראלית ואבדן האמון במוסדות המדינה (Dekel & Tuval-Mashiach, 2012).

מבאים של תגובות לפינוי כפוי

על פי תיאוריית שימור המשאבים (COR: conservation of resources), דחק משמעותי מתרחש כאשר המשאבים החומריים, הפסיכולוגיים, והחברתיים של האדם נמצאים תחת איום (Breckenridge & James, 2010), ואכן מחקרים רבים מצביעים על כך שבין אם ישנה הפחתה של המשאבים ובין אם ישנו רק איום על קיומם, רמות הדחק עולות באופן משמעותי ורמות אלו פוגעות ביכולת ההתמודדות (Nuttman-Shwartz and Dekel, 2009).

מחקר שבחן את תיאורית שימור המשאבים בהקשר של פינוי אזרחים בכפיה במהלך ההתנתקות מעזה הראה שאבדן אובייקטיבי של משאבים כמו גם תחושה של אבדן הוותה מנבא משמעותי של דכאון ושל תגובה פוסט טראומטית (Hall et al., 2008). מן הצד השני, נמצא שמפונים נשואים, משכילים, שלא איבדו את מקום עבודתם עקב הפינוי הראו רמות נמוכות יחסית של סימפטומים פוסט-טראומטיים (Nuttman-Shwartz, Dekel & Tuval, 2011). החיבור למשפחה מיתן באופן מיוחד את תחושת המצוקה הנפשית של המפונים (Galili & Lev-Wiesel, 2007). מנבא חשוב נוסף של תגובה פוסט-טראומטית הינה תחושת החיבור לקהילה כך שאנשים שדיווחו על תחושת חיבור חזקה לקהילה הראו רמות נמוכות יחסית של סימפטומים פוסט-טראומטיים בעקבות פינוי (e.g., Dekel & Tuval, 2012; Hagerty & Williams, 1999). כמו כן, כאשר מפונים חשו רמה גבוהה של הזדהות עם המדינה והאמינו כי המדינה לוקחת אחריות על מצבם, המדינה נתפסה כמשאב אשר מיתן את תגובתם הנפשית (Dekel and Nuttman-Shwartz, 2009). תחושה של התקשרות למדינה, למקום המגורים ולעם ניבאו רמה נמוכה של תגובות פתולוגיות בקרב מתיישי גוש קטיף (Dekel & Tuval-Mashiach, 2012). הממצאים הללו מצביעים לא רק על חשיבות המשפחה, מקום העבודה, והקהילה בהסתגלות של מתיישבים שפוננו מביתם, אלא ממחישים עד כמה חשוב להתחשב בצרכים הבסיסיים של המתיישבים כאשר מפנים אותם למקום חדש, לתת להם את רמת השליטה המקסימלית בקביעת גורלם, ולהמנע מליצור תחושה שהם קורבנות שאינם שולטים בקביעת עתידם.

תפיסת איומים קיומיים

המחקר הפסיכולוגי מראה בשנים האחרונות שבבסיסן של עמדות פוליטיות עומדת לעיתים תפיסה של איומים קיומיים (Hirschberger, Ein-Dor, Leidner, & Saguy, 2016). איום קיומי הינו איום על המשך קיומו של הפרט או קיומה של הקבוצה. אולם, קיים לעיתים פער בין המצאותו של איום לבין התפיסה של אותו האיום. לעיתים יש תפיסת חסר של האיום כאשר האיום קיים והפרט אינו מבחין בו, ולעיתים קרובות יותר ישנה תפיסת יתר של האיום כאשר האיום נתפס כגדול יותר מגודלו האמיתי. למשל, טרור הסכינאות שהתגבר בישראל בתחילת 2016 היווה בפועל איום קטן ביותר לפרט (הסיכויים להידקר נמוכים ביותר) וסיכון אפסי למדינה, ובכל זאת נתפס כאיום גדול אשר שיבש את החיים התקינים בישראל.

בהקשר הפוליטי, ישנם שני איומים מרכזיים המעסיקים את החברה הישראלית, איום קולקטיבי פיסי - החשש שישראל תושמד במלחמה, מכה גרעינית או טרור, ואיום קולקטיבי סימבולי - החשש שישראל תחדל להתקיים כמדינה יהודית ודמוקרטית. המחקר מצביע באופן קונסיסטנטי על כך שהימין הפוליטי הישראלי ממוקד בעיקר באיומים הפיסיים על המדינה ונוטה להכחיש ולהקטין את האיום הסימבולי. השמאל לעומת זאת, ממוקד בעיקר באיום הסימבולי על ישראל תוך הכחשת מימדי האיום הפיסי. המחקר הנוכחי, הנערך על אוכלוסיה ימנית ברובה, יבחן האם הבדליים בין-אישיים ובין-קבוצתיים בתפיסה של איומים יכולה להסביר את התגובות השונות לפינוי יישובים. אנו צופים שתפיסה רבה יותר של האיום הפיסי תתבטא בהקצנת ההתנגדות לפינוי יישובים, ואילו תפיסה של חרדות סימבוליות תמתן את ההתנגדות לפינוי יישובים עתידי. גישה זו של תפיסת איומים קיומיים מאפשרת הסבר נוסף לעמדות של המתיישבים מעבר להסבר האידיאולוגי.

המחקר הנוכחי

רוב המחקר שתואר עד כה בדק את תגובותיהם הרגשיות של מפונים בכפיה סמוך למועד הפינוי, ולאחר שהפינוי כבר התרחש. מעט מחקרים נערכו עד כה להעריך כיצד יגיבו מתיישבים להחלטה על פינוי יישובים ביו"ש (הירשברגר ושות', 2014; Hirsch-Hoefler et al., 2016). על בסיס הידע שהצטבר, המחקר הנוכחי מבקש לבדוק את רצונותיהם הספציפיים של ארבע קבוצות של מתיישבים בתגובה לפינוי יישובים מיהודה ושומרון עוד בטרם התקבלה החלטה כזו. מחקר הנערך מראש מאפשר לבחון לא רק כיצד מתיישבים מגיבים בעת פינוי, אלא לבחון אלטרנטיבות שונות של פינוי ושל מדיניות סביב הפינוי כדי לנסות ולגבש את דרך הפעולה המוצלחת ביותר. הידע הקיים כיום לגבי התגובה הצפויה של מתיישבים לפינוי יישובים לוקה בחסר ומתבסס בעיקר על ראיונות עם אישי ציבור מרכזיים ולא על מחקר אמפירי. דוגמא לכך הינו דו"ח של יאיר שלג מהמכון הישראלי לדמוקרטיה משנת 2005 הקובע מספר פרמטרים העשויים למתן את התגובות לפינוי.

אחת המסקנות החשובות בדו"ח שלג (2005) הינו שהמתנחלים אינם עשויים מקשה אחת וכי צפוי הבדל גדול בתגובות של אלו המוגדרים מתיישבי 'איכות חיים' לבין אלו ה'אידיאולוגים'. מתיישבי 'איכות חיים' הינם מתיישבים החיים ביישובים שהוקמו בדרך כלל בסמוך ל'קו הירוק' ושמטרתם הראשונית הייתה לספק דיור במחיר מוזל בסמוך למרכז הארץ. יישובים אלו זכו להטבות חומריות רבות ובמענקים נדיבים מטעם הממשלה וחיים בהם בעיקר מתיישבים חילונים שביקשו לשפר את איכות חייהם ולשמר את מקום עבודתם במרכז הארץ. היישובים ה'אידיאולוגיים', לעומת זאת, לא נוסדו מתוך מוטיבציות חומריות (למרות שקיבלו הטבות חומריות רבות) אלא מתוך האידיאל של יישוב ארץ ישראל וחזרה לארץ אבות. רוב המתיישבים ביישובים ה'אידיאולוגיים' הינם דתיים מבית המדרש של גוש אמונים. היישובים ה'אידיאולוגיים' בדרך כלל ותיקים יותר מיישובי 'איכות חיים' וחלקם הגדול הוקמו על ידי המתיישבים עצמם ורק מאוחר יותר הוכרו על ידי הרשויות. על פי שלג, צפוי שמתיישבי 'איכות חיים' יקבלו את הדין ובמידה וינתן להם פיצוי צודק יסכימו להתפנות ללא קושי ניכר. המתיישבים ה'אידיאולוגיים', לעומת זאת, צפויים להראות התנגדות רבה יותר לפינוי יישובים ביו"ש. המחקר הראשוני שערכנו (הירשברגר ושות', 2014) מספק תמיכה חלקית לטענות של שלג. מחד, נמצא תיקוף אמפירי ברור לחלוקה של המתיישבים למתיישבי 'איכות חיים' ומתיישבים 'אידיאולוגיים'. מאידך, אוכלוסיית המתיישבים ה'אידיאולוגיים' התגלתה כפרגמטית ורב-גונית יותר מהמשוער. כמו כן, תושבי אריאל התגלו כציבור ייחודי הדומה למתיישבי 'איכות חיים' באורח החיים החילוני שלהם, אבל מחזיק בעמדות פוליטיות ימניות כמו המתיישבים ה'אידיאולוגיים'.

בהתבסס על המסקנות מהמחקר הראשוני, המחקר הנוכחי ערך השוואה ברזולוציה גבוהה יותר בין מתיישבים 'אידיאולוגיים' ממלכתיים למתיישבים 'אידיאולוגיים' לא-ממלכתיים ובין מתיישבי 'איכות חיים' לתושבי אריאל. למחקר שתי מטרות עיקריות: האחת, לאפיין את כל אחת מארבע קבוצות המתיישבים מבחינה סוציו-דמוגרפית ואידיאולוגית-פוליטית; והשניה, להבין את הרצונות הספציפיים של המתיישבים על פי החלוקה לארבע קבוצות ביום שיתרחש הפינוי. למשל, לאן ירצו לעבור? מה חשוב להם במיוחד במקום המגורים החדש: המרחק ממקום העבודה או להשאר עם הקהילה שלהם? שאלות אלו יספקו הבנה טובה יותר של הרצונות של המתיישבים ויאפשרו הערכות מראש שתיתקח רצונות אלו בחשבון.

המחקר הנוכחי יכול גם להקל על מקבלי ההחלטות בתכנון מתאים יותר של פתרונות עבור למעלה מ-100,000 מתיישבים שצפוי שיפנו מביתם.

שיטת המחקר

נבדקים

במחקר השתתפו 1,504 נבדקים המתגוררים ביהודה ושומרון, 352 נבדקים 'אידיאולוגיים לא-ממלכתיים', 350 'אידיאולוגיים ממלכתיים', 400 מתיישבי 'איכות חיים', ו-402 תושבי אריאל. המחקר נערך על האוכלוסיה היהודית הבוגרת (מעל גיל 18) המתגוררת מעבר ל'קו הירוק' למעט: 1. יישובים חרדיים; 2. יישובי בקעת הירדן כיוון שיישובים אלו שונים במהותם ממרבית היישובים ביו"ש. כמו כן, לא נדגמו יישובים הנכללים ב'מרחב ההסכמה' - 5.3% מהגדה שהוסכם בעבר עם הפלסטינים שיכללו בשטח ישראל במסגרת חילופי שטחים (למשל, מעלה אדומים וגוש עציון). גיל הנבדקים הממוצע נע בין 46-56 כאשר תושבי אריאל היו המבוגרים ביותר ואחוז הנשים במדגם היה כ-60%.

כלים והליך

המחקר נערך באמצעות סקר טלפוני בשפה העברית או הרוסית. חברת הסקרים קיבלה מעורכי המחקר את רשימות היישובים המחולקים לארבע קטגוריות המחקר: יישובים 'אידיאולוגיים ממלכתיים', יישובים 'אידיאולוגיים לא-ממלכתיים', יישובי 'איכות חיים', ואריאל. מספר הנבדקים נקבע על פי גודל היישוב והמשקל של היישוב בכל קטגוריה עד לקבלת גודל המדגם המבוקש בכל קטגוריה. בתוך כל יישוב נעשתה דגימה אקראית. השאלה הראשונה שנשאל האדם שענה לטלפון היא האם הוא או היא ראש המשפחה ובמידה והתשובה היתה שלילית העונה התבקש לקרוא לראש המשפחה. מטרת שאלה זו היתה לוודא שהסקר יערך על מקבלי ההחלטות במשפחה ולא על קטנים. במידה וראש/ת המשפחה לא היה בבית, השיחה הסתיימה ולא נשאלו שאלות נוספות.

מי שעבר את הסינון הראשוני נשאל ארבעים שאלות (ראה נספח): ראשית נשאלו שש שאלות על שביעות הרצון מהיישוב בתחומים שונים (חינוך, תרבות); שתי השאלות הבאות בדקו תחושת שייכות לישראל ותחושת שייכות למתיישבים ביו"ש; שלש השאלות הבאות בדקו את היחס לדמוקרטיה ולשלטון החוק; שש השאלות הבאות בדקו תפיסה של איומים קיומיים קונקרטיים ("טרור איסלאמי מהווה איום קיומי על ישראל") ואיומים קיומיים סימבוליים ("הזהות שלנו כמדינה יהודית ודמוקרטית בסכנה") (מתוך: Hirschberger, Ein- Dor, Leidner, & Saguy, 2016). כל השאלות נענו על סקאלה של 1-6 כאשר 1 מצוין "כלל לא מסכים" ו-6 מצוין "מסכים מאוד".

בשלב הבא הוצגו לנבדקים שני תרחישים: אחד שהיישוב שלהם יסופח לישראל, והשני שתתקבל החלטה לפנות את היישובי שלהם. בכל תרחיש התבקשו הנבדקים לציין לאן יעדיפו לעבור. לאחר מכן, נשאל עד כמה מקום העבודה מהווה שיקול לאן לעבור, לאיזה סוג יישוב היו מעדיפים לעבור (למשל, יישוב כפרי, מטרופולין), עד כמה חושב להם לעבור עם שאר הקהילה שלהם, עד כמה חשוב להם לגור קרוב למקום העבודה,

האם יסכימו להתפנות מהיישוב במסגרת חוק 'פינוי-פיצוי'? מה המניע העיקרי שלהם למגורים ביהודה ושומרון? בידי מי יש להפקיד החלטות גורליות (למשל, ממשלה או רבנים) מהי עמדתם לגבי פינוי יישובים במידה ותתקבל החלטת ממשלה כזו? ארבע עשרה השאלות האחרונות נגעו בנושאים סוציו-דמוגרפיים (מין, גיל, תעסוקה וכו'). בסיום השאלון הודו לנבדקים על השתתפותם וסיימו את השיחה.

טבלה 21: מספר הנבדקים במדגם בחלוקה ליישובים

סוג יישוב	מספר נבדקים	אחוז מהמדגם
אידאולוגי לא-ממלכתי	איתמר	14
	ברכה	46
	בת עין	21
	חברון	13
	טלמון/נריה	111
	יצהר	15
	כפר תפוח	16
	קרית ארבע	103
	שבי שומרון	13
	אבני חפץ	3
אידאולוגי ממלכתי	אלון מורה	11
	בית אל	35
	בית חורון	7
	גיתית	3
	דולב	13
	הר גילה	6
	חגי / בית חגי	2
	חלמיש/נווה צוף	6
	יקיר	13
	כוכב השחר	10
	כוכב יעקב	21
	כרמי צור	6
	כרמל	3
	מחולה	1
	מעלה לבונה	5
	מעלה מכמש	12
	מעלה עמוס	2
	מעלה שומרון	1
	מצפה יריחו	11
	סוסיה	4
	עפרה	24
	עטרת	8
	עלי	17
	ענב	2
	עתניאל	2
	פדואל	9
	פני חבר	1

סוג יישוב	כמות נבדקים	אחוז מהמדגם
אידיאולוגי ממלכתי	פסגות	10
	קדומים	20
	קרני שומרון	32
	רבבה	16
	רימונים	3
	שילה	19
	תקוע	12
איכות חיים	אדם/גבע בנימין	56
	אשכולות	3
	בית אריה	92
	ברקן	21
	חמרה	9
	טנא	12
	מכורה	2
	מעלה אפרים	38
	נגוהות	6
	נופים	4
	נילי	17
	נעלה	24
	נתיב הגדוד	6
	סלעית	20
	עלי זהב	10
	צופים	16
	קדר	19
	קרית נטפים	8
	רועי	8
	שמעה	2
	שקד	22
	תלם	5
	אריאל	402
אריאל		100.0

טבלה 22: נתוני היענות למילוי הסקר הטלפוני
 * ערכים מתייחסים לנתוני ההיענות בכל קבוצה.

קבוצה	אידיאולוגי לא-ממלכתי	אידיאולוגי ממלכתי	אריאל	איכות חיים	סה"כ
ראיונות מלאים	352	350	402	400	1,504
ראיונות חלקיים	26	21	19	23	89
סירובים	121	107	172	182	582
מראיינים שהתקשו להשיב	33	20	65	44	162
הפסקת התקשרות לאחר ניסיונות מרובים	122	84	144	92	442

סה"כ מדובר בשיעורי היענות טובים לסקר (בין 50%-60%). חשוב מכך, אין פערים מהותיים בשיעורי ההיענות בין הקבוצות. הקבוצה ששיעורי ההיענות שלה לסקר היו הגבוהים ביותר

היא קבוצת המתיישבים האידיאולוגיים הממלכתיים. מעניין כי נשאלים מאיראל הביעו את אחוזי ההיענות הנמוכים ביותר מכלל הקבוצות. יתכן והסיבה לכך היא קשוי שפה (ראו 65 נשאלים שציינו סיבה זאת).

ממצאים

חלק א': מאפייני המדגם

דמוגרפי

גודל מדגם	אידיאולוגי לא-ממלכתי	אידיאולוגי ממלכתי	איכות חיים	אריאל
352	350	400	402	
גיל ממוצע	46	48	52	58
נבדקים מעל גיל 70	5%	6%	7%	22%
נשים במדגם	57%	59%	56%	60%

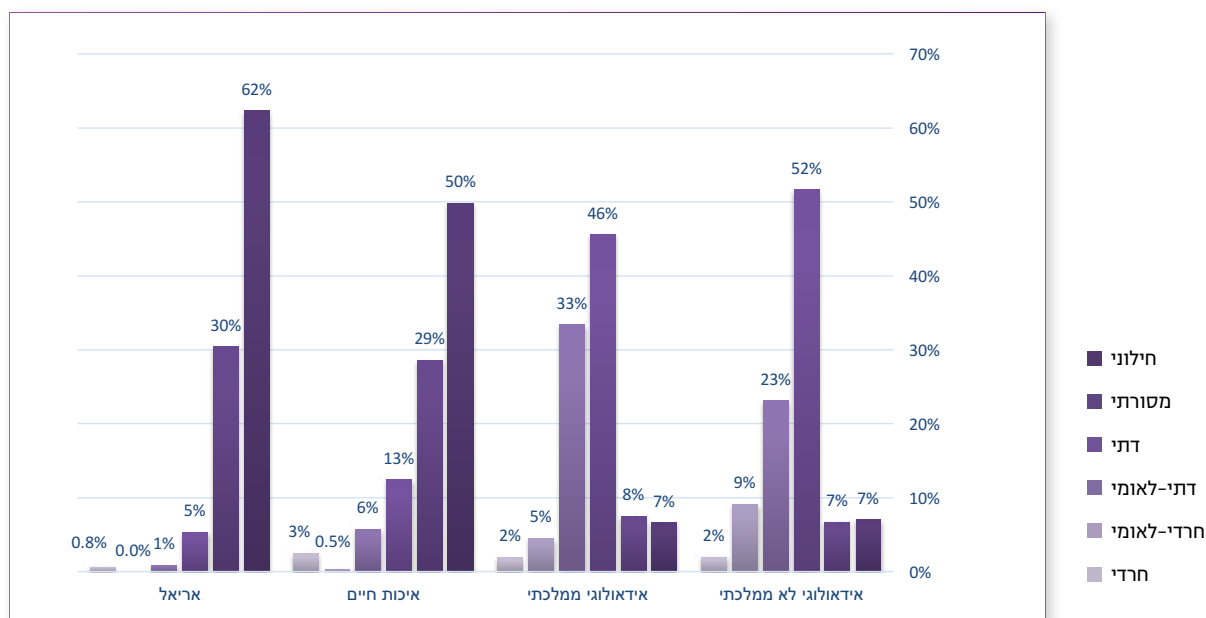
בדיקת מובהקות

גיל: $F(3, 1486) = 49.39, p < .001$

מין: $\chi^2 = 1.95, p = .582$

הניתוח מראה שקיימים הבדלים מובהקים בגילאי המתיישבים כך שמתיישבים אידיאולוגיים במדגם צעירים יותר ממתיישבי איכות חיים ואריאל.

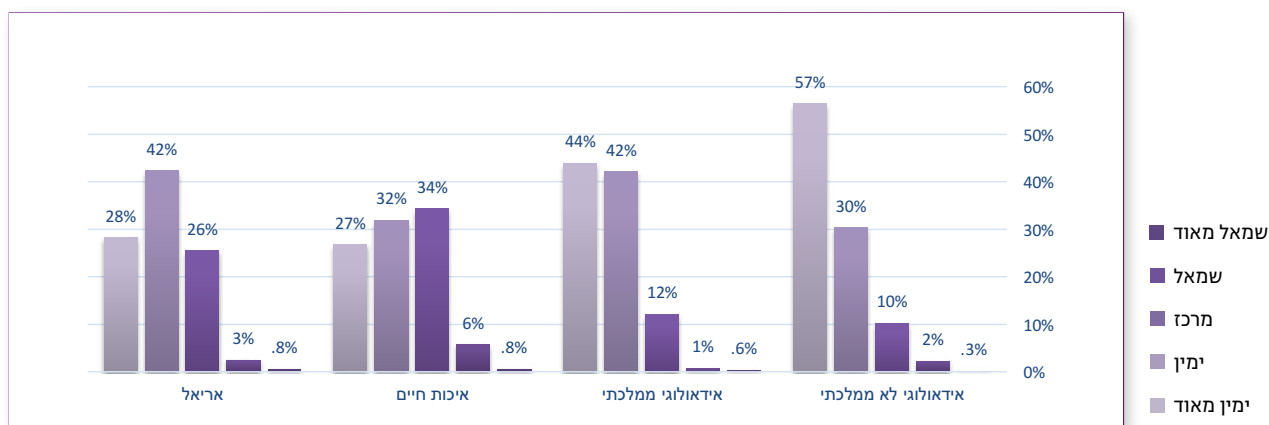
דתיות

$\chi^2 = 815.78, p < .001$

ישנה הבחנה ברורה מאוד בין מתיישבים 'אידיאולוגיים' למתיישבי 'איכות חיים' ברמת הדתיות. בעוד שרובם הגדול של המתיישבים האידיאולוגיים דתיים, רוב מתיישבי 'איכות חיים' (כולל אריאל) הינם חילוניים.

נטייה פוליטית

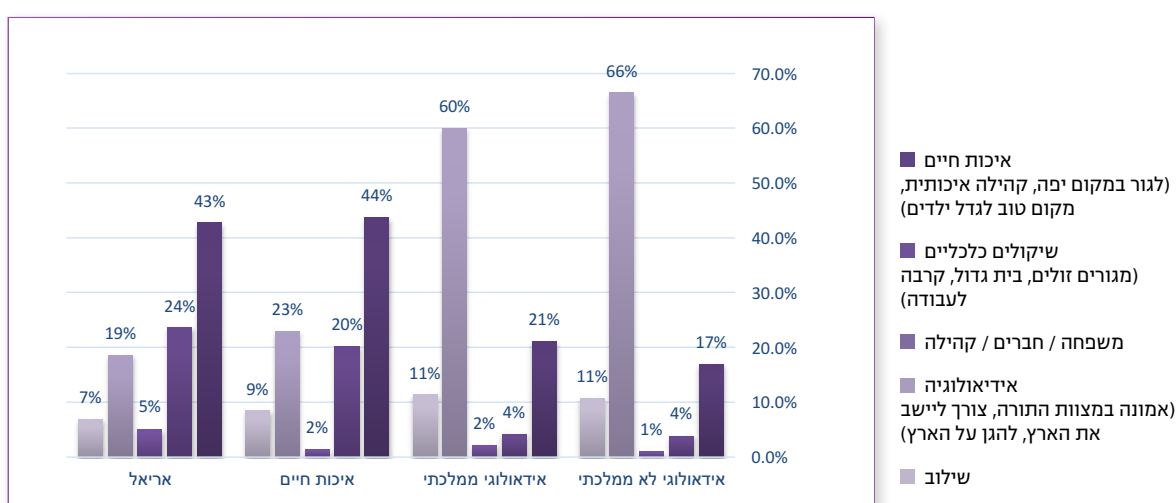

$\chi^2 = 815.78, p < .001$

עמדה פוליטית ימנית					
p	df	F	SD	M	
< .001	3,1404	41.14	0.79	4.40	אידאולוגי לא-ממלכתי
			0.76	4.28	אידאולוגי ממלכתי
			0.94	3.78	איכות חיים
			0.85	3.95	אריאל

קבוצות המחקר נבחנו ביניהם גם בהגדרה העצמית של הנשאלים לגבי עמדתם הפוליטית. מתיישבים משתי הקבוצות האידיאולוגיות הגדירו עצמם כימניים מאוד, באופן כללי, יותר משתי קבוצות מתיישיבי 'איכות חיים' (כאשר ה'לא-ממלכתיים' ימנים יותר מה'ממלכתיים'). יחד עם זאת, תושבי אריאל הגדירו עצמם כימניים יותר מתושבי שאר יישובי 'איכות חיים'.

מניע להתיישבות בשטחים

$\chi^2 = 358.94, p < .001$

כששואלים את המתיישבים מהו המניע להתיישבות שלהם בשטחים, מקבלים תשובות התואמות במידה רבה את החלוקה לקבוצות שעשינו. מתיישיבי 'איכות חיים' ואריאל מצהירים שהם גרים בשטחים בעיקר משיקולים כלכליים ושיקולי איכות חיים. לעומתם,

תושבי היישובים האידיאולוגיים, ובמיוחד הלא-ממלכתיים, מצהירים ששיקולים אידיאולוגיים-דתיים הביאו אותם לגור בשטחים.

הממצאים לגבי דתיות, עמדה פוליטית, ומניע להתיישבות בשטחים מתקפים בצורה ברורה את החלוקה לארבע קבוצות שערכנו ומראה שכלל שהנבדקים שייכים לקבוצה יותר אידיאולוגית, כך הם דתיים יותר, ימנים יותר, ומצהירים שהם מתגוררים ביו"ש מסיבות אידיאולוגיות ולא כלכליות-חברתיות.

מצב משפחתי

$$\chi^2 = 62.51, p < .001$$

ניתן לראות בתרשים, שאחוז המשיבים הנשואים באריאל נמוך יותר מבשאר הקבוצות, וכמו כן שיעור המשפחות החד-הוריות ושיעור האלמנים/אלמנות גבוה יותר (יכול להיות מוסבר על ידי שיעור הקשישים הגבוה בקרבם).

נתונים דמוגרפיים נוספים:

אריאל	איכות חיים	אידאולוגי ממלכתי	אידאולוגי לא-ממלכתי	
66%	44%	26%	23%	ללא ילדים מתחת לגיל 21
0.84	1.63	3.02	3.73	מספר ילדים מתחת לגיל 21 ממוצע
36%	25%	19%	21%	לא עובד
46%	80%	71%	79%	שירת בצה"ל/שירות לאומי

$$\chi^2 = 62.51, p < .001: \text{ללא ילדים} > 21$$

$$F(3, 1402) = 118.04, p < .001: \text{מספר ילדים} > 21 \text{ ממוצע}$$

$$\chi^2 = 33.72, p < .001: \text{לא עובד}$$

$$\chi^2 = 319.63, p < .001: \text{שירת בצה"ל}$$

ההשוואה בין ארבעת הקבוצות מלמדת: א. ביישובים האידיאולוגיים יש מספר גדול יותר של ילדים ומספר קטן יותר של בתי אב ללא ילדים מאשר ביישובי איכות חיים; ב. ביישובי איכות חיים, ובאריאל בפרט, יש שיעור גבוה יותר של לא מועסקים (דבר היכול לנבוע מאחוז הקשישים בקרבם). כמו כן, באריאל יש את האחוז הנמוך ביותר של תושבים ששירתו שירות צבאי או לאומי, דבר שעשוי לנבוע מהשיעור הגבוה של עולים בקרבם.

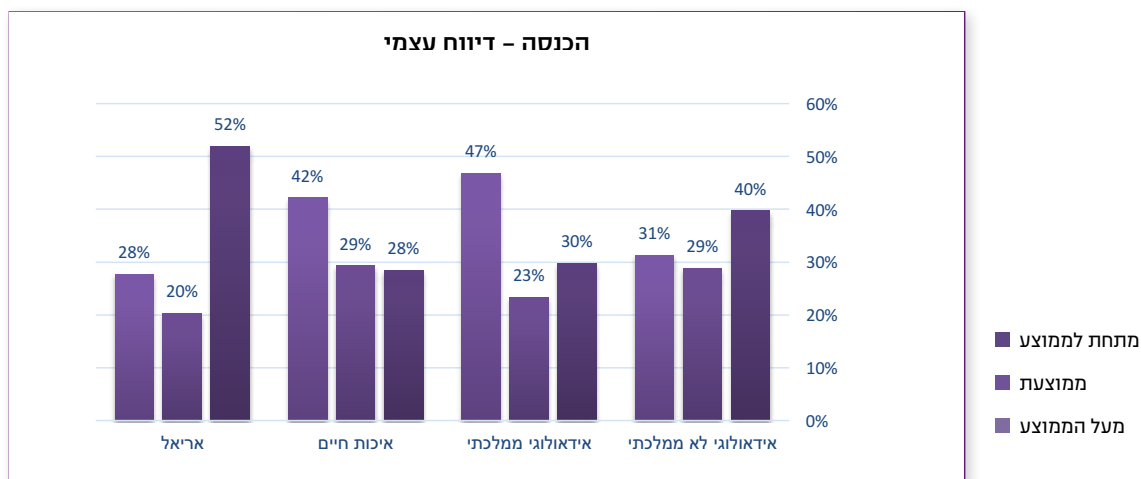
דרגה בצה"ל*

אידאולוגי לא ממלכתי	אידאולוגי ממלכתי	איכות חיים	אריאל
חייל	20.9%	18.1%	23.1%
נגד	18.4%	21.8%	19.5%
קצין	11.9%	32.8%	17.9%
אחר	11.1%	11.1%	29.6%

*חייל= דרגות טוראי עד סמ"ר. נגד= דרגות רב סמל עד רב נגד. קצין= סג"מ עד סא"ל (סה"כ N=10 עבור סא"ל בכל המדגם). קטגוריה אחר=, לא זוכר, לא מעוניין לענות, שירות פעיל.

ההשוואה בין ארבעת הקבוצות מלמדת ששיעור גבוה יותר של נשאלים מיישובים 'אידיאולוגיים ממלכתיים' ויישובי איכות חיים היו קצינים בצה"ל. מעניין במיוחד אחוז הקצינים הנמוך בקרב האידיאולוגיים הלא-ממלכתיים, נתון שאולי ממחיש את היחס האמביוולנטי של קבוצה זו למדינה ולצה"ל. בקרב תושבי אריאל אחוז הקצינים הנמוך יכול להיות מוסבר באחוז הגבוה של עולים בקרבם.

סוציו-אקונומי

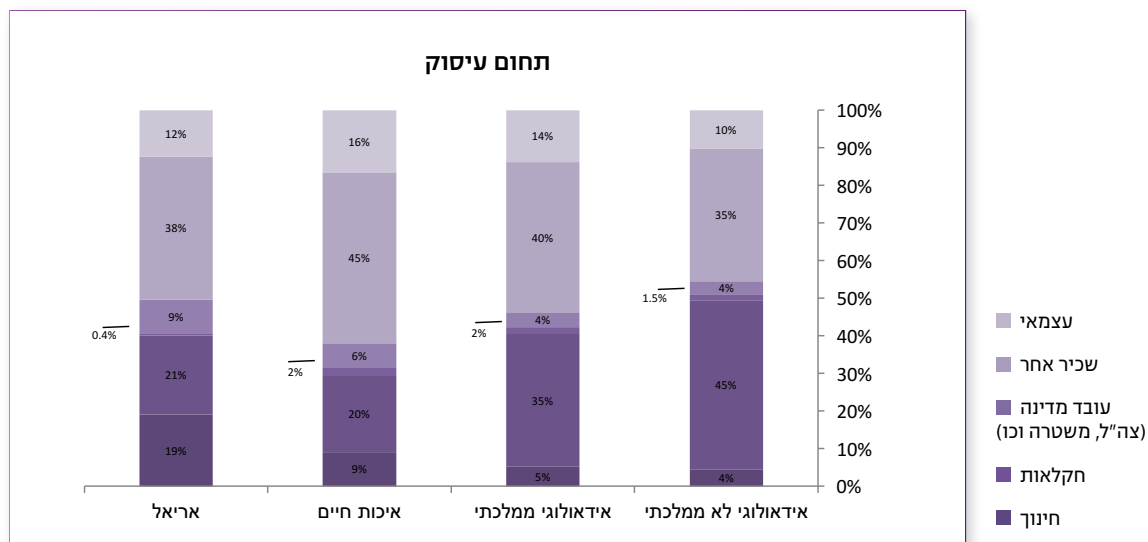
הכנסה					
P	df	F	SD	M	
< .001	1368,3	21.07	1.19	2.82	אידאולוגי לא-ממלכתי
			1.26	3.13	אידאולוגי ממלכתי
			1.18	3.12	איכות חיים
			1.34	2.49	אריאל

מספר חדרים בבית					
יותר מ-5	5	4	3	1-2	
40%	25%	25%	8%	2%	אידאולוגי לא-ממלכתי
51%	22%	17%	10%	1%	אידאולוגי ממלכתי
39%	29%	23%	7%	1%	איכות חיים
22%	20%	33%	21%	4%	אריאל

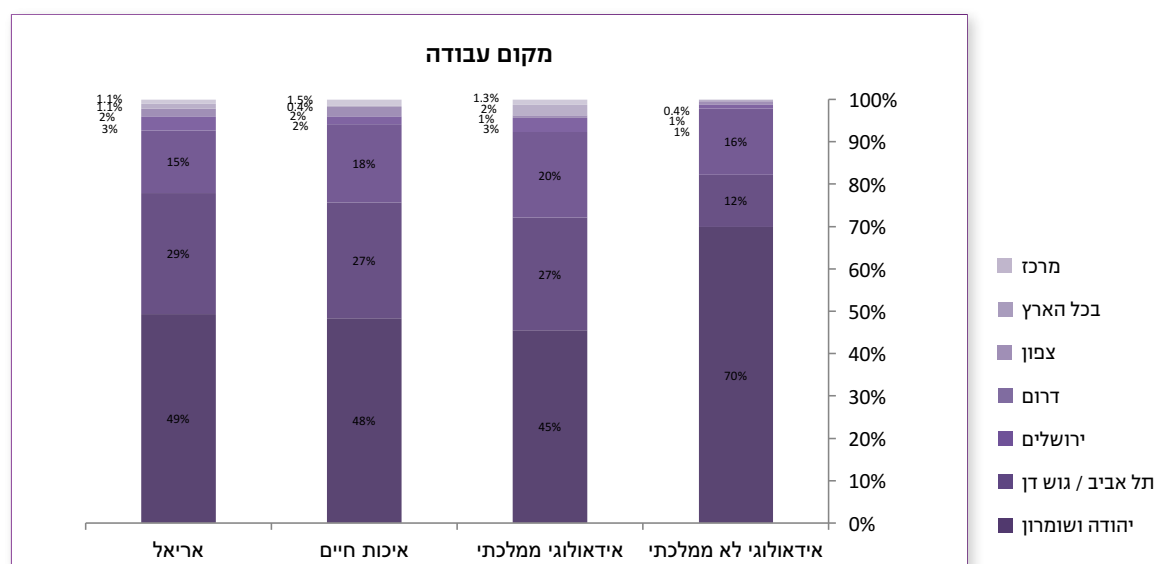
$$\chi^2 = 125.97, p < .001$$

הנשאלים מאריאל מדווחים על רמה סוציו-אקונומית נמוכה משאר היישובים. מבין האידיאולוגים, הממלכתיים, במצב סוציו-אקונומי טוב יותר מהלא-ממלכתיים. למתיישבים באריאל בתים קטנים יותר (פחות חדרים) דבר הנובע כנראה ממצב סוציו-אקונומי, גילם המבוגר יחסית, ומספר קטן יותר של ילדים.

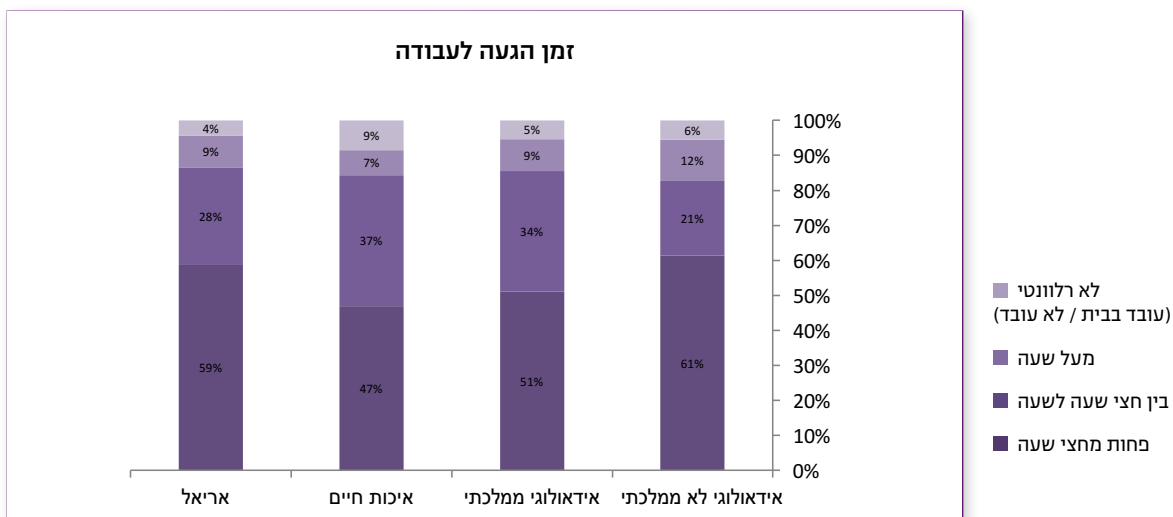
עבודה

האחוזים באיור מתייחסים לאחוז מתוך התשובות הניתנות (לא כולל ערכים חסרים). ערכים חסרים:
 לא-ממלכתי - 77 (21.9%), ממלכתי - 66 (18.9%), איכות חיים - 103 (25.8%), אריאל - 150 (37.3%).
 $\chi^2 = 98.62, p < .001$

$\chi^2 = 56.66, p < .001$

$\chi^2 = 28.86, p < .001$

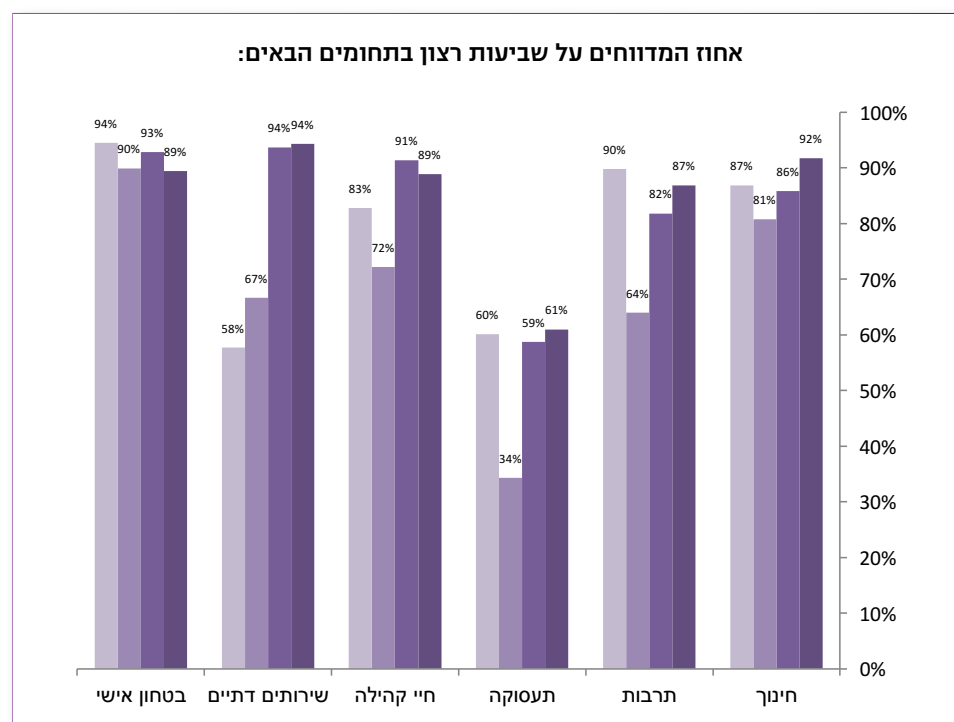
רוב המשיבים הינם שכירים. מיעוט קטן ביותר עוסק בחקלאות, וכמו כן מעט מתיישבים עובדים בתעשייה. בקרב המשיבים ה'לא-ממלכתיים' שיעור נמוך במעט של שכירים ושיעור גבוה יותר של עוסקים בהוראה בהשוואה לקבוצות האחרות. בקרב מתיישרי 'איכות חיים' והאידיאולוגיים ה'ממלכתיים' מחציתם עובדים ביהודה ושומרון והחצי הנותר מתחלק בעיקר בין איזור תל-אביב לאיזור ירושלים. בקרב המשיבים ה'לא-ממלכתיים', שיעור העובדים ביהודה ושומרון עולה ל-70%. בהתאם לכך, זמן ההגעה לעבודה הינו קצר בקרב 50%-60% מהמתיישבים.

שביעות הרצון מהחיים ביישוב

נא דרג את שביעות הרצון שלך לגבי כל אחד מנושאים הבאים הקשורים לחיים שלך ביישוב, כאשר 6 = שביעות רצון גבוהה ו-1 = שביעות רצון נמוכה

תחום	ישוב	M	SD	F	df	P
חינוך	אידאולוגי לא-ממלכתי	5.03	1.03	15.924	1400, 3	.000
	אידאולוגי ממלכתי	4.79	1.17			
	איכות חיים	4.47	1.27			
	אריאל	4.59	1.07			
תרבות	אידאולוגי לא-ממלכתי	4.70	1.14	40.777	1466, 3	.000
	אידאולוגי ממלכתי	4.56	1.15			
	איכות חיים	3.90	1.39			
	אריאל	4.74	1.08			
תעסוקה	אידאולוגי לא-ממלכתי	3.88	1.49	35.875	1375, 3	.000
	אידאולוגי ממלכתי	3.83	1.45			
	איכות חיים	2.89	1.69			
	אריאל	3.86	1.38			

תחום	ישוב	M	SD	F	df	P
חיי קהילה	אידאולוגי לא-ממלכתי	4.93	1.14	31.258	1470,3	.000
	אידאולוגי ממלכתי	5.02	1.07			
	איכות חיים	4.29	1.40			
	אריאל	4.50	1.16			
שרותי דת (מקווה, בית כנסת)	אידאולוגי לא-ממלכתי	5.53	0.79	61.552	1254,3	.000
	אידאולוגי ממלכתי	5.47	0.85			
	איכות חיים	4.58	1.43			
	אריאל	4.87	1.10			
ביטחון אישי	אידאולוגי לא-ממלכתי	4.99	1.11	4.680	1489,3	.003
	אידאולוגי ממלכתי	5.12	1.01			
	איכות חיים	4.99	1.14			
	אריאל	5.23	0.98			

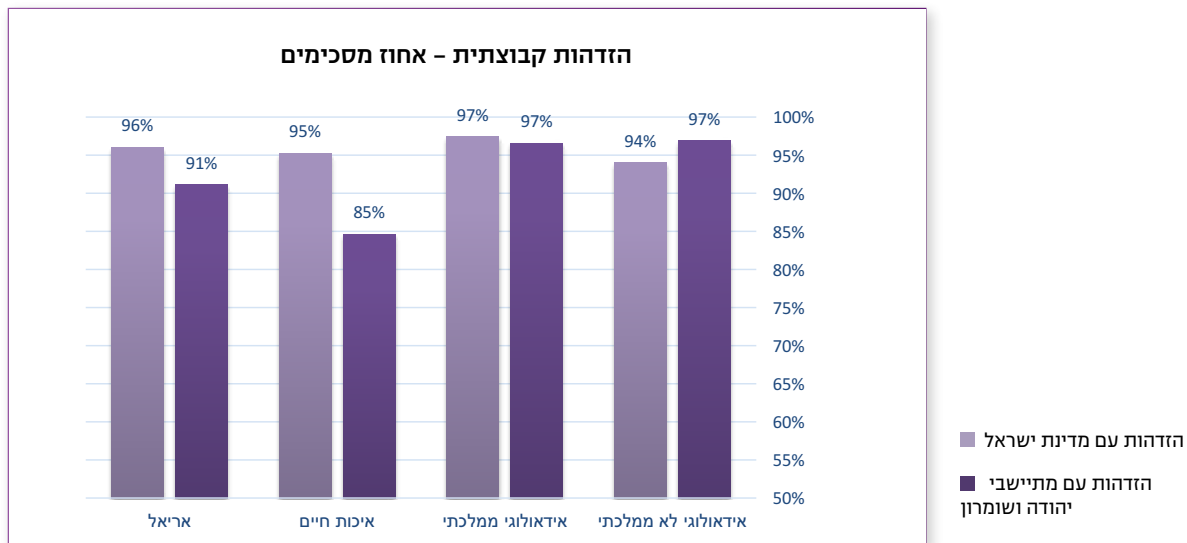
מתיישבי 'איכות חיים' מגלים שביעות רצון נמוכה יותר משאר הקבוצות בחיי קהילה, תעסוקה, תרבות, וחינוך. באופן מפתיע, הרוב המוחלט של הנשאלים (כ-90%) מעידים על שביעות רצון גבוהה בתחום הבטחון האישי. המתיישבים האידאולוגיים מרוצים מאוד משרותי הדת ביישוב, וה'לא-ממלכתיים' מרוצים יותר מאחרים ברמת החינוך ביישוב.

חלק ב': אידיאולוגיה ועמדות פוליטיות

p	df	F	SD	M	ישוב
0.007	1495,3	4.064	0.96	5.65	אידיאולוגי לא-ממלכתי
			0.63	5.84	אידיאולוגי ממלכתי
			0.88	5.73	איכות חיים
			0.82	5.66	אריאל
0.000	1487,3	38.503	0.73	5.77	אידיאולוגי לא-ממלכתי
			0.78	5.74	אידיאולוגי ממלכתי
			1.37	5.05	איכות חיים
			1.16	5.36	אריאל
0.000	1363,3	20.753	1.53	4.57	אידיאולוגי לא-ממלכתי
			1.58	4.19	אידיאולוגי ממלכתי
			1.79	3.63	איכות חיים
			1.61	4.33	אריאל
0.000	1452,3	8.265	1.55	4.72	אידיאולוגי לא-ממלכתי
			1.20	5.14	אידיאולוגי ממלכתי
			1.39	5.17	איכות חיים
			1.27	5.11	אריאל
0.000	1467,3	11.977	1.33	4.82	אידיאולוגי לא-ממלכתי
			1.14	5.06	אידיאולוגי ממלכתי
			1.21	5.37	איכות חיים
			1.32	5.18	אריאל
0.220	1490,3	1.475	1.53	5.11	אידיאולוגי לא-ממלכתי
			1.36	5.18	אידיאולוגי ממלכתי
			1.60	4.98	איכות חיים
			1.37	5.16	אריאל
0.000	1451,3	19.865	1.80	3.00	אידיאולוגי לא-ממלכתי
			1.83	3.01	אידיאולוגי ממלכתי
			1.78	3.46	איכות חיים
			1.72	3.87	אריאל
0.023	1492,3	3.179	1.68	3.30	אידיאולוגי לא-ממלכתי
			1.72	3.26	אידיאולוגי ממלכתי
			1.69	3.34	איכות חיים
			1.73	3.60	אריאל
0.000	1466,3	38.965	1.13	1.45	אידיאולוגי לא-ממלכתי
			1.13	1.47	אידיאולוגי ממלכתי
			1.54	2.17	איכות חיים
			1.70	2.33	אריאל
0.000	1467,3	29.031	1.37	5.28	אידיאולוגי לא-ממלכתי
			1.53	5.05	אידיאולוגי ממלכתי
			1.90	4.21	איכות חיים
			1.75	4.69	אריאל
0.017	1412,3	3.428	1.85	4.46	אידיאולוגי לא-ממלכתי
			1.74	4.58	אידיאולוגי ממלכתי
			1.77	4.19	איכות חיים
			1.65	4.29	אריאל

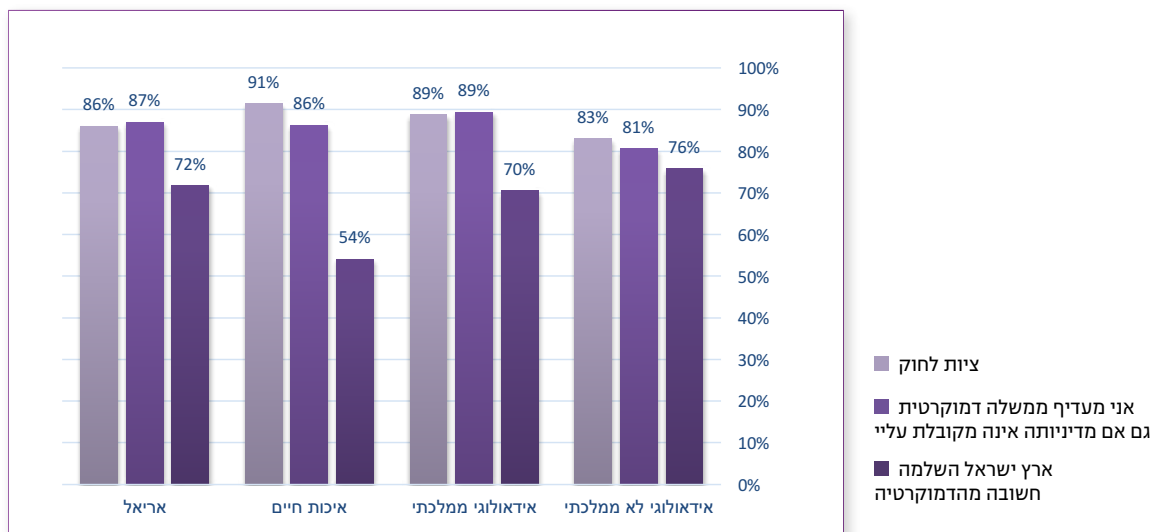
* סקאלה בין 1 (=כלל לא מסכים) ל-6 (=מסכים מאוד).

הזדהות קבוצתית

רובם המוחלט של הנשאלים מראים רמה גבוהה מאוד של הזדהות עם מדינת ישראל (אפילו הלא-ממלכתיים), המתיישיבים האידיאולוגיים (הממלכתיים והלא-ממלכתיים) מראים רמה גבוהה של הזדהות עם מתיישיבי יהודה ושומרון, בעוד שנשאלים מיישובי איכות חיים מביעים רמת הזדהות נמוכה יותר עם המתיישיבים (כאשר איכות חיים נמוכים מאריאל). הנשאלים האידיאולוגיים הלא-ממלכתיים הם הקבוצה היחידה שהביעה הזדהות גבוהה יותר עם קבוצת המתיישיבים מאשר עם מדינת ישראל.

דמוקרטיה וציות לחוק

מתייחס לאחוז התומכים. סקאלה בין 1 (=כלל לא מסכים) ל-6 (=מסכים מאוד).

רוב המתיישיבים בכל הקבוצות מקבל את כללי המשחק הדמוקרטי ואת חשיבות שלטון החוק. אולם, אחוז התמיכה של המתיישיבים הלא-ממלכתיים בדמוקרטיה ובשלטון החוק נמוך באופן משמעותי לעומת שאר הקבוצות. בקבוצה זו נמצא גם אחוז התמיכה הגבוה ביותר בדעה שארץ ישראל חשובה מהדמוקרטיה. מתיישיבי 'איכות חיים' מביעים את התמיכה הנמוכה ביותר בעמדה זו.

מעניין לציין כי נשאלים מאריאל דומים בתמיכתם ברעיון ארץ ישראל השלמה למתיישבים האידיאולוגיים. ניכר הבדל משמעותי בינם לבין שאר מתיישבי איכות החיים (ממצא זה מחזק את הצורך בהבחנה שבין מתיישבי איכות חיים ואריאל).

הכרעות מדיניות

החלטות בנושאים הנוגעים לגבולות המדינה יש...	אידיאולוגי לא-ממלכתי	אידיאולוגי ממלכתי	איכות חיים	אריאל
לקבל רק על פי משאל עם	44.0%	50.3%	48.3%	47.8%
להשאיר בידי הממשלה והכנסת	12.2%	20.3%	37.0%	42.3%
לקבל רק על פי ההלכה ועמדות הרבנים	29.0%	19.1%	9.3%	4.0%
ממשלה ומשאל עם	0.9%	1.4%	1.5%	1.0%
כנסת והלכה	1.1%	0.0%	0.0%	0.0%
משאל עם והלכה	2.0%	1.7%	0.0%	0.0%
שילוב של שלושתם	2.6%	2.0%	0.3%	0.7%
מסרב לענות	0.9%	0.6%	0.0%	0.2%
אחר	0.3%	0.6%	0.0%	0.0%
לא יודע	0.0%	0.0%	0.5%	0.5%
חסרים	7.1%	4.0%	3.3%	3.5%

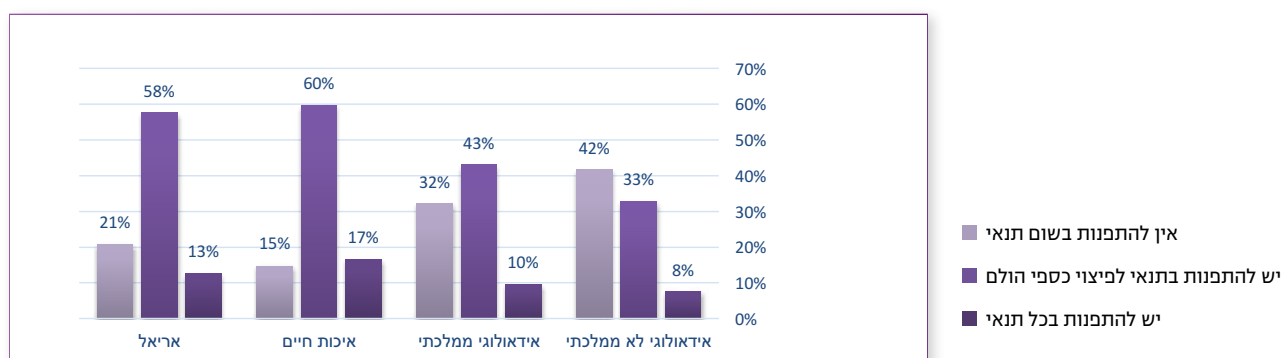
$$\chi^2 = 223.45, p < .001$$

כמחצית מהנשאלים בקרב כל הקבוצות תומך במתווה של משאל עם כדרך להכריע בנושאים הנוגעים לגבולות המדינה. יחד עם זאת, התמיכה בקרב הילא-ממלכתיים נמוכה מבשאר הקבוצות. מתיישבי 'איכות חיים', ובעיקר תושבי אריאל, סומכים את ידם על החלטות הממשלה באופן מובהק יותר מהמתיישבים האידיאולוגיים. הילא-ממלכתיים סומכים במידה הפחותה ביותר על החלטות הממשלה והכנסת. המתיישבים האידיאולוגיים, ובמיוחד הילא-ממלכתיים, סבורים יותר ממתיישבי איכות חיים שיש לנהוג על פי ההלכה והרבנים בסוגיות של גבולות המדינה. תושבי אריאל מאמינים בכך במידה הנמוכה ביותר.

תגובות להחלטה בדבר פינוי יישובים עתידי

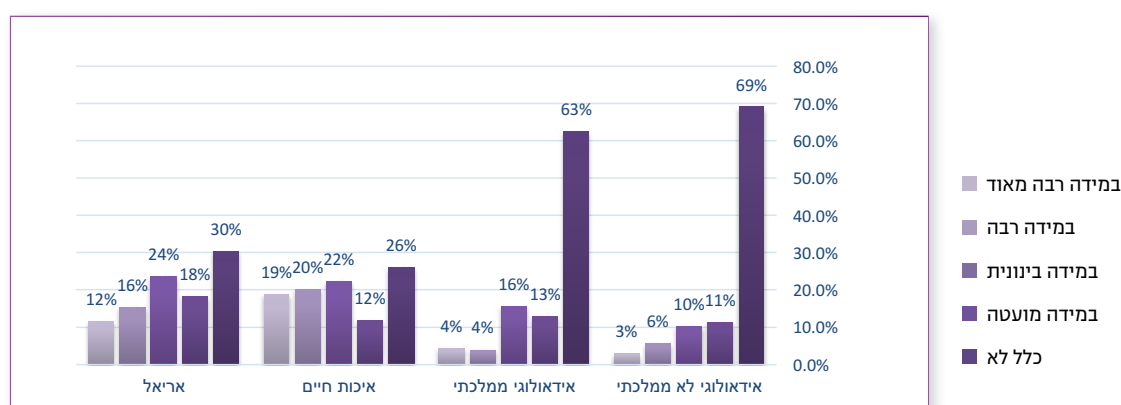
אריאל	איכות חיים	אידאולוגי ממלכתי	אידאולוגי לא-ממלכתי	
12.9%	16.8%	9.7%	7.7%	יש להתפנות בכל תנאי
57.7%	59.8%	43.1%	33.0%	יש להתפנות בתנאי לפיצוי כספי הולם
20.9%	15.0%	32.3%	41.8%	אין להתפנות בשום תנאי
8.5%	8.5%	14.9%	17.6%	חסרים

$$\chi^2 = 109.72, p < .001$$

למעלה ממחצית מהנשאלים מיישובי 'איכות חיים' ואריאל מאמינים שיש להתפנות מהשטחים בתמורה לפיצוי הולם וזאת יותר מהמתיישבים האידיאולוגיים שאפילו בקרבם 30%-40% מוכנים להתפנות תמורת פיצוי. נמוכים במיוחד בהקשר הזה הינם הלא-ממלכתיים שמצדדים בהתנגדות לפינוי בכל תנאי, והם גם הקבוצה היחידה שהתנגדות לפינוי היא דרך הפעולה המועדפת עליהם בהשוואה לשאר האופציות.

תגובות לחוק 'פינוי-פיצוי' בזמן הקרוב

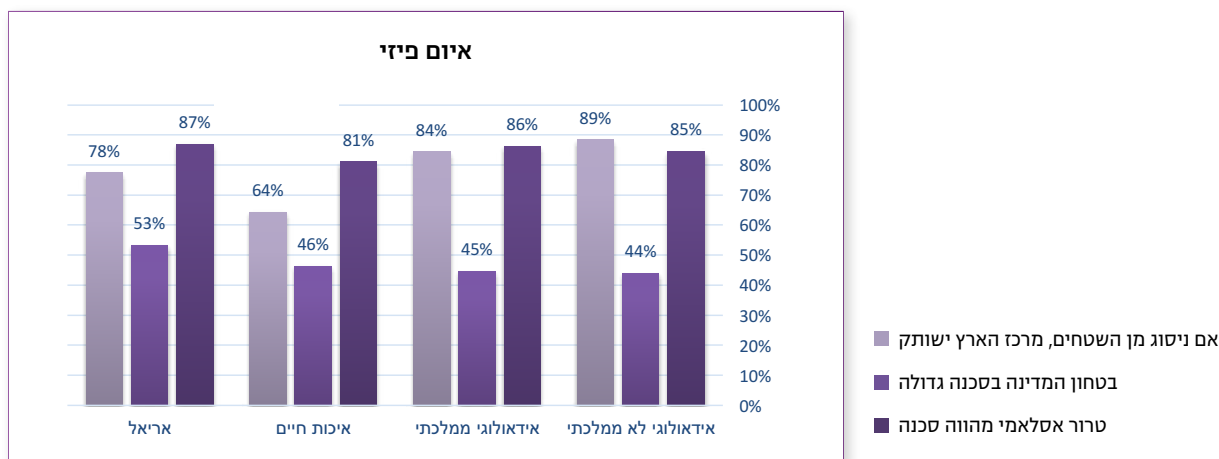

$$\chi^2 = 239.88, p < .001$$

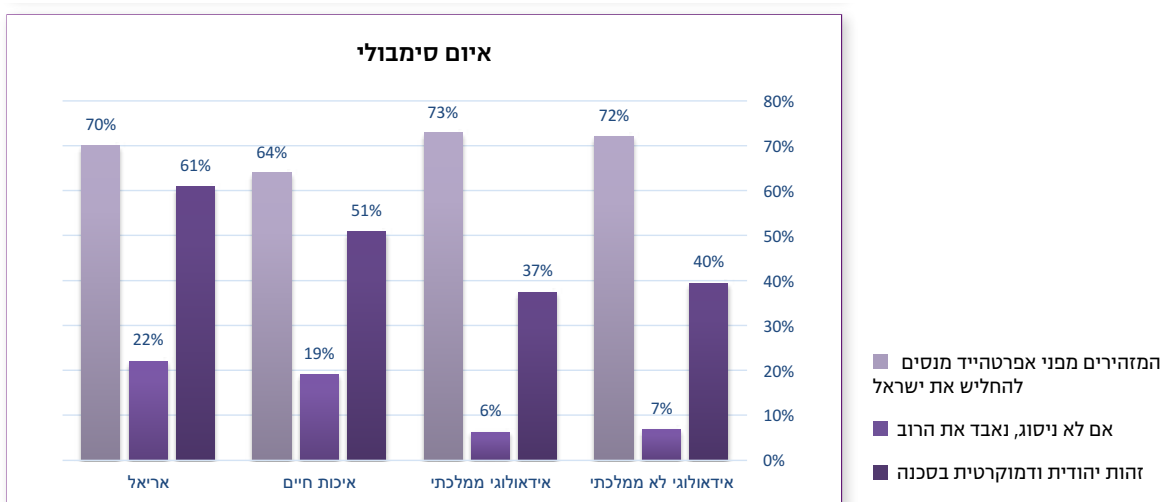
מהתרשים ניתן ללמוד על ההבדלים המשמעותיים בין מתיישיבי 'איכות חיים' למתיישבים האידיאולוגיים ביחס לאפשרות של 'פינוי-פיצוי' בעתיד המיידי, עוד בטרם נחתם הסכם עם הפלסטינים או התקבלה החלטת ממשלה לסגת מהשטחים. כ-50% מהמתיישבים הלא-אידיאולוגיים (אריאל ואיכות חיים) מוכנים לשקול אפשרות כזו בחיוב, בהשוואה לפחות

מרבץ מהאידיאולוגיים. בקרב המתיישבים האידיאולוגיים כמעט 70% שוללים בכל תוקף אפשרות כזו, בהשוואה לפחות מ-30% השוללים את חוק 'פניו-פיו' בקרב המתיישבים הלא-אידיאולוגיים.

תפיסת איומים קיומיים

מתייחס לאחוז התומכים. סקאלה בין 1 (=כלל לא מסכים) ל-6 (=מסכים מאוד).

מתייחס לאחוז התומכים. סקאלה בין 1 (=כלל לא מסכים) ל-6 (=מסכים מאוד).

מתיישבי 'איכות חיים' ומתיישבים 'אידיאולוגיים' נבדלים בתפיסה של איומים קיומיים על ישראל, במיוחד בנוגע למשמעות של נסיגה או אי-נסיגה מהשטחים. בעוד שרוב המשיבים מאמין שנסיגה מהשטחים תוביל לטרור אשר ישתק את החיים במרכז הארץ, שיעור התומכים בתפיסה זו גבוה משמעותית בקרב המתיישבים האידיאולוגיים ונמוך במיוחד בקרב מתיישבי 'איכות חיים'. תושבי אריאל נמצאים באמצע בין שתי הקצוות. בהתאם לכך, שיעור המאמינים שהמשך השליטה בשטחים מאיים על צביונה של ישראל גבוה באופן משמעותי (פי 3) בקרב מתיישבי 'איכות חיים' ואריאל בהשוואה למתיישבים האידיאולוגיים.

תרחישי סיפוח/נסיגה

תרחיש I: היישוב יסופח למדינת ישראל

בתרחיש זה, המתיישבים התבקשו לציין האם הם מעוניינים להשאר ביישוב שלהם או לעבור, ובמידה והם רוצים לעבור לציין מהן ההעדפות שלהם.

אידאולוגי לא-ממלכתי	אידאולוגי ממלכתי	אריאל	איכות חיים
76%	76%	75%	72%
6%	8%	1%	9%
1%	2%	11%	6%
2%	3%	2%	4%
2%	2%	3%	1%
1%	2%	0%	2%
6%	3%	3%	4%
6%	4%	4%	4%

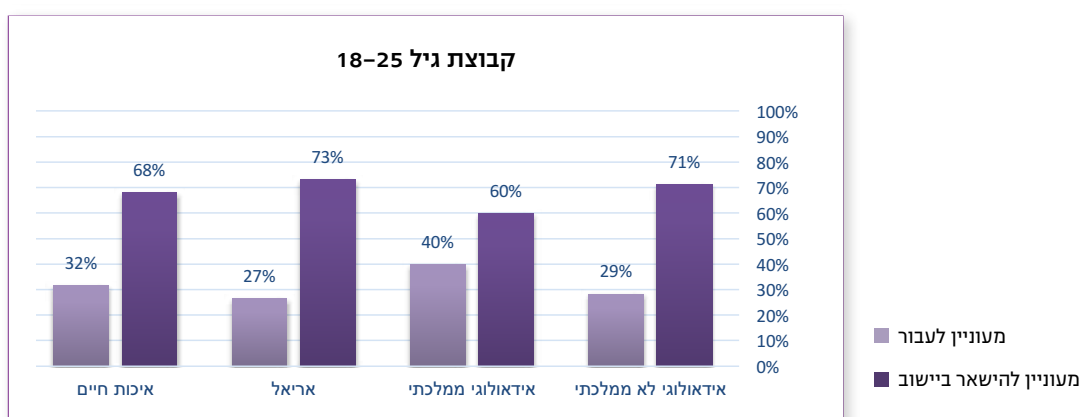
$$\chi^2 = 87.24, p < .001$$

במידה וישראל תספח את היישוב, רוב המשיבים היו רוצים להשאר במקום מושבם כאשר מתיישבי איכות חיים נמוכים מהמשיבים האחרים ברצונם להשאר ביישוב. תושבי אריאל מראים עדיפות גבוהה לעבור לתל-אביב/גוש דן על פני שאר האפשרויות בתרחיש זה. אולם, משיבים מיישובי 'איכות חיים' ומהיישובים האידיאולוגיים מראים עדיפות גבוהה יותר לעבור לאזור ירושלים על פני שאר האפשרויות.

תרחיש סיפוח לפי גיל

תחילה, ביקשנו לברר מהי מידת ההתנגדות למעבר הן בתרחיש של סיפוח והן בתרחיש של פינוי. לכן, בשלב הראשון בחנו את מידת הרצון של התושבים להשאר ביישובם לעומת רצונם לעזוב (ללא קשר לאזור המועדף). בשלב השני, בחנו מהו האזור המועדף אליו הנשאלים מעוניינים לעבור בתרחישים של סיפוח ופינוי.

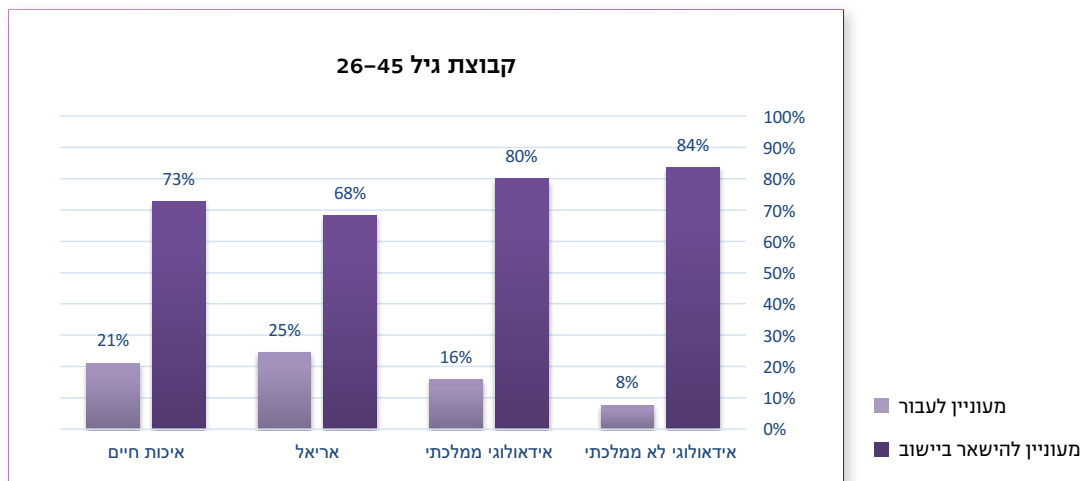
אחד התרחישים האפשריים לגבי עתיד היישוב שלך הוא שהיישוב יסופח למדינת ישראל. במידה ותרחיש זה יתקיים היכן תעדיף להתגורר:

"מעוניין להישאר באותו יישוב" = מעוניין להישאר באותו יישוב. "מעוניין לעבור" = מעוניין לעבור ליישוב אחר בשטחי יהודה ושומרון שיסופח לישראל; מעוניין לעבור לצפון הארץ; מעוניין לעבור לדרום הארץ; מעוניין לעבור לאזור ירושלים; מעוניין לעבור לאזור תל-אביב/גוש דן.

בקרב קבוצת גילאי 18-25 לא נמצאו הבדלים מובהקים בין קבוצות המתיישבים. רוב המתיישבים בקבוצת גיל זו מעדיפים להישאר ביישוב במידה והוא יסופח לישראל.

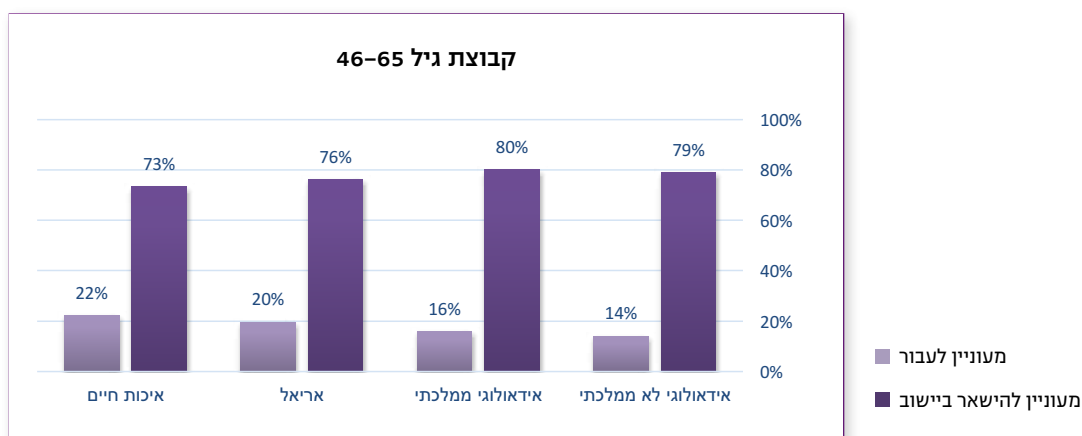
$$\chi^2 = 1.02, p = .79$$

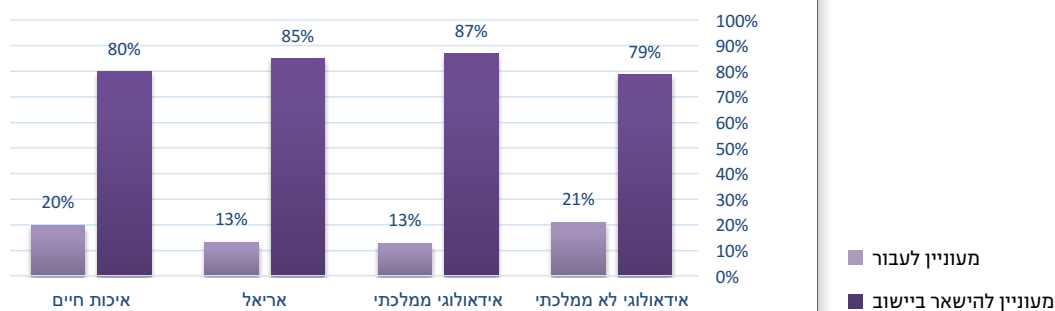
"מעוניין להישאר באותו יישוב" = מעוניין להישאר באותו יישוב. "מעוניין לעבור" = מעוניין לעבור ליישוב אחר בשטחי יהודה ושומרון שיסופח לישראל; מעוניין לעבור לצפון הארץ; מעוניין לעבור לדרום הארץ; מעוניין לעבור לאזור ירושלים; מעוניין לעבור לאזור תל-אביב/גוש דן.

בקבוצת גילאי 26-45 נמצאו הבדלים בקרב קבוצות המתיישבים השונות ברצון להישאר ביישוב במקרה שהיישוב יסופח לישראל. בעוד שמעטים מהאידיאולוגים הלא-ממלכתיים היו מעוניינים לעזוב את היישוב (8%), אחוז המעוניינים לעזוב עולה כפונקציה של מידת האידיאולוגיה. כך לדוגמה, בקרב מתיישיבי אריאל רבע (25%) מהמתיישבים מוכנים לעזוב את היישוב אפילו אם יסופח לישראל.

$$\chi^2 = 15.28, p < .05$$

קבוצת גיל 66 ומעלה

"מעוניין להישאר באותו יישוב" = מעוניין להישאר באותו יישוב. "מעוניין לעבור" = מעוניין לעבור ליישוב אחר בשטחי יו"ש; מעוניין לעבור לצפון הארץ; מעוניין לעבור לדרום הארץ; מעוניין לעבור לאזור י-ם; מעוניין לעבור לאזור ת"א/גוש דן.

לא נמצאו הבדלים בין קבוצות המתיישבים בקרב גילאי 46-65 ($\chi^2 = 5.51$, $p = .48$) וגילאי 66+ ($\chi^2 = 4.7$, $p = .58$) בתרחיש הסיפוח. בכל קבוצות המתיישבים כ-20%-13% מהמתיישבים הביעו נכונות לעבור למקום אחר גם אם היישוב יסופח לישראל.

הגרפים מראים את אחוז התושבים בכל קבוצת גיל שיהיו מעוניינים לעבור מהיישוב בתרחיש בו היישוב יסופח לישראל. כאן ניתן לראות כי בכל קבוצות הגיל, ללא קשר לסוג היישוב, מרבית המשיבים מעוניינים להישאר ביישוב. בנוסף, אחוזים גבוהים של משיבים בקבוצת הגיל 18-25 מעוניינים לעבור מהיישוב, זאת בהשוואה לקבוצות הגיל האחרות וללא קשר לסוג היישוב. בהמשך בחנו את האזורים הגיאוגרפיים אליהם המשיבים מעוניינים לעבור. במילים אחרות, בדקנו האם לגיל יש השפעה על אזור המגורים המועדף בתרחיש של סיפוח או פינוי.

גילאי 18-25

אזור ת"א גוש דן (%)	אזור י-ם (%)	דרום הארץ (%)	צפון הארץ (%)	ישוב אחר בשטחי יו"ש שיסופח לישראל (%)	להישאר באותו הישוב (%)	
5	5	9.5	5	5	71	אידאולוגי לא-ממלכתי
4	8	12	8	8	60	אידאולוגי ממלכתי
20	0	0	7	0	73	אריאל
14	9	0	9	0	68	איכות חיים

$\chi^2 = 12.37$, $p = .651$
* "חסרים" = נשאלים שבחרו לא לענות. 4.6%.

גילאי 26-45

אזור ת"א גוש דן (%)	אזור י-ם (%)	דרום הארץ (%)	צפון הארץ (%)	ישוב אחר בשטחי יו"ש שיסופח לישראל (%)	להישאר באותו הישוב (%)	
2	4	0	1	1	84	אידאולוגי לא-ממלכתי
2	9	1	1.5	2	80	אידאולוגי ממלכתי
16	0	2	2	5	68	אריאל
1	14	2	4	0	73	איכות חיים

$\chi^2 = 58.25, p < .001$
* (חסרים 4.8%).

גילאי 46-65

לֹא יודע (%)	אזור ת"א / גוש דן (%)	אזור י-ם (%)	דרום הארץ (%)	צפון הארץ (%)	ישוב אחר בשטחי יו"ש שיסופח לישראל (%)	להישאר באותו הישוב (%)	
7	0	9	0	2	3	79	אידאולוגי לא-ממלכתי
4	1.5	8	1.5	4	1	80	אידאולוגי ממלכתי
4	13	2	1	1	3	76	אריאל
4	7	8	2	4	2	73	איכות חיים

$\chi^2 = 47.85, p < .001$
* (חסרים 4.1%).

גילאי 66 ומעלה

לֹא יודע (%)	אזור ת"א / גוש דן (%)	אזור י-ם (%)	דרום הארץ (%)	צפון הארץ (%)	ישוב אחר בשטחי יו"ש שיסופח לישראל (%)	להישאר באותו הישוב (%)	
0	0	9	0	9	3	79	אידאולוגי לא-ממלכתי
0	2	4	0	4	2	87	אידאולוגי ממלכתי
2	6	1	0	3	3	85	אריאל
0	9	4	1	6	0	80	איכות חיים

$\chi^2 = 20.28, p = .317$
* (חסרים 4.5%).

נמצא כי נשאלים צעירים (18-25) מיישובים 'אידיאולוגיים' מעוניינים לעבור אפילו בתרחיש של סיפוח. מקרב המשיבים הצעירים המעוניינים לעבור בתרחיש זה, האזור המועדף ביותר הוא אזור דרום הארץ. לעומת זאת, כחמישית מהמשיבים הצעירים מאריאל מעדיפים את אזור המרכז/גוש דן. בנוסף, נמצא כי בתרחיש של סיפוח, ככל שגיל המשיבים עולה כך הם מעוניינים יותר להשאר ביישובם.

תרחיש II: ממשלת ישראל תקבל החלטה לפנות את היישוב שלך

תרחיש אפשרי נוסף לגבי עתיד היישוב שלך הוא שתתקבל החלטה לפנות אותו. במידה וכך יקרה לאיזה אזור בארץ תעדיף לעבור?

אידאולוגי לא-ממלכתי	אידאולוגי ממלכתי	איכות חיים	אריאל
תל-אביב/גוש דן	6.0%	25.8%	36.8%
ירושלים	22.2%	18.3%	4.5%
בישוב אחר בשטחי יהודה ושומרון שיסופח לישראל	19.6%	10.5%	9.2%
בצפון הארץ	8.8%	14.8%	14.2%
בדרום הארץ	3.4%	4.8%	2.5%
אזור המרכז	0.0%	1.5%	1.0%
השרון	0.3%	1.0%	0.2%
מודיעין/שוהם	0.0%	1.0%	0.0%
לעזוב את הארץ	1.4%	3.0%	6.7%
מוכן לעבור, אין אזור מסוים	0.9%	2.3%	2.2%
תלוי בעבודה	0.0%	0.3%	0.0%
מסרב להתפנות	8.5%	2.5%	8.5%
לא רוצה לענות	0.6%	0.0%	0.5%
אין תשובה/לא יודע	2.3%	1.0%	3.2%
חסרים	26.1%	13.5%	10.4%

$$\chi^2 = 275.07, p < .001$$

במידה והיישוב יפונה, מתיישבי 'איכות חיים' מראים את הרמה הנמוכה ביותר של סירוב להתפנות ורובם היה מעדיף לעבור לאזור תל-אביב או ירושלים. תושבי אריאל מראים העדפה ברורה לתל-אביב ובקרב המתיישבים האידיאולוגיים אחוז נמוך באופן יחסי היה בוחר לעבור לתל-אביב. רוב האידיאולוגיים מעדיפים לעבור לירושלים, ליישוב אחר בשטחים או לצפון הארץ.

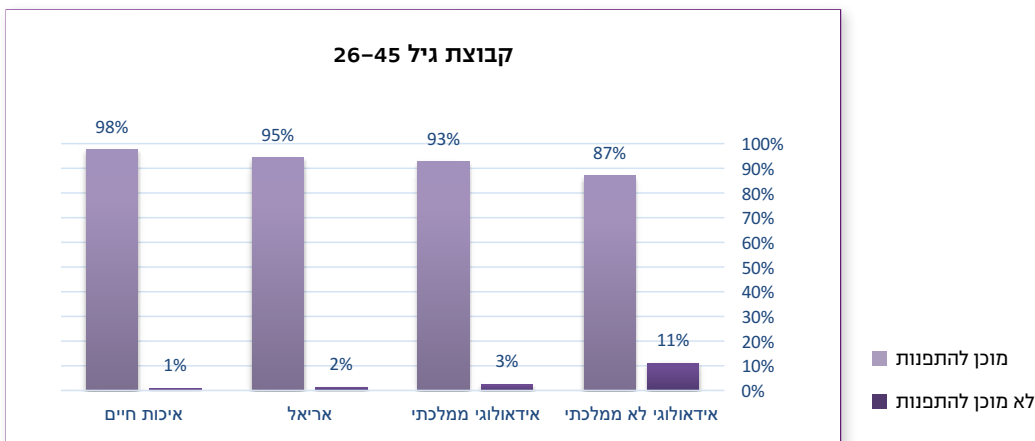
תרחיש פינוי לפי גיל

על מנת להבין טוב יותר את המגמות הכלליות שנמצאו בסקר, פילחנו את התשובות לפי קבוצות הגיל של המשיבים.

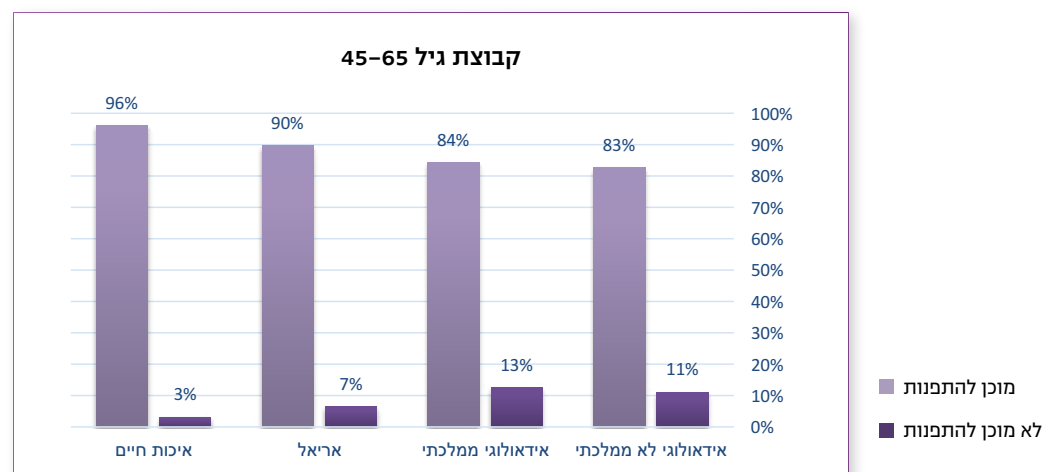
* קטגוריית לא מוכן להתפנות= לא מוכן להתפנות. קטגוריית מוכן להתפנות= מוכן להתפנות לגושי התיישבות שיסופחו לישראל, מוכן להתפנות לצפון, מוכן להתפנות לדרום, מוכן להתפנות לירושלים, מוכן להתפנות לתל-אביב/גוש דן, אעזוב את הארץ, מוכן להתפנות למרכז, מוכן להתפנות לשרון, מוכן להתפנות למודיעין/שוהם, אין אזור ספציפי, תלוי בעבודה.

בקבוצת הגיל הצעירה (18-25) אין הבדלים מובהקים בין הקבוצות במוכנות/חוסר מוכנות להתפנות במקרה של החלטה לפנות את הישוב ($\chi^2 = 1.98, p = .576$). רוב מוחלט של המתיישבים בקבוצת הגיל הזו יעזוב את הישוב אם תתקבל החלטה לפנות אותו.

* קטגוריית לא מוכן להתפנות= לא מוכן להתפנות. קטגוריית מוכן להתפנות= מוכן להתפנות לגושי התיישבות שיסופחו לישראל, מוכן להתפנות לצפון, מוכן להתפנות לדרום, מוכן להתפנות לירושלים, מוכן להתפנות לתל-אביב/גוש דן, אעזוב את הארץ, מוכן להתפנות למרכז, מוכן להתפנות לשרון, מוכן להתפנות למודיעין/שוהם, אין אזור ספציפי, תלוי בעבודה.

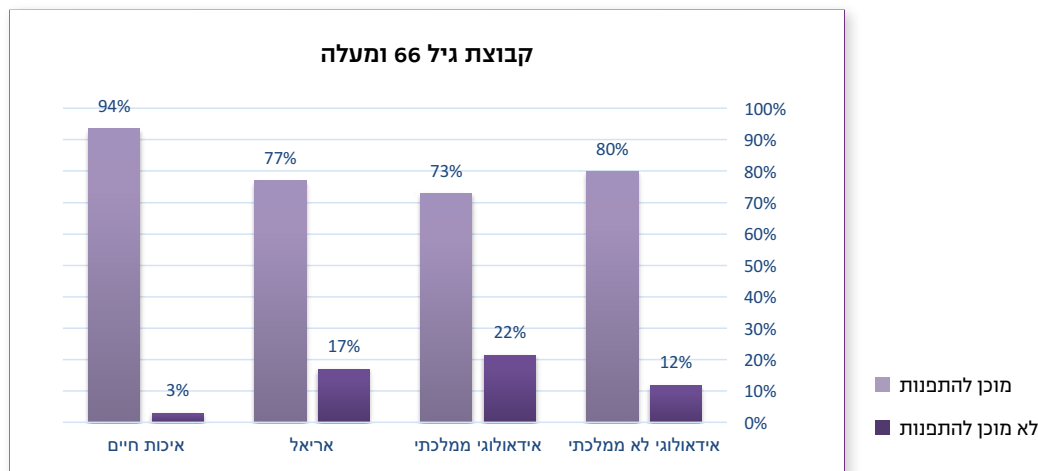
ההבדלים בין קבוצות המתיישבים באים לידי ביטוי בקבוצת הגיל השנייה של בני 26-45 בה קיימים הבדלים מובהקים במוכנות להתפנות ($\chi^2 = 17.33, p < .05$). כפי שניתן לראות בתרשים, האידיאולוגיים הלא-ממלכתיים מראים את מידת הסירוב להתפנות הגבוהה ביותר ביחס לשאר הקבוצות.

* קטגוריית לא מוכן להתפנות= לא מוכן להתפנות. קטגוריית מוכן להתפנות= מוכן להתפנות לגושי התיישבות שיסופחו לישראל, מוכן להתפנות לצפון, מוכן להתפנות לדרום, מוכן להתפנות לירושלים, מוכן להתפנות לתל-אביב/גוש דן, אעזוב את הארץ, מוכן להתפנות למרכז, מוכן להתפנות לשרון, מוכן להתפנות למודיעין/שוהם, אין אזור ספציפי, תלוי בעבודה.

גם בקבוצת גיל העמידה (46-65) ישנם הבדלים מובהקים בין קבוצות המתיישבים במוכנות להתפנות במקרה של החלטה לפנות את הישוב ($\chi^2 = 17.99, p < .05$). כמו בקבוצת הגיל

הקודמת היא דיאלוגיים הלא-ממלכתיים מראים התנגדות גבוהה יותר לפינוי אלא שבקבוצת הגיל הזו מצטרפים אליהם גם האידיאלוגיים הממלכתיים שמראים שיעורי סירוב דומים.

* קטגוריית לא מוכן להתפנות = לא מוכן להתפנות. קטגוריית מוכן להתפנות = מוכן להתפנות לגושי התיישבות שיסופחו לישראל, מוכן להתפנות לצפון, מוכן להתפנות לדרום, מוכן להתפנות לירושלים, מוכן להתפנות לתל-אביב/גוש דן, מעזוב את הארץ, מוכן להתפנות למרכז, מוכן להתפנות לשרון, מוכן להתפנות למודיעין/שוהם, אין אזור ספציפי, תלוי בעבודה.

בקבוצת הגיל המבוגר (+66) אמנם אין הבדלים מובהקים בין קבוצות המתיישבים. $(\chi^2 = 10.38, p = .11)$ אבל זאת כיוון שאחוזי המתנגדים לפינוי עולים גם בקבוצות האחרות. בקבוצת הגיל הזו שיעורי הסירוב בקרב המתיישבים האידיאלוגיים הממלכתיים ובקרב מתיישבי אריאל עולה בצורה משמעותית.

באופן כללי ממצאי הניתוח לפי גיל מצביעים על שתי תופעות מעניינות במיוחד:

- רוב המתיישבים בכל הקבוצות ובכל הגילאים מוכנים להתפנות מהישוב שלהם אם היישוב יפונה.
- בניגוד לציפיה שלנו שצעירים יראו יותר התנגדות לפינוי בשל נטייה גבוהה יותר של צעירים למחאה וללוחמנות, ממצאי המחקר מצביעים על מגמה הפוכה - ככל שהמתיישבים מתבגרים כך עולה ההתנגדות שלהם לפינוי. כנראה שכל שאנשים מבוססים יותר במקום מושבם קשה להם יותר לעזוב, ובכלל לאנשים מבוגרים קשה יותר להתמודד עם שינויים מאשר לאנשים צעירים.

הטבלאות הבאות מציגות את ההעדפות של המתיישבים לגבי המקום אליו יעדיפו להתפנות במידה ויישובם יפונה על פי קבוצות הגיל השונות.

גילאי 18-25

מרכז (%)	אעזוב את הארץ (%)	ת"א/גוש דן (%)	י-ם (%)	דרום (%)	צפון (%)	לגושי התיישבות שיסופחו לישראל (%)	לא מוכן להתפנות (%)	
0	0	15	15	20	20	15	15	אידאולוגי לא-ממלכתי
0	0	10	20	20	15	30	5	אידאולוגי ממלכתי
0	6	62.5	6	0	12.5	6	6	אריאל
5	0	38	14	0	29	9.5	5	איכות חיים

$\chi^2 = 32.76, p < .05$
*(חסרים 11.5%)

גילאי 26-45

לא רוצה לענות/ לא יודע (%)	תלוי בעבודה (%)	אין אזור ספציפי (%)	מרכז (%)	השרון (%)	אעזוב את הארץ (%)	ת"א/ גוש דן (%)	י-ם (%)	דרום (%)	צפון (%)	לגושי התיישבות שיטופחו לישראל (%)	לא מוכן להתפנות (%)	אידאולוגי לא-ממלכתי
2	0	3	0	0	3	10	25	4	10	32	11	
5	1	5	0	0	2	10	27.5	5.5	18	24	3	אידאולוגי ממלכתי
4	0	0	4	0	9	40	7	4	20	11	2	אריאל
1	1	3.5	1	1	1	19	34	5	20	12	1	איכות חיים

$\chi^2 = 91.63, p < .001$
* (חסרים 21.4%).

גילאי 46-65

לא רוצה לענות/ לא יודע (%)	אין אזור ספציפי (%)	מודיעין/ שוהם (%)	מרכז (%)	השרון (%)	אעזוב את הארץ (%)	ת"א/ גוש דן (%)	י-ם (%)	דרום (%)	צפון (%)	לגושי התיישבות שיטופחו לישראל (%)	לא מוכן להתפנות (%)	אידאולוגי לא-ממלכתי
6	0	0	0	1	2	5	37	2	12	23.5	11	
3	1	0	1	1	2	6	36	1	15	22	13	אידאולוגי ממלכתי
4	1	0	0	0	11	44.5	7	4	16	7	7	אריאל
1	2	1	2	1	6	31	19	6	17	10	3	איכות חיים

$\chi^2 = 159.90, p < .001$
* (חסרים 17.2%).

גילאי 66 ומעלה

לא רוצה לענות/ לא יודע (%)	אין אזור ספציפי (%)	מודיעין/ שוהם (%)	מרכז (%)	השרון (%)	אעזוב את הארץ (%)	ת"א/ גוש דן (%)	י-ם (%)	דרום (%)	צפון (%)	לגושי התיישבות שיטופחו לישראל (%)	לא מוכן להתפנות (%)	אידאולוגי לא-ממלכתי
8	0	0	0	0	0	8	40	0	12	20	12	
5	0	0	0	3	3	11	27	0	5	24	22	אידאולוגי ממלכתי
6	7	0	1	1	2.5	34	2	2	15	14	17	אריאל
3	3	3	2	2	0	37	11	6.5	10	19	3	איכות חיים

$\chi^2 = 79.45, p < .001$
* (חסרים 14.9%).

באשר לאזור המועדף בתרחיש של פינוי, נמצא כי בקרב גילאי 26-45, משיבים מאריאל ומהיישובים האידיאולוגיים ('ממלכתיים' ולא-ממלכתיים) מעדיפים לעבור לאזור ירושלים. בקרב נשאים מיישובי 'איכות חיים' ישנה העדפה לעבור לאזור גוש דן. חשוב לציין כי בקרב תושבי 'איכות חיים' בגיל 26-45 אנו רואים רצון לעזוב את הארץ (9%).

נמצא כי ככל שגיל הנשאלים עולה, כך עולה רצונם של המתיישבים האידיאולוגיים הלא-ממלכתיים לעבור לאזור ירושלים.

ככל שגיל המשיבים עולה, כך גם עולה רצונם של מתיישבי אריאל לעבור לאזור גוש דן (מדובר בעליה משמעותית מ-18% ל-37%).

במידה וישראל תספח את היישוב, רוב המשיבים היו רוצים להשאר במקום מושבם כאשר מתיישבי 'איכות חיים' נמוכים מהמשיבים האחרים ברצונם להשאר ביישוב. תושבי אריאל מראים עדיפות גבוהה לעבור לתל-אביב/גוש דן על פני שאר האפשרויות בתרחיש זה. אולם, משיבים מיישובי 'איכות חיים' ומהיישובים האידיאולוגיים מראים עדיפות גבוהה יותר לעבור לאזור ירושלים על פני שאר האפשרויות.

שיקולים במעבר מהיישוב

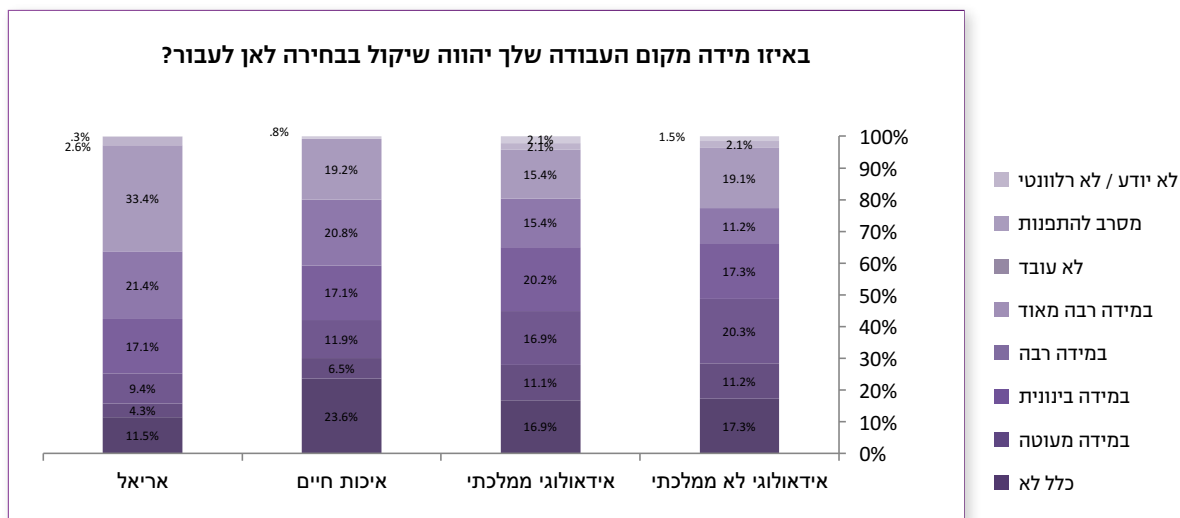
בחלק הזה של המחקר, בחנו מהם השיקוליים המרכזיים העומדים מאחורי הבחירה של מתיישבי יו"ש לעבור למקום אחר במידה והיישוב שלהם יפונה.

p	df	F	SD	M	
.005	1076,3	4.36	1.52	3.04	אידאולוגי לא-ממלכתי
			1.39	2.92	אידאולוגי ממלכתי
			1.47	3.28	איכות חיים
			1.51	3.30	אריאל
.000	1234,3	31.86	1.31	3.24	אידאולוגי לא-ממלכתי
			1.30	3.17	אידאולוגי ממלכתי
			1.35	2.52	איכות חיים
			1.34	2.41	אריאל
.222	1158,3	1.47	1.29	3.72	אידאולוגי לא-ממלכתי
			1.19	3.71	אידאולוגי ממלכתי
			1.33	3.74	איכות חיים
			1.22	3.91	אריאל
.000	1359,3	83.73	1.09	1.63	אידאולוגי לא-ממלכתי
			1.13	1.75	אידאולוגי ממלכתי
			1.46	2.93	איכות חיים
			1.37	2.60	אריאל

כפי שניתן לראות מהטבלה, מקום העבודה מהווה שיקול לאן לעבור בעיקר בקרב מתיישבי 'איכות חיים' ואריאל. בעבור האידיאולוגיים, ובמיוחד הלא-ממלכתיים חשוב לעבור יחד עם שאר הקהילה שלהם. לכל המתיישבים המרחק ממקום העבודה חשוב במידה דומה. מתיישבי איכות חיים הינם הגבוהים ביותר במידת ההסכמה שלהם עם חוק 'פינוי-פיצוי' האידיאולוגיים נמוכים במידה משמעותית מהם בנכונות 'לפנוי-פיצוי', במיוחד הלא-ממלכתיים.

בשלב הבא, אנו מתמקדים בכל אחד מהשיקולים הללו בנפרד ובוחנים ברזולוציה גבוהה יותר את החשיבות של כל שיקול בהחלטה להשאר או לעזוב את היישוב בקבוצות המתיישבים השונות.

חשיבות מקום העבודה בבחירה לאן לעבור

$$\chi^2 = 116.50, p < .001$$

התרשים העליון מציג את חשיבות מקום העבודה בהחלטה האם להתפנות בקרב כלל המשיבים במחקר. התרשים התחתון מתמקד רק בנבדקים עבורם מקום העבודה מהווה שיקול האם לעבור או לא.

הטבלאות הבאות מראות עד כמה השיקול של מקום העבודה משפיע על ההחלטה של מתיישבי יו"ש לאן לתפנות בתרחיש פינוי היישוב שלהם.

אידיאולוגי לא-ממלכתי

מקום העבודה חשוב (%)	מקום העבודה כלל לא חשוב (%)	לא עובד/ לא יודע (%)	לא מתפנה (%)
28	31	22	0
15	6	10	0
5	4	6	0
29	33	33	0
10	6	6	0
4	14	22	83
3	0	0	17
1	0	0	0
2	0	0	0
3	6	2	0

$$\chi^2 = 64.01, p < .001$$

* (חסרים 27.3%). "מקום העבודה חשוב" = במידה מועטה, במידה בינונית, במידה רבה, במידה רבה מאוד. "מקום העבודה כלל לא חשוב" = כלל לא. "לא רלוונטי" = נשאלים שהשיבו לא רלוונטי, לא עובד, לא יודע. "לא מתפנה" = נשאלים שהשיבו לא מוכן להתפנות.

בקרוב נשאלים מיישובים 'אידיאולוגיים לא-ממלכתיים' שהשיבו שמקום העבודה מהווה שיקול חשוב עבורם בבחירה לאן לעבור, נראה כי האזור המועדף הוא אזור ירושלים (29%)

או גושי התיישבות שיסופחו לישראל (28%). עם זאת, נראה כי גם עבור נשאלים מיישובים אלו אשר אינם ציינו כי מקום העבודה הינו חשוב עבורם, קיימת העדפה דומה לעבור לאזור ירושלים או לאזור הגושים שיסופחו.

אידיאולוגי ממלכתי

מקום העבודה חשוב (%)	מקום העבודה כלל לא חשוב (%)	לא רלוונטי/ לא עובד/ לא יודע (%)	לא מתפנה (%)	
19	38.5	31	0	לגושי התיישבות שיסופחו לישראל
18	10	11	0	צפון
6	3	0	0	דרום
34	28	20	0	ירושלים
9	8	11	0	תל-אביב/ גוש דן
6	3	20	100	לא מוכן להתפנות/ תרחיש לא יקרה
2	3	2	0	אעזוב את הארץ
1	3	0	0	השרון
1	0	0	0	מרכז
3	0	0	0	אין אזור ספציפי
1	0	0	0	תלוי בעבודה
3	5	4	0	לא יודע

$$\chi^2 = 89.46, p < .001$$

* (חסרים 24.3%). "מקום העבודה חשוב" במידה מועטה, במידה בינונית, במידה רבה, במידה רבה מאוד. "מקום העבודה כלל לא חשוב" כלל לא. "לא רלוונטי" = נשאלים שהשיבו לא רלוונטי, לא עובד, לא יודע. "לא מתפנה" = נשאלים שהשיבו לא מוכן להתפנות.

בקרב הנשאלים מקבוצת האידיאולוגים הממלכתיים, אשר ציינו שמקום העבודה חשוב להם, מעל לשליש ציינו כי בתרחיש של סיפוח הם יעדיפו לעבור לאזור ירושלים (34%), לאחר מכן לגושי התיישבות שיסופחו (19%) ולאזור הצפון (18%).

אריאל

מקום העבודה חשוב (%)	מקום העבודה כלל לא חשוב (%)	לא רלוונטי/ לא עובד/ לא יודע (%)
לגושי התיישבות שיסופחו לישראל	12	13
צפון	19	10
דרום	5	7
ירושלים	24	18
תל-אביב/ גוש דן	30	34
לא מוכן להתפנות/ תרחיש לא יקרה	50.	7
אעזוב את הארץ	3	3
השרון	1	3
מרכז	2	1.5
מודיעין/שוהם	50.	3
אין אזור ספציפי	2	5
תלוי בעבודה	50.	0
לא יודע	1	3

$\chi^2 = 26.3, p = .34$ (חסרים 14.5%). "מקום העבודה חשוב" = במידה מועטה, במידה בינונית, במידה רבה, במידה רבה מאוד. "מקום העבודה כלל לא חשוב" = כלל לא. "לא רלוונטי" = נשאלים שהשיבו לא רלוונטי, לא עובד, לא יודע. "לא מתפנה" = נשאלים שהשיבו לא מוכן להתפנות.

בקרב תושבי אריאל, שציינו כי מקום העבודה חשוב עבורם, שני האזורים הבולטים בהעדפתם הם: אזור גוש דן (30%) ואזור ירושלים (24%).

איכות חיים

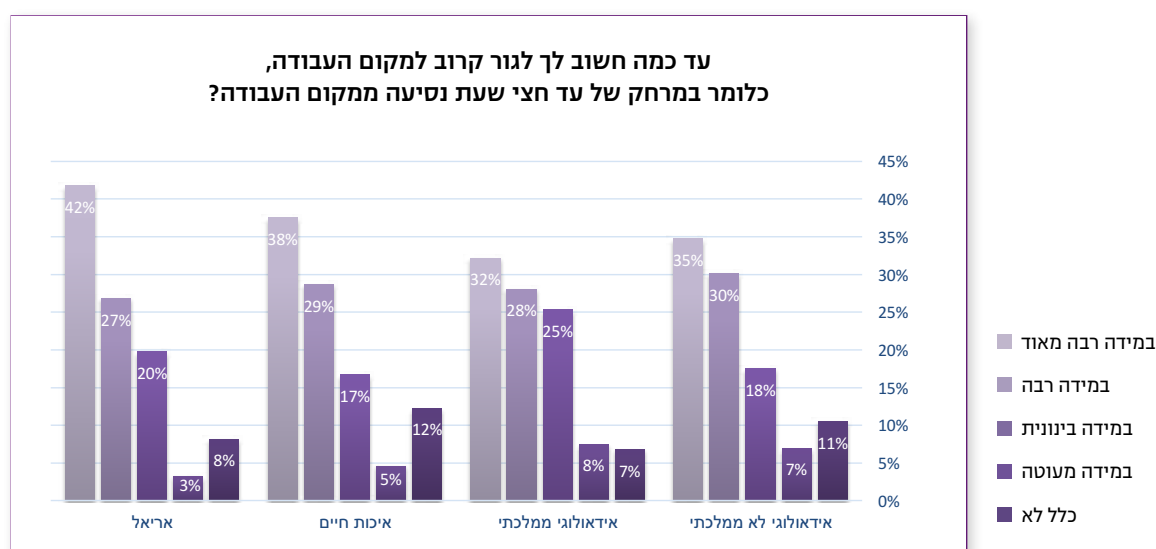
מקום העבודה חשוב (%)	מקום העבודה לא חשוב (%)	לא רלוונטי/ לא עובד/ לא יודע (%)	לא מתפנה (%)	
לגושי התיישבות שיסופחו לישראל	6	12	17	0
צפון	18	15	15	0
דרום	4	2	2	0
ירושלים	7	0	4	0
תל-אביב/ גוש דן	51	39	30	0
לא מוכן להתפנות/ תרחיש לא יקרה	3	7	12.5	100
אעזוב את הארץ	5	19.5	7	0
השרון	50.	0	0	0
מרכז	2	0	1	0
אין אזור ספציפי	0	0	7.5	0
לא יודע	4	5	5	0

$\chi^2 = 171.6, p < .001$

* (חסרים 10.9%). "מקום העבודה חשוב" = במידה מועטה, במידה בינונית, במידה רבה, במידה רבה מאוד. "מקום העבודה כלל לא חשוב" = כלל לא. "לא רלוונטי" = נשאלים שהשיבו לא רלוונטי, לא עובד, לא יודע. "לא מתפנה" = נשאלים שהשיבו לא מוכן להתפנות.

בקרב תושבי יאיכות חיים, שציינו כי מקום העבודה חשוב עבורם, כמחצית מהנשאלים יעדיפו לעבור לאזור גוש דן (51%), וכחמישית (18%) יעדיפו לעבור לאזור הצפון.

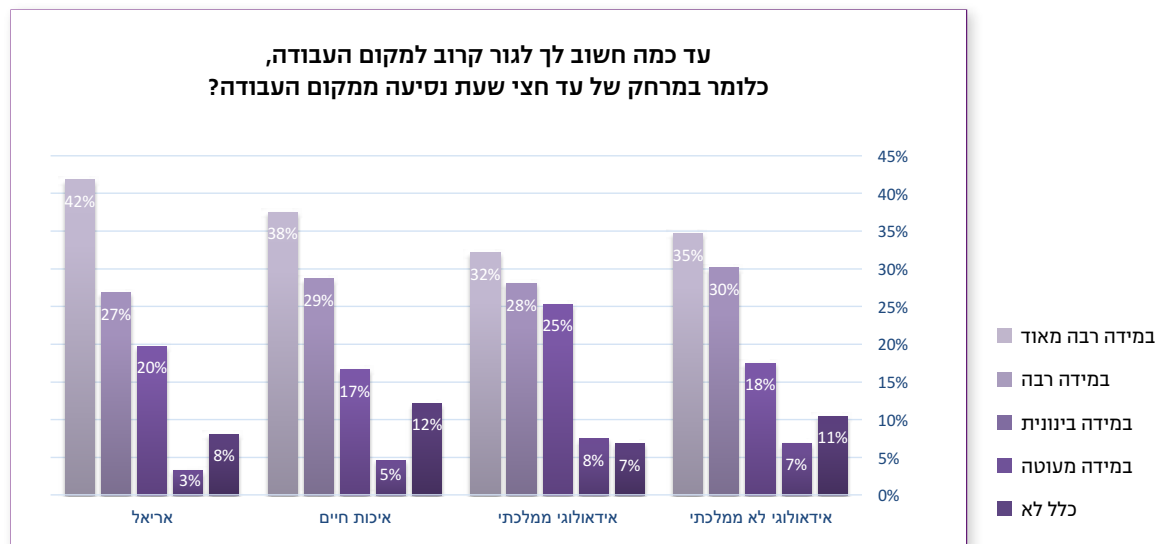
חשיבות המעבר עם הקהילה בשיקול האם לעזוב את היישוב

$\chi^2 = 93.26, p < .001$

כפי שניתן לראות בתרשים, עבור תושבי אריאל ומתיישבי 'איכות חיים' המעבר עם הקהילה אינו מהווה שיקול חשוב האם לעבור. עבור המתיישבים האידיאולוגים, זהו שיקול חשוב יותר אולם גם בקרבם רק כחמישית רואים במעבר עם הקהילה שיקול חשוב מאוד.

חשיבות המרחק ממקום העבודה בהחלטה האם להתפנות

$$\chi^2 = 22.46, p < .001$$

מהו סוג היישוב המועדף עליך?

אריאל	איכות חיים	אידיאולוגי ממלכתי	אידיאולוגי לא ממלכתי	
36.6%	77.5%	84.0%	75.6%	ישוב בעל אופי כפרי/קהילתי
29.1%	6.3%	5.7%	6.8%	עיר קטנה (נהריה, עפולה, גדרה, אור עקיבא)
11.4%	8.8%	4.3%	8.0%	מטרופולין (ירושלים, תל-אביב, חיפה)
17.2%	5.5%	2.6%	3.7%	עיר בינונית (פ"ת, נתניה, ראש"צ, מודיעין)
0.5%	0.3%	0.6%	0.9%	אחר
2.0%	0.0%	0.0%	1.4%	לא מוכן להתפנות
1.2%	0.3%	0.9%	1.1%	לא משנה
0.2%	0.0%	0.0%	0.0%	לעזוב את הארץ
1.7%	1.5%	2.0%	2.6%	חסרים

$$\chi^2 = 306.761, p < .001$$

רוב המתיישבים, ובמיוחד האידיאולוגים הממלכתיים, רוצים לעבור ליישוב כפרי. תושבי אריאל מראים העדפה ליישוב עירוני. אחוז קטן בקרב הילא-ממלכתיים ומתיישבי אריאל הצהיר שאינו מוכן להתפנות, אך שיעור זה גבוה משתי הקבוצות האחרות.

דיון ומסקנות

המחקר הנוכחי הינו המחקר המקיף ביותר שנערך עד כה לאפיון מתיישבי יו"ש והבנת הרצונות והצרכים שלהם במקרה של פינוי יישובים עתידי. המחקר מתקף בצורה ברורה את החלוקה לארבע קבוצות ומראה שלכל קבוצת מתיישבים מאפיינים משלה ורצונות משלה לגבי החיים שלאחר הפינוי מיו"ש. רמת שיתוף הפעולה של כלל מתיישבי יו"ש עם מחקר שאינו פשוט עבורם, המעמת אותם עם האפשרות שיאלצו להתפנות מיישובם בעתיד, וכמו כן, העובדה שהנשאלים במחקר נתנו ביטוי ברור לצרכים ולרצונות שלהם במקרה של פינוי עתידי, מלמד יותר מכל שמתיישבי יו"ש מבינים שעתיד ההתיישבות ביו"ש אינו ברור, ולוקחים בחשבון את האפשרות שיגיע הרגע בו יתבקשו להתפנות. מסקנה מרכזית זו מהווה בסיס לקביעה שפינוי יישובים עתידי אפשרי ושמחת לפני השטח, מאחורי ההתבטאויות הקיצוניות בתקשורת, רבים מהמתיישבים רואים את הכתובת על הקיר ומוכנים להתחיל לחשוב על האפשרות שיפוננו, ועל היום שאחרי הפינוי.

מתיישבי יהודה ושומרון – מאפיינים סוציו-דמוגרפיים

המתיישבים האידיאולוגיים הלא-ממלכתיים, זוכים לסיקור תקשורתי נרחב ושמן נקשר לא אחת לפעולות 'תג מחיר' ולפעילויות לא חוקיות אחרות. אולם, הידע האמפירי לגביהם דל ולא ברור עד כמה הקבוצה הזו הינה קבוצה ברורה ונבדלת משאר מתיישבי יו"ש, ואם היא אכן נבדלת, עד כמה היא באמת מאופיינת באלימות בלתי מרוסנת ובחתיירה תחת שלטון החוק.

ממצאי המחקר הנוכחי נותנים תשובה ברורה לשאלה הראשונה ומראים שקבוצת המתיישבים האידיאולוגיים הלא-ממלכתיים, נבדלת משאר הקבוצות החיות ביו"ש, אפילו מהאידיאולוגיים הממלכתיים, כבר ברמה הסוציו-דמוגרפית: קבוצה זו נמצאת ברמה סוציו-דמוגרפית נמוכה יותר מהאידיאולוגיים הממלכתיים, רובם עובדים בהתנחלויות וגרים קרוב מאוד למקום העבודה שלהם, יש להם את המספר הגדול ביותר של ילדים למשפחה, והם מדווחים על שביעות רצון גבוהה מאוד מהחיים בקהילה. מבחינה אידיאולוגית-פוליטית, קבוצה זו הינה הדתית ביותר והימנית ביותר מבין כל מתיישבי יו"ש והם מציינים את האידיאולוגיה כסיבה המרכזית לישיבתם ביו"ש - יותר משאר הקבוצות. הם מביעים אומנם הזהות עמוקה עם מדינת ישראל, שאינה נופלת מזו של שאר המתיישבים, אבל ההזדהות שלהם עם ההתיישבות ביו"ש גבוהה במעט יותר מההזדהות עם המדינה. רובם שירתו בצה"ל אבל אחוז הקצינים בקרבם נמוך בהשוואה לשאר האידיאולוגיים, וגם מעובדה זו ניתן ללמוד על האמביוולנטיות שהם חשים כלפי צה"ל.

בצד השני של המתרחש נמצאים מתיישבי 'איכות חיים'. מתיישבים אלו נמצאים ברמה סוציו-דמוגרפית גבוהה, כמחציתם עובדים בתחומי ההתנחלויות ביו"ש והיתר מתחלקים בין עבודה בגוש דן לאזור ירושלים. מספר הילדים הממוצע שלהם נמוך במידה משמעותית מהמתיישבים האידיאולוגיים (כמעט בחצי) ורמת שביעות הרצון שלהם מהישוב נמוכה משמעותית ביחס לשאר הקבוצות, במיוחד בתחומים של חיי קהילה, תעסוקה ותרבות. ממצא זה מעניין שכן זוהי קבוצת מתיישבים ששיקולי איכות חיים הניעו אותם מלכתחילה להתיישב בשטחים. מבחינה אידיאולוגית-פוליטית, קבוצה זו הינה חילונית באופן מובהק עם עמדות פוליטיות בעיקר של מרכז-ימין והם מציגים שיקולי איכות חיים כסיבה המרכזית לישיבתם ביו"ש. רובם שירתו בצה"ל ואחוז הקצינים בקרבם גבוה.

תוצאות המחקר גם מתקפות את ההשערה שמתיישבי העיר אריאל מייצגים קבוצה נפרדת ושונה ממתיישבי 'איכות חיים' האחרים. האוכלוסיה באריאל מבוגרת יותר, יש בה את האחוז הגבוה ביותר של לא-נשואים, וגם מספר הילדים למשפחה הוא הקטן ביותר מבין הקבוצות. אחוז הלא מועסקים בקרבם הוא הגבוה ביותר ביו"ש, וכך גם אחוז התושבים שלא שירתו בצה"ל. תושבי אריאל נמצאים ברמה סוציו-אקונומית נמוכה יותר ממתיישבי 'איכות חיים' אחרים, והם דומים יותר לאידיאולוגיים הלא-ממלכתיים מבחינה זו. מבחינה אידיאולוגית-פוליטית, תושבי אריאל הם החילוניים ביותר בכל המדגם, אבל בניגוד למתיישבי 'איכות חיים' האחרים העמדות הפוליטיות שלהם ימניות יותר. הם מציינים שיקולי 'איכות חיים' כסיבה המרכזית לשיבתם בשטחים. את הפרופיל הייחודי של אריאל ניתן להסביר באחוז העולים הגבוה בעיר, רובם מחבר העמים (המחקר נערך בשפה הרוסית על חלק מהמדגם באריאל) אשר מתאפיינים באורח חיים חילוני מובהק אך גם בעמדות מיליטריסטיות בנושאים מדיניים.

ספינת הדגל האידיאולוגית של ההתיישבות היא קבוצת האידיאולוגיים הממלכתיים. זוהי קבוצה מבוססת כלכלית, דתית ולאומית (מעט פחות מהלא-ממלכתיים). יש להם מספר גדול של ילדים בממוצע ורמת התעסוקה שלהם גבוהה, כאשר מחציתם מתפרנסים בתחומי ההתנחלויות והשאר בירושלים ובתל-אביב. רוב המתישבים הממלכתיים שירתו בצה"ל או בשירות לאומי, ואחוז הקצינים בקרבם גבוה (ודומה ליישובי 'איכות חיים'). מבחינה אידיאולוגית-פוליטית המתישבים היממלכתיים דתיים וימנים בעמדותיהם הפוליטיות, אבל מעט פחות מהלא-ממלכתיים. הם מזדהים עם מדינת ישראל במידה רבה, בדומה לשאר קבוצות המתישבים, אבל ההזדהות שלהם עם מתיישבי יו"ש גבוהה באותה מידה שהם מזדהים עם ישראל. האידיאולוגיים הממלכתיים מציינים סיבות אידיאולוגיות כמניע המרכזי להתיישבותם ביו"ש.

הממצאים הסוציו-דמוגרפיים והפוליטיים מתקפים את ההבחנה שהמחקר הנוכחי עושה בין ארבעת קבוצות המתישבים ומראה שלמרות הדמיון בין המתישבים בהיבטים מסויימים (כמו מידת ההזדהות שלהם עם מדינת ישראל), ישנם הבדלים ברורים ביניהם הן במאפייני החיים הבסיסיים והן בתפיסות העולם. תיקוף החלוקה בין המתישבים מאפשר את המשך הניתוח ובחינת השאלה האם מתישבים בני הקבוצות השונות נבדלים במוטיבציות שלהם לגבי עתיד ההתיישבות ביו"ש?

תפיסת הדמוקרטיה ושלטון החוק: השוואה בין קבוצות

בניגוד לתדמית של תושבי יו"ש בקרב הציבור הישראלי, כל קבוצות המתישבים הביעו תמיכה רבה בדמוקרטיה ובשלטון החוק, אבל המתישבים האידיאולוגיים הלא-ממלכתיים הביעו את מידת התמיכה הנמוכה ביותר, דבר השב ומתקף את תיוגם כקבוצה קיצונית יותר ובעלת יחס אמביוולנטי יותר למשטר ולחוק בישראל. האידיאולוגיים הלא-ממלכתיים הם גם הקבוצה שהביעה את התמיכה הרבה ביותר בדעה שארץ ישראל חשובה מהדמוקרטיה. גם שיעור גבוה יחסית של תושבי אריאל, על אף היותם חילונים אשר חיים ביו"ש בעיקר מסיבות של איכות חיים, מסכימים שארץ ישראל חשובה מהדמוקרטיה ובמידה רבה יותר ממתיישבי 'איכות חיים' אחרים.

התמיכה הגבוהה של המתישבים בדמוקרטיה באה לידי ביטוי בכך שמחציתם רואים במשאל עם את המנגנון הטוב ביותר לקביעת גורל ההתיישבות. זהו ממצא חשוב לנוכח

היחזמה הנוכחית לקידום משאל עם לרגל 50 שנות שלטון ישראלי ביו"ש⁶¹, ומצביע על האפשרות להגיע להסכמה רחבה בציבור על המנגנון דרכו ניתן לקבל הכרעות גורליות. יחד עם זאת, המתיישבים האידיאולוגיים הלא-ממלכתיים מראים את התמיכה הנמוכה ביותר במשאל עם כמנגנון שיכול להכריע בשאלות לאומיות חשובות. לדעת כשליש מהם, החלטות בדבר עתיד ההתיישבות ביו"ש צריכות להקבע על ידי דעת ההלכה והרבנים, והם גבוהים בעמדה זו גם מהאידיאולוגיים הממלכתיים. לעומתם, מתיישבי 'איכות חיים' ואריאל אינם רואים ברבנים או בהלכה סמכות שיכולה לקבוע בנושאים מדיניים חשובים.

אחד הביטויים הברורים לגישה הפרגמטית של רוב המתיישבים היא שבכל הקבוצות נמצא שבמידה ותתקבל החלטה לפנות יישובים, רוב הנשאלים מסכימים שיש להתפנות תמורת פיצוי הוגן. המתיישבים האידיאולוגיים הלא-ממלכתיים הם הנמוכים ביותר להסכים עם עמדה זו והגבוהים ביותר להסכים שאין להתפנות בכל תנאי. שאלנו את הנבדקים גם עד כמה הם היו מוכנים לשקול ישום מידי של חוק 'פינוי-פיצוי'. בבסיסו של החוק עומד הרעיון שעוד טרם התקבלו החלטות מדיניות לגבי עתיד השליטה ביו"ש, יוכל כל מתיישב לעבור ממקום מגוריו בשטחים לקבל פיצוי הוגן בתמורה. החוק מאפשר פינוי שלא בכפייה אם וכאשר הדבר מקובל על המתיישב. מתיישבי 'איכות חיים' ואריאל מראים נכונות לשקול בחיוב אפשרות כזו בעוד שבקרב שתי קבוצות המתיישבים האידיאולוגיים יש דחייה רבה יותר של הרעיון.

התגובות והרצונות של המתיישבים במקרה של פינוי עתידי

רוב המתיישבים במדגם הגיבו בצורה עניינית לשאלות הנוגעות להעדפות שלהם במידה ויוחלט לפנות את היישוב שבו הם מתגוררים, וכחות מ-10% הצהירו על סירוב מוחלט להתפנות. רוב הסרבנים הינם תושבי היישובים האידיאולוגיים. חשוב לציין שהאפשרות לסרב להתפנות לא היתה אחת מאפשרויות המענה לשאלה ונבעה באופן ספונטני מהנבדקים. יתכן ואחוז הסרבנים היה גבוה יותר אילו הוצגה בפניהם אפשרות כזו. על כל פנים, גם במענה לשאלה להיכן היו מעדיפים לעבור במקרה של פינוי נמצאו הבדלים משמעותיים בין קבוצות המתיישבים. מתיישבי 'איכות חיים', ובמיוחד תושבי אריאל, הביעו העדפה ברורה לעבור לתל-אביב, ואילו המתיישבים האידיאולוגיים מעדיפים את ירושלים או יישוב אחר ביו"ש שישופח לישראל. האידיאולוגיים, בניגוד למתיישבי 'איכות חיים' הביעו העדפה לעבור עם הקהילה שלהם, והביעו גם העדפה לעבור ליישוב כפרי - במיוחד האידיאולוגיים הממלכתיים. כל המתיישבים ציינו את המרחק ממקום העבודה כמשתנה חשוב ומכיוון שכבר היום המרחק ממקום העבודה מייחד את המתיישבים הקיצוניים ביותר, האידיאולוגיים הלא-ממלכתיים, יש לתת את הדעת לנקודה זו שיתכן ותוכל למתן התנגדות לפינוי.

פילוח תשובות המתיישבים לפי קבוצות גיל מעיד, באופן מפתיע, כי ככל שגיל המתיישבים עולה, כך גדל מידת הסירוב שלהם לעבור ממקום מושבם. ממצא זה אינו תואם את התפיסה לפיה צעירים הם מיליטנטים יותר ולכן מוכנים לגלות התנגדות רבה יותר לפינוי, ומעיד דווקא שההתנגדות לפינוי אינה נובעת מסיבות אידיאולוגיות אלא מסיבות אישיות של נוחות ויכולת להתמודד עם שינויים גדולים. עבור אוכלוסיה מבוגרת, מעבר למקום חדש מהווה אתגר פיסי משמעותי וגם משבש את אורחות החיים במידה רבה יותר מבחינה חברתית ותעסוקתית. התאקלמות למקום חדש עבור אוכלוסייה זו צפויה להיות קשה במיוחד ולכן הם מגלים התנגדות רבה יותר.

⁶¹ <http://www.mishal50.org.il>

הממצאים בחלק הזה של המחקר עוזרים להפנות את הזרקור למשתנים לא-אידיאולוגיים שיכולים להגביר התנגדות לפינוי ושניתן לתת להם מענה. אנו למדים שהתחשבות במרחק הנסיעה לעבודה, ומתן תשומת לב מיוחדת לקושי של אוכלוסיה מבוגרת לעמוד בשינוי משמעותי יכולה לצמצם התנגדות לשינוי.

יחד עם זאת, הממצאים לגבי העדפה של מקום המגורים לוקה בחסר. מסתבר שכאשר שואלים באופן פתוח לאן מתיישבים רוצים לעבור מתקבלות תשובות המבטאות משאת נפש שאינה בהכרח ריאלית, שהרי לא ניתן להעביר את רוב המתיישבים לתל-אביב או לירושלים וגם לספק שם מגורים בעלי אופי כפרי. מחקרים עתידיים צריכים לנקות במתודולוגיה שונה שבה בשלב הראשון יש למפות את מקומות היישוב אליהם מתיישבים באמת יכולים לעבור, ואז ניתן לשאול אותם לאן היו מעדיפים לעבור מתוך ההיצע המוצג בפניהם.

תפיסת איומים קיומיים

מקובל לחשוב שהבדלים בינאישיים בתמיכה בפתרון מדיני עם הפלסטינים הכרוכה בנסיגה ישראלית משמעותית משטחי יו"ש הינה ביטוי של הבדלים אידיאולוגיים ודתיים - ככל שהאדם ימני ודתי יותר כך הוא מתנגד יותר להסדר מול הפלסטינים. בעוד שיש תוקף רב לטענה זו, לאחרונה עולה האפשרות שהבדלים בתפיסת איומים קיומיים עומדת בבסיס ההבדלים האידיאולוגיים. ישראל היא מדינה העומדת במצב קיומי ייחודי: בשנות קיומה הראשונות היתה נתונה לאיום קיומי פיסי משמעותי כאשר מדינות ערב הכריזו מפורשות על רצון להשמיד את המדינה. כיום, לאחר 50 שנים של שליטה ישראלית על מיליוני פלסטינים ביו"ש עומדת ישראל בפני איום קיומי סימבולי: האם ישראל תוכל להמשיך לשמור על זהותה כמדינה יהודית ודמוקרטית כאשר בשטח בה היא שולטת מספר הערבים משתווה למספר היהודים? ישנם מקרים בהם האיום הפיסי והאיום הסימבולי חופפים והפתרון לשניהם דומה. בישראל שני האיומים הקיומיים יוצרים מתח משתק: הפתרון המקובל לאיום הפיסי הוא להקשיח עמדות מול האויב ולדחות כל פשרה וויתור; הפתרון לאיום הסימבולי הוא לסגת משטחים המיושבים בפלסטינים שאינם אזרחי ישראל ולהבטיח את הרוב היהודי במדינה. אלא, שהפתרון לאיום הפיסי מגביר את האיום הסימבולי, ואילו הפתרון לאיום הסימבולי מגביר את האיום הפיסי (Hirschberger et al., 2016). מכיוון שרוב האנשים מתקשים לחיות במתח הזה ובאמביוולנטיות הנוצרת בגללו, הם בוחרים להתמקד באיום אחד תוך הכחשה והקטנה של האיום האחר. האיום הפיסי בשל היותו קונקרטי יותר ומכיוון שהוא נתפס כמידי יותר, מושך יותר קשב מהאיום הסימבולי, ואכן ממצאי המחקר מראים שכלל ציבור המתיישבים תופס את האיום הפיסי כמאיים יותר מהאיום הסימבולי כאשר המתיישבים האידיאולוגיים רואים אותו כחמור יותר ממתישבי 'איכות חיים'. האיום הסימבולי, לעומת זאת, נתפס כמאיים יותר בקרב מתישבי 'איכות חיים' בהשוואה למתישבים האידיאולוגיים. ניתן לראות, אם כן, שההבדלים בין המתיישבים האידיאולוגיים למתישבי 'איכות חיים' בתגובות לפינוי משתקפים בהבדלים בתפיסת איומים: מתישבי 'איכות חיים' חרדים יותר להמשך האופי היהודי-דמוקרטי של המדינה ולכן פתוחים יותר לאפשרות של נסיגה מיו"ש, ואילו המתיישבים האידיאולוגיים רואים סכנה פיסית ממשית להמשך קיום המדינה וזה מתיישב עם התנגדותם הרבה יותר לנסיגה מהשטחים.

היבטים פסיכולוגיים של פינוי יישובים עתידי

ממצאי המחקר הנוכחי מצטרפים לממצאים של המחקר הקודם של קבוצת המחקר הזו (הירשברגר ושות', 2014) ומציגים תמונה ההולכת ומתבהרת של התגובות הצפויות של מתיישי ביו"ש במקרה של נסיגה ישראלית מהשטחים. שני המחקרים מציגים אוכלוסיה שרובה המוחלט נאמן למדינת ישראל ורואה חשיבות עליונה בשמירה על הדמוקרטיה ושלטון החוק. משני המחקרים ניכר שהאפשרות שישראל תיסוג מהשטחים מטרידה את המתיישבים, במיוחד האידיאולוגיים, ובעוד שהם מוכנים להתייחס בצורה עניינית לאפשרות של נסיגה, מבלי לשלול אותה על הסף, הדבר מעורר בהם מתח נפשי רב ורגשות שליליים. הדרך שבה תתבצע הנסיגה חשובה לכל המתיישבים, כאשר המתיישבים האידיאולוגיים מוכנים לקבל בהכנעה הכרעה שתושג ברוב בכנסת או במשאל עם ושיש לה תמורה מדינית ברורה. בהעדר תמורה מדינית הם מגיבים בהתנגדות רבה יותר. המתיישבים האידיאולוגיים רוצים להשאר עם בני הקהילה שלהם ולקבל פיצוי הוגן, אבל פיצוי גבוה מידי מעורר בהם התנגדות בשל התחושה שהם מוכרים ערכים תמורת כסף. עצם המחשבה על נסיגה מעוררת חרדה קיומית בקרב המתיישבים, כאשר המתיישבים האידיאולוגיים מדגישים יותר את האיום הקונקרטי ואילו מתיישי איכות חיים קשובים גם לאיום הסימבולי. המתיישבים, גם האידיאולוגיים, מראים נכונות גבוהה להסתגל למציאות החדשה שלאחר הפינוי, ויש להם כבר עתה העדפות לאן לעבור ובאיזה סוג יישוב היו רוצים להתגורר. ממצאי שני המחקרים מראים שלמרות שמנהיגי ההתיישבות מבטאים עמדה לפיה עתיד היישובים ביו"ש אינו מוטל בספק, מרבית המתיישבים מבינים שאין כך הדבר, ולא רק מביאים בחשבון את האפשרות שיאלצו לעזוב את ביתם, אלא מוכנים לחשוב ולהתייחס בכובד ראש לאפשרויות השונות העומדות בפניהם לאחר הפינוי. הגישה הריאלית והפרגמטית של מרבית המתיישבים לגבי עתיד ההתיישבות ביו"ש, המחויבות שלהם למדינה, לחוקה ולעקרונות הדמוקרטיה, מקנים לממשלת ישראל את מרחב הפעולה הנדרש לקבל החלטה מדינית משמעותית לגבי עתיד ההתיישבות ביהודה ושומרון.

מסקנות

מהמחקר הנוכחי עולות מספר מסקנות מרכזיות: ראשית, המחקר מספק תימוכין אמפיריים לצורך להתייחס לחלוקה הפנימית בתוך ההתיישבות ביו"ש כאשר ארבע הקבוצות שבחנו, 'אידיאולוגיים ממלכתיים'; 'אידיאולוגיים לא-ממלכתיים'; 'איכות חיים'; ואריאל, מראות מאפיינים שונים וצרכים שונים. כל מדיניות עתידית לגבי פינוי יישובים ביו"ש, טוב שתתחשב בהבדלים הניכרים בין קבוצות המתיישבים ותייצר פתרונות ייחודיים לכל קבוצה על פי צרכיה ורצונותיה. שנית, המחקר מצטרף לממצאי המחקר הראשון שלנו (הירשברגר ושות', 2014), ומראה שציבור המתיישבים, אפילו זה האידיאולוגי הלא-ממלכתי, פרגמטי ורציונלי יותר ממה שניתן היה לחשוב. רוב המתיישבים, על אף רצונם להשאר ביישוב ועל אף התנגדותם לפינוי יישובים מראים נכונות להגיב באופן ענייני ושקול לאפשרות שייצטרכו לעזוב את היישוב שלהם. המחקר לא מצא סירוב גורף להתפנות בקרב אף אחת מקבוצות המתנחלים, ובכל אחת מן הקבוצות הביעו המתיישבים רצונות ספציפיים לגבי עתידם ביום שיפונם מיישובם. ההתחשבות ברצונות של המתיישבים ביו"ש אינה רק שירות טוב שהמדינה נותנת לאזרחיה, כי אם צעד חיוני ביותר היכול לצמצם התנגדות לפינוי כפוי מיו"ש, ולא פחות חשוב, להקטין במידה ניכרת את הסיכוי שהמתיישבים המפונים יפתחו

בעיות פסיכולוגיות, משפחתיות ותעסוקתיות ארוכות טווח. היסטוריית פינוי היישובים של ישראל מלמדת שאחוז ניכר מאוכלוסיית המפונים מפתח תסמינים פתולוגיים. בשל סדר הגודל השונה של פינוי יו"ש בהשוואה לפינויים קודמים לא ניתן יהיה להשלים עם מחיר חברתי כבד כל כך. ככל שמדינת ישראל תדע להתחשב ברצונות של המתיישבים, לתת להם שליטה רבה ככל שניתן על גורלם, לתת להם חלק בקבלת ההחלטות על מקום היישוב העתידי שלהם, לצמצם פעולות של כפייה כלפיהם, כך סיכויי ההצלחה של הפינוי גבוהים יותר, וכך גם יחסך מחיר נפשי גבוה מאוכלוסיה זו.

ביבליוגרפיה

- Ayduk, O., Mischel, W., & Downey, G. (2002). Attentional mechanisms linking rejection to hostile reactivity: The role of "hot" versus "cool" focus. *Psychological Science*, 13(5), 443-448.
- Billig, M., Kohn, R., & Levav, I. (2006). Anticipatory stress in the population facing forced removal from the Gaza Strip. *Journal of Nervous and Mental Disease*, 194, 195-200.
- Bleich, A., Gelkopf, M., & Solomon, Z. (2003). Exposure to terrorism, stress-related mental health symptoms, and coping behaviors among a nationally representative sample in Israel. *JAMA: Journal of the American Medical Association*, 290, 612-620.
- Breckenridge, J. & James, K. (2010). Educating social work students in multifaceted interventions for trauma. *Social Work Education*, 29, 259-75.
- Brown, B.B., & Perkins, D.D. (1992). Disruptions in place attachment. In I. Altman & S. M. Low (Eds.), *Place attachment* (pp. 279-304). New York: Plenum.
- Carver, C. S., Scheier, M. F., & Weintraub, J. K. (1989). Assessing Coping Strategies: A Theoretically Based Approach. *Journal of Personality and Social Psychology*, 56(2), 267-283.
- Dasberg, H., & Sheffler, G. (1987). The disbandment of a community: A psychiatric action research project. *Journal of Applied Behavioral Science*, 23, 89-101.
- David, D., Mellman, T. A., & Mendoza, L. M. (1996). Psychiatric morbidity following Hurricane Andrew. *Journal of Traumatic Stress*, 9, 607-612.
- Dekel, R., & Tuval-Mashiach, R. (2012). Multiple losses of social resources following collective trauma: The case of the forced relocation from Gush Katif. *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy*, 4, 56-65.
- Elad-Strenger, J., Fajerman, Z., Schiller, M., Besser, A., & Shahar, G. (2013). Risk-resilience dynamics of ideological factors in distress after the evacuation from Gush Katif. *International Journal of Stress Management*, 20(1), 57-75.
- Galili, R., & Lev-Wiesel, R. (2007). Tehushat hamakom bekerev bogrim shene'ekru begil hahitbagrut memakom megurim: Pinui Sinai bemabat leahor. [Sense of place among adults who were relocated during adolescence: A retrospective study of Israeli residents of the sinai]. *Society and Welfare*, 27, 37-53. (Hebrew).
- Gerrity, E. T., & Steinglass, P. (2003). Relocation stress following catastrophic events. In Ursano, R. J., Fullerton, C. S., & Norwood, A. E. (Eds.), *Terrorism and disaster: Individual and community mental health interventions* (259-286). Cambridge University Press.
- Hagerty, B. M., & Williams, R. A. (1999). The effects of sense of belonging, social support, conflict, and loneliness on depression. *Nursing Research*, 48, 215-219.

Hall, B. J., Hobfoll, S. E., Palmieri, P. A., Canetti-Nisim, D., Shapira, O., Johnson, R. J., & Galea, S. (2008). The psychological impact of impending forced settler disengagement in Gaza: Trauma and posttraumatic growth. *Journal of Traumatic Stress, 21*, 22–29.

Hansen, A., & Oliver-Smith, A. (1982). *Involuntary migration and resettlement*. Boulder, CO: Westview Press.

Hirschberger, G., & Ein-dor, T. (2006). Defenders of a lost cause: Terror management and violent resistance to the disengagement plan. *Personality and Social Psychology Bulletin, 32*, 761–769.

Hirschberger, G., & Pyszczynski, T. (2011). An existential perspective on ethno-political violence. In M. Mikulincer & P. R. Shaver (Eds.), *Understanding and reducing aggression, violence and their consequences*, Washington, DC: APA

Hirsch-Hoefler, S., Canetti, D., & Eiran, E. (In press). Radicalizing Religion? Religious Identity and Settlers Behavior. *Studies in Conflict & Terrorism*, doi: 10.1080/1057610X.2015.1127111.

Hirsch-Hoefler, S., & Mudde, C. (2013). Right-Wing Movements. In Snow, Della Porta, Klandermans, and McAdam (Eds.), *The Wiley-Blackwell Encyclopedia of Social and Political Movements* (1116-1124).

Hobfoll, S. E. (1989). Conservation of resources: A new attempt at conceptualizing stress. *American psychologist, 44*(3), 513-524.

Hobfoll, S. E., & Canetti-Nisim. (2004). [Rates of probable PTSD in occupied territories during the second Al Aqsa Intifada, August 17, 2004–September 7, 2004]. Unpublished raw data.

Jost, J. T., Glaser, J., Kruglanski, A. W., & Sulloway, F. J. (2003). Political Conservatism as Motivated Social Cognition. *Psychological Bulletin, 129*(3), 339-375.

Kliot, N. (1987). Here and there: The phenomenology of settlement removal from northern Sinai. *Journal of Applied Behavioral Science, 23*, 35–51.

Laor, N., Wolmer, L., Alon, M., Siev, J., Samuel, E., & Toren, P. (2006). Risk and protective factors mediating psychological symptoms and ideological commitments of adolescents facing continuous terrorism. *Journal of Nervous & Mental Disease, 194*, 279–286.

Laufer, A., Shechory, M., & Solomon, Z. (2009). The association between Right-wing political ideology and youth distress. *Child & Adolescent Social Work Journal, 26*, 1–13.

Lev, R. (1995). I-vada'aut, akira me'ones, vetafkid hakehila behitmodedut im dahak [Uncertainty, forced relocation, and the role of the community in coping with stress]. Unpublished doctoral dissertation, the Hebrew University of Jerusalem (Hebrew).

Najarian, L. M., Goenjian, A. K., Pelcovtztz, D., Mandel, F., & Najarian, B. (1996). Relocation after a disaster: Posttraumatic stress disorder in Armenia after the earthquake. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry, 35*, 374–383.

- Nuttman-Shwartz, O. (2007). From Settlers to Evacuees: Is Forced Relocation a Traumatic Event? *Group*, 31(4), 265-279.
- Nuttman-Shwartz, O. & Dekel, R. (2009). Ways of coping and sense of belonging to the college in the face of a persistent security threat. *Journal of Traumatic Stress*, 22, 667-70.
- Nuttman-Shwartz, O., Huss, E., & Altman, A. (2010). The experience of forced relocation as expressed in children's drawings. *Clinical Social Work Journal*, 38(4), 397-407.
- Nuttman-Shwartz, O., Dekel, R., & Tuval-Mashiach, R. (2011). Post-traumatic stress and growth following forced relocation. *British Journal of Social Work*, 41(3), 486-501.
- Oren, L., & Possick, C. (2009). Religiosity and Posttraumatic Stress Following Forced Relocation. *Journal of Loss & Trauma*, 14(2), 144-160.
- Oren, L., & Possick, C. (2010). Is ideology a risk factor for PTSD symptom severity among Israeli political evacuees? *Journal of traumatic stress*, 23(4), 483-490.
- Pliskin, R., Bar-Tal, D., Sheppes, G., & Halperin, E. (2014). Are leftists more emotion-driven than rightists? The interactive influence of ideology and emotions on support for policies. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 40(12), 1681-1697.
- Punamäki, R. L., Qouta, S., & El-Sarraj, E. (2001). Resiliency factors predicting psychological adjustment after political violence among Palestinian children. *International Journal of Behavioral Development*, 25(3), 256-267.
- Schnell, I., & Mishal, S. (2005). *Uprooting and settlers' discourse: The case of Gush Katif*. Jerusalem, Israel: Floersheimer Institute for Policy Studies.
- Sheleg, Y. (2005). *The political and social ramifications of evacuating settlements in Judea, Samaria and the Gaza Strip*. Israel Democracy Institute.
- Sherman, D. K., & Cohen, G. L. (2006). The psychology of self-defense: Self-affirmation theory. *Advances in Experimental Social Psychology*, 38, 183.
- Steinglass, P., & Gerrity, E. (1990). Forced displacement to a new environment. In J. D. Noshpitz & R. D. Coddington (Eds.), *Stressors and the adjustment disorders* (pp. 399-417). New York, NY: Wiley.
- Toubiana, J., Milgram, N., & Falach, H. (1988). Stress and coping among Sinai settlers. *Megamot*, 31, 65-82.
- Wilkinson, R. G. (1999). Health, hierarchy, and social anxiety. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 896(1), 48-63.

נספח: שאלון המחקר

שלום, מדבר/ת _____ מאוניברסיטת חיפה. אנו עורכים מחקר העוסק בנושאים חברתיים.

האם אפשר לשוחח עם אחד ההורים (או ראש המשפחה, גבר או אשה)? תודה.

באיזה יישוב אתה גר? _____ [אם לא גר ביו"ש - יש לסיים את הריאיון ולומר: השאלון מיועד לתושבי יישובים מסוימים. תודה ושלום]

אקרא לך מספר נושאים הקשורים לחיים שלך ביישוב. נא דרג את שביעות הרצון שלך מכל אחד מהם, כאשר 6 = שביעות רצון גבוהה ו-1 = שביעות רצון נמוכה.

שאלות 1-6:

1	2	3	4	5	6	חינוך
1	2	3	4	5	6	תרבות
1	2	3	4	5	6	תעסוקה
1	2	3	4	5	6	חיי קהילה
1	2	3	4	5	6	שרותי דת (מקווה, בית כנסת) 9 לא רלוונטי
1	2	3	4	5	6	ביטחון אישי

דרג בין 1-6 את מידת הסכמתך למשפטים הבאים, כאשר: 6 = מסכים מאוד ו-1 = כלל לא מסכים

שאלות 7-17:

1	2	3	4	5	6	אני מרגיש שייכות למדינת ישראל
1	2	3	4	5	6	אני מרגיש שיש לי הרבה במשותף עם יהודים שחיים ביהודה ושומרון
1	2	3	4	5	6	ארץ ישראל השלמה חשובה יותר מצביונה הדמוקרטית של המדינה
1	2	3	4	5	6	אני מעדיף ממשלה שנבחרת באופן דמוקרטי גם אם מדיניותה אינה מקובלת עליי
1	2	3	4	5	6	אציית לחוק גם אם ארגיש שהוא לא צודק
1	2	3	4	5	6	טרור אסלאמי מהווה איום קיומי על ישראל
1	2	3	4	5	6	הזהות שלנו כמדינה שהיא גם יהודית וגם דמוקרטית בסכנה
1	2	3	4	5	6	ביטחון המדינה שלנו בסכנה גדולה
1	2	3	4	5	6	אם ישראל לא תיסוג מיהודה ושומרון נאבד את הרוב היהודי במדינה
1	2	3	4	5	6	אם ישראל תיסוג מיהודה ושומרון ירי הטילים והטרור משם ישתק את המדינה
1	2	3	4	5	6	אלו המזהירים מפני מדינה דו-לאומית או אפרטהייד מנסים להחליש את ישראל

18. אחד התרחישים האפשריים לגבי עתיד היישוב שלך הוא שהיישוב יסופח למדינת ישראל. במידה ותרחיש זה יתקיים היכן תעדיף להתגורר: [להקריא את התשובות]

- להישאר באותו היישוב
- ביישוב אחר בשטחי יהודה ושומרון שיסופח לישראל.
- בצפון הארץ.
- בדרום הארץ.
- באזור ירושלים.
- באזור תל-אביב/גוש דן.
- לא יודע [לא להקריא]

19. תרחיש אפשרי נוסף לגבי עתיד היישוב שלך הוא שתתקבל החלטה לפנות אותו. במידה וכך יקרה לאיזה אזור בארץ תעדיף לעבור?

- לגושי ההתיישבות שיסופחו לישראל.
- לצפון הארץ.
- לדרום הארץ.
- לאזור ירושלים.
- לאזור תל-אביב/גוש דן.
- אחר: [לא להקריא]

20. באיזו מידה מקום העבודה שלך יהווה שיקול בבחירה לאן לעבור? [להקריא 5 תשובות ראשוניות בלבד]

- כלל לא
- במידה מועטה
- במידה בינונית
- במידה רבה
- במידה רבה מאוד.
- אחר:
- לא רלוונטי כי לא עובד

21. מהו סוג היישוב המועדף עליך?

- מטרופולין (ירושלים, תל-אביב, חיפה).
- עיר בינונית (פ"ת, נתניה, ראשל"צ, מודיעין).
- עיר קטנה (נהריה, עפולה, גדרה, אור-עקיבא).
- יישוב בעל אופי כפרי/קהילתי.
- אחר: [לא להקריא]

22. באיזו מידה יהיה חשוב לך לעבור עם שאר הקהילה שלך?

- כלל לא
- במידה מועטה
- במידה בינונית
- במידה רבה
- במידה רבה מאוד
- לא רלוונטי/לא אסכים לעבור [לא להקריא]

23. עד כמה חשוב לך לגור קרוב למקום העבודה, כלומר במרחק של עד חצי שעת נסיעה ממקום העבודה?

- כלל לא
- במידה מועטה
- במידה בינונית
- במידה רבה
- במידה רבה מאוד
- לא רלוונטי (לא עובד) [לא להקריא]

24. אנא ציין/י מה המניע העיקרי שלך לגור ביהודה ושומרון? [להקריא את התשובות ובמידת הצורך גם את ההסברים בסוגריים]

- איכות חיים (לגור במקום יפה, קהילה איכותית, מקום טוב לגדל ילדים)
- שיקולים כלכליים (מגורים זולים, בית גדול, קרבה לעבודה)
- אידיאולוגיה (אמונה במצוות התורה, צורך ליישב את הארץ, להגן על הארץ)

25. במידה וממשלת ישראל תחוקק, בזמן הקרוב, חוק 'פינוי-פיצוי' על פיו תוכל לקבל פיצוי הוגן בענין תמורת פינוי מביתך, באיזו מידה היית מוכן להתכנות?

- כלל לא
- במידה נמוכה.
- במידה בינונית
- במידה רבה.
- במידה רבה מאוד.

26. החלטות בנושאים הנוגעים לגבולות המדינה יש: [להקריא 3 תשובות ראשונות בלבד]

- להשאיר בידי הממשלה והכנסת.
- לקבל רק על פי משאל עם.

- לקבל רק על פי ההלכה ועמדות הרבנים.
- אחר: [לא להקריא]

27. במידה והממשלה תחליט לפנות יישובים יהודיים, וההחלטה תאושר במשאל עם, האם:
[להקריא תשובות]

- 1. יש להתפנות בכל תנאי.
- 2. יש להתפנות בתנאי לפיצוי כספי הולם.
- 3. אין להתפנות בשום תנאי.

ולסיום, עוד כמה שאלות כלליות:

28. מין:

- 1. זכר
- 2. נקבה

29. באיזו שנה נולדת?

30. מהו מצבך המשפחתי?

- רווק
 - נשוי/או חי עם בן זוג ללא נישואין
 - גרוש/פרוד/ חד הורי
 - אלמן
- כמה ילדים יש לך מתחת לגיל 21? _____

31. האם אתה עובד כיום?

- כן
- לא (דלג על 3 השאלות הבאות)

32. באיזה תחום אתה עובד?

- תעשייה
- חינוך
- חקלאות
- עובד מדינה (צה"ל, משטרה וכו)
- שכיר אחר
- עצמאי

33. באיזה אזור בארץ נמצא מקום העבודה שלך?

- ביהודה ושומרון
- באזור ירושלים
- באזור תל-אביב/ גוש דן
- בצפון
- בדרום

34. כמה זמן לוקח לך להגיע לעבודה בדרך כלל?

- פחות מחצי שעה
- בין חצי שעה לשעה
- מעל לשעה
- לא רלוונטי (לא עובד או עובד בבית)

35. האם אתה: [להקריא]

- חילוני
- מסורתי
- דתי
- חרדי
- חרדי-לאומי

36. בפוליטיקה משתמשים לעתים במונחים של ימין ושמאל.

מקם את עצמך על סולם מ-1 עד 5, כאשר 1=שמאל במידה רבה מאוד, 5=ימין במידה רבה מאוד. שמאל במידה רבה מאוד 1 2 3 4 5 ימין במידה רבה מאוד

37. כמה חדרים יש בביתך?

- אחד או שניים
- שלושה
- ארבעה
- חמישה
- יותר מחמישה

38. האם שירתת בצה"ל?

- כן
- לא (דלג על השאלה הבאה)

39. מה היא דרגתך או באיזו דרגה השתחררת?

40. ההכנסה הממוצעת למשפחה בישראל היא כ-14,000 ש"ח נטו לחודש. האם ההכנסה של המשפחה שלך:

- הרבה מתחת לממוצע
- קצת מתחת לממוצע
- הכנסה ממוצעת
- קצת מעל הממוצע
- הרבה מעל הממוצע

תודה רבה על שיתוף הפעולה. שלום וכל טוב.

נספח 04

מיפוי הביקוש, ההיצע והתאמה של יחידות דיור זמינות
למפוני הגדה המערבית – פרויקט ה'אצבעות'

אדר' יהודה גרינפילד-גילת, אדר' קרן לי בר-סיני

סאיה/עיצוב לשינוי

תקציר מנהלים

בהנחה כי הדרג המדיני בישראל יכריע על הסכם קבע הכרוך בפינוי מתנחלים, עולה השאלה האם ישנם פתרונות תכנוניים מספקים שיאפשרו את יישובם מחדש של תושבי יהודה ושומרון בתוך גבולות הקבע של מדינת ישראל. לאור ההתנתקות, יישומה של החלטה מסוג זה נראה כמשימה סבוכה ועתירת חסמים. מטרתה של עבודה זו לנתץ את תודעת 'המשימה הבלתי אפשרית' ולשרטט מתווה ומתודולוגיה תכנונית פרגמטיים הממחישים כיצד ניתן ליישם החלטה מסוג זה תוך התאמת פתרון ייחודי לכל יישוב ויישוב המפונה מיהודה ושומרון.

לעבודה זו שלושה חלקים מרכזיים:

- **מיפוי ההיצע התכנוני הקיים** (כלומר - תב"עות מאושרות) בתחומי ישראל והגושים אשר מצויים במסגרת 'מרחב ההסכמה' לסיפוח עתידי לישראל, תוך שימת דגש על תכניות המצויות בתחום מרקם החיים והעבודה של כל אחד מהישובים, וכוללות מספר יחידות דיור שיהווה פתרון מספק לתרחיש בו חלק גדול מהקהילה, על מוסדותיה, עובר יחדיו למיקום חדש. במסגרת זו, נמצאו תכניות מאושרות בתחומם של 62 ערים, יישובים, מושבים וקיבוצים בישראל וכן תכניות מאושרות ב-20 יישובים במרחבי גושי ההתנחלויות. תכניות אלו כוללות 123,512 יחידות דיור זמינות.
- **מיפוי הביקוש -** מטרתו לעמוד על רצונות המתיישבים ביחס לתרחיש של פינוי עתידי (הן מבחינת מיקום והן מבחינת הרצון להמשיך להיות חלק מן הקהילה בה הם חיים). מיפוי הביקוש מבוסס על סקר מתיישבים שנערך על ידי תנועת 'מפקדים למען בטחון ישראל' ובשיתוף עם פרופ' גלעד הירשברגר וד"ר סיון הירש-הפלר מהמרכז הבינתחומי בהרצליה (ר' נספח ג') וכן מאפיינים תכנוניים של כל יישוב. הטבלה מטה מפרטת את מספר יחידות הדיור שתהיינה דרושות למתיישבים המפונים. על פי חישובינו, מדובר באוכלוסיה של 166,144 איש ואישה (עפ"י נתוני המנהל האזרחי מיוני 2016) אשר אנו משערים כי הם 38,883 בתי אב המועדים לפינוי. מתוך כלל אלו, אנו מניחים, על בסיס הסקר שנערך, כי 17,440 בתי אב יבחרו בפתרון פיצוי אישי, וכי 21,443 בתי אב עשויים להזדקק לפתרון במסגרת קהילתית ביישוב חדש בתחומי ישראל.

- **התאמה בין ההיצע לביקוש -** העבודה מציעה מתודולוגיה לחיבור בין ההיצע (כ-123,500 יחידות דיור) לבין הביקוש (כ-21,443 בתי אב מתוך 38,883) למציאת פתרון ייחודי ומותאם לכל יישוב ויישוב ביהודה ושומרון, תוך התבססות על פתרונות הקיימים בשטח ואשר ניתנים למימוש מיידי. ההתאמה בין הישובים המפונים ליישוב היעד התבססה על תוצאות הסקר, על שיקולי מרקם החיים והעבודה ונועדה לרכז ככל שניתן את המעבר ליישוב חדש - הן מבחינה גיאוגרפית והן מבחינת אופי וסוג יישוב היעד. למרות שתמונת ההיצע התכנוני היא דינמית ומשתנה מדי חודש ותצטרך להיות מעודכנת ברגע הצורך, מאפשרים העקרונות והמתודולוגיה המוצעים כאן לפתח פתרון המתאים לכל יישוב בעת בה ייושם הסדר. הם גם יוכלו להיות בסיס להרחבת עבודה ולהכללתם של היבטים הכרחיים נוספים (כגון היבטים כלכליים ושמיניים ביחס לנכסים המפונים ולקרקעות/יחידות הדיור ביעד) בתהליך תכנון מסודר כאשר זה יחל.

- **ביצוע 'התאמה' תכנונית זו -** בין ההיצע ומלאי תכנוני זמין לביקוש עתידי מצד מתיישבים מפונים - נבחן כאן כהקשר ספציפי של תרחישי סיפוח 'האצבעות' שבוחנת עבודה זו. בהקשר הרחב יותר, נבחנות השלכות הכללתן של 'אצבעות סיפוח' נוספות על גושי ההתנחלויות הגדולים בתסריט של פינוי יישובים ('אצבע' אריאל, 'אצבע' קדומים, 'אצבע' עפרה-בית אל ו'אצבע' קריית ארבע). ביחס לאתגר ליישוב מחדש מתיישבים מפונים, חשוב לציין כי תוספת של כל 'אצבע' כזו על כל תושביה לשטח המסופח לישראל במסגרת הסדר, מפחיתה בפועל את מספר המפונים שיידרשו פתרון מהסוג המפורט במסגרת עבודה זו. כלומר - כל 'אצבע' הנוספת להסדר מאפשרת הפחתה ממאגר הפתרון שהוצג כאן ובכך מרחיבה את האפשרויות (ואת היכולת לתעדף את הפתרונות) בעבור היישובים האחרים. נוסף על גריעה זו מהביקוש, מקור נוסף להרחבת היצע פתרונות הדיור יבוא מבניית שכונות חדשות בתוך גושי ההתנחלויות שתשארנה בידי ישראל במסגרת הסכם קבע. יש להניח כי כל סיפוח של אחת מן ה'אצבעות' השונות יביא לקידום ואישור תכניות שונות בשטח, אשר תוכלנה להגדיל את המצאי הפוטנציאלי בתחומן ולהפוך למקום יישובם החדש של מתיישבים מפונים. על אף ששני היבטים אלו עשויים להקל בבוא היום על איתור פתרונות תכנוניים, עבודה זו נותנת מענה גם לתרחיש של פינוי מקסימלי, על מנת להראות שגם ללא סיפוח אף אחת מן ה'אצבעות' שמעבר למרחב ההסכמה, ניתן לתת מענה תכנוני לאתגר יישובם מחדש של מתיישבים שיאלצו להתפנות במסגרת הסדר קבע.

הקדמה - נושא הפרויקט

בהנחה כי הדרג המדיני בישראל יכריע על הסכם קבע הכרוך בפינוי מתנחלים, עולה השאלה האם ישנם פתרונות תכנוניים מספקים שיאפשרו את יישובם מחדש של תושבי יהודה ושומרון בתוך גבולות הקבע של מדינת ישראל. מטרתה של עבודה זו להציע מתווה תכנוני פרגמטי ליישוב מחדש תוך התבססות על סקר מקיף שהושלם באוגוסט 2016 שערכה תנועת 'מפקדים למען ביטחון ישראל' בשיתוף פעולה עם פרופ' גלעד הירשברגר וד"ר סיון הירש-הפלר מהמרכז הבינתחומי בהרצליה (ר' נספח ג'), כמו גם על מלאי תכנוני מאושר קיים (תב"עות מאושרות) כחלופה ריאלית ליצירת תכנית אב ייעודית אשר יישומה בשנים הקרובות, כפי שניתן ללמוד מלקחי ההתנתקות, נראה כמשימה ארוכה ועתירת חסמים. על כן, מסגרת עבודה זו יוצע מתווה מתודולוגי לפתרון אשר, בסופו של דבר, יציע פתרון ייחודי ומותאם לכל יישוב ויישוב ביהודה ושומרון, תוך התבססות על פתרונות הקיימים בשטח ואשר ניתנים למימוש מיידי.

מיקוד ומטרת העבודה

פתרונות ליישוב מחדש יכולים להתבצע בשני מישורים שונים. האחד הוא המישור האישי, שבו כל משפחה מקבלת חבילת פיצויים ומאתרת יישוב חדש לעבור אליו במסגרת יכולותיה הכלכליות. מישור זה נוסה בהרחבה במהלך ההתנתקות וניתן להפיק לקחים רבים מהאופן בו יושם ומהליקויים והקשיים שעלו בתהליך. המישור השני הוא זה הקהילתי שבמסגרתו קבוצה של משפחות שואפות להמשיך ולקיים את המארג הקהילתי גם באתר החדש אליו יעברו. כעיקרון שעולה שוב ושוב בתחקירי ההתנתקות, עולה כי המדינה לא ייצרה עבור מפוני גוש קטיף אופציות משביעות רצון ויעילות לפתרון קהילתי - תרחיש בו חלק גדול מהקהילה, על מוסדותיה, עובר יחדיו למיקום חדש. זאת ועוד, לאור תוצאות הסקר-המציין כי בקבוצות ההתייחסות המשמעותיות בפינוי, היינו המתנחלים האידיאולוגיים הממלכתיים והאידיאולוגיים הלא-ממלכתיים, נרשמו שביעות רצון גבוהה יחסית מחיי הקהילה ביישוב (4.5-5.2 בממוצע מתוך 6 בכלל היישובים שנסקרו), ובהתאמה לזאת נרשמה חשיבות (מבחינת עד במידה רבה מאד) של 72%-74 בהמשך השתייכות לקהילה גם לאחר הפינוי. לפיכך, וכתפיסת יסוד בפרויקט, זה, נבחנת בעיקר שאלת הפתרון הקהילתי והיקפו במעבר בין יהודה ושומרון לתוך גבולות הקבע של מדינת ישראל. יש להדגיש, כי פרויקט זה במתכונתו הנוכחית איננו עוסק בגיבוש מדיניות ליישום המעבר הקהילתי אלא בהתאמת פתרונות תכנוניים ראויים לאותם קהילות. כמו כן, יש להדגיש כי הנחת העבודה בפרויקט זה היא כי המדינה הצליחה לגבש מערכת קריטריונים מספקת לפיצוי המפונים על רכושם וסבלותיהם וכי מערכת פיצויים זו ישימה ומתפקדת בהתייחס לכל יישוב ויישוב.

מתווה לפתרון

מתווה הפתרון מורכב משלושה שלבים עיקריים:

- **מיפוי הביקוש:** יצירת פרופיל מדויק ככל הניתן במסגרת הפרויקט לכל אחד מהישובים המיועדים לפינוי. פרופיל זה כולל את סוג היישוב (אידיאולוגי ממלכתי, אידיאולוגי לא-ממלכתי, איכות חיים או אריאל), מיקומו ביהודה ושומרון ומספר תושביו - וכן את מידת העניין שהביעו הנשאלים להמשיך להשתייך לקהילתם במקרה של פינוי עתידי של היישוב. ממיפוי ביקוש זה נגזרו מספר תובנות עיקריות: (א) מיקום פוטנציאלי לפיתרון היישוב מחדש במרחק שיאפשר המשך קיום מרקם החיים והתעסוקה של המתיישבים; (ב) גודל הפתרון הקהילתי המותאם ליישוב (בהתאם לתשובות הסקר); ו-(ג) תעודף הפתרון הקהילתי - דהיינו - מי מהישובים מקבל 'קדימות' לכאורה ביישום הפתרונות הקהילתיים. תובנות אלו ישמשו אותנו בשלב השלישי של הפרויקט, היינו ב'התאמה'.
- **מיפוי ההיצע:** היצע פתרונות הדיור בפרויקט זה מתבסס על שני מקורות שונים. ראשית, כפי שנוכתב לעיל, ייצרנו מאגר הכולל מעל 120,000 יחידות דיור במסגרת תב"עות (תכניות בניין עיר) מאושרות הפרושות על פני ישראל מעכו בצפון ועד ירוחם בנגב. הקריטריונים להכללתה של תב"ע במאגר המוצע כאן היו:
 - < מדובר בתב"ע מאושרת הכוללת הקמת 50 יח"ד לפחות.
 - < אישור התב"ע ניתן לאחר 2009 - מתוך ההנחה כי מימושה של תב"ע אורך כ-5-7 שנים. שאפנו לכלול מספר רב של תב"עות מחד, אך מאידך לוודא שהן אפשריות למימוש.

< השכונה עדיין לא נבנתה. ההיגיון שמאחורי קריטריונים אלו יפורט בפרק היצע.

המקור השני להיצע פתרונות הדיור יבוא מבניית שכונות חדשות בתוך גושי ההתנחלויות שתשארנה בידי ישראל במסגרת הסכם קבע. מתוקף המציאות, במסגרת יישובים אלו ישנן פחות יחידות מאושרות מאשר במאגר התכנוני ברחבי הארץ עקב הליכי תכנון שונים, חיכוך עם הקהילה הבינלאומית בנושא ועוד. עם זאת, באזורים מסוימים בגושי ההתנחלויות בוצע קידום של יח"ד לבנייה ובמקומות אחרים, קיימים אישורים לכך. בנוסף, ניתן לשער היכן ניתן יהיה להקים שכונות נוספות והרחבות ביום שלאחר הסדר (כדוגמה - הרחבת גושי התנחלויות). פתרונות אלו נכללו במיפוי ההיצע וכן בשלב השלישי - שלב ה'התאמה'.

● **שלב ההתאמה:** לאחר מיפוי ההיצע והביקוש נעשתה התאמה שפירושה הצעה קונקרטית ככל האפשר באשר לפתרון המוצע ליישוב מסוים כחלופת התיישבות לאחר הפינוי. ביחס ליעד הישוב החדש תוצאות הסקר מעלות שני היבטים סותרים לכאורה. מחד, כאשר נשאלו המתדיישים באופן פתוח לאן ירצו רוצים לעבור התקבלו תשובות המבטאות משאת נפש שאינה בהכרח ריאלית - מעבר לתל-אביב או לירושלים (תוך עדיפות למגורים בעלי אופי כפרי). מאידך, כאשר נשאלו הנסקרים כמה חשוב להם להימצא במרחק חצי שעה ממקום עבודתם, רובם השיבו כי המיקום חשוב להם במידה בינונית עד רבה מאוד (אידאולוגי לא-ממלכתי 83%, אידאולוגי ממלכתי 85%, איכות חיים 84%, אריאל 89%). היות שהרצון לעבור לתל-אביב או לירושלים יוכל להתממש בבחירה אישית של המפונים בפיוני-פיצוי קהילתי, והיות שהאתגר הגדול יותר תכנונית הוא יצירת פתרון המאפשר מעבר קהילתי ולא אינדיבידואלי, הוחלט כי העקרון המנחה בהתאמת הפתרונות התכנוניים ראוי שיהיה 'שימור מרקם חיים'. פרושו של דבר, שההתאמה בין ההיצע לביקוש תחתור להגנה מקסימלית על מרקם החיים הקיים של תושבי הקהילה. זאת מתוך תפיסה כי רוב מקומות העבודה והרגלי חיים אחרים בתחומי גבולות הקבע נמצאים בטווח מסוים מן הישוב המפונה, ועל כן במסגרת 'פתרון קהילתי' יש לשאוף למקם את הקהילה בקרבה רבה ככל הניתן לאותו יישוב. לצורך אותה התאמה, אותר מקום אפשרי למעבר של כל יישוב ביהודה ושומרון ליישוב ספציפי בתחום גבולות הקבע של ישראל תוך השתלבות בתכנית ספציפית המאושרת לבניה בתב"ע. האופן בו נקבע מיקום הפתרון, כמו גם מי מהיישובים מקבל קדימות לאיזו תכנית, ונושאים נוספים מופיעים בפירוט בפרק זה.

מתווה הפיוני

על מנת לייצר מתווה למגוון רחב ככל האפשר של פתרונות, בחרה תנועת 'מפקדים למען ביטחון ישראל' לבחון תרחישי סיפוח של 'אצבעות' התיישבות שונות. בתרחישים אלו, מתווספים על גושי ההתנחלויות הגדולים היישובים הכלולים בכל אחת מן האצבעות. חשוב להדגיש כי פרויקט זה אינו מביע עמדה באשר לתוואי הנכון לגבול בהסדר קבע. אלא נותן מענה לתרחישים השונים המוצעים כאן. מבחינה תכנונית, ככל שיגדל היקף הסיפוח של ישראל במסגרת הסכם, פחות יישובים ביהודה ושומרון יפוננו ויקטן היקף הפתרונות הדרושים. על מנת לתת מענה מקיף גם למצב של סיפוח יישובים מינימלי, אשר השלכותיו פיוני מקסימלי של יישובים, יש למצוא פתרון תכנוני זמין לכלל בתי האב ביהודה ושומרון. לאור זאת, ובשל מורכבותה הרבה יותר של משימה זו מבחינה תכנונית (סיפוח מינימלי

וצורך בפתרון למירב המתיישבים המפונים), היא הכתיבה את היקף ההיצע וההתאמה המוצעת כאן.

הנחות יסוד בבניית המתודולוגיה של הפרויקט

● **עקרון 'שימור מרקם חיים':** כפי שהוסבר ועלה כחשוב (מבחינת קרבה למקום העבודה) למרבית נשאלי הסקר, גוזר בראש ובראשונה את שימור היכולת של המשפחה המפונה להמשיך לעבוד ולהתפרנס תחת האירוע הקשה של פינוי הישוב. על פי נתוני הלמ"ס מספר המועסקים, עצמאים ושכירים, ביהודה ושומרון עמד בשנת 2012 על 124,400 איש ואישה, שמתוכם 60% מועסקים בתחומי הקו הירוק ואילו 40% הועסקו בתחומי הגדה המערבית. נתון זה מצביע כי באופן סטטיסטי, רוב המפונים יוכלו להמשיך בעבודתם במסגרת הסדר קבע - אם לא יתרחקו מידי ממקום חייהם הקודם לאחר פינוי. היות והמידע על מספר המפונים אשר בפועל עובדים בתחומי הקו הירוק או ביהודה ושומרון איננו קיים, נותר לנו להניח כי יש לשמור, ככל הניתן, על המפונים בתוך 'מחוז הפינוי' שלהם כלומר במרחק סביר מהישוב ממנו פונו.

● **חלוקה למחוזות:** לצורך כך, חולק שטח יהודה ושומרון לחמישה אזורים גיאוגרפיים הזוהים לחלוקת השטח למועצות אזוריות. כל יישוב מפונה ימצא באחד מחמשת האזורים הגיאוגרפיים בגדה המערבית, וממיקומו ייגזר גם מיקום הפתרון המומלץ:

• מ.א. שומרון

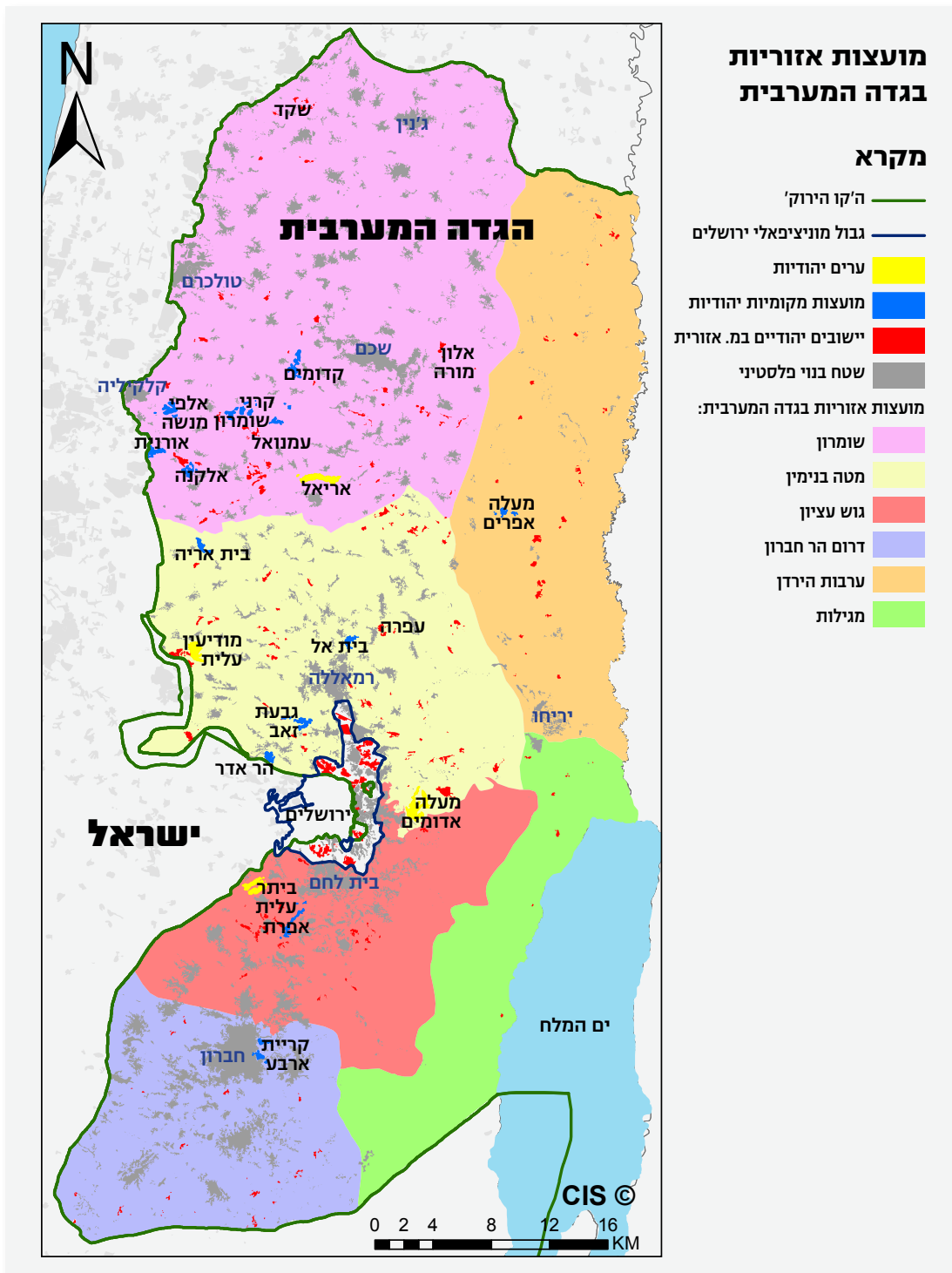
• מ.א. בנימין

• מ.א. גוש עציון

• מ.א. חברון

• מ.א. בקעת הירדן + מ.א. מגילות

הנחת היסוד הכללית בארבעת המחוזות הראשונים (למעט בקעת הירדן וחלק מיישובי מ.א. מגילות) היא כי לכל יישוב במחוז ימצא פתרון בתחום גבולות הקבע אשר ממערבית לו. לדוגמה, ליישובים סביב אריאל ימצא פתרון על ציר כביש 5 וכן הלאה. לגבי בקעת הירדן, היות ומדובר ביישובים המתבססים על עבודת אדמה ותעשייה, ההנחה היא כי המושבים החקלאיים ימצאו פתרון בעמק בית שאן או במחוזות הנגב והגליל.

מניין בתי האב: לא קיימים נתונים הנוגעים למניין בתי האב בכל יישוב. בכדי לחשב כמה יח"ד קיימות בפועל בכל יישוב ומתוך כך גם נדרשות בעבור כל יישוב מפונה, הסתמכנו על גודל משק בית מנתוני הלמ"ס בהתבסס על מפקד האוכלוסין משנת 2008:

- ישוב חילוני - 3.6 נפשות לבית אב
- ישוב דתי - 4.6 נפשות לבית אב
- ישוב חרדי - 5.2 נפשות לבית אב
- ישוב מעורב - 4 נפשות לבית אב

מאפייני היישובים המפונים

מטרת סקר המתיישבים היתה לעמוד על הרצונות והצרכים של המפונים העתידיים. ממסקנות הסקר, עולה כי התחשבות ברצונות וצרכים אלו - בין אם מדובר בהמשך השתייכות לקהילה (ביישובים האידאולוגיים למשל), או ההתחשבות במרחק הנסיעה לעבודה, וכן תשומת לב מיוחדת לקושי של אוכלוסיה מבוגרת לעמוד בשינוי משמעותי עשויים לצמצם התנגדות לשינוי ולהקל על מהלך של פינוי עתידי. בנוסף, ככל שהפתרון התכנוני הקהילתי המוצע לכל יישוב יתאם לפרופיל שלו, עולים סיכויי הפינוי הקהילתי להצליח.

הסקר מתקף את הפילוח הבסיסי שפיתח שלג (2005), ועל בסיסו נסקרו היישובים (אידאולוגי לא-ממלכתי, אידאולוגי ממלכתי, מתיישיבי 'איכות חיים' ואריאל). נתייחס בקצרה לשני ההיבטים - אידאולוגי וממלכתי כפי שהתייחסנו אליהם מבחינה תכנונית.

● **'אידאולוגיה':** יישובים רבים הוקמו במסגרת פעילות אידאולוגית של גוש אמונים והאוכלוסייה בהם מאמינה במצוות 'ישוב ארץ ישראל'. ביישובים אחרים נוצר מצב שבו מחירי הדיור הנוחים ותנאים אחרים עודדו משפחות 'לשפר דיור' ולעבור אל מעבר ל'קו הירוק'. במסגרת עבודה זו ועל בסיס החלוקה של שלג (2005) שאימץ הסקר, חולקו היישובים ל'אידאולוגיים' - יישובים אשר אוכלוסייתם מאמינה בצורך ביישוב במקום זה כנגזרת של עולם הערכים שלהם, ויישובים שאינם אידאולוגיים ('איכות חיים') - שאוכלוסייתם מורכבת ברובה ממשפחות שראו במעבר ליהודה ושומרון הזדמנות כלכלית או חברתית. חשוב להדגיש כי בשום אופן אין בכוונת עבודה זו לחרוץ משפט על אוכלוסיות אלו ומניעיהם אלא לציין את מידת הקשר שלהם ליישוב ולקהילה.

● **'ממלכתיות':** בשנים האחרונות, ובעיקר סביב יישום תוכנית ההתנתקות בשנת 2005, עולה יותר ויותר קולן של קהילות ביהודה ושומרון אשר קוראות להתנגד להחלטות מדיניות - גם אם אלו התקבלו באופן מסודר בממשלה ובכנסת. התנגדות באה לידי ביטוי בקריאה לסירוב פקודה, העלמת עין ממדיניות תג מחיר וסממנים אחרים. במסגרת עבודה זו, גם כאן, על בסיס החלוקה של שלג (2005) שאימץ הסקר, תוגו היישובים ביהודה ושומרון כ'ממלכתיים' - יישובים אשר במסגרת פינוי יקבלו עליהם את הדין, או כ'לא-ממלכתיים' - כלומר, יישובים שבקרוב אוכלוסייתם קיימים גורמים אשר יתנגדו באופנים שונים לפינוי.

על מנת להגביר את הדיוק בהתאמת הפתרון התכנוני לכל יישוב, בחרנו להרחיב את הפרופיל מעבר לממלכתיות/אידאולוגיה/איכות חיים/אריאל בכמה פרמטרים נבחרים (ככל שניתן, מבסיס נתוני הלמ"ס):

● טיפוס הישוב - בינוי, קהילה ואורח חיים:

- < **קהילתי:** יישוב של בתים צמודי קרקע (4-1 יח"ד למבנה) בעל זיקה קהילתית משמעותית.
- < **קהילתי-קיבוץ:** מבנה קהילתי - כלכלי מושרש המסתמך על חקלאות ותעשייה.
- < **קהילתי-חקלאי (מושב או יישוב חקלאי):** מבנה קהילתי המסתמך על חקלאות.
- < **פרבר:** יישוב של בתים צמודי קרקע בעל זיקה קהילתית מסוימת.
- < **עירוני:** יישוב בעל מאפיינים עירוניים (בנייני דירות בעלי קומות).

- **אופי דתי:** מהי הנטייה הדתית הכללית של הישוב? מיפוי זה איננו מדויק ונעשה בעקבות ראיונות עם מומחים בשטח ועל בסיס נתוני הלמ"ס.

- < **חרדי:** יישוב בעל מאפיינים חרדיים מובהקים הבאים לידי ביטוי באורחות חיים, צורת לבוש וכולי.

- < **חרדי-לאומי:** מגמה שהתפתחה בשנים האחרונות של דתיות לאומית המקפידה על כללי ההלכה מחמירים בעיקר בנושאי צניעות, הפרדה מגדרית, שירות נשים בצבא וחינוך כללי. מוצאה של מגמה זו בישיבות הציונות הדתית כגון 'מרכז הרב' ו'הר המור' מיסודו של הרב יצחק הכהן קוק.

- < **'סרוג':** אוכלוסיה דתית לאומית בעלת מאפיינים ליברליים בנוגע לנושאים כגון שירות נשים בצבא, צניעות והפרדה מגדרית.

- < **מעורב:** יישוב בעל אוכלוסיה מעורבת של דתיים וחילונים. הדתיים, בדרך כלל רוב בישובים המעורבים הם לרוב מהסוג ה'סרוג'.

- < **חילוני:** יישוב בעל אוכלוסיה המזהה עצמה כחילונית או מסורתית.

- **ישוב שנבנה סביב מוסד חינוכי:** בישובים רבים התפתחה קהילה משמעותית סביב מוסד חינוכי שהוקם בישוב - בעיקר סביב ישיבות גבוהות אולפנות ומדרשות. קריטריון זה משמעותי משום שבמקרים רבים המוסד החינוכי איננו רק הגרעין החברתי של הקהילה אלא גם מספק תעסוקה ומעניק משמעות לכלל הקהילה. בעת העתקת קהילה מעין זה למיקום אחר יש להקדיש משאבים גם להעברת המוסד/ות ביחד עם הקהילה. לפיכך הוספנו היבט זה לאפיון הישובים.

ניתוח הביקוש לאור תוספת המאפיינים התכנוניים

יצירת הקריטריונים המופיעים מעלה (בנוסף לאלו ששימשו את בסיס הסקר), אפשרה פילוח הישובים המיועדים לפינוי לכמה קבוצות להלן 'מקבצים' (clusters) אשר מעניקים רמזים לגבי מבנה הפתרון אשר יוענק לישוב. המקבצים נחלקים לארבע קבוצות:

- **ישובים אידאולוגיים לא-ממלכתיים ('סרוגים' או חרד"לים) קטנים בעלי אופי**

קהילתי - אלו הישובים אשר נראה כי עבורם תהיה טראומת הפינוי חזקה ביותר, ואשר הפגיעה במבנה הקהילתי ובמרקם החיים תהיה המשמעותית ביותר. בנוסף, הסקר מצביע על נכונות נמוכה במיוחד בהקשר של פינוי - רוב המתיישבים הלא-ממלכתיים מצדדים בהתנגדות לפינוי בכל תנאי. כמו כן, בעבור קבוצה זו התנגדות לפינוי היא דרך הפעולה המועדפת בהשוואה לשאר האופציות. זוהי גם הקבוצה היחידה שהביעה הזדהות גבוהה יותר עם קבוצת המתיישבים מאשר עם מדינת ישראל. מתיישבים אלו צפויים להביע את ההתנגדות העזה ביותר לפינוי, התנגדות לכל יוזמה של פינוי מרצון ויכולת ההשתלבות מחדש בחברה הישראלית צפויה להיות קשה יותר משל הקבוצות האחרות שנסקרו.

- **ישובים אידאולוגיים ממלכתיים ('סרוגים'-מעורבים) בינוניים או גדולים, בעלי**

אופי קהילתי או פרברי - אלו יישובים אשר הפינוי יהווה עבורם פגיעה משמעותית בקהילה ובמרקם החיים והתנגדות רבה ליוזמות של פינוי מרצון. עם זאת, על בסיס הסקר ניתן לראות כי קיימת בקרב קבוצה זו הזדהות עם מדינת ישראל, העשויה להעיד כי התנגדותם לפינוי תהיה מועטה יותר.

- **ישובים מעורבים ('סרוגים', חילוניים או מעורבים) בעלי אופי פרברי או עירוני, אידאולוגים או שאינם אידאולוגים ונטייה ממלכתית, יישובי 'איכות חיים' ואריאל**
אלו יישובים שאוכלוסייתם מורכבת במידה רבה ממשפרי דיור ומשפחות אשר מצאו ביהודה ושומרון הרכב חברתי רצוי. לגבי יישובים אלו, צפוי כי חלקים ניכרים יסכימו להתפנות מרצון תמורת הסדר נאות וההנחה היא כי המבנה הקהילתי ברוב יישובים אלו פחות משמעותי וכי ההתנגדות לפינוי ושיתוף פעולה עם המדינה יהיה קל יותר.
- **ישובים 'גנריים' (חרדיים, קיבוצים, מושבים חקלאיים) - יישובים אלו מבוססים על מערכת או תפיסת עולם המכוונת את הישוב ומאפשרת את קיומו הכלכלי או הקהילתי.** ההנחה היא כי יישובים אלו יוכלו לעבור באופן גנרי - עם 'מרקם החיים' שלהם - לנקודות שונות במרכז, בנגב או בגליל בתחומי גבולות הקבע. הנחה נוספת היא כי ברוב המקרים, יישובים אלו ישתפו פעולה גם עם יוזמת פינוי מרצון בהנחה כי המדינה תציע חבילות פיצוי נאותות.

תיעדוף פתרונות

היות ומספר יחידות הדיור בתב"עות מאושרות אשר מתאימות באופן משוער לפתרון בינוי קהילתי (היינו, בתים צמודי קרקע בעלי אופי 'כפרי') הינו מוגבל - ואף מיועד לציבור הישראלי הכללי - נוצר הצורך לייצר קריטריון לתעדוף הפתרונות. במילים אחרות - איזה מהישובים המפונים מקבל פיתרון עדיף מבחינת היצע פתרונות? יצירת מקבצים (קלאסטרים) של יישובים בעלי מאפיינים דומים בכל אחד מהמחוזות שהוזכרו לעיל אפשר לנו לדון בנושא בתעדוף של הפתרונות על בסיס של פגיעה במרקם חיים. הרעיון המארגן בתעדוף הפתרונות הינו - ככל שמרקם החיים של הישוב נפגע קשות יותר, כן גובר הצורך בתעדופו לקבלת פתרון 'רך' יותר: מי שמרקם החיים שלהם הזדעזע באופן יותר עמוק (אידאולוגיים), מדיניות ההתאמה תנסה לפצותו מבחינת זמינות ההיצע התכנוני בעבורו. כמו כן, הנחת היסוד היא שישנם מאפיינים חברתיים ודתיים המגדירים קהילה יותר מלוכדת אשר תחושה שבר עמוק יותר בעת הפינוי - לדוגמא קיבוץ לעומת יישוב עירוני. בנוסף לכך, יישובים אידאולוגיים אשר אוכלוסייתם מאוחדת יותר סביב רעיון או אמונה צפויים לבקש פתרון קהילתי רחב יותר לחברי הישוב.

גודל הפתרון הקהילתי

היות וההנחה היא כי הפתרון הקהילתי - ואפילו ביישובים הקהילתיים ביותר - איננו מתאים לכל דיירי הישוב, נוצר גם הצורך להגדיר את גודל הפתרון הקהילתי בכל יישוב ויישוב כאחוז מכלל בתי האב המתגוררים בו.

על מנת לאמוד את מספר בתי האב ביישובים השונים - חושב גודל משקי הבית בהם על בסיס הנתונים בלמ"ס המבוססים על מפקד האוכלוסין האחרון (2008), גדלי משקי הבית במסגרת נתונים עלו עומדים על: חילוני - 3.6, מעורב - 4.0, דתי - 4.6, חרדי - 5.2.

לאחר שחושב מספר בתי האב הדורשים פתרון בכל יישוב, חושב גודל הפתרון הקהילתי הנדרש לו. גודל הפתרון הקהילתי התבסס על תוצאות הסקר. ההחלטה על גודל הפתרון הקהילתי התבססה על תוצאות הסקר בשילוב הפרמטרים התכנוניים שפורטו מעלה.

על מנת לתת מענה מקסימלי לרצון להישאר חלק מן הקהילה חושב אחוז המעוניינים קרוב

לאחוז של אלו שהשיבו בחיוב לשאלה (במידה בינונית עד גבוהה מאד). במקרה של הקבוצה האידיאולוגית-ממלכתית, האחוז הכולל מגיע ל-74%. היות ומספר זה גבוה מאד, נעשתה הערכה כי הגודל הכולל של פתרון לקבוצה זו צריך להיות סביב ה-66%. במקרה של הקבוצה האידיאולוגית הלא-ממלכתית שסך האחוזים התומכים בהישארות בקהילה (ממידה בינונית עד רבה מאד) מגיע ל-72%, נעשה מאמץ להגדיל את היצע הפתרונות הקהילתיים ל-70% מגודל הישוב המקורי, על אף שיש להניח כי בפועל יהיה צורך בפחות יחידות דיור לכל פתרון ופתרון. לגבי האוכלוסייה החרדית, עלה מפגישות ושיחות מדגמיות שקיימנו (עם תושבי עמנואל ואבני חפץ) כי חברה זו פחות רוצה להתפנות כקהילה, ובעיקר תרצה לעבור למקום מגורים שאופיו חרדי ותואם את אורחות חייהם (כגון ביתר עלית, אלעד או מודיעין עלית). לפיכך, לגבי יישובים אלו, הנחנו היקף פינוי קהילתי של 33%.

טבלה 23: חישוב היקף הפינוי הקהילתי הנדרש לפי סוג יישוב

מידת הרצון/סוג הישוב	אידיאולוגי ממלכתי	אידיאולוגי לא-ממלכתי	איכות חיים	אריאל
במידה בינונית	29%	29%	25%	23%
במידה רבה	24%	25%	15%	13%
במידה רבה מאד	21%	18%	10%	9%
האחוז הסופי שנקבע לגודל פתרון קהילתי	66%	70%	50%	45%

אחוז הנשאלים שהביעו רצון חיובי להשארות במסגרת הקהילה במקרה של פינוי עתידי (על בסיס הסקר)

ההיצע התכנוני

ההיגיון התכנוני

אין ספק כי על מנת לייצר מערך פתרונות מדויק ואפקטיבי יש צורך גם ביצירת תכניות ייעודיות לקליטת המתגוררים המכילות את התפיסה הקהילתית, את הצורך במוסדות ואת הכורח בשמירה על מרקם חיים. עם זאת, במסגרת עבודה זו נעשתה החלטה להמליץ על יישוב מחדש של רוב המתגוררים דווקא בחלק מכ-123,000 יחידות דיור בתכניות מפורטות (תב"ע) מאושרות המיועדות לכלל הציבור, אשר נוצרו כחלק מעבודת התכנון הרגילה של מוסדות התכנון בישראל ואשר מפורטות במאגר שנוצר לצורך עבודה זו. חשוב להדגיש כי חשיבותה של תכנית ייעודית היא אדירה ואינה יכולה להיות מוחלפת באופן מלא בפתרון המוצג כאן. החלטה זו מקורה בשיקולים הבאים:

- **משך הזמן:** יצירת תמ"א 39, אשר יועדה להתמודד עם שאלת הישוב מחדש של מפוני ההתנתקות באזור ניצנים, לימדה אותנו כי הזמן הכרוך ביצירה ויישום של תכנית ממשלתית רחבת היקף העוסקת באופן מעשי ביצירת פתרונות דיור קהילתיים עבור מפוני יהודה ושומרון הוא אדיר, הן בגלל מורכבות התהליך הפוליטי, והן עקב תהליך העבודה עצמו שכרוך בשלבים רבים ושונים, ואשר יתחיל ברגע האחרון עקב רגישותה של סוגיית הפינוי. הפתרון המוצג בעבודה זו, על כל מגרעותיו, מאפשר יישום מלא של התכנית במהירות הרבה האפשרית - משום שכל התכניות הן תב"עות מאושרות שמכוחן ניתן להוציא היתרי בניה.

- **יישוב מחדש בגושי ההתנחלויות:** אמנם לנגד עינינו עמד גם רצונם של חלק מהמתיישבים להישאר בתוך גושי ההתנחלויות אולם ההיצע באזורים כמו גבעות או E1 הוא ספקולטיבי בעיקרו (הערכות נעות בין 6,000 ל-24,000 יח"ד) ויהיה צורך בעבודה רבה וזמן רב כדי לברר באופן תכנוני כמה מפונים ניתן ליישב שם ובאילו קהילות. התכניות המאושרות בתוך הגושים (למשל באלקנה, גילה או מודיעין עלית) נכללו במאגר הפתרונות המועדפים - אולם פתרונות אך ורק בתוך גושי ההתנחלויות לא יכלו לספק מענה מניח את הדעת ומספיק בהיקפו לאתגר זה.
- **השתלבות בציבור הישראלי:** בשיבוץ המפונים בתב"עות מאושרות בישראל יש גם אמירה ערכית הגורסת כי ציבור המפונים הוא בשר מבשרה של החברה הישראלית, וככל ששילובם במערך הכללי שמולו פועלת החברה הישראלית - כן ייטב. מצבור התב"עות שנאגרו בתהליך העבודה הוא רבגוני, עשיר ומשקף את הצרכים של קבוצות רבות באוכלוסיית ישראל. אמנם גמישותו של מענה זה איננה מותאמת במאת האחוזים לצרכים של קהילות מפונים, אולם כפתרון מיידי, יתרונותיו של זה גוברים על חסרונותיו.
- **מניעה של תודעת 'המשימה הבלתי אפשרית':** גורמים רבים בחברה הישראלית גורסים כי אמנם פינוי הוא הכרח, אולם באופן מעשי אין בכוחה של ישראל ליישם פינוי עקב הקשיים האדירים בביצוע מהלך מורכב שכזה - בין השאר ביצירת תכנית קליטה אפקטיבית המאפשרת יישוב מחדש של עשרות אלפי משפחות. בין השאר, מטרתו של פתרון זה להסיר עוד חסם הרובץ על יכולת היישום של הסדר קבע ולהצביע על ההיתכנות של יישוב מחדש - ולו גם דרך מנגנון שאיננו מותאם במאת האחוזים למטרה זו.

סוגיות שונות באיתור ומיפוי התב"עות

- **מיקום התב"עות:** עקרון השמירה על מרקם החיים של המפונים הכתיב את הצורך באיתור של תב"עות מאושרות בערים ויישובים הממוקמים קרוב ככל הניתן ליישובים המתכננים. כפועל יוצא, רוב התב"עות שאותרו ממוקמות בתחומי הקו הירוק וגושי ההתנחלויות ברצועה שראשה באזור עכו-חיפה ורגליה בבאר שבע, ירוחם ודימונה. כמהלך משלים לחלוקה הגיאוגרפית של הביקוש, גם ההיצע חולק למחוזות מקבילים של שומרון, בנימין, גוש עציון והר חברון, כאשר כל מחוז כזה מכיל את מאגר התב"עות המיועדות ליישובם מחדש של בני המחוז. בהתבסס על עבודות קודמות וראיונות עם תושבי הבקעה אנו מעריכים היא כי החלוקה לאזורים התואמים לאזורי הביקוש איננה רלוונטית לרוב יישובי מועצות אזוריות בקעת הירדן ומגילות אשר תושביהן יעדיפו: או למצוא אתר חדש להקמת הקיבוץ או המושב החקלאי (אפשרות שכמעט איננה קיימת בין חיפה לבאר שבע אלא בנגב או בגליל), או לקבל חבילת פיצוי במסגרת קהילתית או אישית ולהשתלב באחד מהפתרונות המוצעים, בלא המשך הפעילות החקלאית או המשקית.
- **מתודולוגיית איתור התב"עות:** תהליך איתור התב"עות נעשה מול מאגר המידע של רשות מקרקעי ישראל (רמ"י) ובמסגרתו נסרקו מרבית הערים והיישובים במרחב שבין חיפה לירוחם במגמה לאתר תב"עות מאושרות אשר עדיין לא מומשו, שווקו או נבנו. כל תב"ע שהוספה למאגר נבדקה גם מול תצ"א (תצלום אוויר) מעודכן בכדי לברר אם

נעשו בשטח עבודות המרמזות כי הקרקע כבר נרכשה או מצויה בשלבי פיתוח, וכן נבחנו אתרי שיווק נדל"ן למיניהם על מנת לוודא אם הקרקע בהליכי שיווק. מובן, שיש סיכוי שלמרות בדיקותינו, חלק מהתב"עוֹת שנכללו בתכנית מצויות בתהליך של שיווק כלשהו, ובבוא היום יש לבצע סקירה מחודשת ואומדן מדויק של הזמינות התכנונית המדויקת באותה העת. בהחלט יתכן גם כי קיימות תכניות נוספות בתחום גיאוגרפי זה שלא מופו במסגרת עבודה זו, אך יחד עם זאת המאגר בגודלו הנוכחי (כ-123,000 יחידות דיור) מספק מענה שהינו יותר מהולם לצרכי המפונים.

● **קריטריונים לכלילת תב"ע במאגר:** על מנת לייצר היצע אמין ככל הניתן של פתרונות מאושרים בתב"ע, ייצרנו כמה קריטריונים אשר אפשרו סינון ראשוני של התב"עוֹת ליצירת מאגר לא ממומש אך זמין:

< **תב"עוֹת שאושרו לאחר 2009:** אורכו של הליך תכנון ממוצע של שכונה - משלב אישור התב"ע ועד שלב היתרי הבנייה - מוערך ב-4-7 שנים. היות וכך, ניסתה עבודה זו להתמקד באיתור תב"עוֹת שאושרו מאז 2009 ולא קודם לכן בכדי להבטיח שהתב"ע עדיין לא מומשה וכי ניתן עדיין לייצר פתרון במסגרת התכניות שאותרו. בכל מקרה של תב"ע שנבחרה כמיקום לפתרון, נעשה ווידוא כי התב"ע לא שווקה ולא מומשה נכון לאוגוסט 2016.

< **תב"עוֹת מאושרות של 50 יח"ד ומעלה:** הפרויקט המתמקד ביישומו של פתרון קהילתי מציין כמעט אך ורק תכניות המאשרות בניה של למעלה מ-50 יחידות דיור, מתוך מחשבה כי הפתרון הקהילתי מחייב תשתיות של בנייני ציבור, בתי כנסת, אזורי פתחים וריאות ירוקות המופיעות בתב"עוֹת המאפשרות בניה למגורים בהיקף נרחב. בעוד שהפתרון הפרסונלי יכול להתממש בדרכים רבות אחרות, הפתרון הקהילתי מחייב היערכות רבה יותר ומקיפה יותר. במקרים של תב"עוֹת מאושרות לבניה בגושי ההתנחלויות נכללו גם תכניות בהיקפים נמוכים יותר מתוך הרצון למצות את מכלול הפתרונות האפשריים בתוך הגושים.

● **בנייה בגושים:** כיום לא קיימת רשימה מסודרת של יחידות הבנייה המאשרות בשטחים. איתור מאגר זה נעשה על בסיס מקורות שונים, המרכזי שבהם הוא מאגר המידע של 'מועצת התכנון העליונה' והפרוטוקולים של ועדה זו המצויים באתר המקוון של משרד האוצר. מאגר יחידות הדיור שנמנו בשטחים בעיקר מונה תכניות מאושרות להפקדה (חלקן ללא תשריט עדיין). במקרים מסוימים, מאושר מספר יחידות עקרוני ע"י שר הביטחון ותכנית מופקת ומאושרת רק בהמשך לכך.

● **מיפוי עתודות הבנייה:** בבניית מאגר ההיצע ניתנה תשומת לב לסוגים השונים של טיפוסי הבניה המאפשרים בתב"עוֹת מגורים:

- מגורים א': בנייה צמודת קרקע (בתים פרטיים).
- מגורים ב': בנייה נמוכה (קוטג'ים ומדורגים).
- מגורים ג': בתי דירות.
- מגורים ד': בנייה גבוהה למגורים (מגדלים).
- מגורים ביישוב כפרי ודיור מיוחד.

מתוך כלל הסוגים, אנו מאמינים כי טיפוסי בניה מסוימים מתאימים יותר לשוב מחדש ושיקום של רקמה קהילתית חברתית. על בסיס טיפולוגיית הבנייה הקיימת ברוב המוחלט של הישובים המיועדים לפינוי לומר באופן כללי כי מגורים א' (לרוב בתים צמודי קרקע המכילים עד 4 משפחות) הם טיפוס הבניה המתאים ביותר לשחזור המבנה הקהילתי, בעוד שבנייה רוויה למגדלי מגורים מתאימה פחות להשגת יעד כזה. בבניית המאגר התמקדנו ביחידות דיור מסוג מגורים א', ב' וג' ופילחנו את ההיצע בהתאם למספר יחידות הדיור המאושרות מכל סוג. באופן טבעי, מספר היחידות של מגורים א' הוא הנמוך ביותר וצפוי להיות גם המבוקש ביותר. להערכתנו, האתגר התכנוני העיקרי במסגרת התב"עו המאושרות הינו הסבת טיפוס מגורים ב' (בין 2-5 קומות, מבנים מדורגים ועוד) לבתי מגורים התומכים בחיי קהילה.

- **עתודות הבניה בגושי ההתנחלויות:** הרעיון של יישוב מחדש של מפונים בתוך גושי ההתנחלויות ביהודה ושומרון חוזר ועולה בראיונות שונים כמהלך שעשוי לרכז את טראומת הפינוי לתושבים רבים בישובים המיועדים לכך. העניין ברעיון זה ניכר גם בסקר - במסגרת תרחיש עתידי של פינוי הישוב ציינו חלקם עניין במעבר לשוב מסופח במסגרת הגושים (19.6% אצל האיידאולוגים הלא-ממלכתיים, 18.3% אצל האיידאולוגים הממלכתיים, 10.5% אצל מתיישבי 'איכות החיים' ו-9.2% בקרב מתיישבי אריאל). במסגרת עבודה זו, מופו כל התכניות המאושרות השוכנות מעבר ל'קו הירוק' ואשר צפויות על פי רוב ההערכות להישאר בגבולות הקבע של ישראל במסגרת מתווה ההסדר שצוין בהקדמה לעבודה זו. בתכניות אלו נכללים הישובים אלקנה, שערי תקווה, עץ אפרים, הר אדר, מודיעין עילית, מעלה אדומים וכן שכונות בירושלים המצויות מעבר ל'קו הירוק' כגון גילה, רמות, ורמת שלמה. בנוסף לישובים ושכונות אלו בהן קיימות תכניות מפורטות (או תכניות מתאר לכל הפחות), קיים גם פוטנציאל ליישוב רחב באזור גבעות השוכן מערבית לאלון שבות בגוש עציון, באזור E1 המשתרע בין מעלה אדומים והר הצופים בירושלים, בין גבע בנימין (אדם) לנווה יעקב, באזור גבעת זאב, בסביבות הישוב אלפי מנשה ובמקומות נוספים. חשוב להדגיש כי בנוסף לבעייתיות לחשב אזורים אלו בפוטנציאל העתקת קהילות המתיישבים עקב מעמדם השנוי במחלוקת במהלך משא ומתן מדיני, מספר יחידות הדיור באזורים אלו הוא בעיקר ספקולטיבי: על גבעות נעשו כמה עבודות המונות את מספר יחידות הדיור בין 6,000 ל-24,000. בנוגע לאזור E1, קיימת תכנית מתאר המציעה בניה של כ-3,450 יח"ד הנמצאת בדיון מאז 2012. עם זאת, הצגת אזורים אלו כחלופות ממשיות לשוב מחדש של קהילות מיהודה ושומרון מחזקת את היכולת לראות כי פתרון באזור הוא אפשרי ועל כן הן נכללו. כמו כן, על מנת לענות על הביקוש בטווח מרקם החיים, נכללו במצאי התכניות המאושרות בגושים גם תכניות שלמרות שהיה פרסום בעיתונות על אישורן (כגון התכנית במעלה אדומים), לא היה ניתן למצוא אסמכתאות רשמיות או פרוטוקולים שתיעדו זאת.

תוצאות שלב ההיצע

ההיצע נסקר ומופה כאן על פי קרבתו הגיאוגרפית לתחומי המועצות האזוריות ביהודה ושומרון, מתוך הכוונה להציג מנעד פתרונות קרובים יחסית לכל יישוב ויישוב.

- **מ.א. שומרון:** מנעד הפתרונות ליישובים המצויים במ.א. שומרון משתרע מאיזור עכו-חיפה ועד הרצליה-רעננה במרכז. במסגרת מיפוי ההיצע למ.א. שומרון אותרו כ-33,000 יח"ד מאושרות לבניה שטרם נבנו או שוקו, מתוכם כ-600 מעבר ל'קו הירוק' אך בתוך גושי ההתנחלויות ('מרחב ההסכמה').

טבלה 24: ריכוז הפתרונות עבור מתכנים מיישובי מ.א. שומרון

יישוב	מספר תכנית	סטטוס	שנה	מגורים 'א'	מגורים 'ב'	מגורים 'ג'	מספר יח"ד
חדרה	חד/1200/א	מאושר	2008				2,665
	חד/1200/ב	מאושר	2010	183	18	1,041	1,245
	חד/1240	מאושר	2012				1,115
	חד/1498	מאושר	2013			603	603
	חד/605/ג	מאושר	2009			203	203
	חד/821/ב	מאושר	2012				112
חיפה	304-0074476	מאושר	2013				203
	חפ/1571/א	מאושר	2011				849
	חפ/2096/א	מאושר	2012				1,418
	חפ/2218	מאושר	2009				764
	חפ/2278	מאושר	2013				550
	חפ/2266	מאושר	2011		56	91	147
	חפ/2281	מאושר	2011				372
	חפ/2296	מאושר	2013				105
עכו	ג/17856	מאושר	2010	230			230
	ג/17857	מאושר	2011	233			233
מי עמי	מ/310	מאושר	2013	175			175
להבות חביבה	מ/393/א	מאושר	2013	357			375
רעננה	רע/2014	מאושר	2010	50		382	432
	רע/2015	מאושר	2011				3,484
הרצליה	הר/1985/א	מאושר	2012				1,075
	הר/1920/1	מאושר	2012				704
רמת השרון	רש/1054	מאושר	2012				435
	רש/214/ב/1	מאושר	2009				372
	רש/991	מאושר	2012				553
הוד השרון	הר/1307	מאושר	2013	90			90
נתניה	נת/16/537/ג	מאושר	2005		173	222	2,568

יישוב	מספר תכנית	סטטוס	שנה	מגורים א'	מגורים ב'	מגורים ג'	מספר יח"ד
נתניה	נת/600/א/13	מאושר	2010				284
	נת/542/א	מאושר	2015			2,995	2,995
אור עקיבא	ש/934	מאושר	2011	10	114	260	384
אבן יהודה	הצ/1/1/151	מאושר	2012	34	74		108
	הצ/1/1/244/א	מאושר	2010	95	42		137
	הצ/1/1/267/א	מאושר	2008	290	142		432
	הצ/מק/1-301/ח	מאושר	2008	131			131
בחן (קיבוץ)	עח/מק/70/10	מאושר	2013	103			103
בנימינה	ש/643	מאושר	2010				253
	ש/938	מאושר	2008	357			357
זכרון יעקב	ש/580	מאושר	2010	117			117
טירת כרמל	מכ/582/חכ/20/ד/א	מאושר	2012	38	1,064	61	2,153
	מכ/735	מאושר	2009			446	446
כפר סבא	כס/40/1/א	מאושר	2011		40		40
עין כרמל	חכ/17/ה/א	מאושר	2012	31	261	78	370
	חכ/מק/17/ו/א	מאושר	2009	437			437
עתלית	חכ/705	מאושר	2009		170		325
	מכ/362/א	מאושר	2012	160	405		705
פרדס חנה כרכור	ש/749/א	מאושר	2011		116		116
	ש/1169	מאושר	2010	8	76		85
פרדסיה	הצ/1/3/136	מאושר	2009	92			92
גבעת חיים	עח/מק/31/5/1	מאושר	2010				141
תל מונד	הצ/1/5/105/א	מאושר	2010	395	490		885
	הצ/1/5/182/א	מאושר	2009	290			290
אלקנה	125/19	מאושר	2012	347			347
שערי תקווה	124	מאושר	2001	124			124
רבבה	יוש/ / 4 / 5 / 170	מאושר	2016	21			21
בית אריה	יוש/ / 10 / 3 / 201	מאושר	2015	27			27
אלפי מנשה	יוש/ / 14 / 115	מאושר	2015	24			24
צופים	יוש/ / 10 / 149	מאושר	2014	31			31
עץ אפרים	יוש/ / 7 / 126	מאושר	2016	38			38
סה"כ							33,075

- **מ.א. בנימין:** מנעד הפתרונות לישובים המצויים במ.א. בנימין משתרע מאזור רעננה כפר סבא במרכז ועד לאזור מודיעין וראש העין. במסגרת מיפוי ההיצע למ.א. בנימין אותרו כ-43,000 יח"ד מאושרות לבניה שטרם נבנו או שוקו, מתוכם כ-1,000 מעבר ל'קו הירוק' אך בתוך גושי ההתנחלויות ('מרחב ההסכמה').

טבלה 25: ריכוז הפתרונות עבור מתכנים מיישובי מ.א. בנימין - אזור המרכז

יישוב	מספר תכנית	סטטוס	שנה	מגורים 'א'	מגורים 'ב'	מגורים 'ג'	מספר יח"ד
לוד	לד/8100	מאושר	2002	216	284	1,972	3,000
	לד/751	מאושר	2011	223	108	12	343
ראש העין	רנ/50/א	מאושר	2000	469		3,888	4,375
	רנ/250/א	מאושר	2009			1,363	1,363
	רנ/265/א	מאושר	2010		28	1,561	2,940
	רנ/275/א	מאושר	2012		229		1,718
	רנ/280/א	מאושר	2011		56	314	610
רמלה	גז/16/15	מאושר	2003		86	465	784
גני תקוה	תמ/15157/1	מאושר	2010				400
גבעת שמואל	תמ/3062/3	מאושר	2010				204
	תמ/3154	מאושר	2012				1,800
באר יעקב	תמ/41517/4	מאושר	2008	32	32	1,121	3,524
בית דגן	תמ/2050	מאושר	2011				511
מודיעין	מד/1/9	מאושר	2013				1,845
ראשון לציון	רצ/1/61	מאושר	2013				336
	רצ/1/52/50/1	בדיונים	2010				1,474
פתח תקוה	פת/1/2011	מאושר	2011	64			64
	פת/1601	מאושר	2011				1,281
	פת/1602/ג	מאושר	2013				300
	פת/1602/ב	מאושר	2009				561
	פת/2/2008	מאושר	2011				407
	פת/28/2003/א	מאושר	2010				308
תל-אביב	תא/2975	מאושר	2011		213		213
	תא/3094	מאושר	2010		138		138
	תא/3277	מאושר	2010				250
	תא/3627	מאושר	2009				222
	תא/2500/א	מאושר	2013				453
	תא/2812	מאושר	2005				3,000
	תא/3312/מח	מאושר	2010				222
חולון	ח/4/370	מאושר	2010				1,155
בת ים	בי/427	מאושר	2012				350

יישוב	מספר תכנית	סטטוס	שנה	מגורים 'א'	מגורים 'ב'	מגורים 'ג'	מספר יח"ד
בת ים	בי/456	מאושר	2012				337
	בי/5/142	מאושר	2011				421
	בי/6/142	מאושר	2011				166
רמת גן	רג/1330	מאושר	2013				1,680
	רג/1474	מאושר	2012				458
	רג/1472/א	מאושר	2013				1,150
	רג/מק/1/1004	מאושר	2010	184	156		980
	210/2/4	מאושר	2012				2,722
עלי זהב	יוש/6/132	מאושר	2014				269
מודיעין עלית	יוש/3/6/210	מאושר	2014			732	732
סה"כ							43,066

- **מ.א. בנימין ועוטף ירושלים:** חלק משמעותי מאוכלוסיית הישובים האידאולוגיים (ממלכתי ולא-ממלכתי) הביעו רצון משמעותי למציאת פתרון מגורים באזור ירושלים. אמנם מספר היחידות בעוטף ירושלים לא מספיק לכל אלו השואפים למצוא פתרון קבע בירושלים, אולם המצאי יכול לספק מענה חלקי במסגרת מיפוי ההיצע לעוטף ירושלים אותרו כ-10,000 יח"ד מאושרות לבניה שטרם נבנו או שוקו, רובם בשכונות ישראליות מעבר ל'קו הירוק' אך בתוך התחום המוניציפלי של ירושלים אשר בכל תרחיש עתידי יישארו בריבונות ישראלית ('מרחב ההסכמה').

טבלה 26: ריכוז הפתרונות עבור מתפנים מיישובי מ.א. בנימין - עוטף ירושלים

יישוב	מספר תכנית	סטטוס	שנה	מגורים 'א'	מגורים 'ב'	מגורים 'ג'	מספר יח"ד
מורדות מלחה	12736	מאושר	2012			106	397
מורדות משואה	12032	מאושר	2016				493
בית הכרם	16000	מאושר	2016				1,400
מורדות גילה	13157	מאושר	2012				797
מורדות גילה	13261	מאושר	2013				891
תלפיות מזרח	א/7977	מאושר	2011				180
רמות	14820	מאושר	2011				250
הר חומה	10310	מאושר	2011				930
גבעת המטוס	מק/14295	מאושר	2014				2,610
רמות	5105	מאושר	2009				171
גילה	12756	מאושר	2011				150
רמות	6576	מאושר	2009				734
רמות	5330	מאושר	2007				158
גבעת זאב	220/23	בדיונים	2013				380
הר אדר	214/3/1	מאושר	2009	79			79

מספר יח"ד	מספר תכנית	סטטוס	שנה	מגורים 'א'	מגורים 'ב'	מגורים 'ג'	יישוב
112	420/1/16/4/1	מאושר	2013				מעלה אדומים
459	420/1/24	מאושר	2016				
44	420/1/4/42	מאושר	2016				
46	420/1/7/30	מאושר	2016				
86	יוש/ 11 /10 /220	מאושר	2015	86			גבעת זאב
76	יוש/220/24	מאושר	2016	76			גבעת זאב
22	יוש/ 7 /216	מאושר	2015	22			גבעון החדשה
296	יוש/ 18 /218	מאושר	2015	296			בית אל
256	יוש/ 2 /10 /227	מאושר	2014	256			נופי פרת
19	יוש/ 3 /10 /227	מאושר	2014	19			נופי פרת
41	יוש/ 2 /1 /1 /225	מאושר	2015	41			מכמש
11,077							סה"כ

- **מ.א. גוש עציון:** מנעד הפתרונות ליישובים המצויים במ.א. גוש עציון משתרע מאזור בית שמש ועד לאזור אשדוד וראש העין. כאשר חלק מהפתרונות מוצע להיות ממוקם ביישוב גבעות שעתידו אינו ברור - בשלב זה מאושרות כ-550 יח"ד אולם קיימות הערכות כי הישוב יכיל אלפי יח"ד בסופו של דבר. במסגרת מיפוי ההיצע למ.א. גוש עציון אותרו כ-6,880 יח"ד מאושרות לבניה שטרם נבנו או שוקו, מתוכם כ-650 מעבר ל'קו הירוק' אך בתוך גושי ההתנחלויות ('מרחב ההסכמה').

טבלה 27: ריכוז הפתרונות עבור מתכנים מיישובי מ.א. גוש עציון

מספר יח"ד	מספר תכנית	סטטוס	שנה	מגורים 'א'	מגורים 'ב'	מגורים 'ג'	יישוב
2,086	בש/160/א	מאושר	2012		1,846		בית שמש
350	בש/186	מאושר	2011		342		
469	בש/181	מאושר	2012	300			
192	רח/44/5	מאושר	2010				רחובות
422	רח/מק/2105/7	מאושר	2012	422			
244	רח/165/4/3/ב	מאושר	2013				
676	112/101/02/3	מאושר	2011			216	אשדוד
350	127/101/02/3	מאושר	2013			350	
42	128/101/02/3	מאושר	2012				
525	94/102/03/3	מאושר	2012				
120	32/108/03/3	מאושר	2010				
281	יב/220/ג	מאושר	2009	76	205		יבנה
282	נס/96/3	מאושר	2010				נס ציונה
203	נס/126/א (נס/126)	מאושר	2012				
523							גבעות
70	יוש/ 13 /3 /1 /426	מאושר	2014			70	ביתר עילית
46	יוש/ 10 /ב /7 /426	מאושר	2014	46			ביתר עילית
	יוש/ 6 /6 /1 /405	מאושר	2016	60			אלון שבות
6,881							סה"כ

- **מ.א. הר חברון:** מנעד הפתרונות לישובים המצויים במ.א. הר חברון משתרע מאזור קריית גת ועד לאזור באר שבע ואשקלון. במסגרת מיפוי ההיצע למ.א. גוש עציון אותרו כ-28,000 יח"ד מאושרות לבניה שטרם נבנו או שווקו, מתוכם כ-100 מעבר ל"קו הירוק" אך בתוך גושי ההתנחלויות ('מרחב ההסכמה').

טבלה 28: ריכוז הפתרונות עבור מתכנים מיישובי מ.א. הר חברון

יישוב	מספר תכנית	סטטוס	שנה	מגורים 'א'	מגורים 'ב'	מגורים 'ג'	מספר יח"ד
קריית גת	2/140/02/9	מאושר	2012	292			936
	1/140/02/9	מאושר	2012	372	384	180	1,633
	3/140/03/9	מאושר	2013	171	604	1,322	2,609
	4/140/03/9	מאושר	2013	130	88	624	1,300
	41/101/02/9	מאושר	2009	242			242
עזה	7/112/03/6	מאושר	2007	103			103
כרמית	463/03/7	מאושר	2005	339			339
אופקים	128/03/23	מאושר	2011	1,210		172	1,382
	126/03/24	מאושר	2012	989		165	1,354
ירוחם	127/03/26	מאושר	2013	322	706		1,028
שדרות	123/03/21	מאושר	2013	488			488
	33/101/02/21	מאושר	2011	96			96
	35/101/02/21	מאושר	2011	350	450		932
באר שבע	223/03/5	מאושר	2012	651			651
	176/102/02/5	מאושר	2010				90
	181/102/02/5	מאושר	2010				270
	206/102/02/5	מאושר	2012	114			114
	209/102/02/5	מאושר	2013	159			159
	222/03/5	מאושר	2011	634			634
	2506/מק/5	מאושר	2009				60
גברעם	5/121/03/6	מאושר	2012	322			322
מושב נעם	4/114/03/6	מאושר	2011	72			72
קיבוץ שומריה	1/439/03/7	מאושר	2011	261			261
אשקלון	2184/מק/4	מאושר	2010	39			39
	2198/מק/4	מאושר	2009			189	189
	2238/מק/4	מאושר	2012		472		472
להבים	5/101/02/16	מאושר	2010	1,200			7,137
מיתר (חירן)	107/02/15 (241/02/11)	מאושר	2013				2,400
נתיבות	23/101/02/22	מאושר	2012	184			184
	135/03/22	מאושר	2012	458	1,218		1,676
קריית מלאכי	164/02/18	מאושר	2012				771
כרמל	יוש' 1 / 507	מאושר	2016	55			55
טנא עומרים	515/5	מאושר	2015	48			48
סה"כ							28,046

- **מ.א. בקעת הירדן ומגילות:** כאמור לעיל, מנעד הפתרונות הקהילתיים ליישובים המצויים במ.א. בקעת הירדן ומגילות קטן יחסית עקב ההערכה כי רוב תושבי יישובים אלו יבחרו בפתרון קהילתי-חקלאי שימוקם בנגב או בגליל- או בפתרון אינדיבידואלי. יוצאים מן הכלל הם היישובים האידיאולוגיים בצפון הבקעה אשר יכולים למצוא פתרון קהילתי באזור בית שאן ועמק המעינות. במסגרת מיפוי ההיצע למ.א. בקעת הירדן אותרו כ-1,300 יח"ד מאושרות לבניה שטרם נבנו או שווקו.

טבלה 29: ריכוז הפתרונות עבור מתכנים מיישובי מ.א. בקעת הירדן ומגילות

יישוב	מספר תכנית	סטטוס	שנה	מגורים א'	מגורים ב'	מגורים ג'	מספר יח"ד
בית שאן	18039/ג	מאושר	2010	118			118
קיבוץ מסילות	17585/ג	מאושר	2012	292			292
קיבוץ נוה אור	16936/ג	מאושר	2009	313			313
קיבוץ שדה אליהו	16505/ג	מאושר	2010	454			454
קיבוץ שלוחות	18610/ג	מאושר	2011	190			190
סה"כ							1,367

סה"כ אותרו 123,512 יחידות דיור ברחבי הארץ לטובת היצע הפתרונות (כולל 18,153 יח"ד מגורים א', 10,886 יח"ד מגורים ב' ו-21,204 יח"ד מגורים ג').

התאמה

השלבים המפורטים בעבודה, היינו שלב סקירת הביקוש ושלב סקירת ההיצע פורשים את הנחות היסוד העומדות בבסיס המאמץ התכנוני למצוא פתרון מגורים לקהילות המתיישבים בגבולות הקבע של מדינת ישראל שלאחר הסדר. הנחות יסוד אלו, בשילוב עם הסקר המפורט שערכה תנועת 'מפקדים למען ביטחון ישראל', אפשרו את יצירתו של מערך פתרונות מקיף המציע פתרון קונקרטי הן מבחינת היקף והן מבחינת תכנית בתוקף לכל יישוב ויישוב ביהודה ושומרון אשר על פי ההערכה עתיד להיות מפונה במסגרת פתרון 2 המדינות. במסגרת ההתאמה הוצעו, בשלב ראשון, פתרונות דיור לתרחיש הפינני הקיצוני ביותר אשר במסגרתו מפונים 166,144 איש אישה וילד, ואשר חותר למציאת פתרונות חלופיים לכ-38,800 בתי אב, מתוכם כ-40% בפתרונות עצמאיים ברחבי ישראל, וכ-60% במסגרת פתרון קהילתי המוענק לכל יישוב ויישוב (שלב ההתאמה).

טבלה 30: סיכום אוכלוסיה ובתי אב שידרשו פתרון במתווה הבסיס של הפרויקט

שם ה'מחוז'	אוכלוסיה (30.6.16)	מס' בתי אב (משוער)	מס' יח"ד משוער בפתרון אינדיבידואלי	מס' יח"ד משוער בפתרון קהילתי
מ.א. שומרון	70,881	16,830	8,047	8,783
מ.א. בנימין	63,319	14,263	5,645	8,619
מ.א. גוש עציון	7,828	1,855	631	1,224
מ.א. הר חברון	16,359	3,926	1,676	2,250
מ.א. בקעת הירדן/מגילות	7,757	2,155	1,662	493
סה"כ	166,144	39,029	17,660	21,369

ההתאמה, המתייחסת ל-21,443 יחידות דיור שמוצעות לשמש כפתרונות דיור קבע לקהילות המפונות ביישובים שונים ברחבי ישראל התבססה הן על הסקר והן על שיקולים תכנוניים משלימים אשר עלולים, לעיתים, לעמוד בסתירה לרצונותיהם של תושבי יישובים כאלו ואחרים.

השיקולים המרכזיים בתהליך ההתאמה

- השיקול המרכזי בתהליך ההתאמה התבסס על הערכת 'מרקם החיים' של הישוב, כלומר האזור בתחומי הקו הירוק עליו נסמך הישוב - תעסוקה, שירותים, מסחר, דרכי גישה, כבישים וצירי תנועה עיקריים, ושבנו מתנהלים רוב פעילויות היומיום של תושבי הישוב: נסיעה לעבודה, יוממות, בתי ספר מעונות וגנים לילדים, פעילות עסקית וכן הלאה. ההיגיון המוביל בתפיסת 'מרקם החיים' התבסס על ההנחה, שאומתה על ידי הסקר - כי הקמת הקהילה מחדש בתחומי גבולות הקבע של ישראל במיקום חדש שאינו מאריך באופן קיצוני את זמני הנסיעה או ללימודים הוא שיקול בעל חשיבות רבה לרוב תושבי הישוב. באופן זה, שלב ההתאמה חתר לייצר פתרון קהילתי לתושבי הישוב ברדיוס של עד 30 ק"מ ממיקומם הנוכחי (ולרוב אף פחות מזה - בין 10 ל-20 ק"מ). יש לזכור, כי לאלה שאינם חפצים בפתרון ההתאמה הקהילתי קיימת גם האפשרות בכל יישוב ויישוב לפתרון פרטני. שיקול מרקם החיים נלקח בחשבון לא רק באופן פרטני כלפי כל יישוב ויישוב אלא גם באופן אזורי ומחוזי. הנחת העבודה שהתבססה הן על הסקר והן על ראיונות עם תושבי יישובים שונים היא כי חלק משמעותי מהפעילות של תושבי מועצה אזורית שומרון מתרחשת במטרופולין מרכז (שבאופן רחב מתייחס למרחב שבין חיפה לתל-אביב), כמו שחלק גדול מהפעילות של תושבי המועצות האזוריות בנימין וגוש עציון כרוכות במטרופולין ירושלים. באותו ההיגיון, חלק משמעותי מפעילות מרקם החיים במועצה אזורית חברון מתבצעת במטרופולין באר שבע וחלק מפעילות מרקם חיים של תושבי צפון בקעת הירדן מתרחש בעמק בית שאן. חלק גדול מהמלצות ההתאמה עולות אם כן בקנה אחד עם הגיון זה.
- שיקול זה גבר במידה מסוימת, ובאתרים מסוימים על מסקנת הסקר כי חלק גדול מהמתנחלים האידיאולוגיים היו מעדיפים למצוא פתרון קהילתי בתחומי ירושלים וזאת משתי סיבות עיקריות: הראשונה, מצאי הפתרונות בירושלים מוגבל הן עקב מחיר הנדל"ן בירושלים והן עקב עתודות הבניה המוגבלות אשר יועדות גם לאוכלוסייה הישראלית הכללית. הסיבה השנייה מתייחסת למיקום הפתרון הקהילתי בהקשר למרקם החיים של התושבים: אמנם יש מקום להכיל את רצונם של מתיישבי קרני שומרון למשל לעבור לירושלים, אולם מבחינת מרקם חיים, יש הגיון רב לקבוע את מיקום הפתרון הקהילתי במיקום צפוני יותר (רעננה, כפר סבא, הרצליה). בנוסף, תמיד יש לזכור, כי זכותה של כל משפחה לקבוע את מושבה בירושלים באופן פרטי שלא במסגרת הפתרון הקהילתי.
- **התאמה למתיישבים מפונים למול הותרת יחידות דיור זמינות לטובת הציבור הכללי -** במקביל למאמץ למצוא פתרון תכנוני ראוי לקהילות יישובי יהודה ושומרון, נעשה מאמץ, בכל אחד מן האזורים והתכניות שנכללו כאן שלא למצות לחלוטין את מאגר יחידות הדיור הזמינות שאותרו ולהשאיר מלאי זמין, מכל סוגי המגורים (א', ב' וג') לטובת הציבור הישראלי הרחב יותר. חרגנו מעקרון זה במקרים בודדים של זמינות מוגבלת, בעיקר ביישובים קטנים (כגון מי עמי, שדה אליהו ועוד) ובמקרים בהם המצאי

הקיים איפשר ונמצא מתאים לשילובה של קהילת מפונים כמעין 'שכונה' עתידית בתחומו של יישוב קיים. פעולה זו עולה בקנה אחד עם מאמצי מנהל התכנון לצמצם הקמתם של יישובים חדשים ברחבי הארץ, והיא גם מתיישבת עם האתגרים שעלו מפינוי יישובי גוש קטיף והפתרונות שניתנו במסגרת זו. במקרים בהם מתיישבים מפונים יוצרים מעין 'שכונה חדשה' ביישוב קיים, יש יתרון מבחינה זו שתהליך הקליטה מאפשר מחד הישענות על תשתיות קיימות, ומאידך, מותיר מרחב מספק להקמה מחודשת של קהילת הישוב המפונה בתחומו של יישוב היעד.

● **מגורים א' וב' באזורים מבוקשים במרכז הארץ -** מטבע הדברים, היצע מגורים מסוג

א' וב' (בתים פרטיים וקוטג'ים צמודי קרקע) במרכז הארץ הוא מוגבל ועל כן לא ניתן יהיה לתת לכל קהילת מתיישבים מפונים פתרון מסוג זה בתחום גוש דן. יחד עם זאת, במעט התכניות הקיימות ניתן לעשות שימוש אסטרטגי כתמריץ וכחלק ממאמץ להעלות את מידת שיתוף הפעולה של המתפנים. חלופה ראשונה בהקשר זה, היא להקצות יחידות מסוג זה (לדוגמא - באבן יהודה) לטובת קהילות יישובים שתאונה להתפנות מוקדם ובשיתוף פעולה מלא. חלופה הפוכה לזו, היא להשתמש ביחידות אלו כאמצעי להקטין את התנגדותן של קהילות אידאולוגיות המתנגדות לפינוי. חלופה שלישית היא כמובן להותיר מאגרים אלו בלתי מנוצלים וזמינים לטובת הציבור הרחב.

● **עתודות התכנון הנוכחיות -** נבהיר שוב כי עתודות התכנון שמופו במסגרת עבודה זו

תוכננו לתת מענה לצרכים הדמוגרפיים במדינת ישראל כולה בשנים הקרובות על פי היעדים שהגדיר מנהל התכנון. עבודה זו נסמכת על עתודות אלו (אם כי אינה מתיימרת למפות את מלוא המאגר הזמין). זהו מאגר דינמי, אשר בעוד חלק מן התכניות הכלולות בו הופכות זמינות וממוצות, נוספות אליו מעת לעת תכניות עתידיות חדשות. למרות דינמיות זו, עבודה זו מציעה תשתית מתודולוגית לביצוע מיפוי היצע, ביקוש והתאמה למתיישבים מפונים, ועל בסיסה ניתן יהיה לבצע בכל שלב עדכון של המאגרים הזמינים לתכנון בהתאמה ליישובים המפונים.

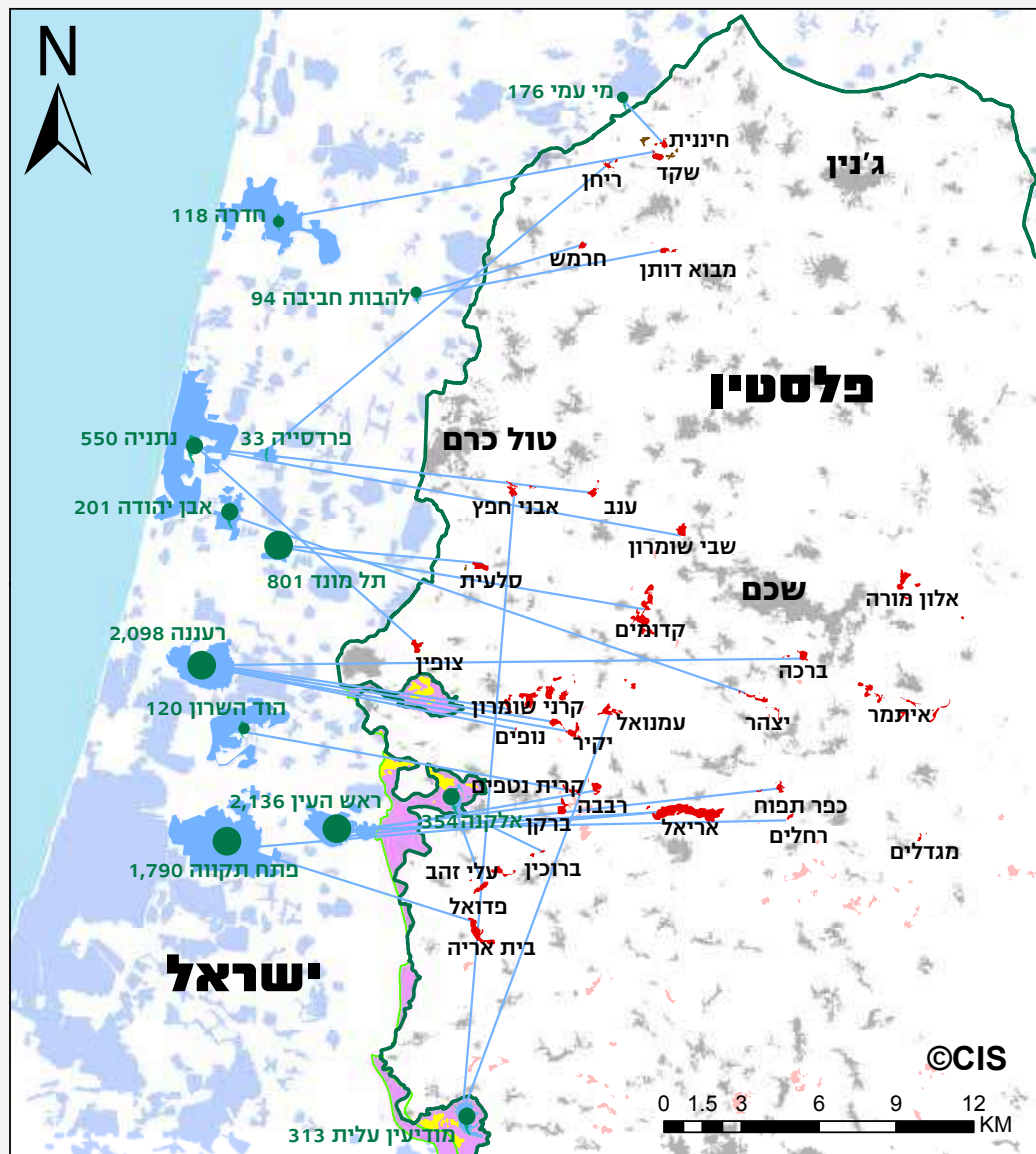
● **היבטים כלכליים/שמאיים של פינוי ויישוב מחדש -** במסגרת עבודה זו, השיקולים

למציאת אתר יעד לקליטת המפונים היו תכנוניים וגיאוגרפיים, עם התמקדות בהיבט שימור מרקם החיים. לא נבחנו כאן כלל בשלב זה היבטים שמאיים וכלכליים של הפינוי אשר יהיו קריטיים בבוא היום והצורך לגבש תכנית מסודרת לפינוי ויישוב מחדש של קהילות המפונים. היבטים אלו כוללים, בין השאר, את שווי הנכס המפונה (כולל שווי הקרקע, באם נרכשה), וכן את שווי הקרקע ויחידת הדיר או הבית ביעד, ועליהם להבחן לעומק על ידי שמאים מוסמכים באופן פרטני לכל בית ובאופן כולל לכל מהלך של פינוי יישובים. גם אופן ביצוע התשלום על הנכס ביעד הקליטה לא טופל במסגרת עבודה זו, וכל נושא הסדרת התמורה בעדו ובעד הקרקע (בין אם תינתן למתיישבים ללא עלות או בהסדר תשלום/משכנתא מיוחדים), יצריך גם הוא ניתוח ותכנון מקיף.

התאמה על פי המועצות האזוריות השונות

הטבלאות והמפות הבאות מפרטות את ההתאמה (ישוב היעד) לכל אחד מן הישובים שבתחומי המועצות האזוריות. הטבלה מציגת כמה יחידות דיור מנוצלות מתוך התכנית וכמה נותרות לאחר ההתאמה. תכנית יישוב יעד המסומנות ב-* משמעותן כי נעשה שימוש במאגר זה בהתאמה לישובים נוספים.

מפה 45: התאמת פתרונות עבור יישובי מ.א. שומרון

מקרא

שטח בנוי פלסטיני	ה'קו הירוק'
ערים קולטות מפונים (לפי יח"ד מנוצלות)	קו 'מרחב ההסכמה'
100-33	יישובים יהודיים לפינוי
200-101	יישובים יהודיים מסופחים
300-201	שטח מסופח לישראל
800-301	שטח מסופח לפלסטין
2,200-801	

טבלה 31: התאמת פתרונות עבור יישובי מ.א. שומרון

שם	איריאולוגיה	ממלכתיות	גודל נ"א	בתי אב	אוכלוסייה (30.6.16)	מקום גודל מתרון	גודל פיתרון קהילתי (אוכלוסייה)	גודל פיתרון קהילתי (יח"ד)	התאמה מקום	התאמה תכנית מנורים א'	התאמה תכנית מנורים ב'-ג'	סו"כ מספר יחידות מניות	סה"כ לוקחים	יתרה תוך התכנית	מרחק בקו אדיר
ברכה	איריאולוגי	לא ממלכתי	5.2	429	2,229	70%	1,560	300	רעננה		רע/2015	1,984	300	1,684	36
כפר תפוח	איריאולוגי	לא ממלכתי	5.2	207	1,074	70%	752	145	ראש העין		רע/265/1	2,940	145	2,795	20
איתמר	איריאולוגי	לא ממלכתי	5.2	214	1,112	70%	778	150	גליל נגב				150		
פדואל	איריאולוגי	לא ממלכתי	5.2	347	1,806	70%	1,264	243	אלקנה		רע/125/19	347	243	104	
אלון מורה	איריאולוגי	לא ממלכתי	5.2	349	1,813	70%	1,269	244	גליל נגב						
יאהר	איריאולוגי	לא ממלכתי	5.2	287	1,491	70%	1,044	201	אבן יהודה	הצ/מחז/1-301/1 הצ/1/1/151/1		239	201	38	35
רחלים	איריאולוגי	לא ממלכתי	5.2	120	622	70%	435	84	ראש העין*		רע/265/1	2,795	84	2,712	20
קדומים	איריאולוגי	לא ממלכתי	4.6	987	4,539	70%	3,177	691	תל מונד	הצ/1/1/105/1	הצ/1/1/105/1	885	691	194	20
סה"כ איריאולוגי לא ממלכתי				2,938	14,686		10,280	2,057							
עמנואל	חרדי	לא ממלכתי	5.2	579	3,013	33.3%	1,003	193	מודיעין עילית		רע/210/2/4	2,722	193	2,529	20
אבני חפץ	חרדי	לא ממלכתי	5.2	359	1,868	33.3%	622	120	מודיעין עילית*		רע/210/2/4	2,529	120	2,409	20
סה"כ חרדי לא ממלכתי				939	4,881		1,625	313							
רובה	איריאולוגי	ממלכתי	5.2	416	2,162	66%	1,513	291	ראש העין		רע/275/1	1,718	291	1,427	15
קרוני שומרון	איריאולוגי	ממלכתי	4	1,895	7,578	66%	5,001	1250	רעננה*		רע/2015	1,684	1,250	434	25
שבי שומרון	איריאולוגי	ממלכתי	4.6	211	972	66%	642	139	נתניה		רע/542/1	2,995	139	2,856	
ענב	איריאולוגי	ממלכתי	4.6	180	829	66%	547	119	נתניה*		רע/542/1	2,856	119	2,737	
יקיר	איריאולוגי	ממלכתי	4.6	428	1,967	66%	1,298	282	רעננה		רע/2014	392	282	110	25

שם	אי-יזאוולוגיה	ממלכתיות	גודל בי"א	בתי אב	אוכלוסייה (30.6.16)	מקד"ם גודל מתרן	גודל פיתרון קהילתי (אוכלוסייה)	פיתרון קהילתי (ית"ד)	התאמה מיקום	התאמה ותכנית מגורים א', מגורים ב'-ג', מגורים ד')	סו"כ מספר יחידות פניות	סו"כ לוקחים תוך התכנית	יתרה תוך התכנית	מרחק בקו אוויר
קריית טטפים	אידיאולוגי	ממלכתי	4.6	181	834	66%	550	120	הוד השרון	הר/1307	90	120	(30)	20
ברוכין	אידיאולוגי	ממלכתי	4.6	168	774	66%	511	111	א"לונה*	125/19	104	111	(7)	5
מעלה שומרון	אידיאולוגי	ממלכתי	4	253	1,011	66%	667	167	רעננה**	2015/ר	434	167	267	25
סו"כ אידיאולוגי ממלכתי				3,732	16,127		10,730	2,480						
עלי זהב	איכות חיים	ממלכתי	3.6	510	1,837	50%	918.5	255	ראש העין	ר/280 א	610	255	355	10
מבוא דותן	איכות חיים	ממלכתי	4	109	437	50%	219	55	להבות חביבה	מ/393 א	375	55	320	10
חינונית	איכות חיים	ממלכתי	3.6	352	1,267	50%	634	176	מי עמרי	מ/310	175	176	(1)	5
ממדלים	איכות חיים	ממלכתי	3.6	79	284	50%	142	39	גליל נגב		603	118	485	5
שקד	איכות חיים	ממלכתי	3.6	236	849	50%	425	118	חדרה	מ/1498 ח	320	39	281	10
חרמש	איכות חיים	ממלכתי	3.6	78	281	50%	141	39	להבות חביבה*	מ/393 א				
נופים	איכות חיים	ממלכתי	3.6	198	712	50%	356	99	רעננה*	ר/2014 א	110	99	11	25
סלעית	איכות חיים	ממלכתי	3.6	221	796	50%	398	111	תל מונד	הצ/182/1/5 א	290	111	179	11
צופין	איכות חיים	ממלכתי	3.6	583	2,099	50%	1,050	292	נתניה	נ/13 א/600 ח	284	292	(8)	11
ברקן	איכות חיים	ממלכתי	3.6	533	1,918	50%	959	266	ראש העין*	ר/275 א	1,427	266	1,161	15
בית אריה	איכות חיים	ממלכתי	3.6	1,389	5,002	50%	2,501	695	פתח תקווה	מ/1602 ב/2/2008 ח	968	695	273	15
ריתן	איכות חיים	ממלכתי	3.6	66	237	50%	119	33	פרדסיה	הצ/136/1/3 א	92	33	59	25
סו"כ איכות חיים ממלכתי				4,354	15,719		7,860	2,177						
אריאל	אידיאולוגי- איכות חיים	ממלכתי	4	4,867	19,468	45%	8,761	2,190	פ"ת ראש העין	מ/1601 א	2,644	2,190	454	25
סו"כ				16,830	70,881		39,256	9,216						

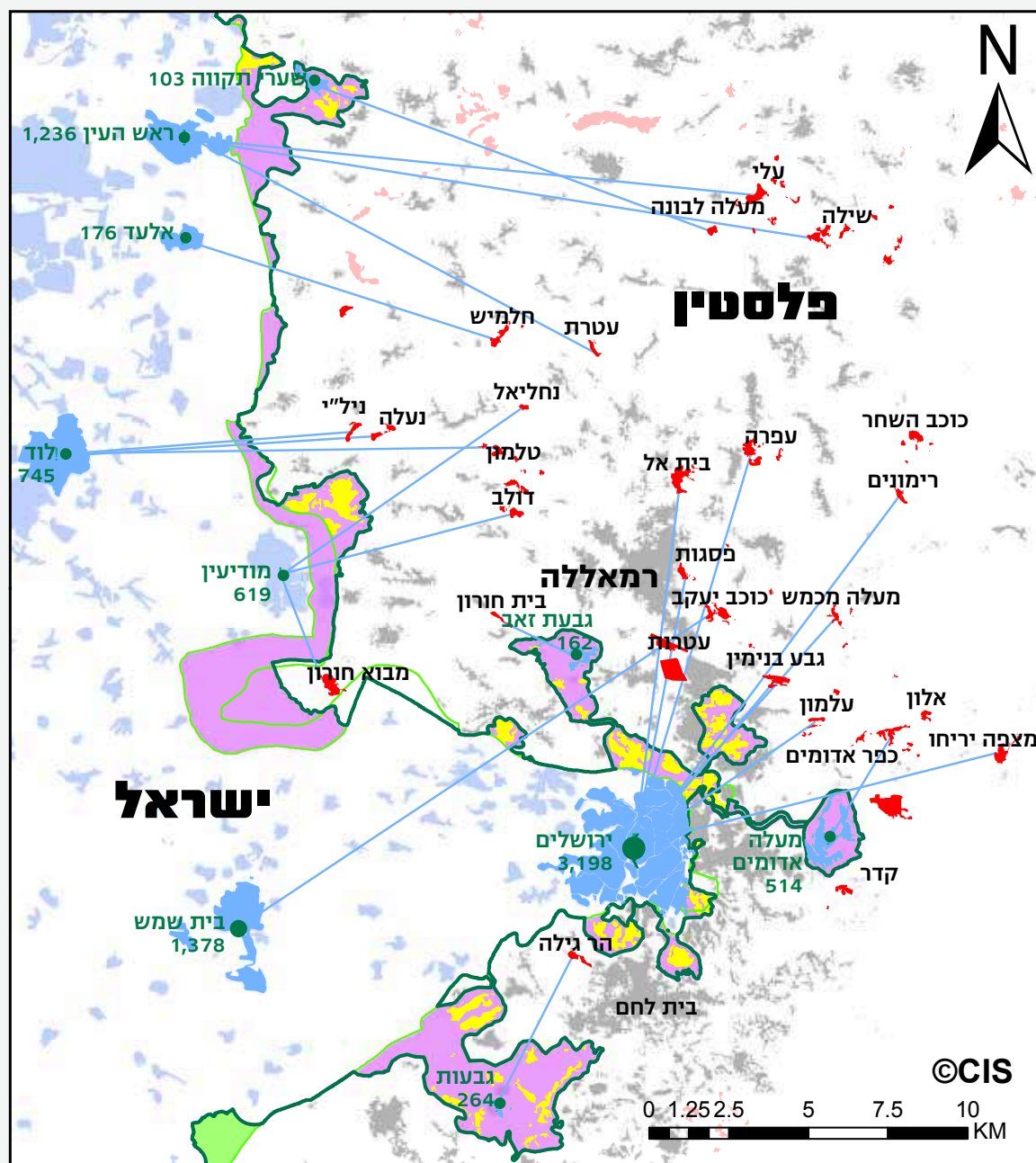
טבלה 32: התאמת פתרונות עבור יישובי מ.א. בנימין

שם	אידיאולוגיה	תמלכתיות	גודל ב"א	ברתי אב	אוכלוסייה (30.6.16)	שם	מקדס גודל פתרון	גודל פיתרון קהילתי (יח"ד)	גודל פיתרון קהילתי (יח"ד)	התאמה מילקום	התאמה תכניות מגורים א'	התאמה תכניות מגורים ב'-ג'	סה"כ מספר יחידות פנויות	סרי"כ לוקחים	יטרה מתוך התכנית	מרחק מרכז אזורי	שם
בית אל	אידיאולוגי	תמלכתי	5.2	1,182	6,147	בית אל	66%	4,057	780	רמות אלון		6576	734	780	(46)	15	
פסגות	אידיאולוגי	תמלכתי	4.6	444	2,043	פסגות	66%	1,348	293	רמות אלון		14820	250	293	(43)	10	
הר גילה	אידיאולוגי	תמלכתי	3.6	400	1,440	הר גילה	66%	950	264	גבעות				264		3	
מבוא חורון	אידיאולוגי	תמלכתי	4.6	524	2,409	מבוא חורון	66%	1,590	346	מודיעין			1,345	346	999	15	
טלמון	אידיאולוגי	תמלכתי	4.6	896	4,122	טלמון	66%	2,721	591	לוד	8100/לד	8100/לד	2,200	591	1,609	25	
חלמיש	אידיאולוגי	תמלכתי	4.6	269	1,239	חלמיש	66%	818	178	אלעד		2/8/195/אל	168	178	(10)	15	
עטרת	אידיאולוגי	תמלכתי	4.6	140	646	עטרת	66%	426	93	ראש העין*		א/250/ר	454	93	1,270	25	
עלי	אידיאולוגי	תמלכתי	4.6	867	3,988	עלי	66%	2,632	572	ראש העין		א/280/ר	610	572	38	30	
סה"כ אידיאולוגי תמלכתי				4,723	22,034			14,542	3,117								
מצפה יריחו	אידיאולוגי	לא תמלכתי	5.2	448	2,330	מצפה יריחו	70%	1,631	314	מודדות משואה		12032	493	314	179	10	
כוכב יעקב	אידיאולוגי	לא תמלכתי	4	1,969	7,874	כוכב יעקב	70%	5,512	1,378	בית שמש		א/160/בש	2,086	1,378	708	40	
כוכב השחר	אידיאולוגי	לא תמלכתי	4.6	482	2,216	כוכב השחר	70%	1,551	337	נגב גליל							
עפרה	אידיאולוגי	לא תמלכתי	4.6	737	3,390	עפרה	70%	2,373	516	מלחה			397	516	-	25	
מעלה מנחם	אידיאולוגי	לא תמלכתי	4.6	353	1,625	מעלה מנחם	70%	1,138	247	בית הכרם		16000	1,400	247	1,153	10	

שם	איריאולוגיה	תמלכותיות	גודל ב"א	אנליטיות	שם	מקדים	גודל בינתוני	גודל בינתוני קוהילרי (ה"ד)	התאמה מיקום	התאמה תכניות מגורים	התאמה חכניות מגורים ב"ג	סר"כ מספר יחידות פנויות	סר"כ סדר"כ לקוחים	יתרה מתער	מרחק בדרך	שם
דולב	איריאולוגי	לא תמלכתי	5.2	262	1,364	דולב	70%	955	184	מוריעין*		1/9/מד	184	90	816	12
נחילאל	איריאולוגי	לא תמלכתי	5.2	129	670	נחילאל	70%	469	90	מוריעין**		1/9/מד	90	726	15	15
מעלה לבונה	איריאולוגי	לא תמלכתי	4.6	147	675	מעלה לבונה	70%	473	103	שערי תקווה			103	21	25	25
שילה	איריאולוגי	לא תמלכתי	4.6	816	3,753	שילה	70%	2,252	571	ראש העין*			571	2,224	30	30
סה"כ איריאולוגי לא תמלכתי																
כפר ארומים	לא איריאולוגי	תמלכתי	4	1,029	4,115	כפר ארומים	50.0%	2,058	514	מעלה ארומים	420/1/4/42 420/1/24	503	514	(11)	3	3
בית חורון	לא איריאולוגי	תמלכתי	4	324	1,297	בית חורון	50.0%	649	162	גבעת זאב	220/23	380	162	218	3	3
עלמון	לא איריאולוגי	תמלכתי	4	350	1,399	עלמון	50.0%	700	175	רמות	5105	171	175	(4)	5	5
גבע בנימין (אדם)	לא איריאולוגי	תמלכתי	4.6	1,151	5,295	גבע בנימין (אדם)	50.0%	2,648	576	מודות גילה	13157	797	576	221	5	5
קדר	לא איריאולוגי	תמלכתי	3.6	410	1,475	קדר	50.0%	738	205	בית הכרם*	16000	1,153	205	948	10	10
רמתים	לא איריאולוגי	תמלכתי	3.6	185	667	רמתים	50.0%	334	93	בית הכרם**	16000	948	93	855	15	15
נעלה	לא איריאולוגי	תמלכתי	3.6	427.5	1,539	נעלה	50.0%	770	214	לוד	751/ד'7	343	114	129	15	15
סה"כ לא איריאולוגי תמלכתי				4,198	17,388			8,694	2,099							
סה"כ				14,263	63,319			39,589	8,956							

מפה 46: התאמת פתרונות עבור יישובי מ.א. בנימין

מקרא

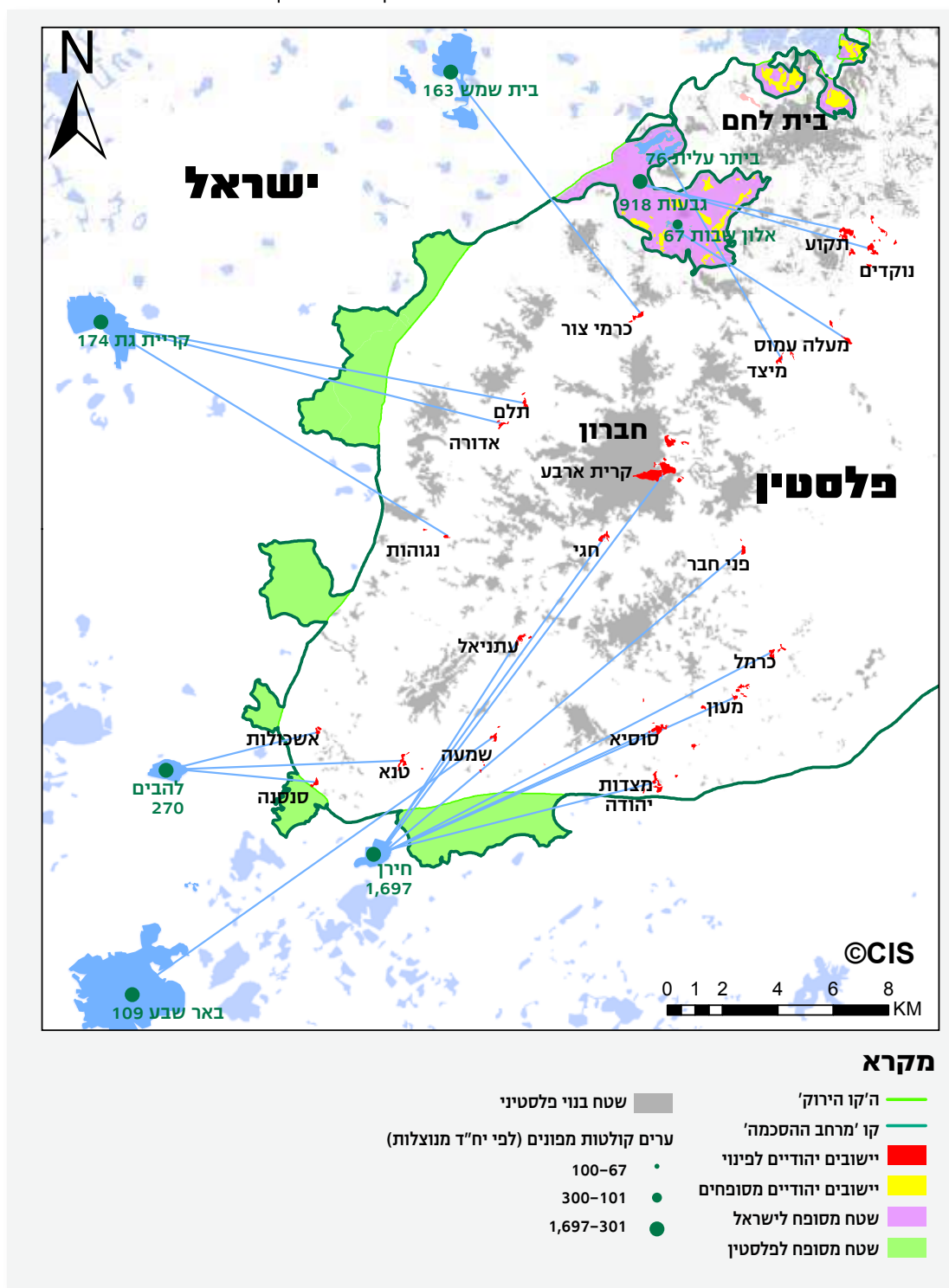
שטח בנוי פלסטיני	ה'קו הירוק'
ערים קולטות מכוונים (לפי יח"ד מנוצלות)	קו 'מרחב ההסכמה'
300-103	יישובים יהודיים לפינוי
1,000-301	יישובים יהודיים מסופחים
1,500-1,001	שטח מסופח לישראל
3,198-1,501	שטח מסופח לפלסטין

שם	איריאולוניה	תמלכתיות	גודל ב"א	גודל פיתרון קהילתי (אולוסיה)	מקדל פיתרון קהילתי (יח"ד)	התאמה מיקום	התאמה תכניות מגורים א'	התאמה תכניות מגורים ב'-ג'	סדר"כ מספר יחידות	סדר"כ לזקוקים	יתרה תוך התכנית	מרחק מרכז בקו אורך
תקוע	איריאולוני	תמלכתי	4	3,755	66.0%	2,478	620	גבעות				
נחלים	איריאולוני	תמלכתי	4	1,806	66.0%	1,192	298	גבעות				
כרמי צור	איריאולוני	תמלכתי	4.6	1,136	66.0%	750	163	בית שמש	181/בש	469	163	137
סדר"כ איריאולוני תמלכתי			1,637	6,697		4,420	1,081					
אספר (תיצו)	לא איריאולוני	תמלכתי	5.2	600	66.0%	396	76	ביתר עילית	13/בש / 1/3 / 1/3	70	76	-6
תעלה עמוס	לא איריאולוני	תמלכתי	5.2	102	66.0%	350	67	אלון שבות	13/בש / 1/6 / 6 / 405	65	67	-2
סדר"כ לא איריאולוני תמלכתי			218	1,131		746	144					
סדר"כ			1,855	7,828		5,166	1,225					

טבלה 34: התאמת פתרונות עבור יישובי מ.א. הר חברון

שם	אידיאולוגיה	ממלכתיות	גודל ב"א	גודל אוכלוסייה (30.6.16)	מקום גודל פתרון	גודל פיתרון קהילתי (אוכלוסייה)	גודל פיתרון קהילתי (יח"צ)	התאמה מיקום	התאמה תכנית מגורים א'	התאמה תכנית מגורים ב'-ג'	סר"כ מספר יחידות	סר"כ לוקחים	יתרה תוך התכנית	מרחק בקו אופיי
עתיאל	אידיאולוגי	ממלכתי	5	164	821	66%	542	108	מיתר (חירן)	107/02/15	2,400	108	2,292	15
פני חנר	אידיאולוגי	ממלכתי	5	88	440	66%	290	58	מיתר* (חירן)	107/02/16	2,292	58	2,234	25
טנא	אידיאולוגי	ממלכתי	4	211	842	66%	556	139	להבים	5/101/02/16	1,200	139	1,061	15
חגי	אידיאולוגי	ממלכתי	4	153	613	66%	405	101	מיתר** (חירן)	107/02/16	2,234	101	2,132	20
אדורה	אידיאולוגי	ממלכתי	4	110	440	66%	290	73	קרית גת	2/140/02/9	936	73	863	25
תלם	אידיאולוגי	ממלכתי	4	88	351	66%	232	58	קרית גת	1/140/02/9	372	58	314	25
מצדות יהודה	אידיאולוגי	ממלכתי	4,6	104	480	66%	317	69	מיתר*** (חירן)	107/02/15	2,132	69	2,064	10
גוהרות	אידיאולוגי	ממלכתי	4,6	65	300	66%	198	43	קרית גת	3/140/03/9	173	43	130	25
אשכולות	אידיאולוגי	ממלכתי	3,6	124	447	66%	295	82	להבים*	5/101/02/16	1,061	82	979	10
שמעה	אידיאולוגי	ממלכתי	3,6	164	592	66%	391	109	באר שבע	223/03/5	651	109	542	30
סה"כ אידיאולוגי ממלכתי				1,272	5,326		3,515	839						
סוסייה	אידיאולוגי	לא ממלכתי	5	209	1,047	70%	733	147	מיתר**** (חירן)	107/02/15	2,064	147	1,917	15
מעון	אידיאולוגי	לא ממלכתי	5	113	567	70%	397	79	מיתר**** (חירן)	107/02/15	1,917	79	1,838	20
כרמל	אידיאולוגי	לא ממלכתי	5	94	469	70%	328	66	מיתר**** (חירן)	107/02/15	1,838	66	1,772	20
קרית ארבע (כולל היישוב היהודי במבדון)	אידיאולוגי	לא ממלכתי	4	2,139	8,555	50%	4,278	1,069	מיתר***** (חירן)	107/02/16	1,772	1,069	703	30
סה"כ אידיאולוגי לא ממלכתי				2,555	10,638		5,736	1,361						
סוסייה	לא אידיאולוגי	ממלכתי	4	99	395	50.0%	198	49	להבים**	5/101/02/16	979	49	930	15
סה"כ				3,926	16,359		9,448	2,250						

מפה 47: התאמת פתרונות עבור יישובי מ.א. גוש עציון והר חברון

ההתאמה במ.א. מגילות, ובמידה רבה במ.א. בקעת הירדן, התבססה על ההנחה כי רוב התושבים לא יחפשו פתרון קהילתי-חקלאי (אופיים של רוב הישובים באזורים אלו) בין גדרה לחדרה אלא אם ירצו להמשיך את אורח חייהם זה, יעשו זאת בנגב או בגליל או במסגרת פתרון פרטני. על בסיס ההנחה הזו לא הצענו פתרון עקרוני לישוב מחדש של 21 יישובים במועצות אלו אשר אוכלוסייתם מונה בממוצע כ-80 נפש.

חיזקה את החלטתנו גם ההיתכנות לכך שתושבים רבים יבחרו שלא להמשיך באורח חיים חקלאי בישוב מרוחק (מראיונות שערכנו בעבר עם חקלאים מבוגרים תושבי חלק מיישובי

הבקעה, השיבו חלקם שבאופן עקרוני ירצו לעבור לישובים או ערים במרכז הארץ). במקרים אלו, יוכל הסדר הפיצוי הפרטני להוות את הפתרון הנכון ביותר.

טבלה 35: התאמת פתרונות עבור יישובי מ.א. בקעת הירדן ומגילות

שם	איראולוגיה	ממלכתיות	גודל ב"א	בתי אב	אוכלוסיה (30.6.16)	מקדום גודל פתרון	גודל פיתרון קהילתי (אוכלוסיה)	גודל פיתרון קהילתי (ח"ד)	התאמה מיקום	התאמה תכנית מגורים א'	התאמה תכנית מגורים ב'-ג'	סדר"כ מספר יחידות פניות	סה"כ לוקחים	יתרה תוך התכנית	מרחק בקו אדיר
מחולה	איראולוגי	ממלכתי	4.6	113	520	66%	343	75	שדה אליהו	16505/ג		454	75	379	10
שדמות מחולה	איראולוגי	ממלכתי	4.6	135	623	66%	411	89	קייבין שלוחות	18610/ג		190	71	101	15
רוחם	איראולוגי	ממלכתי	4.6	39	180	66%	119	26	שדה אליהו*	16505/ג		379	25	354	15
משכיות	איראולוגי	ממלכתי	4.6	40	183	66%	121	26	קייבין שלוחות*	18610/ג		101	22	74	15
גזית	איראולוגי	ממלכתי	4	106	425	70%	298	74	נגב גליל						
סה"כ איראולוגי ממלכתי				434	1,323		1,291	290							
מעלה אפרים	לא איראולוגי	ממלכתי	4	417	1,666	66.6%	1110	277	שדה אליהו**	16505/ג		354	277	76	35
חמדת	לא איראולוגי	ממלכתי	4.6	47	214	66.6%	143	31	נגב גליל						
אנת	לא איראולוגי	ממלכתי	4.6	24	110	66.6%	73	16	נגב גליל						
תומר	לא איראולוגי	ממלכתי	3.6	89	321	50%	161	45	נגב גליל						
ווד ירחו	לא איראולוגי	ממלכתי	3.6	79	284	50%	142	39	נגב גליל						
פאל	לא איראולוגי	ממלכתי	3.6	85	307	50%	154	43	נגב גליל						
נתיב המדוד	לא איראולוגי	ממלכתי	3.6	57	205	50%	103	28	נגב גליל						
רועי	לא איראולוגי	ממלכתי	3.6	47	168	50%	84	23	נגב גליל						
משואה	לא איראולוגי	ממלכתי	3.6	56	201	50%	101	28	נגב גליל						
בית הערבה	לא איראולוגי	ממלכתי	3.6	50	181	50%	91	91	נגב גליל						
מכורה	לא איראולוגי	ממלכתי	3.6	51	182	50%	91	25	נגב גליל						

שם	אידיאולוגיה	ממלכתיות	גודל בי"א	גודל ברי אב	אוכלוסייה (30.6.16)	מקדם גודל מתרון	גודל פיתרון לר"לית (אוכלוסייה)	גודל פיתרון לר"לית (יח"ד)	התאמה מילקום	התאמה תכנית מגורים מג'ג'	סו"כ מספר יחידות פניות	סו"כ לוקחים תוך התכנית	יזרה תוך התכנית	מרחק בזו אזרי
חמרה	לא אידיאולוגי	ממלכתי	3.6	51	184	50%	92	26	נגב גליל					
נעמי	לא אידיאולוגי	ממלכתי	3.6	43	154	50%	77	21	נגב גליל					
יפית	לא אידיאולוגי	ממלכתי	3.6	56	201	50%	101	28	נגב גליל					
קליה	לא אידיאולוגי	ממלכתי	3.6	113	406	50%	203	56	נגב גליל					
בקעות	לא אידיאולוגי	ממלכתי	3.6	63	228	50%	114	32	נגב גליל					
מצפה שלם	לא אידיאולוגי	ממלכתי	3.6	96	346	50%	173	48	נגב גליל					
גלגל	לא אידיאולוגי	ממלכתי	3.6	48	174	50%	87	24	נגב גליל					
אלחמג	לא אידיאולוגי	ממלכתי	3.6	75	271	50%	136	38	נגב גליל					
ארגמן	לא אידיאולוגי	ממלכתי	3.6	46	164	50%	82	23	נגב גליל					
נרן	לא אידיאולוגי	ממלכתי	3.6	27	98	50%	49	14	נגב גליל					
ייט"ב	לא אידיאולוגי	ממלכתי	3.6	103	369	50%	185	51	נגב גליל					
סה"כ לא אידיאולוגי ממלכתי				1,721	6,434		3,547	942						
סה"כ				2,155	7,757		4,838	1,232						
סה"כ בינתי נגב גליל				2,155	7,757		2,401	568						

סיכום – ביצוע ההתאמה תחת תרחישי סיפוח האצבעות

מטרותיה של עבודה זו בהקשר בחינת סיפוח האצבעות השונות היתה:

- לבחון את ההיתכנות ליישוב מחדש של אוכלוסיית המתיישבים במסגרת פתרון קהילתי על ידי בחינת היצע תכנוני זמין למגורים ברחבי הארץ.
- בהתבסס על סקר המתיישבים ונתוני למ"ס, למפות את הביקוש הצפוי מצד קהילות המתיישבים המפונים, תוך שימת דגש על פתרון קהילתי בהיקף נאות.
- לבצע התאמה בין ההיצע התכנוני הזמין לבין הביקוש תוך התאמה לסוג הישוב ומרחקו הגיאוגרפי מהישוב המקורי על מנת לאפשר המשך קיום של מרקם החיים והתעסוקה.
- לאור תרחישי ה'אצבעות' השונים – באור ההשלכה הכמותית של סיפוח כל 'אצבע' על מאגר הפתרונות.

מבחינת פרוייקט ה'אצבעות' וההיבטים שהוא בוחן – דהיינו, השלכות צירופה של כל אצבע מיהודה ושומרון על פינוי מתיישבים וקליטתם בתחומי ישראל – ננקטה כאן גישה הבוחנת את האתגר ממצבו הקיצוני ביותר ועד לפינוי מינימלי של מתיישבים. על מנת לתת מענה מקיף ככל הניתן לביקושי הדיוור מצד המפונים, שלוש המטרות הראשונות המפורטות מעלה מתייחסות לתסריט של פינוי מקסימלי – דהיינו, תסריט שאינו כולל סיפוח שטחים נוספים מעבר לגושי ההתנחלויות הגדולים, בו נדרש פתרון לפינוי כלל יישובי יהודה ושומרון במסגרת הסדר. פרוייקט האצבעות מתמקד בהשלכות הכללתן של 'אצבעות סיפוח' נוספות על גושי ההתנחלויות הגדולים בתסריט של פינוי יישובים ('אצבע' אריאל, 'אצבע' קדומים, 'אצבע' עפרה-בית אל ו'אצבע' קריית ארבע). תוספת של כל 'אצבע' כזו לשטח המסופח לישראל במסגרת הסדר, משמעותה בפועל, גריעה של תושביה ממאגר המפונים הפוטנציאליים שנלקחו בחשבון במסגרת עבודה זו. כלומר – כל אצבע הנוספת להסדר, מאפשרת הפחתה ממאגר הפתרון שהוצג כאן ובכך מרחיבה את האפשרויות (ותעדוף הפתרונות השונים) בעבור היישובים האחרים. בהתאם לזאת, סדרת הטבלאות מטה מפרטות באופן הדרגתי כמה יחידות דיור גורעת הוספה של כל אחת מן האצבעות מן המאגר שפורט בחלקה המרכזי של עבודה זו.

טבלה 36: יישובים ואוכלוסיה בחתך 'אצבעות'^{62/}

'אצבע' אריאל		'אצבע' קדומים		'אצבע' עפרה-בית אל		'אצבע' קריית ארבע	
יישובים	אוכל'	יישובים	אוכל'	יישובים	אוכל'	יישובים	אוכל'
אריאל	19,468	יקיר	1,967	בית אל	6,147	כרמל	469
בית אריה	5,002	מעלה שומרון	1,011	גבע בנימין	5,295	מעון	567
ברוכין	774	נופים	712	כוכב יעקב	7,874	מצדות יהודה	480
ברקן	1,918	עמנואל	3,013	עפרה	3,390	סוסיה	1,047
עלי זהב	1,837	קדומים	4,539	פסגות	2,043	קריית ארבע	8,555
פדואל	1,806	קרני שומרון	7,578				
קרית נטפים	834						
רבבה	2,162						
סה"כ	33,801	סה"כ	18,820	סה"כ	24,749	סה"כ	11,118

על בסיס מאגר נתונים זה, והאופן בו חושב מספר משקי הבית בכל אחד מן הישובים בעבודה, מופיעות מטה טבלאות המסכמות את כמות האוכלוסיה ומספר יחידות בתי האב שתגרענה ממאגר הביקוש עקב סיפוח כל אחת מן האצבעות:

טבלה 37: סיכום אוכלוסיה ובתי אב שידרשו פתרון במתווה הכולל את סיפוח 'אצבע' אריאל

שם המחוז	אוכלוסיה מפונה	מספר בתי אב מפונים	מספר יח"ד משוער בפתרון יחיד	מספר יח"ד משוער בפתרון קהילתי	אוכלוסיה שנמנעת מפיוני	יח"ד שנמנעות מפיוני
מ.א. שומרון	37,080	8,418	3,806	4,612	33,801	8,412
מ.א. בנימין	63,319	14,263	5,645	8,619		
מ.א. גוש עציון	7,828	1,855	631	1,224		
מ.א. הר חברון	16,359	3,926	1,676	2,250		
מ.א. בקעת הירדן/מגילות	7,757	2,155	1,662	493		
סה"כ	132,343	30,617	13,419	17,198		

טבלה 38: סיכום אוכלוסיה ובתי אב שידרשו פתרון במתווה הכולל את סיפוח 'אצבע' קדומים

שם המחוז	אוכלוסיה מפונה	מספר בתי אב מפונים	מספר יח"ד משוער בפתרון יחיד	מספר יח"ד משוער בפתרון קהילתי	אוכלוסיה שנמנעת מפיוני	יח"ד שנמנעות מפיוני
מ.א. שומרון	52,061	12,491	6,390	6,101	18,820	4,339
מ.א. בנימין	63,319	14,263	5,645	8,619		
מ.א. גוש עציון	7,828	1,855	631	1,224		
מ.א. הר חברון	16,359	3,926	1,676	2,250		
מ.א. בקעת הירדן/מגילות	7,757	2,155	1,662	493		
סה"כ	147,324	34,690	16,003	18,687		

טבלה 39: סיכום אוכלוסיה ובתי אב שידרשו פתרון במתווה הכולל את סיפוח 'אצבע' עפרה-בית אל

שם המחוז	אוכלוסיה מפונה	מספר בתי אב מפונים	מספר יח"ד משוער בפתרון יחיד	מספר יח"ד משוער בפתרון קהילתי	אוכלוסיה שנמנעת מפיוני	יח"ד שנמנעות מפיוני
מ.א. שומרון	70,881	16,830	8,047	8,783		
מ.א. בנימין	38,570	8,781	3,705	5,076	24,749	5,483
מ.א. גוש עציון	7,828	1,855	631	1,224		
מ.א. הר חברון	16,359	3,926	1,676	2,250		
מ.א. בקעת הירדן/מגילות	7,757	2,155	1,662	493		
סה"כ	141,395	33,546	15,720	17,826		

טבלה 40: סיכום אוכלוסיה ובתי אב שידרשו פתרון במתווה הכולל את סיפוח 'אצבע' קריית ארבע

שם המחוז	אוכלוסיה מפונה	מספר בתי אב מפונים	מספר יח"ד משוער בפתרון יחיד	מספר יח"ד משוער בפתרון קהילתי	אוכלוסיה שנמנעת מפינוי	יח"ד שנמנעות מפינוי
מ.א. שומרון	70,881	16,830	8,047	8,783		
מ.א. בנימין	63,319	14,263	5,645	8,619		
מ.א. גוש עציון	7,828	1,855	631	1,224		
מ.א. הר חברון	5,241	1,266	446	820	11,118	2,660
מ.א. בקעת הירדן/מגילות	7,757	2,155	1,662	493		
סה"כ	155,026	36,369	16,430	19,939		

טבלה 41: סיכום אוכלוסיה ובתי אב שידרשו פתרון במתווה הכולל את סיפוח ארבע ה'אצבעות'

שם המחוז	אוכלוסיה מפונה	מספר בתי אב מפונים	מספר יח"ד משוער בפתרון יחיד	מספר יח"ד משוער בפתרון קהילתי	אוכלוסיה שנמנעת מפינוי	יח"ד שנמנעות מפינוי
מ.א. שומרון	18,260	4,079	2,149	1,930	52,621	12,751
מ.א. בנימין	38,570	8,781	3,705	5,076	24,749	5,483
מ.א. גוש עציון	7,828	1,855	631	1,224	0	0
מ.א. הר חברון	5,241	1,266	446	820	11,118	2,660
מ.א. בקעת הירדן/מגילות	7,757	2,155	1,662	493	0	0
סה"כ	77,656	18,135	8,592	9,543	88,488	20,894

הטבלה הבאה מציגה חישוב מדורג מצטבר של הפתרון הנדרש על פי סדר הסיפוח הבא: אריאל, קדומים, עפרה-בית אל, קריית ארבע. הטבלה מראה את מניין יחידות הדיור שתדרשנה בהדרגה - מן התסריט הפשוט יותר של פינוי מינימלי לתסריט המורכב ביותר של פינוי מקסימלי.

טבלה 42: סיכום מצטבר של אוכלוסיה ובתי אב שידרשו פתרון במתווה הכולל את סיפוח כל אחת מה'אצבעות'

תרחיש	אוכלוסיה ובתי אב						נמנעים מפינוי של:
	מחוז	אוכלוסיה כללית	בתי אב	בתי אב לפינוי	אוכלוסיה לפינוי	בתי אב	אוכלוסיה
סיפוח מרחב ההסכמה+ארבע האצבעות מסופחות	שומרון (סיפוח אריאל וקדומים)	70,881	16,830	4,079	18,260	12,751	52,621
	בנימין (סיפוח עפרה בית אל)	63,319	14,263	8,781	38,570	5,483	24,749
	חברון (סיפוח קרית ארבע)	16,359	3,926	1,266	5,241	2,660	11,118
	גוש עציון ובקעת הירדן ללא סיפוח	15,585	4,010	4,010	15,585	0	0
	סה"כ לתרחיש	166,144	39,029	18,135	77,656	20,894	88,488

נמנעים מפינוי של:		אוכלוסיה ובתי אב				תרחיש	
אוכלוסיה	בתי אב	אוכלוסיה לפינוי	בתי אב לפינוי	בתי אב	אוכלוסיה כללית	מחוז	
52,621	12,751	18,260	4,079	16,830	70,881	שומרון (סיפוח אריאל וקדומים)	סיפוח מרחב ההסכמה+שלוש אצבעות מסופחות מלבד אצבע קרית ארבע
24,749	5,483	38,570	8,781	14,263	63,319	בנימין (סיפוח עפרה בית אל)	
0	0	16,359	3,926	3,926	16,359	חברון ללא סיפוח	
0	0	15,585	4,010	4,010	15,585	גוש עציון ובקעת הירדן ללא סיפוח	
77,370	18,234	88,774	20,795	39,029	166,144	סה"כ לתרחיש	
52,621	12,751	18,260	4,079	16,830	70,881	שומרון (סיפוח אריאל וקדומים)	סיפוח מרחב ההסכמה+אצבעות אריאל וקדומים בלבד
0	0	63,319	14,263	14,263	63,319	בנימין ללא סיפוח	
0	0	16,359	3,926	3,926	16,359	חברון ללא סיפוח	
0	0	15,585	4,010	4,010	15,585	גוש עציון ובקעת הירדן ללא סיפוח	
52,621	12,751	113,523	26,278	39,029	166,144	סה"כ לתרחיש	
33,801	8,412	37,080	8,418	16,830	70,881	שומרון (סיפוח אריאל בלבד)	סיפוח מרחב ההסכמה+אצבע אריאל בלבד
0	0	63,319	14,263	14,263	63,319	בנימין ללא סיפוח	
0	0	16,359	3,926	3,926	16,359	חברון ללא סיפוח	
0	0	15,585	4,010	4,010	15,585	גוש עציון ובקעת הירדן ללא סיפוח	
33,801	8,412	132,343	30,617	39,029	166,144	סה"כ לתרחיש	
0	0	70,881	16,830	16,830	70,881	שומרון ללא סיפוח	סיפוח מרחב ההסכמה בלבד
0	0	63,319	14,263	14,263	63,319	בנימין ללא סיפוח	
0	0	16,359	3,926	3,926	16,359	חברון ללא סיפוח	
0	0	15,585	4,010	4,010	15,585	גוש עציון ובקעת הירדן ללא סיפוח	
0	0	166,144	39,029	39,029	166,144	סה"כ לתרחיש	

נוסף על גריעה זו מהביקוש, יש להניח כי כל סיפוח של אחת מן ה'אצבעות' השונות יביא לקידום ואישור תכניות שונות בשטח ה'אצבעות' אשר תוכלנה להגדיל את המצאי הפוטנציאלי בתחומן ולהפוך למקום יישובם החדש של מתיישבים מפונים. באופן זה, בתסריט של סיפוח ה'אצבעות', בנוסף על כך שיגרעו תושבי כל 'אצבע' שתסופח מהצורך לשוב מחדש, תוסיף כל 'אצבע' מסופחת בפועל עוד יחידות דיור פוטנציאליות בעבור שאר המתיישבים המפונים כך שההיתכנות להתאמת פתרון לשוב מתיישבים מפונים במסגרת הסדר קבע אף תגדל.

הטבלאות מטה סוקרות שוב את ההתאמה שנסקרה מעלה, בעדכון לתרחיש בו מסופחות אצבעות בתחומי המועצה.

[illegible]

שם	איריאולוגיה	ממלכתיות	גודל ג'א	בתי אב	אולוסיה (30.6.16)	תקום גודל פיתרון	קוהילתי (אולוסיה)	גודל פיתרון קוהילתי	גודל פיתרון קוהילתי (יח'ד)	התאמה מיקום	התאמה תכנית מגורים מגורים	התאמה תכ'ג' מגורים	סר"כ תק'ג' פיתרון	סר"כ לוקחים פיתרון	יתרה בתוך התכנית	מרחק בקו אירי
מחלה שומרון	איריאולוגי	ממלכתי	4	253	1,011	66%	667	167	167	רעונה**		ר'ט/2015	(1,519)	167	(1,686)	25
סר"כ איריאולוגי ממלכתי																
מבוא זותן	אירכות חיים	ממלכתי	4	109	437	50%	219	55	55	לחנות תכנית	מ/393/א		27	55	(28)	10
חינוך	אירכות חיים	ממלכתי	3.6	352	1,267	50%	634	176	176	מי עמי	מ/310		21	176	(155)	5
מורלים	אירכות חיים	ממלכתי	3.6	79	284	50%	142	39	39	גליל נגב						
שקד	אירכות חיים	ממלכתי	3.6	236	849	50%	425	118	118	חדרה		מ/1498	-	118	(118)	5
חרמש	אירכות חיים	ממלכתי	3.6	78	281	50%	141	39	39	לחנות תכנית*	מ/393/א		(28)	39	(67)	10
נזפים	אירכות חיים	ממלכתי	3.6	198	712	50%	356	99	99	רעונה*		מ/2014	(258)	99	(357)	25
סלעית	אירכות חיים	ממלכתי	3.6	221	796	50%	398	111	111	תל מנח	מ/182/1/5/א		337	111	226	11
צופין	אירכות חיים	ממלכתי	3.6	583	2,099	50%	1,050	292	292	נתינה		מ/13/א/600	610	292	318	11
ריתן	אירכות חיים	ממלכתי	3.6	66	237	50%	119	33	33	פרדסיה	מ/136/1/3/א		92	33	59	25
סר"כ אירכות חיים ממלכתי																
סר"כ				8,418	38,080		22,278	5,045	5,045							
סר"כ בניני גליל נגב																
				7,777	33,871		20,088	4,612	4,612							

טבלה 44: התאמת פתרונות עבור יישובי מ.א. שומרון בהנחת סיפוח 'אצבעות' אריאל וקדומים

שם	איריאולוגיה	ממלכתיות	גודל בי"א	בתי אב	אוכלוסיה (30.6.16)	מקזים גודל פתרון	גודל פיתרון קהילתי (אוכלוסיה)	גודל פיתרון קהילתי (חי"י)	התאמה מיקום	התאמה תכנית מנורים א' מנורים א'	התאמה תכנית מנורים ב-ג'	סו"כ מספר יחידות פנויות	סו"כ לוקחים	יתרה בתוך התכנית	מרחק בקו אדיר
בורכה	איריאולוגי	לא ממלכתי	5.2	429	2,229	70%	1,560	300	רעונה		רט/2015	2,722	300	2,422	36
כפר תפוח	איריאולוגי	לא ממלכתי	5.2	207	1,074	70%	752	145	ראש העין		רט/265/1	46	145	(99)	20
איתמר	איריאולוגי	לא ממלכתי	5.2	214	1,112	70%	778	150	גליל נגב				150		
אלון מורה	איריאולוגי	לא ממלכתי	5.2	349	1,813	70%	1,269	244	גליל נגב						
יצהר	איריאולוגי	לא ממלכתי	5.2	287	1,491	70%	1,044	201	אבן יהודה	רט/מק/1-301/151/1/1		2,760	201	2,559	35
רחלים	איריאולוגי	לא ממלכתי	5.2	120	622	70%	435	84	ראש העין*		רט/265/1	(99)	84	(182)	20
סו"כ איריאולוגי לא ממלכתי				1,604	8,341		5,839	1,123							
אבני חפץ	חרדי	לא ממלכתי	5.2	359	1,868	33.3%	622	120	מודיעין עלית*		210/2/4	2,722	120	2,602	20
סו"כ איריאולוגי לא ממלכתי				359	1,868		622	120							
שבי שומרון	איריאולוגי	ממלכתי	4.6	211	972	66%	642	139	נתניה		נת/542/א	250	139	111	
ענב	איריאולוגי	ממלכתי	4.6	180	829	66%	547	119	נתניה*		נת/542/א	111	119	(8)	
סו"כ איריאולוגי ממלכתי				392	1,801		1,189	258							
מבוא דותן	איכות חיים	ממלכתי	4	109	437	50%	219	55	להבות חביבה	ת/393/א		980	55	925	10
חינית	איכות חיים	ממלכתי	3.6	352	1,267	50%	634	176	מי עמי	ת/310/א		1,150	176	974	5

שם	אידיאולוגיה	ממלכתיות	מודל בי"א	בעי אב	אנליטיקה (30.6.16)	מקדם גודל פמרון	גודל פיתרון קהילתי (אנליטיקה)	גודל פיתרון קהילתי (יח"ד)	התאמה מיקום	התאמה וטכנית מנורים א'	התאמה תכנית מנורים ב'-ג'	סר"כ מספר יחידות פניות	סר"כ לקחים	יתרה בתוך התכנית	מרחק בקו אדום
ממלכית	איכות חיים	ממלכית	3.6	79	284	50%	142	39	חדרה		חז/1498	-	118	(118)	5
חברתית	איכות חיים	ממלכית	3.6	236	849	50%	425	118	להבנות חניכר*	מ/393		925	39	886	10
סלעית	איכות חיים	ממלכית	3.6	221	796	50%	398	111	תל מונד	הצ/182/1/5	192	111	111	81	11
אופיון	איכות חיים	ממלכית	3.6	583	2,099	50%	1,050	292	נורניה		13/א/600/נת	180	292	(112)	11
ריתן	איכות חיים	ממלכית	3.6	66	237	50%	119	33	פרדסיה	הצ/136/1/3	92	92	33	59	25
סר"כ איכות חיים ממלכית					6,250		3,125	862							
סר"כ				4,079	18,260		13,774	2,363							
סר"כ בניכר גליל נגב				3,438	15,051		8,585	1,930							

טבלה 45: התאמת פתרונות עבור יישובי מ.א. בנימין בהנחת סיפוח 'אצבע', עפרה-בית אל

שם	איריאולוגיה	מעמכתיות	גודל בי"א	בתי אב	אוכלוסיה (30.6.16)	מקום גודל פיתרון קהילתי (אוכלוסיה)	גודל פיתרון קהילתי (ית"ד)	התאמה מיקום	התאמה תכנית מורים ב'-ג', מגורים ב'-ג'	סר"כ מספר יחידות פנויות	סר"כ לזכאים	יתרה מתוך התכנית	מרחק מתוך בקרי אזורי
הר גילה	איריאולוגי	ממלכתי	3.6	400	1,440	66%	950	264	גבעות		264		3
מבוא חורון	איריאולוגי	ממלכתי	4.6	524	2,409	66%	1,590	346	מוריעין		346	(346)	15
שלמון	איריאולוגי	ממלכתי	4.6	896	4,122	66%	2,721	591	לוד		591	1,609	25
חלמיש	איריאולוגי	ממלכתי	4.6	269	1,239	66%	818	178	אלעד	2/8/195/א	168	(10)	15
עטרת	איריאולוגי	ממלכתי	4.6	140	646	66%	426	93	ראש העין*	א/250/נ	226	1,270	25
עלי	איריאולוגי	ממלכתי	4.6	867	3,988	66%	2,632	572	ראש העין	א/280/נ	610	38	30
סר"כ איריאולוגי ממלכתי				3,097	13,844		9,137	2,044					
מצפה ירחון	איריאולוגי	לא ממלכתי	5.2	448	2,330	70%	1,631	314	מורדות משואה	12032	525	211	10
כוכב השחר	איריאולוגי	לא ממלכתי	4.6	482	2,216	70%	1,551	337	נוב גליל				
מעלה חמשה	איריאולוגי	לא ממלכתי	4.6	353	1,625	70%	1,138	247	בית הכרם	16000	120	(127)	10
דולב	איריאולוגי	לא ממלכתי	5.2	262	1,364	70%	955	184	מוריעין*	מ/ד/1/9	(346)	(529)	12
נחליאל	איריאולוגי	לא ממלכתי	5.2	129	670	70%	469	90	מוריעין**	מ/ד/1/9	(529)	(619)	15
מעלה לבונה	איריאולוגי	לא ממלכתי	4.6	147	675	70%	473	103	שערי תקווה		124	21	25
שילה	איריאולוגי	לא ממלכתי	4.6	816	3,753	70%	2252	571	ראש העין*	א/265/נ	-	(571)	30
סר"כ איריאולוגי לא ממלכתי				2,637	12,653		8,468	1,846					
כפר אדומים	לא איריאולוגי	ממלכתי	4	1,029	4,115	50.0%	2,058	514	מעלה אדומים	420/1/24 420/1/4/42	503	(11)	3
בית חורון	לא איריאולוגי	ממלכתי	4	324	1,297	50.0%	649	162	גבעת זאב	220/23	380	218	3
עלמון	לא איריאולוגי	ממלכתי	4	350	1,399	50.0%	700	175	רמות	5105	171	(4)	5
קדר	לא איריאולוגי	ממלכתי	3.6	410	1,475	50.0%	738	205	בית הכרם*	16000	(127)	(332)	10

שם	איריאולוגיה	ממלכתיות	גודל ב"א	ברטי אב	אוקלוסיה (30.6,16)	מקדם גודל פתרון	גודל פיתרון קהילתי (אוקלוסיה)	גודל פיתרון קהילתי (קרי"ד)	התאמה מיקום התאמה תכנית ממרים ב-ג'	סור"כ מספר יחידות פניות	סור"כ לוקחים	יתרה מתוך התכנית	מרחק בקו אירי
רימונים	לא איריאולוגי	ממלכתי	3.6	185	667	50.0%	334	93	16000	(332)	93	(425)	15
נעלה	לא איריאולוגי	ממלכתי	3.6	427.5	1,539	50.0%	770	214	751/17	343	114	129	15
נלי"י	לא איריאולוגי	ממלכתי	3.6	322	1,601	50.0%	801	161	752/17	129	40	(32)	15
סה"כ לא איריאולוגי ממלכתי				3,047	12,093		6,047	1,524					
סה"כ				8,781	38,570		23,651	5,413					
סה"כ בניכוי גליה נגב				8,299	36,354		22,100	5,076					

טבלה 46: התאמת פתרונות עבור יישובי מ.א. הר חברון בהנחת סיפוח 'אצבע' קריית ארבע

שם	איריאולגיה	ממלכותיות	גודל ב"א	בתי אב	אוכלוסיה (מזהל אזרחי 30.6.16)	מקדס גודל פתרון	גודל גודל קרילרתי (אוכלוסיה)	גודל פיתרון פיתרון קרילרתי (יח"ד)	התאמה מיקום	התאמה תכנית ממורים א'	סר"כ מספר יחידות	סר"כ לוקחים	יתרה תוך התכנית	מרחק בקו אורז
ענתאל	איריאולוגי	ממלכתי	5	164	821	66%	542	108	מיתר (חירן)	107/02/15	2,400	108	2,292	15
פני חר	איריאולוגי	ממלכתי	5	88	440	66%	290	58	מיתר* (חירן)	107/02/16	2,292	58	2,234	25
טא	איריאולוגי	ממלכתי	4	211	842	66%	556	139	להבים	5/101/02/16	1,200	139	1,061	15
חגי	איריאולוגי	ממלכתי	4	153	613	66%	405	101	מיתר** (חירן)	107/02/16	2,234	101	2,132	20
אוררה	איריאולוגי	ממלכתי	4	110	440	66%	290	73	קרית גת	2/140/02/9	936	73	863	25
תלם	איריאולוגי	ממלכתי	4	88	351	66%	232	58	קרית גת	1/140/02/9	458	58	400	25
נגהות	איריאולוגי	ממלכתי	4.6	65	300	66%	198	43	קרית גת	3/140/03/9	173	43	130	25
אשכולות	איריאולוגי	ממלכתי	3.6	124	447	66%	295	82	להבים*	5/101/02/16	1,061	82	979	10
שמעה	איריאולוגי	ממלכתי	3.6	164	592	66%	391	109	באר שבע	223/03/5	651	109	542	30
טה"כ איריאולוגי ממלכתי				1,168	4,846		3,198	771						
טונטה	לא איריאולוגי	ממלכתי	4	99	395	50.0%	198	49	להבים**	5/101/02/16	979	49	930	15
טה"כ				1,266	5,241		3,396	820						

מסקנות והמלצות כלליות

● ראשית, חשוב לסכם כי מבחינת ההיתכנות לפינוי ויישוב מחדש - קיימת היכולת התכנונית, כבר היום, לתת פתרונות קהילתיים למתיישבים המפונים על בסיס המלאי התכנוני הזמין במדינת ישראל. זוהי מסקנה חשובה הן מבחינה סמלית - דהיינו, ניתוח תודעת ה'משימה הבלתי אפשרית' של פינוי שכזה - והן מבחינה אופרטיבית, שכן ניתן בהחלט להוציא החלטה כזו לפועל במסגרת התכנון הקיים, ואין צורך לייצר תכנית ייעודית שמשך הכנתה ואישורה יארכו שנים רבות נוספות. כדי לתת מענה מיטבי לצרכי המתיישבים המפונים, אותרו יחידות דיור זמינות באזורים המצויים בסמיכות גיאוגרפית של עד 35 ק"מ אוירי מכל יישוב. שיקול זה נעשה על בסיס לקחי ההתנתקות, ומתוך הקושי שעלה בעבר לתת מענה קהילתי מחודש למתיישבים הרוצים לשמר חיי קהילה אלו. שימור הקרבה הגיאוגרפית ליישוב המפונה גם שואף לאפשר, ככל שניתן, את המשך קיום מרקם החיים והעבודה של המתיישבים. לאור זאת, לכל יישוב הותאם יישוב יעד בעל אופי דומה ככל שניתן, ועם היקף יחידות דיור זמינות לבנייה שיוכל לענות על צרכי היישוב. למרות שהמצאי התכנוני הוא דינמי באופיו ומשתנה תדיר (עקב הוספת תכניות מחד, ועקב מימוש ושיווק חלקן מאידך), בהחלט יתכן, כי חלק מהתכניות שאותרו במסגרת עבודה זו עבודה זו תהפוכה בלתי-זמינות עם הזמן. יחד עם זאת, המאגר שמופה כולל מספר יחידות רב בהרבה מן הביקוש, כך שניתן להתמודד גם עם תסריט של סיפוח 'מרחב ההסכמה' בלבד ופינוי כל שאר יישובי יהודה ושומרון. המאגר הקיים בהחלט יכול לתת מענה הן לתרחיש של פינוי מתיישבים והן לצרכי הדיור של הציבור הכללי בישראל.

● **שמירת עקרונות תמ"א 35 - כל התכניות שהוצגו במסגרת עבודה זו כפופות לתמ"א 35** - תכנית המתאר הארצית המתווה תכנון כולל ומשולב למדינת ישראל, ומהווה, למעשה, את המדיניות של מדינת ישראל בכל הקשור להיבטי בניה, פיתוח ושימור מרחבי הארץ. תכנית זו קודמה על ידי הממשלה ואושרה בסוף שנת 2005 ומטרתה לאזן בין הבנייה והפיתוח של המדינה לבין שמירת היקף ורציפות השטחים הפתוחים. יש הסבורים, כי ביום בו יוחלט על מהלך עם חשיבות לאומית עליונה כפינוי תושבי יהודה ושומרון, יש לפתוח מחדש גם את תכניות המתאר הארציות ולבצע בהן התאמות שתקלנה על ביצוע מדיניות בסדר גודל שכזה. על פי תפיסה זו, יש מקום לאפשר הקמת 'יישובי פיצוי' יעודיים למפוני יהודה ושומרון גם במקומות שלא יועדו לכך בתמ"א 35, וגם אם ידרש להקצות לכך שטחים מעתודות השטחים הפתוחים. עמדה זו גם מבוססת במידה רבה על תקדים פינוי גוש קטיף ועל תמ"א 39 - תכנית מתאר ארצית למרחב ניצנים וצפון אשקלון, אשר אפשרה הקמתם של יישובים קהילתיים חדשים. אנו סבורים שתהיה זו טעות לאמץ גישה זו ביחס למפוני יהודה ושומרון וזאת מכמה טעמים. ראשית, כאן מדובר בהיקף נרחב בהרבה של פינוי (כ-38,800 בתי אב בתסריט המקסימלי של 'מרחב ההסכמה') ועל כן השלכותיו משמעותיות יותר. שנית, ההגיון התכנוני עליו מבוססת תמ"א 35 הוא ציפוף התכנון וייעולו. בפועל, משמעות הדבר היא מגמה לחיזוק היישובים והערים בתפרות הקיימת, וככל שניתן, הגנה חד-משמעית על יתרת השטחים הפתוחים ורציפותם. שלישית, שמירת עקרון התמ"א היא חלק מהנסיון להלחם בפירבור ובהשלכותיו הסביבתיות. זוהי אינה מגמת מדיניות ייחודית לישראל, אלא גם המגמה הרווחת בעולם. ציפוף וחיזוק הערים הקיימות הם הקו המנחה שצריך להשפיע על המדיניות כלפי יישוב המתכנים, ולא ההיפך.

● **התאמה בין יישוב מפונה ליישוב יעד אינה חד-חד-ערכית** - במסגרת עבודה זו, נעשה מאמץ להתאים לכל יישוב מפונה מיו"ש יישוב קולט ספציפי מתוך ההיצע התכנוני שמופה. אנו משערים כי חלק מן ההתאמות תעוררנה מחלוקות מסוגים שונים (ביניהם - חוסר התאמה חברתית, גיאוגרפית, קהילתית ועוד). ואכן, נתקלנו במלאכת ההתאמה באילוצים רבים, והם פורטו בחלק ההתאמה. פתרונם, הוליד דיון בסוגיות שלא היו עולות אילולא נעשתה ההתאמה המדויקת (כגון - למי מהישובים תוענק האפשרות להתיישב במסגרת תכניות הכוללות מגורים מסוג א' באזורי ביקוש גבוהים? האם ההיצע עשוי להיות כלי בידי מקבלי ההחלטות, לא רק לפתרון, אלא גם לניתוב ההחלטות?). אנו סבורים, כי ביצוע ההתאמה בין מאגרי ההיצע לביקוש הצפוי מצד המתיישבים, והמחשת הפתרון לאתגר עצום של יישוב מחדש בהיקפים חסרי תקדים אלו, היה חשוב ביותר להמחשת היתכנותו של הפתרון. לתפיסתנו, אין הפתרון נראה שלם ללא מלוא פרטיו, והיינו מתקשים לעמוד מאחורי האמירה כי הפתרון אפשרי מבלי להדגים את ההיתכנות התכנונית עד לפרטי פרטיה. יחד עם זאת, חשוב להדגיש כי ההתאמה בין יישוב מפונה ליישוב קולט אינה חד-חד-ערכית. במסגרת ההיצע הקיים, ובוודאי במסגרת של כל היצע שונה עתידי, בהחלט יתכנו שיבוצים אחרים, ויתכן גם כי הזמינות ביום ההחלטה תהיה שונה לגמרי מזו שעמדה לנגד עינינו. מה שחשוב לעמוד עליו הוא המתודולוגיה לשיבוץ, ולא השיבוץ עצמו. ביחס לכך נדגיש שוב את העקרונות המרכזיים שעמדו בבסיס איתור ההיצע וההתאמה:

< איתור יחידות בטווח גיאוגרפי קרוב ליישוב היעד (עד 35 ק"מ) וביחס לכל מועצה אזורית באופן נפרד (כלומר, בעבור מועצה אזורית שומרון נבנה 'בנק' פתרונות תכנוניים הרלוונטי ליישובים המצויים בה וכך נעשה לכל אחת מן המועצות האזוריות).

< מתוך הישובים המצויים בטווח קרוב ומספק לשימור מרקם החיים, יבחר יישוב יעד, או יוצעו, לחליפין, כמה יישובי יעד, תוך נסיון להתחשב ולהתאים, ככל שניתן, את מאפייני הישוב המפונה והקולט (יישוב כפרי, קהילתי, דתי וכו').

< במידה ואין התאמה בין אופי הישובים (המפונה והקולט), אך מתאפשר במסגרת היקף יחידות הדיור המאפשרות להקים שכונה חדשה במסגרת הישוב, ראינו את ההתאמה כרלוונטית עדיין. לדוגמא, גם ביישוב חילוני, יש אפשרות להקים שכונה אחת שאופייה דתי. אין מניעה, כי אם השכונה תחומה גיאוגרפית, ומוסדותיה - על בתי הספר, בתי הכנסת והגנים משרתים את צרכיה, שתמוקם כחלק מישוב אחר חילוני באופיו.

● **מענה לוואקום האידאולוגי** - יאיר שלג, חוקר במכון הישראלי לדמוקרטיה, העלה את סוגיית ה'וואקום האידאולוגי' שחשים מתיישבים רבים ביחס לחשש מאובדן מרכיב השליחות והאידאולוגיה בתסריט של פינוי עתידי. אנו בהחלט רואים חשיבות במתן הזדמנות ליצירת 'שליחות' מסוג חדש ומענה אידאולוגי חלופי למתיישבים המפונים. במסגרת עבודה זו, ניתן לכך מענה בכמה דרכים. ראשית, מתיישבים אידאולוגיים מאוד הופנו לנגב ולגליל, מתוך ההבנה כי בהתיישבות באזורים אלו (דוגמת החלוציות באזור חולות חלוצה, או הרחבות קיבוצים למיניהם), יינתן מענה לצורך קהילתי משולב עם אידאולוגיית יישוב הארץ על כל חלקיה. מענה שני לצורך זה, הוא היצע התכניות המצוי בגושי ההתנחלויות שבתחום מרחב ההסכמה. התיישבות מחדש במסגרת יישובים אלו תעניק תחושת המשכיות לשליחותם המקורית של המתיישבים. למרות שייאלצו בפועל להתפנות מבתיים ביישובים שהקימו, עצם הסיפוח של התנחלויות אחרות מעבר ל'קו

הירוק' יהיה בבחינת הישג שגם להם יש חלק בו. הרחבת יישובים אלו עשויה לספק מענה לשתי המטרות. מענה שלישי שאנו רואים במסגרת תכנית זו, הוא שליחות מסוג חדש, בערים עם אתגרים חברתיים-כלכליים בתחומי ישראל כדוגמת רמלה ולוד. ערים אלו, שמיקומן מרכזי ביותר ועדיין נותרות חלשות למרות סמיכותן לתל-אביב, תוכל להיות למתיישבים המפונים תרומה משמעותית וניכרת לחיזוקן. היבט נוסף שיש להדגיש בתחום זה, הוא שיתכן וחלק מהמתיישבים יחוו ביום ההחלטה ששליחותם מוצתה, ובהחלט יהיו פתוחים להתיישב באזורי הביקוש בארץ. קול זה עלה ממתיישי בקעת הירדן שרואיינו על ידנו במסגרת אחרת בשנת 2012, ובהחלט יתכן שהוא קיים גם בקרב מתיישי יו"ש באזורים אחרים. ניתן לראות אולי רמז למגמה זו, באחת מתשובות הסקר המפתיעות ובמענה לשאלה לאן ירצו להתפנות אם הישוב שלהם יפונה. במסגרת תשובות המתיישבים כאן, אמנם רובם מביעים רצון להשאר בעתיד בישוב המקורי, אך אלו מהם שהיו פתוחים להשיב על חלופה, הביעו רצון בולט יותר לעבור לתחומי ירושלים (על פני תל-אביב או יישוב אחר ביהודה ושומרון שיסופח לישראל). עבורנו, יש כאן רמז לכך שחלק מהמתיישבים יהיו מעוניינים בפתרון אשר מעדיף את שימור מרקם החיים הגיאוגרפי שלהם, על פני שימור תחושת השליחות האידאולוגית.

- **התייחסות לרצון להתיישב בירושלים -** ירושלים עלתה כחלופה מועדפת ליעד ליישוב מחדש (על פני התנחלויות אחרות ביהודה ושומרון שתסופחנה לישראל). על בסיס זה, מוקד חלק גדול מההיצע באזור ירושלים רבתי, ומרבית מן ההתאמה של מרחב מועצה אזורית בנימין, מתבססת על היצע זה. שכונות מסוימות, כמו גבעת המטוס, נכללו בהיצע אך לא נכללו בהתאמה היות שהן מציבות מכשול משמעותי להסדר קבע. חשוב להדגיש, כי עצם אישור תכניות מסוג זה היה ונותר שנוי במחלוקת ועורר חיכוך רב הן בין ישראל לפלסטינים, והן בין ישראל לקהילה הבינלאומית, ועל כן בחרנו שלא לנצל היצע זה.
- **היבטים כלכליים/שמאיים של פינוי ויישוב מחדש -** כפי שצויין גם בגוף עבודה זו, השיקולים למציאת אתר יעד לקליטת המפונים היו תכנוניים וגיאוגרפיים, עם התמקדות בהיבט שימור מרקם החיים. לא נבחנו כאן כלל בשלב זה היבטים שמאיים וכלכליים של הפינוי. היבטים אלו, יהיו קריטיים בבוא היום והצורך לגבש תכנית מסודרת לפינוי ויישוב מחדש של קהילות המפונים. הם כוללים, בין השאר, את שווי הנכס המפונה (כולל שווי הקרקע, באם נרכשה), וכן את שווי הקרקע ויחידת הדירור או הבית ביעד, ועליהם להבחן לעומק על ידי שמאים מוסמכים באופן פרטני לכל בית ובאופן כולל לכל מהלך של פינוי יישובים. גם אופן ביצוע התשלום על הנכס ביעד הקליטה לא טופל במסגרת עבודה זו, וכל נושא הסדרת התמורה בעדו ובעד הקרקע (בין אם תינתן למתיישבים ללא עלות או בהסדר תשלום/משכנתא מיוחדים), יצריך גם הוא ניתוח ותכנון יסודיים.

